SARTAKOV

KŐALAPZAT

СЕРГЕЙ САРТАКОВ

КАМЕННЫЙ ФУНДАМЕНТ

СОВЕТСКИЙ ПИСАТЕЛЬ
МОСКВА 1951

Fordította

A LENIN INTÉZET HALLGATÓINAK
MUNKAKÖZÖSSÉGE

ELSŐ RÉSZ

TÁBORTŰZNÉL

Egyszer, késő ősszel, a hosszantartó, bőséges esőzések idején, szolgálati ügyben N-szkbe kellett utaznom. A szállodában — ahova alkalmi fuvarral érkeztem a pályaudvarról — már nem volt szabad szoba.

— Hát akkor, hol toltsem az éjszakát?

Az igazgató csak a vállát vonogatta.

— Menjen az ismerőseihez — oktatott ki leereszkedően.

— Csakhogy nekem nincs ismerősom! Először járok ebben a városban.

— Nagyon sajnálom. Ismerősöknél jobb — jegyezte meg szárazon az igazgató. Felállt és egész arckifejezésével azt jelezte, hogy unja már ezt az üres szócséplést.

Szidtam a sorsot, hogy nem gondoskodott nekem jóelőre n-szki ismerősökről. Gondterhelten álltam a feljáratnál. Előttem ráérősen jöttek-mentek a járókelők. Lábuk alatt hajlongott, recsegett a rozzant deszkajárda. Szurokfeketén csillogó sár borította az utca közepét. Az úton kocsisor docogott, a szekérkerekek élesen csikorogtak minden gödörnél.

Nem volt sok idő a toprengésre, hiszen már esteledett. Felkaptam a bőröndömet és a híg sarat szertefrocskolve, minden határozott cél nélkül elindultam a járdán.

Eljutottam a sarokig. Itt már valóságos „fekete tenger" fogadott. Tétován mártottam bele a labamat, szinte nem is reméltem, hogy feneket érek.

— Félsz? Nem nagy sár ez... oda se neki!

Megfordultam. Huszonötévesforma, feketehajú, olajbarna legény állt előttem. Kecskebőr kucsmája alól merevszálú hajfürtök bugyogyantak elő. Erős termetét vörös öv fonta körül szorosan. Hüvelykujját kétoldalt övébe dugta. Durvaszálú posztókaftánja szétnyílt, az alól fényes, fekete selyeming látszott ki. Szépvonalú szája felett nyírott bajusz meredezett. Nagy, egyenes orra volt. Merészívű, sűrű szemöldöke alatt barátságosan és nevetősen ragyogott sötétbarna szeme. Szeme körül az apró ráncok még csak fokozták ezt a hatást. Első látásra akaratlanul is megtetszett ez az ismeretlen legény.

— Úgy látom, nem idevalósi vagy — mondta és jól szemügyre vett.

— Eltalálta — feleltem. — Ma érkeztem ide hivatalos ügyben, s amint látja, bolyongok az utcán.

— Aha! Az is valami; hát csak sétálj! De miért mégy arra? Errefelé egy fia hivatal sincs.

— Mit törődöm én most a hivatalokkal? Ideérkeztem és nincs hol meghálnom. A szállodában minden hely foglalt.

— Az baj. Ismerősöd sincs?

— Épp az a bökkenő, hogy nincs!

— Az baj — ismételte a legény. — S most hova indultál?

— Megyek, amerre látok. Szállást kell kérnem valahol éjszakára.

— Sose fáradj! Gyere hozzám!

— Magához? Lehet? Hálásan köszönöm. Dehát... furcsa ez így rögtön... Tudja, valósággal kínos...

— Már hogy volna kínos, ha nincs hol aludnod! Gyerünk! Ejnye, de így nem tudsz átmenni a túlsó oldalra — mondta és a cipőmet nézegette. — Tudod mit... várj meg, egy pillanat mulva itt is vagyok.

A legény, a sűrű fekete sarat szétfröcskölve, határozott léptekkel átvágott az utcán. Én csak álltam értetlenül. Miért hagy itt a sarkon? Miért ácsorogjak itt? De tíz perc sem telt bele, ismerősöm már elő is bukkant. Nagyban integetett egy pár puhatalpú csizmával.

— Húzd fel gyorsan — mondta és a járdára dobta a csizmát.

— Hogy hívnak? — kérdezte a legény és kinyitotta a rozzant kertajtót.

Megmondtam.

— Engem meg Aljohának — mutatkozott be ő is. — Aljoha Hudonogovnak. Rubahini csaldon vagyok. Ott majdnem mindenkit így hívnak.

Alekszej háza kicsi volt, de meglepően takaros. Fiatal, pirospozsgás, kerek gyermekarcú felesége új padlódeszkával födött ládán ült. Éppen dús, aranyszőke haját fésülte. Kék szemével oldalt sandítva nézte, hogy omlanak szét a hullámos fürtök a fésű fogai alól. A padlón szétterített ürömfű illata terjengett a szobában.

Alekszej odalépett feleségéhez, félresimította haját az arcából, megpaskolta orcáját és kedvesen így szólt:

— Ez az én oldalbordám. Katyusának hívják. Katyerina Fjodorovnának.

Katyusa elszégyelte magát és kifutott a konyhába, melyet festett deszkafal választott el a szobától. De mindjárt vissza is tért. Időközben bekötötte fejét egy fehér kendővel. Fehér abroszt terített ügyesen az asztalra, szétrakta a zöldcsíkos teásedényt, egy tányérka tejfelt, friss kalácsot tett elénk. Egy porcelántálban meg illatos, darált fagyalbogyót főzött. Majd becipelte a párolgó szamovárt és asztalhoz hívott bennünket.

— Szedjen csak tejfelt, vegyen cukrot is — kínálgatott és úgy látszik, teljesen elfelejtette előbbi zavarát. — Miért issza üresen a teát? Harapjon hozzá kalácsot! Friss a fagyalbogyó. Mártson csak bele mindjárt egy egész darabot. No, vegyen még!

— Még egy csészével! — könyörgött, amikor már negyedszer töltött teát.

Így ismerkedtem meg Alekszejjel.

Azontúl, valahányszor N-szkbe vitt az utam, a vonattól egyenest hozzá mentem, és mindig szívesen fogadtak.

Alekszej a várostól vagy három kilométernyire, egy fűrésztelepen dolgozott. Mikor hazajött a munkából, megmosakodott. Szappanos karjával hadonászva, lelkesen mesélte, hány talpfát bárdolt aznap, mennyi elsőrendű árut termelt és mennyit akar másnap termelni. Ez volt a szenvedélye: mindenekelőtt tájékoztatott, hogy megy a munka a gyárban, ki maradt le a munkában, mi ennek az oka és mit kell tenni az igazgatóságnak, hogy a hátulkullogók is összeszedjék magukat. Ő maga mindig kétszeres, sőt háromszoros normát teljesített.

— Várj csak — mondta egyszer ragyogó arccal — rövidesen keresztfűrészhez helyeznek át, ott aztán majd megmutatom! Nem bírom a szájtátókat! Szerintem az ember legfőbb hivatása a munka! Ha már egyszer a gyárba megy, dolgozzék! Aztán pihenjen, ha eljön az ideje!

Eközben Katya mindenféle harapnivalót rakott az asztalra és leültünk teázni. Derekasan ittunk, amúgy szibériai módra. Megindult a beszélgetés, többnyire a tudomány és technika legújabb vívmányairól. Este, az ágyban fekve, Alekszej szívesen hallgatta

a kalandos történeteket, olykor mohón félbeszakított, kételkedett az elbeszélés hitelességében, azután ő kezdett bele valamilyen históriába.

Sajátmagát tréfából „botál"-nak: csorgőnek nevezte, amelyet a lovak nyakára szoktak kötni, hogy el ne tévedjenek a tajgában. Szeretett beszélni, véleményt mondani a dolgokról, kissé együgyűbbnek látszani, mint amilyen. Különösen szépen mondta el a tajgai regéket, amelyeket egy kissé már belepett az elmúlt idők pora. Beszéd közben el-elragadta a hév, fel-felugrott, és szinte futkosott a szobában. Hogy meséjét még szemléletesebbé tegye, padokból torlaszt rakott, amely a vihardöntötte fák áthatolhatatlan halmazát jelképezte. A kályha alól kihúzta a piszkavasat és a szükséghez képest, hol mint lőfegyvert, hol mint halászó szerszámot használta. Ilyenkor úgy tetszett, hogy Alekszej számára a tajga a legféltettebb, legdrágább dolog a világon. Így hát érthető, milyen érdeklődéssel készültem mindig N-szkbe.

Egyszer, télen Alekszej azt ajánlotta:

— Tudod mit? Vedd ki a szabadságodat kora tavasszal, s együtt megyünk majd fajdvadászatra. Nagyon érdekes dolog! Én is akkor kérem ki a szabadságomat. Tudod, rég nem barangoltam már az én jó kis puskámmal, szinte viszket a talpam.

Áprilisban kivettem a szabadságomat és N-szkbe utaztam.

Hogy ne vesztegessük az időt, egy véletlen útitárssal harminc kilométert lovasfogaton tettünk meg a folyó mentén felfelé, aztán vállra a tarisznyát, és nekivágtunk az utolsó jégösvényen át az Uda jobbpartjának.

Alekszej minden kis rétnek, forrásnak, fenyvesnek, tisztásnak külön nevet adott. Nekem már összevissza kóválygott a fejemben ez a sok furfangos név, meg hogy merre is van ez a sok forrás, erdőcske, utacska. Csak arra emlékszem, hogy először a Zabkarajt hagytuk el, átszeltük a Murgunt, aztán a Farkasok-utcáján haladtunk, utána a Goljanovszki-tavakon keltünk át, végül pedig a Mukszut nevű, két méter széles patakon gázoltunk keresztül. Felmásztunk a Kopasz-hegyre, innen letértünk a Hinguj-ösvényre. Éjszakára a Nireti-fenyvesben telepedtünk le. Valahol előttünk az Ain csobogott, jobbra a lankás Szemiluzski-domb emelkedett, balra pedig a Koluraj-mocsár terült el.

A Nireti-fenyőerdő széles sávban húzódott keletről nyugatnak, majd éles kanyarral északnak fordult, mintegy négy kilométer hosszúságban. Két oldalt fenyőerdők és mocsarak szegélyezték. Egész úton mocsarak és fenyvesek váltakoztak.

A hó már régen elolvadt. A lehullott tavalyi tűlevelek és apró ágak hangosan ropogtak a lábam alatt.

Egész éjjel nem aludtunk, csak bolondoztunk. Elmagyaráztam

Alekszejnek a víz molekuláinak szerkezetét, aztán áttértem a föld vonzóerejére, végül megpróbáltam röviden ismertetni Vjacseszlav Siskov: „Zord folyó" című könyvét.

— Úgy látom, jó kis mese — szólt Alekszej — de te valahogy után mondod el. Se füle, se farka. Elalszik rajta az ember. Ha akarod, inkább elmesélem, hogy temetett be engem, még kisfiú koromban egy erdei kalyiba a tajgában. Cifra história volt. Elmondjam?

És máris belekezdett a mesébe.

— Elindultunk a tajgába cédrustobozt szedni. Öten voltunk: négy testvér, két fiú, két lány, én — az ötödik — idegen voltam, csak úgy melléjük szegődtem. Mind nagyon fiatalok voltunk, csak Afonyka volt egy kicsikét idősebb.

Nekem nem volt lovam, Afonyka viszont két lovukat is elhozta, így aztán az lett a dolog vége, hogy a zsákmányt hét részre kellett osztani. Én fütyültem rá, mert hiszen első eset volt, hogy elmentem a tajgába tobozt szedni; inkább az izgalom csábított, mint a haszon. Afonyka azonban ugyancsak megörült, hogy így esett a dolog.

„Nekem — azt mondja — egyszerű a számításom: hat hetedet kapok, de ha neked is volna lovad, nekem kevesebb jutna. A lovaknak pedig mindegy, hogy hányszor mennek a tajgába: nem törik le a farkuk". Aztán egész úton „gyalogosnak" csúfolt. Ebben ugyan nem volt semmi nevetséges, hiszen mind gyalog mentünk, csak az elemózsiát raktuk a lovak hátára. De ennek a legénynek már csak olyan volt a nyelve: ha egyszer ráragadt valamilyen szó, egy félévig le nem kopott róla.

Későn indultunk útnak, akárhogyan is iparkodtunk hogy korábban felkerekedjünk, mégis csak majdnem az ebédutáni órákban fordultunk ki az udvarról. Hol a nyeregtakarót kellett megfoltozni, hol a nyeregheveder nem volt elég hosszú, meg kellett toldani, vagy pedig kiborult a tejfel, át kellett önteni másik kocsögbe. Mert komoly dolog ám a tobozgyüjtés a tajgában: ha elfelejtesz például kanalat hozni, akkor nyírfakéreggel meregetheted a levest. Csakhogy ősszel még nyírfakérget sem egykönnyen lehet fejteni.

Afonyka nem bízott bennünk, mindent maga ellenőrzött.

„Rendben van — szólt — úgy látom, semmit sem felejtettetek ki. Rakodjatok fel a szekérre."

Még napvilágnál eljutottunk Uvatcsikig. Letértünk az útról, egy keskeny völgybe mentünk és ott telepedtünk le éjszakára. Tábortüzet gyujtottunk és köréje feküdtünk aludni.

Afonyka egyszer csak elkezd kotorászni a zsebében.

„Ejnye, a mindenét! — kiáltja. — Hát nem otthon felejtettem.

a pipámat! Úgy látszik, a padkára tettem, mikor kötelet fontam és ott is maradt."

Mi jót mulattunk ezen, de ő egészen el volt keseredve, annyira megszokta azt a pipát. Hát a mi Afonykánk csak feküdt, sóhajtozott — egyszer csak láttuk — felhúzza a csizmáját, nekiindul, és mit gondolsz, mit csinált? Egy éjszakán át harminc kilométert talpalt, oda-vissza, de hajnalban pipával jött meg.

Továbbindultunk. Jön velünk szemben az úton egy lovas erdőkerülő. Megismeri Afonykát és azt kérdi:

„Melyik tajgába mész, Afonyka?"

„Csepkirbe."

Meglepődtem, de nem szóltam semmit. Amint azonban felfelé kaptattunk a hegygerincre, azt mondom Afonykának:

„De hiszen Csepkirben mindig nyüzsög a nép, gyalogszerrel járnak ki oda a városi asszonyok. Mi meg a Feketébe akartunk menni?!"

Azt feleli erre Afonyka:

„Buta vagy, Aljoska! Nem Csepkirbe megyünk, nem is a Feketébe, hanem a Vörösben fogunk tobozt szedni. Ivan Tyerentyevics, a kerülő tudja, hogy sovány tajgába nem megyek. Ha majd valaki azt kérdi tőle: »Merre ment Afonyka?« Erre azt feleli az öreg: »Csepkirbe.« Nohát szedjék csak a tobozt Csepkirben, váljék egészségükre. Ezért lesz nekünk jó a Vörösben. Jó kis forrást rejtettem ott el."

— Mit jelent az, hogy „forrást rejtettem el?" — vágtam közbe.

— Ej, mintha nem tudnád, hogy a tajgában így rejtik el a vizet — mondta kétkedve Alekszej.

— Nem, nem tudom — ismertem be.

— Az baj! — mondta Alekszej és huncutul rámkacsintott. — Várj csak, majd ha odáig jutunk, elmondom.

Az Uvatcsiktól a Vörösig legfeljebb huszonöt kilométer az út. Jól kitaposott ösvény vezet itt a Mangulaj-kanyarig. De onnan úttalan utakon kellett megtenni a távolság másik felét. Alig birtunk odáig vergődni. Vihardöntötte fákból van a völgyben egy akkora torlasz, hogy gyalogszerrel sem igen lehet átjutni rajta.

De estére valahogy csak eljutottunk a Vörösig. Körülnézünk: hát csak úgy feketéllik a sok toboz, mintha egy sereg varjú ülne minden cédrusfenyőn. Afonyka szinte ugrált örömében:

„Nézd, mekkora tobozok! És egy lélek se jár erre. Ennek a tajgának az a híre, hogy nincs benne víz, azért kerülik az emberek. Hiszen hova legyen az ember ital nélkül? Most pedig gyere vizet keresni."

Petyka ott maradt a lányokkal, hogy leszedjék a tarisznyákat,

én pedig elindultam Afonykával. Magammal vittem gyalogsági puskámat is. Ez az egy puskánk volt.

Körülbelül háromszáz lépésre voltunk a tábortól, mikor Afonyka megállt, megrúgdosta a mohát és így szólt:

„Mintha itt lett volna. Két éve nem jártam a Vörösben. Már elfelejtettem. No, kotord csak..."

Fogtam egy ágat és megpiszkáltam a mohát. Egyszer csak hallom, hogy valóban víz csobog a moha alatt. Egyenesen a föld alól tör fel! És ugyanott rögtön vissza is bújik a földbe. Ezt megtalálni!

„Nagyszerű — örvendezett Afonyka. — Már azt hittem, hogy nem találom meg. De most aztán vigyázz, Aljoha, ne egy úton járj a vízhez, mert különben ösvényt taposol. Ha innen elmegyünk, megint beborítjuk a forrást."

Visszaindultunk. Alig hagytuk el a forrást, Afonyka megragadta a vállamat és azt suttogja:

„Lőj! Lőj! Medve!"

Lekaptam vállamról a puskát, betettem egy éles töltényt, de bizony reszkettem. Mit szépítsem a dolgot: ugyancsak megijedtem. Felállítottam a támasztékot, rá a puskát, de bizony nem láttam semmit.

„Most vigyázz, Aljoha — suttogja a fülembe Afonyka — ha elhibázod, nem menekülünk: széttép" — és előveszi kését az öve alól.

Elöntött a forróság.

„De nem látom, Afonyka. No, lőj csak magad" — mormogom és kezébe nyomom a puskatust.

„Ejnye, komám — mondja Afonyka és előre bök az ujjával — ott van, ni, azon a tönkön."

Egy kidőlt fán ott áll egy evet a hátsó lábán és valamilyen hüvelyt bontogat. Afonyka majd megpukkadt a nevetéstől.

„No, te hős" — mondja.

A szabad ég alatt töltöttük az éjszakát. Úgy megdermedtünk, mint a svábbogarak. Mikor pirkadt, rögtön hozzáláttunk kalyibát eszkábálni.

Száraz fából tizenkét szál durva deszkát bárdoltunk és összehordtuk. Aztán levertünk a földbe két nyírfaágast, gerendát fektettünk rájuk, a deszkákat nekitámasztottuk — olyan volt, mint egy fél háztető — és jó arasznyi vastagon beterítettük mohával. A tajgában — megmondom kereken — pocsék a talaj. Térdig ér a moha. Alatta meg a kavics van. Föld jóformán nincs is. Sokáig vertük Afonykával a két ágast, sehogy se akartak belemenni a földbe: recseg a kő, de nem enged. Lassacskán mégis csak le-

vertük őket. De az volt a baj, hogy a féltető ugyancsak megnyomta: a mohával lehetett vagy száz pud.* Végre elkészült.

Úgy aludtunk ezen az éjszakán, hogy jobban sem kell. Meleg van a kalyibában: kóróskörül védve vagyunk, elöl meg ég a tábortűz.

Még a kabátunkat sem terítettük magunkra. Kora reggel, amig főtt a reggeli leves, Afonyka egy pár dákót készített.

— Miféle dákók ezek? — kérdeztem Alekszejtől. Képzeletemben biliárd-dákó jelent meg.

— Egészen egyszerű szerszám, körülbelül egy pud súlyú vörösfenyo tuskó, amelybe háromméteres rúd van beillesztve, olyan mint a kalapács — magyarázta Alekszej. — Amikor kiértünk a táborból, azt mondja Afonyka:

„Te, Aljoha! Legjobb lesz, ha mi ketten leverjuk a fáról, a többiek meg hadd szedjék a tobozt."

„Jó — felelem — nekem mindegy" — de bizony alig bírta a vállam a dákót.

Alekszej odavezetett egy cédrusfenyőhöz. Nem volt vastagtörzsű fa, mindössze huszonöt centiméter.

„No, most — azt mondja — dugd bele a rudat a mohába, tedd a tuskót a válladra és verd a fába, de vigyázz, hogy el ne hibázd!"

No, gondolom, mi lesz, ha elhibázom? Én voltam a legkülönb halász, úsztában leszigonyoztam a pérhalat és most üssek mellé?

Nekiduráltam magam, jó messzire húztam a tuskót, hogy erősebb legyen a lendület. És nekilöktem a fának. Mit gondolsz, mi történt? Csakugyan elhibáztam! A tuskó teljes lendületből lefelé zuhant, a rúd kivágódott, a vége meg egyenesen bele a jobb fülembe. Le is vert a lábamról. Afonyka csak úgy reng a kacagástól:

„No, mi az?" — kérdi.

„Azt hiszem, leszakította a fülem."

„Nem — mondja — kettő a helyén van, harmadik nem volt."

Folkeltem a foldről — zúg a fejem, mintha ötszörte vastagabb volna.

„Sebaj — vigasztalt Afonyka — nekem először még rosszabbul sikerult. Most hadd verem én, te meg nézd, hova esnek a tobozok! Mert ha besüppednek a mohába, nem találod meg!"

Verte Afonyka a cédrusfenyót, én meg csak néztem felfelé. Valami surrogott az ágak kozott, mint mikor a madár repül, de nem láttam semmit. Egyszer csak kipattan a toboz a tűlevelek

* 1 pud = 16 38 kg — *A ford*

közül, egyenest bele az arcomba. Még a könnyem is kicsordult. De szégyeltem sírni, mert éreztem: próbára akar tenni.

„Láttad, hova esett a toboz?" — kérdi Afonyka.

„Miránk, de elugrott" — mondom. Ezzel felkapom a földről és Afonyka hátába vágom.

„Legény vagy a talpadon! — dicsért meg Afonyka. — Sok szilajság van benned, jó tajgajáró leszel."

Lassanként beleszoktam és megtanultam célozni. Afonyka a vastagtörzsű fákat verte, én meg a kisebbeket ütögettem. A lányok Petykával együtt gyüjtötték a tobozt.

Látszólag nincs könnyebb, mint tobozt szedni, de bizony nagy munka ez. Egész nap meghajolva kell menni, az ember oldalán zsák függ egy szíjon, és az szörnyen lehúzza. Két-három vödörnyit összeszed az ember — bele a zsákba. Ha színültig teletölti a zsákot, estére a táborba kell cipelni. Az első napokban jó volt: közel volt, de aztán félkilométerről, meg még messzebbről kellett cipekedni. Nehéz a toboz, akár a krumpli, de ami a fő, a tajgában rossz az út, mindenfelé vihardöntötte fák, az ember lába térdig süpped a mohába és a zsákon keresztül ugyancsak szúr a toboz.

Így dolgoztunk vagy két hetet, amikor hidegre fordult az idő, minden reggel fagyott. Viszont könnyebben esett le a toboz is. Alig nyúltunk hozzá, csakúgy potyogott. És kevesebb benne a nedvesség, szárazabb a magja.

Ez mind nagyon jó lett volna, de két baj is történt egyszerre.

Egy este kiszemeltünk egy kis erdőt. Itt vékonytörzsű a fenyő, de nagy a toboz. Igaz, meredeken kell lehozni, dehát nincs mit tenni, azért tajga a tajga.

Reggel elindultunk felfelé a hegygerincre. Egyszer csak látjuk, hogy idegenek vernek tobozt a mi kis tajgánkban, méghozzá három dákóval, csak úgy zeng. No, futottunk, hogy elébük vágjunk. Mert ilyen a tajga törvénye: aki már levág magának egy sarkot — mit is mondjak, úgy, mintha egy erdei dűlőt vágna — a másik már nem teheti oda a lábát. Hát verdestünk, verdestünk Afonykával, megizzadtunk kutyamód, elfáradtunk, de bizony még a kis tajga felét sem vágtuk le. Az idegeneknek sikerült lehasítani a nagyobbik részt.

Leültünk pihenni. Odajöttek az új emberek, köszöntek. Leültek. Látom, Afonykát elfutja a méreg.

„Honnan hozott ide az ördög?"

„Abalakoviak vagyunk. Ti talán nem vagytok ördögök? Honnan jöttetek?"

„Városszéliek vagyunk — feleli Afonyka. — Hogy-hogy ilyen későn kerültetek a tajgába?"

„Mangarasban vertük a tobozt, de az az átkozott cédrusmadár odarepült és két nap alatt elpusztított minden magot. Visszafelé jövet befordultunk ide. Hát a vízzel, hogy álltok?"

„Nincs vizünk — mondta Afonyka. — Meg amúgyis sokat kínlódunk. A Vörös-patakból hordunk csöbrökben vizet."

A Vörös-pataktól a táborig jó két óra járás.

„Tiszta sor — csóválták fejüket az abalakoviak. — Jó kis tajga, csak száraz. No, akárhogy is forgatjuk, látjuk, hogy a Vörös-patakhoz kell járnunk."

Elváltunk az abalakoviaktól. Elindultak tábort ütni, engem meg Afonyka elküldött a forrást elrejteni. Meg ne találják véletlenül.

— Hogy jártatok vízre? Hiszen az abalakoviak megláthattak — szakítottam félbe Alekszejt.

— Nem vízre — javított ki fontoskodva — hanem vízért. Vízre menni tudod mit jelent? Az óceánra menni.

— Dehát ez csunya dolog, Aljosa, mások elől eldugni a vizet.

— Jól mondod, de akkor még nem mindenki gondolkodott így — sóhajtott Alekszej. — Most már nemhogy mohával fedném be a forrást, hanem én lennék az első, aki táblát szúr le nyíllal, hogy merre kell vízért menni.

De hallgasd tovább.

Az abalakoviak valamelyik másik völgyben, a Vörös-patak közelében ütöttek tanyát. De mégis óvatosak voltunk, minden egyes alkalommal mohával fedtük be a forrást és hogy becsapjuk őket, mi is elhaladtunk néha mellettük csöbrökkel, mintha a Vörös-patakhoz mennénk. Ezután nem sokáig vertünk tobozt a kis tajgában, már csak egy hétre való munka volt hátra. Egyik reggel felébredek, látom, Afonyka ül, lábára tekeri a kapcáját és emlegeti a pokol minden ördögét.

„Mit csinálsz, Afonyka?" — kérdezem.

„Hallgasd csak!"

Hallgatódzom és hallom, él az egész tajga. Nem szarkák csörögnek és nem is varjú károg, mégcsak nem is afféle zaj ez, hanem valami ellenszenves rikácsolás: „Kirr, kirr!", mintha erőlködve törne ki. Tarka madárkák röpködnek fáról fára, kerekek, mint a labda, és nagy, nehéz csőrük van, mint a hollónak. És rajzanak, akár a szúnyog.

„Ide is eljött az az átkozott cédrusmadár" — mondja Afonyka.

Felráztuk a többieket és usgyi, a tajgába. És mit gondolsz, mi történt? Estére a kedrovka az összes tobozt felfalta! De milyen tiszta munkát végez! Ledobja a földre a tobozt, lehántja, az utolsó magig kiszemezi, csak a csutkát hagyja meg. És egész nap fal megállás nélkül. És hogyan! Mintha csak húsdarálón át hajtaná!

Nem volt mit tennünk. Befejeződött a munkánk. Elkezdtük „mángorolni" a tobozt. Ez még rosszabb, mint a leverés. Kiválaszt az ember egy gödrőt, ezen keresztülfektet egy bárdolt gerendát. A gerendába fogak vannak vágva, mint a sulyokba, amelylyel az asszonyok a fehérneműt mángorolják; nohát ugyanilyen recés sulyokkal kell feltörni a gerendán a tobozokat. Látástól vakulásig ott ül, mángorol az ember, de nem egyenesedhetik ki, a háta fáj, mint az öregé. Aztán jön a rostálás. Deszkából ládikót tákolnak össze, a feneke helyett vaslapot helyeznek bele, amelyen a magnál valamicskével nagyobb lyukak vannak. A mag és minden apróság kihull, a nagy héja a rostában marad.

Ha bevégeztük a rostálást, meg kell szitálni. Ez ravasz dolog ám. A szitáló ládának ugyanolyan a szerkezete, csak a vaslapra fúrt lyukak helyett hosszú réseket vájtak belé. A mag nem fér bele a résbe, de a szemét összegyűlik és lehull. Itt aztán tudni kell, mikor kell hosszában és mikor széltében rázni. Nekem kétszer olyan lassan ment, és benn maradt a szemét. Afonyka meg úgy kiválogatja, mintha kézzel szedné, úgy ám.

Az elemózsiánk fogytán volt. Csak kétszersültünk maradt, meg dara, de húsnak már híre-hamva sem volt. Pedig ez ugyancsak nehéz munka. Két rakományra való magot tisztítottunk meg és elhatároztuk: elküldjük Manykát élelemért. A kislány még tizenhárom éves sem volt, de a tajgában jól eligazodott. Afonyka egy darabig elkísérte, aztán egyedül engedte útjára. Maga is hazatalál. A málha jól oda volt erősítve, hogyne tudna két lóval elboldogulni? Csak össze ne akadjon valami vadállattal.

Négyesben maradtunk. És mit szólsz hozzá? Egyszerre csak beborult. Még jó, hogy addig kitartott az idő. Megebédeltünk, megeredt az eső. Nem lehet tobozt tisztítani, mert elrohad a mag. Mit tehettünk? Mindnyájan lefeküdtünk pihenni, de én fogtam a puskámat és elmentem császármadár-vadászatra.

Erre az alkalomra könnyű töltényeim voltak, magam készítette söréttel. De azért negyven lépésről is eltaláltam vele egy gyufásdobozt. A cédruserdőben ritkán van császármadár, ezért leereszkedtem egy völgybe, a Vörös-patak parti fenyvesbe. Megyek, mendegélek, már bőrig áztam s még sehol semmi. Az eső mindjobban megeredt. A tajgában az őszi eső nem olyan, mint a városban, ahol ferde vonalban esik. Nem, a tajgai eső aprószemű, mint a por és sűrű: egy szempillantás alatt eláztat. Felülről lefelé, alulról felfelé, jobbról balra, balról jobbra, vagy körbe-karikába esik. Ilyenkor nem lehet messzire ellátni.

Gondoltam magamban, a császármadár jól elbújt ebben az esőben, nem is akadok rá. És visszafordultam.

Egyszerre csak egy tönk tövéből kiröppent egy fajdtyúk és le is

telepedett egy vörösfenyőre. No, ehhez mit szólsz? A töltényűrben csak sörétes töltény van, nincs idő élesre tölteni. Beállítottam a fegyverállványt, céloztam, lőttem. Nézem, hát bukfencezve lerepül az én fajdom. Leesik a földre és futásnak ered. Megsebeztem a szárnyát, de tovább nem ment a golyó; gyenge volt a töltés. Utánavetem magam, de ha beleszakadok, sem tudom utólérni. Menet közben kicserélem a töltényt, lövök, de mind mellétalál. Nem szoktam meg a kézből célzást. Félóráig kergettem, majd kidőltem már, de mégis elfogtam. Rásujtottam a puskatussal, megráztam; jó kis fajd volt. Amint körülnéztem, már sötétedett és nem tudtam, hová menjek. Köd szállt le, még a fenyők koronája sem látszott.

Elindultam találomra. Először a magam nyomán mentem visszafelé, futás közben jól meglátszik a mohában.

De ahogy besötétedett, elvesztettem az utat. Nincs nálam gyufa, mindenem átázott, vacog a fogam és nem tudom, merre van a tábor.

Leültem egy kidőlt fa tövében és egész éjjel ott gubbasztottam. Reggel felé hallom, valahol messze, a gerincen túl két dákóval ütögetnek egy fát. Afonyka jelt adott, kitalálta, hogy eltévedtem. Kilőttem egy katonai töltényt, erre erősödött a kopácsolás. No tehát, elindulok. Megvirradt, mire a táborhoz értem. Jól mulattak rajtam, de a fajdért megdicsértek, hiszen annyira unta már mindenki az üres löttyöt.

De az eső csak esik, esik, már-már befolyt a kalyiba tetején.

„Gyerünk, gyerekek — mondja Afonyka — rakjuk vastagabbra a mohát."

Rendben van: ráraktunk még egy arasznyit. Már nem is kalyiba, hanem valósággal erőd lett belőle. Fekszünk, sült tobozt majszolunk.

— Te biztosan még sosem ettél sült tobozt? — fordult felém Alekszej.

— Nem — mondom. — A pirított magot, azt szeretem.

— A pirított az egész más. Próbáld csak meg. Dobd a tobozt a tábortűzbe, megsül a saját levében. Ahogy felül pirulni kezd, vedd ki. Akkor aztán megtudod, milyen jóízű a cédrusfenyőmag.

Estig heverésztünk, Manyka nem jött. Biztosan visszatartotta a rossz idő. Szekletinya a darakása utóját is megfőzte. Megettük, de még mindig éhesek voltunk. Mert hát kenyér nélkül sovány étel a leves. Afonyka nevetve mondja:

„Már látom, Aljoha, hogy megint el kell indulnod fajdra."

„Ne bolondozz már — gondolom — hisz még a tegnapi vadászat óta sem száradt meg a hátam."

„Nem — azt mondom — ma sült tobozt eszem, árt a hús. Ha akarod, eredj magad."

Ülök, foltozom a cipőmet: felhasította egy gally. Afonyka fonalat sodor nekem. Petyka és Szekletinya pedig fáért mentek. A kozelben már rég kivágtunk minden száraz cédrusfenyőt. Nedves az idő, lusták voltunk lemenni a völgybe. Jegenyefenyőket vágtunk ki, estére meg tüzet raktunk belőlük. Csak úgy ropog! Repülnek belőle a szikrák. Vigyázni kellett, hogy meg ne gyulladjon a ruhánk. Kénytelenek voltunk távolabb rakni tüzet, de megint baj volt: fáztunk. Egész idő alatt forgolódtunk, sehogyan sem jött álom szemünkre.

Óriási pelyhekben esni kezdett a hó. Afonyka fekszik és egyre csak morog:

— „Nem talál meg minket Manyka. Befútta a hó az utat, eltéved, méghozzá két lóval. Reggel elébe kell menni."

Körülnézünk. Oly érdekes, köröskörül minden fehér, csak a tűz körül feketéllik olvadt hó. Lassan hull a hó, vörös lángnyelvek libegnek a hófúvásokon. A jegenyefenyő ága meghajlott a vizes hó terhe alatt. Köröskörül éjszaka, sötétség, mintha szurok ömlött volna el a tajgán. Valahol megreccsent egy fa. Kidőlt, nem bírta a súlyt. Huhogni kezdett egy fülesbagoly: végigborsódzott a hátunk.

„Hanem ideje már aludni — gondolom. — Akkor hamarabb eltelik az éjszaka."

Hasra fordultam, kitártam a karom. Szeretek ilyen helyzetben aludni. Fejemnél a puska feküdt. Gondoltam: kitapogatom, nem ázott-e meg. De alig értem hozzá, valami megroppant fölöttem. Megroppant és én azt éreztem: földhöz lapít. Úgy nyomott, azt hittem, összetöri a csontom. Fel akarok állni, de szó sem lehet róla! Még moccanni is lehetetlen. Minden tagom le van szorítva, csak az ujjam hegyével kaparom a földet. Nem lehet még kiáltani sem. Nem kapok levegőt, kiszorult mind a mellemből, a fejem meg befúródott a földbe. Csak az orrom lyuka maradt kint, de azon sem tudok lélekzeni. Felülről pedig egyre erősödik a nyomás. Még egy pillanat — és összetörik a bordám. Szörnyen fáj. Kiáltani szeretnék, de nincs erőm. Érzem, betörött az orrom, megeredt a vére. Ekkor elvesztettem eszméletemet.

Arra ocsúdtam fel, hogy Szekletinya meg Petyka rázogat:

„Gyorsan, gyorsan — kiáltják — segíts szétszedni a kalyibát, betemette Afonykát!"

Felkelek. Szétszedtük a deszkákat. Afonyka hanyatt fekszik, épp a viskó közepén. Már egészen elfeketült, a keze élettelenül hever mellette. Gyorsan, dörzsöljük meg hóval! Egyszerre csak látjuk: sóhajt egy nagyot, felkel. Leül egy tuskóra, reszket, de kacag, úgy

hahotázik, hogy szinte hátborzongató. És egyszerre — nem tudom mi ütött belém — én is elnevettem magam. Még ha megpukkadnék, sem tudnám visszatartani. Mindenem fáj, kalapál belül, de én csak nevetek. Érzem, az arcomon könny csurog végig. Odanéztem, hát látom, Szekletinya és Petyka is gurul a nevetéstől.

Még félórát rázott bennünket a kacagás, aztán lecsillapodtunk. No, sebaj! Újra hozzáláttunk a kalyibaépítéshez, de most erősebbre eszkábáltuk, nehogy ismét beomoljon a hótól.

— De hogy menekültetek meg? — kérdeztem, kihasználva Alekszej pillanatnyi hallgatását.

— Szekletinya a szélén feküdt. Nem nyomódott oda nagyon, magától kimászott. Csak a kezét sértette meg egy gally úgy, hogy aztán nem tudott fát vágni.

— Hát Manyka?

— Estére megjött. Betemette az ösvényt a hó, hát eltévedt egy kicsit, de aztán rátalált az útra.

Ezzel Alekszej be is fejezte elbeszélését.

A tábortűz vidáman öltögette sárga lángnyelveit. A fekete, éjszakai égbolt, amely olyan volt, mint a fajdkakas melle, alacsonyan hajlott le a földre. A tábortűz felett szűk padmalyként ívelt: ott sziporkázó szikrák repültek felfelé. A fenyőfák koronái egybeolvadtak a sötétben, csak a közeli ágak rajzolódtak ki élesen a láng fényében, mint fekete bársonyon a vörös-zöld selyemhímzés.

Órámra néztem: állt. Mint már annyiszor, elfelejtettem felhúzni. Alekszej fitymálóan biggyesztette le ajkát.

— Hányat ütött?

— Nem tudom, Aljoha, megállt, elfelejtettem felhúzni. Azt hiszem, hamarosan megvirrad.

— Hiszed, hiszed, de nem tudod.

— Mondom, hogy hamarosan.

— Ej te! Azt a fűzfánfütyülőjét!

Alekszej felállt, megigazította övét és ruhám ujjánál fogva elvezetett a tűztől. A fekete égbolton, mint apró fénypontok pislákoltak a csillagok.

— Odanézz! Látod azt a három fényes csillagot? Úgy hívják: „Három hajnalocska." — Alekszej a ragyogó „Orion övé"-re mutatott.

Az Orion büszkén emelkedett felfelé a látóhatár mögül, és szépségével mintegy elhomályosította a többi csillagot.

— Látom, Aljoha, csakhogy a csillagászok ezt a hármas csillagot nem „Három hajnalocská"-nak, hanem „Három királyok"-nak, vagy még helyesebben „Orion övé"-nek nevezik. Az a fényes csillag, ott feljebb, az Orion feje. Látod, a kezében (jobbra, az a két csillag az) tart egy...

— Semmit se tart, és én nem is látok semmit. Ha tudományosan Larion öve, hát legyen Larioné, én nem vitatkozom, de kezet ne mutass nekem, mert keze nincs. Nahát, amikor feljön a Három haj... szóval a Larion öve az erdő felett, azt jelenti, hogy nemsokára itt a hajnal. Érted?

— Értem.

Visszatértünk a tűzhöz.

— Ideje indulni — figyelmeztetett Alekszej.

Kioldotta vörös szövet övét, feszesebben egymásra hajtotta kaftánja szárnyait és ismét meghúzta az övet, oly szorosan, hogy a szabadon maradt végét alig tudta begyűrni. Aztán lehajolt és ugyanilyen gondosan megszorította csizmaszárát is.

— No, mit állsz itt? — fordult hozzám és elnevette magát. — A te kabátkádban bizony nem lehetne hálóval halászni, folyton csak az ördögöt emlegetnéd. A háló beakadna a gombjaidba, aztán törheted a fejed a sötétben, mit csinálj: a hálót szakítsd-e szét, vagy pedig a gombot csavard le.

— A halászat halászat, de mi vadászaton vagyunk.

— Nem az számít, vadászaton is elátkozhatod. Most pedig vedd a puskát és gyerünk.

Kihúztam tokjából a kétcsövűt és vállamra vetettem. Alekszej megint elmosolyodott.

— Mit akarsz még? — kérdeztem és végignéztem magamon. Minden rendben volt.

— No, mit nevetsz? — kérdeztem ismét bosszúsan.

— Csak úgy — tért ki az egyenes válasz elől Alekszej. Nem állta meg, rábökött vadásztáskámra.

— Minek ez a tasak? Talán a zsákmánynak? Hisz legfeljebb egy süketfajd fér bele. Különben is, minek cipeled? Nem nyeli el a föld a lelőtt süketfajdot. Meg aztán furcsán viszed azt a puskát: a csővel fölfelé. Nálunk nem így szokás. No, gyerünk!

E szavakkal Alekszej kirántotta fejszéjét, amely egy óriási fenyő törzsébe volt belevágva. Ez alatt a fenyő alatt töltöttük az éjszakát. A baltát hátra, az övébe dugta, aztán gyakorlott szemmel megvizsgálta puskáját és a jobbvállára vetette, csővel lefelé, úgyhogy meglepően kényelmesen feküdt a hátán. Csak éppen a szíjjal felerősített állvány koppant a puskához.

Még az este elmentünk Alekszejjel meghallgatni, sok süketfajd repült-e arra. A süketfajd a párzás helyén hál és alkonyatkor, mikor odarepül, nagy szárnyainak csattogása messzire elhallik az erdőben. Ültünk a lejtőn és legalább tizenöt fajdot számoltunk össze. Alekszej elégedetten dörzsölte a kezét: ritkaság ennyi fajd együtt.

Most, amikor eljöttünk a tűztől, suttogva megadta az utolsó utasításokat.

— Idehallgass: a tied lesz a baloldal, az enyém a jobb. Ha vízszintesen kell lőni, vigyázz, nehogy engem találj el. Óvatosan közeledj, ha dürög; ha háromszor felugrott, állj meg. Ha ketten egymás mellett játszanak, lődd le az alsó fajdot, amíg a felső dürög.

— Pszt! — tette ujját hirtelen az ajkához.

Jobbfelől, valahol messze gyér csattogás hallatszott. Mintha a szél rázta volna a száraz ágak megmaradt kérgét, annyira gyenge, bágyadt volt ez a hang. A csattogás mind gyakrabban ismétlődött, kettőnként egybeolvadt, rövid trillaként hullámzott, majd szürcsölő hangban végződött. Szinte hihetetlennek látszott, hogy a fajd, ez a hórihorgas madár, az erdei madarak királya, ilyen gyenge hangokat hallat.

Még egészen sötét volt. Csak az égbolt keleti fele világosodott egy kissé. De a fenyves mélyén még éjszaka uralkodott. Alekszej intett a kezével és rögtön eltűnt a szemem elől, mintha egybeolvadt volna a fákkal. Balra fordultam. A rőzse hangosan ropog a lábam alatt, mint fagyos éjszakán a folyó jege. Mialatt leereszkedtem a völgybe, átkoztam magam, hogy ilyen esetlen vagyok. Alekszej nyiltabb volt: a fajd dalát utánozva hangosan a pokol fenekére kívánt.

Tudtam, hogy nem haragjában szitkozódik, csak úgy vadászszokásból. Tudtam, hogy minden mai kalandunkból idővel érdekfeszítő történetet kerekít és nekem meséli majd el, csak a szereplők nevét meg a helyszínt változtatja meg. Már előre furdalt a lelkiismeret, mert valami szövevényes história tragikus hősének képzeltem magam.

Egy égerfabozótban bolyongva, lassacskán átvágtam a völgyön. Gyakran megálltam, hallgatóztam. A fenyves néma volt. Csak Alekszej vadászterületén szürcsögött egy fajd, távolbaveszö hangon.

Két-három perc mulva megint rákezdett a fajd a szürcsögésre és elhallgatott, nem fejezte be dalát. A puska félbeszakította. Alekszej magacsinálta golyóval rálőtt. A madár nagy zajjal zuhant a földre. Akaratlanul is megirigyeltem: éjjel eltalálni egy fajdot: ez meghaladta képességeimet.

Egyszerre csak megzizzent mögöttem a bozót. Gyorsan hátrafordultam és lekaptam vállamról a kétcsövűt. Úgy rémlett, hogy az égerligetből kidugja agancsos fejét egy furcsa állat: nem nemes és nem is közönséges szarvas. Látni lehetett, amint a fülét mozgatta. Szivemet mintha meglökte volna valami, lefelé gördült és megállt volna a sarkamban — tovább nem engedte a csizma! A kétcsövű magától emelkedett fel a vállamhoz, ujjaim ösztönösen felhúzták a ravaszt és az éjszaka csendjét megtörte tizenkétkali-

beres „zaverovkám" kettős lövése. A nagyszemű sörét az apró ágakat tördelve ott surrogott a bokrok között. Az állat egy kissé hátratántorodott, de mindjárt megállt. Izgalomtól remegő kézzel váltottam töltényt és kétszer ismét rálőttem. Ekkor az állat már meg sem moccant. Mikor harmadszor töltöttem, határozatlanul közelebb mentem ehhez a furcsa micsodához. Nem tudott sem megmozdulni, sem elesni, mert hiszen... egy kidőlt fa volt, amelyet gyökerestől kicsavart a vihar. A gyökerek szövevényei közt ujjammal egy evet még meleg tetemét tapogattam ki, amelyet cafatokká szaggatott a sörét.

Világosodott. A hegyoldalon haladtam, az utamba kerülő ágakat letördeltem, a nagyokat kikerültem. És ekkor megütötte fülemet a fajdok éneke. Előlről hallatszottak a trillák. Nem kétséges: az én madaram volt ez, nem pedig Alekszejé. A szívem megint riadót vert.

Lélekzetemet visszafojtva hallgatóztam. Mikor a fajd befejezte a csattogást és unalmas sipításba csapott át, lelapultam, mint a tigris és három ugrással ott termettem a fiatal fenyők legsűrűbbjében, levertem tűleveleiket, nem kíméltem vadászkabátomat. Aztán megálltam és mozdulatlanná dermedtem.

Amikor elkezdtem tornagyakorlataimat, úgy tetszett, mintha a fajd szinte a szomszéd fenyőn játszanék, annyira tisztán hallatszott sziszegése a fejem fölött. De miután legalább száz ugrást tettem meg, a fajd még mindig olyan távol volt, mint azelőtt.

A hajnal behatolt a tajgába. Először a fák koronái váltak láthatóvá, majd a fenyőfák ujjas levelei rajzolódtak ki, végül pedig az égerfák meg a fenyőcsemeték ága-boga emelkedett ki, mintha ágyból kelne fel.

Jobbról rövid időközönkint három lövés süvített Alekszej puskájából.

„Az ördög vigye ezt az embert!" — irigykedtem, újabb szökellésre készen.

„Tek... Tek... Tek... tenterrek, csiricsi, csiricsi, csiricsi..." — zengett erdőszerte.

A fajdot nem ijesztette meg Alekszej lövése, folytatta dalát. Még három szökellés, és — ó, szörnyűség — világosan hallottam, hogy a fajd trillái valahonnan a hátam mögül hallatszanak. Épp az alá a fa alá ugrottam, amelyen a fajd ült.

Éles szögben megfordultam, visszaugrottam, de nem sikerült az ugrás, mert fonott vadásztáskám a lendülettől felrepült és erősen belegabalyodott az egyik oldalon a fiatal vörösfenyő szívós ágaiba, a másik oldalon kabátom két gombjába. És akkor vettem észre a fajdot! Az alacsony fenyő legalsó ágán ült és kritikus tekintettel nézegetett. Féllábon álltam, széttártam karomat és csak a sze-

mem sarkából néztem a madarat. A fajd, farkát leeresztve, lassan sétálgatni kezdett az ágon és nem vette le rólam fürkésző tekintetét. Vörös szemöldöke élesen kidomborodott fekete fején. Szemléje eredményével, úgy látszik, meg volt elégedve. Farkát lassan felemelte, szárnyait lelógatta és tollai rezgésének ütemére csattogni kezdett: „Tek, tek... tek..." De nem csapott át trillázásba, abbahagyta és még egyszer gyanakodva sandított felém. Visszafojtottam lélekzetemet.

A fajd mozdulatlanul állt, aztán még egyszer megvillogtatta hollófekete tollát, legyezőként kiterjesztette megtépázott farkát és szerelmi izgalomtól remegve, kinyujtotta a nyakát, ide-oda forgatta fejét és gyorsan befejezte dalát. „Tek... tek... tek... csiricsi, csiricsi, csiricsi..."

Amíg énekelt, sok mindent tudtam még csinálni: jobblábamat földre helyezhettem, letéphettem a gombokat, letörhettem a makacs ágat, vállamhoz emelhettem a puskát. Nem számítottam újabb bonyodalmakra, ezért meghúztam mindkét ravaszt. A jobb cső váratlanul csütörtököt mondott, a bal meg valahogy túlságosan gyengén és vontatottan lőtt. A fajd megrázkódott, nyugodtan leugrott a földre és sérült szárnyát maga után vonszolva, eliramodott a lejtőn. Egy szempillantás alatt emlékezetembe idéztem Alekszej elbeszélését arról, hogyan kergette a fajdtyúkot.

Lábammal rugdosva a fagyos göröngyöket, amelyekre sötétszínű áfonyalevél tapadt és az összecsomósodott, tavalyi tűleveleket, hanyatt-homlok iramodtam lefelé, néha négykézláb. Nehéz csizmám besüppedt a bolyhos mohacsomókba. Belekapaszkodtam egy vadrozmaring-bokorba. A fajd piros szemöldöke fel-feltűnt a gyöngyvesszőbozót közt. Keresztülvágott a fenyvesen és eltűnt a csenevész, mocsaras erdőben. Nem lett volna érdemes tovább üldözni. Nem volt mit tenni, új töltényt tettem a puskába és búcsúzóul két lövést küldtem utána.

Visszamenet sokáig kapaszkodtam felfelé a meredek hegyoldalon. Meg-megcsúsztam. Megmarkoltam a földön szétfutó medveszőlőindát és lassan felfelé húztam magam. Alekszej egy égett tuskón ült, szorosrafűzött csizmaszárát csapdosva várt.

— Mi az, két párt lőttél? — kérdezte vidáman és választ sem várva, hozzáfűzte:

— Megszámoltam: négyszer lőttél.

A legőszintébben elmondtam mindent. Alekszej harsogva nevetett, amikor vallomásomat hallgatta.

— Nem baj, holnap kipótolod — vígasztalt — gazdag vadászterület, lesz még vagy húsz fajd. Most pedig gyerünk, szedjük összse az enyéimet.

— Hát te olyan sokat lőttél, Aljoha?

— Gyere, majd meglátod.

Egy óra mulva a táborhelyen ültünk, a bográcsban illatos fajdaprólékleves rotyogott. A nyírfa bevágott törzséből, egy nyírfakéreg merőkanálba lé csöpögött, amelyet átmelegített a reggeli napsugár. A Niretti-mocsárban szuszkán krúgattak a darvak. A fekete harkály elmélyülten kopogtatott kemény csőrével egy korhadt vörösfenyőt, hogy a kérge alól valamilyen férget csaljon elő. A Szemiluzskin, amely szinte lángolt a reggeli napfényben, még mindig nem lelt nyugtot egy fajdkakas.

„Csiusss!" — szállt a hang a tiszta, fagyos levegőben,

Nem volt válasz.

„Csevsi!" — berzenkedett még dühösebben a fajdkakas. Egyedül volt, vetélytársai már régen a mocsárban csipegették a tavalyi tőzegáfonyát.

A tűz mellett ültem és az Alekszej-lőtte fajdok szénfekete tollát nézegettem. Erős, görbekarmú lábukat kinyujtva, egymás mellett feküdtek. Végükön lekopott szárnyaik erőtlenül borzolódtak fel. Hat fajd volt; mindegyiket fején találta a lövés.

Ez az n-szki utazásom váratlanul és ezért különösen kellemesen ért. De csomagolás közben hirtelen eszembe jutott, hogy a vonat munkaszüneti napon érkezik N-szkbe és Alekszejt esetleg nem találom otthon. Tüstént leszaladtam a postára és feladtam neki egy „villám"-ot,* amelyben megkértem, hogy ne menjen sehova, várjon meg.

Forró júliusi napok jártak. A vonatban fülledt volt a levegő, így hát el se mozdultam az ablak mellől. A vonat száguldott, valósággal porfelhőket vert fel a pályatestről. Ráadásul a szembefújó szél a gőzös füstjét a földre szorította, és korommal elegyes homok csapódott arcomba. De ez alig rontott hangulatomon: olyan szépek voltak a nap sugárzónében élénkzölden fénylő, tovasuhanó tisztások; olyan szép volt az üde, kék tajga, amely a csipkés Szajánihavasokon át egészen a mongol pusztákig húzódott.

A vonat pedig csak egyre száguldott, egyik emelkedőről a másikra rohant át, mély sárga bevágásokba hatolt és végigdübörgött a folyók fölött, a vashidakon.

Végre feltűnt az utolsó kitérő. Megérkeztünk. Jobbra a teljesen kiszáradt Uvatcsik, mögötte a magas Gurmanzset-fenyves. Baloldalt a fűtőház, azután az állomás földszintes szürke faépülete, arrább meg a vasutastelep. A házak előtt kiskertek, bennük pedig nyárfák: feketék, mint a vobla.**

Leugrottam a kocsi lépcsőjéről és egyenesen Alekszej tárt karjaiba estem. Úgy megrázott — mintha cédrusfenyőt döngetett volna fakalapáccsal — hogy leesett a fejemről a sapka.

— Úgy látszik, nagy ez neked! — rikkantotta Alekszej és felvette a sapkát a földről. — Nohát megérkeztél?

— Meg, Aljosa.

— Nocsak! Hát az meg hogy jut eszedbe, hogy ilyen riadalmat okozz nekem?

— Riadalmat? — kérdeztem értetlenül.

— Azt bizony — kiáltotta Alekszej. — Ülök a tornácon, nyírfa-

* A „villám" itt expressztávirat — *A ford*

** Kaspitengeri halfajta — *A ford*

kérget faragok a bicskámmal, úsztatókat kötök a hálóra; hallom kiabálnak, üvöltöznek az utcán a szomszéd gyerekek: „Ljosa bácsi! Villám! Villám! Ljosa bácsi! Villám!" Pedig az ég derült, egy felhőcske sincs rajta. Ész nélkül kirohantam az utcára: no, gondoltam, csínyt tettek a kölykök, tán felgyujtották a házat. Körülnézek... sehol semmi. Csak a postásnő áll ott a táskájával: ezt a te üzenetedet hozta.

— No, jól van, ne haragudj, Aljosa. Nem gondoltam, hogy így sül el a dolog.

— Nem baj, azért jól forgott az agyad — mondta és a homlokomra koppantott. — Különben már pirkadatkor elmentem volna pért halászni. Tavasz óta készülök rá. Jó szórakozás léggyel halászni. Te még nem próbáltad? De mit állunk itt? Gyerünk. Katyusa vár ránk ott a napon. Erre az alkalomra kikértem egy lovat az üzemből. Nem valami táltos, de nem baj...

Alekszej felkapta bőröndömet, vállára dobta és elindult, hogy megkerülje a vasútállomás kiskertjét. Mentében hátranézett, vidáman rámkacsintott, szabad kezével rántott egyet széles övén és megkérdezte:

— Te nem akarsz este kiruccanni egy kis halászatra?

— Dehogynem! Szívesen, Aljosa.

— Új hálót csináltunk, tyü! Az fogja majd csak a halat!

A kiskert mögül elénk futott Katyusa. Sapka módjára kötött kendője hátracsúszott, haja összekuszálódott és arca egészen kipirult a gyors futásban, de lehet, hogy a napsütés hevítette fel.

— Kit látok! — sikkantotta.

Megragadta kezemet és a kiskerthez húzott. Fakerekű, széles szekérbe fogva egy sárga lovacska állt ott.

Felültünk. Katyusa hajtott. Megrántotta a gyeplőt, vesszejével rácsapott a lóra, és elvágtattunk. A szekér zörögve zötyögött a köveken.

Alekszej kiáltott valamit, Katyusa kiigazította. Egy szót sem értettem, csak hol a bőröndöm, hol a sapkám után kapkodtam! Mindkettő le akart csúszni a helyéről. Bevallom, ez volt utam legnehezebb szakasza.

Mindig szerettem Alekszejék lakásának illatát, de ezúttal különösen kellemes volt. Az asztal alá szórt friss sás szaga érzett. Az ablakokban, cserépvázában nagy, sárga liliomcsokrok álltak. Ezek még fűszeresebben, erősebben illatoztak. És mindehhez a ropogósra sült púpos, degesz szibériai béles inycsiklandó, sűrű illata keveredett.

— Úgy, úgy! — mondta Alekszej és jókedvűen dörzsölte kezét. — Csakhogy itt vagy! No, gyere, ülj le teázni.

— Mit ülteted mindjárt az asztalhoz a vendéget? — csapta össze a kezét Katyusa. — Hadd nézzen előbb a tükörbe. Hiszen le kell mosni az út porát.

Katyusa fejemre öntött egy félvödör vizet. Amíg lemostam a port meg a kormot, Alekszej mellettem állt és nevetgélt.

— Elnézlek... még mindig ebben a hosszú nadrágban jársz, az alja a bokádat verdesi. Szó ami szó, szép ruha! De majd meglátom ma este, ha elviszlek halászni a folyóra, hogyan járod ebben a nadrágban a bozótot.

— Nem szoktam meg a csizmát, Aljosa. Nagyon meleg.

— Hát meleg, meleg... Nem mondom... — Közelebb hajolt és a fülembe súgta: — Ma megjutalmaztak a fatelepen, méghozzá ugyanilyen kabáttal meg nadrággal, érted? Igen! Az anyaga is kitűnő. A csizmába sajnálom begyűrni, így pedig nem tudom hordani; kibírhatatlan: mintha csak alsónadrágban járnék. A kabátot még csak megtartom, de a nadrágot neked adom, ha akarod...

Katyusa felkacagott.

— Nekem pedig nagyon tetszik az öltöny így, cipővel. De Ljoskát sehogy sem tudom rábeszélni, hogy hordja. A mult vasárnap csakazértis korábban keltem nála, mindent elraktam, bezártam a ládába, csak az új öltönyt hagytam kint. Aztán felmásztam a szénapadlásra és onnan lestem: Ljoska felébredt, ide-oda futkosott, azután, ahogy volt, át a kerítésen, a szomszédba. Kölcsönnadrágért... De azután össze is akasztottuk a bajuszt.

— No, no... — dünnyögte zavartan Alekszej és megérintette simára borotvált felső ajkát. — Ne nagyon hallgass rá, a felét mindig csak úgy hozzákölti. Lám, most csak önti-önti a vizet, de törülközőt nem készített elő.

És elment színleg a törülközőért, pedig ott lógott Katyusa vállán.

Azután teáztunk és beszélgettünk. Katyusa sehogy sem tudott nyugodtan ülni az asztalnál. Minduntalan felugrált és hol a konyhába, hol a pincébe szaladt. Mindannyiszor valami újabb csemegét hozott: vagy friss, hamvas kék áfonyát, vagy sűrű tejszínnel leöntött málnát, vagy finom, halványsárga túrót, vagy pedig fiatal lazaccal töltött pirogot. Mindez rendkívül ízletes volt, és én — egészen őszintén — egyre azt hajtogattam:

— Kátyenka, maga halálra etet engem. Ne hordjon már elém ilyen jóízű dolgokat.

Alekszej mosolyogva ült. Jól esett neki, hogy ilyen ügyes háziasszony a felesége.

Eközben a nap egy kissé alábbszállt a látóhatár felé. Alekszejjel kimentünk az udvarra egy kis friss levegőt szívni. Katyusa a házban maradt, hogy leszedje az asztalt.

— Nos hát — mondta Alekszej, kigombolt inge alá nyúlt és megpaskolta mellét — megyünk halászni? Ilyen szép éjszaka csak nem ülünk itthon!

— Persze — helyeseltem — csak adj valami mást a lábamra.

— Aha! Megmondtam! — kiáltott fel diadalmasan.

Magával vitt a csűrbe és segített átöltözni.

Felesleges gumicsizmája nem volt Alekszejnek. Egy pár icsigit* ajánlott.

— Neked úgy sincs szükséged gumicsizmára — mondta. — Vízbe nem kell menned, a parton meg ez is jó.

Gyorsan felhúztam az icsigit és Alekszejt utánozva rácsaptam a szárára.

— No, akkor mehetünk! — Végignézett rajtam. — Vehetnél magadra egy kaftánt.

— Ugyan minek, Aljosa, gimnasztyorkában sem lesz hideg. Egész nap olyan hőség volt.

— Nem is azért mondtam — felelte vállat vonva Alekszej — csak így csunya vagy. Gyerünk.

Vállára dobta a hálót, hóna alá csapta a gagarkát — egy elszenesedett zsindelyből összeszegelt keresztfát — és búcsút intett Katyusának.

— Fogjatok ám fiatal lazacot! — kiáltotta utánunk az ajtóból. — Dagasztok tésztát pirognak!

Egészen közel, a várostól vagy másfél kilométerre volt egy jó halászóhely. Leültünk a parton és vártuk, amíg lenyugszik a nap és leszáll az alkony. Úszóhálóval csak éjjel lehet halászni.

Fölöttünk csak úgy nyüzsögtek és tolakodóan zümmögtek a szúnyogok. A folyóban ficánkoltak a halak. A pérek mohón kapkodtak a víz színe fölé ereszkedett, óvatlan bogárkák után. Valahol mögöttünk, a hegyen tehenek bőgtek; a pásztorok hazafelé terelték a csordát.

— Mesélj valamit, Aljosa — kérleltem — még van időnk.

— Ejha! Meséljek neki! Mit meséljek? Talán azt: hogy kerülgettek a farkasok a Sumon, vagy azt, hogy lestem vadra a csalétek mellett?

— Mesélj, amiről jól esik. Nem bánom, ha a farkasokról is.

— Nem — vágott közbe Alekszej — ez nem vág ide. Inkább elmondom, hogyan halásztam fáklyafénynél egy éjjel a bátyámmal.

Hallgatott egy ideig, majd egyszer csak, minden összefüggés nélkül, megszólalt:

— Tegnap a fatelepen egy új szálfavontatót helyeztünk üzembe.

* Puhatalpú bőrcsizma, szára terden felul ér. — *A ford.*

Derekasan dolgozik. Ha megragad egy ekkora szálfát, úgy cipeli, hogy beleremegnek a láncok. Gondold csak el, micsoda ereje van! A munkásnak csak annyi a dolga, hogy a láncot ráakasztja a szálfára, aztán egy vasrúddal a görgőre gurítja. Szeretem az ilyen alkotmányt. Most még csak egy farakó gépet kellene keríteni. Mesélt róla Vaszilij Sztyepanovics — az is ötletes masina.

Kedvem kerekedett, hogy egy kicsit felbosszantsam Alekszejt:

— De hiszen te nem a rakásnál dolgozol, Aljosa, mit érdekel annyira a rakógép?

Alekszej gyorsan felém fordult és összecsapta a kezét.

— Nem értem, hogy beszélhetsz így! Csodálkozom rajtad. Igaz, nem a rakásnál dolgozom. De azt hiszed, hogy az egész üzemmel nem törődöm? Hát ne lássak túl az orromon? Csak az érdekeljen, ami közvetlenül mellettem történik, vagy ami az én feladatom, a többit meg... üsse kő? Látod, ha így volna, akkor nem is mentem volna az üzembe s még mindig a tajgában kószálnék a puskámmal. Szó ami szó, ez már családi szokás nálunk — tán vagy tíz nemzedék óta belénk rögződött — hogy a tajgában kóborgunk. De én, látod, az üzembe jöttem. És mi a legdrágább nekem az üzemben? A haszon? Azt nézem én, hogy keressek minél több pénzt? Nem, dehogy is! Az emberek vonzottak. Nekem az kell, hogy mindig magam mellett érezzem egy másik ember vállát, hogy mindenkinek adjak az erőmből és más is adjon nekem a magáéból. Ezt becsülöm én olyan sokra! Aztán meg, nem tudom, más hogy van vele, de én mindig úgy érzem: nélkülem az üzem... nem, egyszóval... feltétlenül szüksége van rám az üzemnek! Miért? Mert hát... afféle nélkülözhetetlen alkatrésze vagyok. Mint minden egyes ujj a kezemen. És ha az üzemnek szíve volna, feltétlenül érezném, hogy a vére az én ereimben is kering. A rakógépről kezdtünk beszélni... — Alekszej megmozgatta szétterpesztett ujjait. — Itt van például a mutatóujj: a szabó gyűszűbe dugja, hogy meg ne szúrja. De tegyük fel, nem dugja bele, megszúrja az ujját és megfájdul. Egyetlen ujjával nem tud-e akkor dolgozni a szabó, vagy pedig az egész kezével? Szerintem az egész kezével. Mindjárt nem lesz olyan ügyes a keze, mint azelőtt. Tehát nemcsak a mutatóujjának kellett a gyűszű, hanem az egész kezének. Ugyanígy van a rakógép is. Az *egész* üzemnek szüksége van rá, és az egyáltalán nem számít, hogy én a rakásnál dolgozom-e vagy sem. Nekem mindenhez közöm van...

Annyira oktató hangon zsörtölődött és olyan komoran húzta össze szemöldökét, hogy nem álltam meg — elmosolyodtam. Alekszej észrevette:

— Nevetsz? Pedig nincs ebben semmi nevetséges. Vagy talán zavarosan beszélek?

— Ugyan, Aljosa! Értelek én nagyon jól! Az igazat megvallva, értettelek én az előbb is, de kedvem volt...

— Hát ahhoz volna kedved, hogy ruhástól megfürödj a folyóban? — kérdezte Alekszej és felemelkedett egy kissé.

Gondoltam: „Igaz, meleg van, de azért... A végén még megmártogat a vízben."

— Csak tisztázni akartam a dolgot — mondtam békítőleg.

— Tisztázni? No, jól van, később majd tisztázzuk. Most nem kezdek vitába veled. — Hanyatt feküdt, összecsapta a tenyerét, úgy csapott agyon egy különösen tolakodó szúnyogot, és újra kedélyesen elnevette magát:

— Miért van ez így? Ha az üzemben dolgozom, egyszer csak szörnyű kedvem kerekedik, hogy puskával vagy hálóval útrakeljek; nem is a zsákmány kedvéért, hanem csak úgy... Ha pedig halászni megyek, állandóan az üzemen jár az eszem...

Várakozóan hallgattam. Ekkor Alekszej maga fejezte be:

— Szerintem az egyik egyáltalában nem zavarja a másikat, enélkül én sem volnék az, ami vagyok. — És némi habozás után hozzáfűzte: — Bár jelenleg nekem természetesen az üzem a legfontosabb.

Elgondolkozott, megfordult, felkönyökölt és egy kissé hunyorogva a távolba nézett, ahol a folyó kanyarulatán túlról idelátszottak a fafeldolgozó üzem magas vaskéményei. Fölöttük könnyű füst gomolygott, amely szinte egybeolvadt az orgonaszínű háttérrel: az esti égbolttal. Mellettünk, majdnem a vizet érintve, szúnyogokra vadászó, hegyesszárnyú fecskék cikáztak a part mentén. Nehéz volt külön szemmel kísérni bármelyikük röptét is, olyan hirtelen változtatták irányukat. Az volt a csoda, hogy nem ütköznek össze egymással.

— Miről is beszéltünk? — kérdezte feleszmélve Alekszej. — Nem emlékszel?

— Azt akartad elmesélni, hogyan halásztál fáklyafénynél.

— Á! Úgy van!

Egy homokos tisztáson nőtt „máriafű"-bokorért nyúlt és kitépte. Megdörzsölte tenyerében és arcához emelte.

— Finom kis fű! Ha fürdöm, szeretem leönteni forró vízzel, aztán a kályhára fröcskölöm a levét, hogy gőzzé váljon.

Újra elgondolkozott. Azután megszólalt és szokása szerint huncutul kacsintott.

— Ez az Uda folyócska, amint látod, nem nagy; csupa köves, zátonyos mederben rohan; szakaszai rövidek, talán ezért tenyészik benne csak négyféle hal: a pér, a lazac, a pisztráng meg a menyhal. De ezek aztán halak. Ez bezzeg nem kárász vagy csuka, nem is afféle makréla. Nézzük akár a menyhalat: ezt tartják a

leghitványabbnak, nem áll el sokáig, mert megbüdösödik és megkeményedik. De ha frissen megsüti az ember, tejfelesen, vagy hallevest főz belőle... fel sem tud állni az asztal mellől. Az aszszonynép májával és hagymával gyakran pirogot süt vajas tésztából, aztán a tetejét meglocsolja olajjal... Á! Ez aztán... A menyhal máját bizony a ti füstölt kolbászotok meg sem közelíti!

Úgy bizony...

Bátyámmal már régen kiszemeltük a glazkovi folyószakaszt, Szoloncovtól felfelé tíz kilométernyire. Igen jó szakasz. Jobbpartján jó halászóhely, balpartján pedig gödrök, bevágások, épp lazacnak való hely. És ami a legfontosabb: közel van a gyanta, a fenyőerdő egészen a folyónál van. Hát oda indultunk.

Megérkeztünk. Aludtunk egy nagyot, rendbehoztunk egy ócska bódét és készülődtünk az éjszakai halfogáshoz. Szedtünk egy nagy csomó gyantát és a partra hordtuk. Nagyszerű, barnásfekete gyökérgyanta. Ha megsimítja az ember, úgy csúszik rajta a keze, mintha olajos volna.

Vártuk az estét. Alig győztük kivárni. Tettem-vettem. Megreszeltem a szigonyokat. Új volt a nyelük, így hát megfüstöltem a tűzön, mert, ha fekete, nem ijeszti el a halat. Ékekkel megerősítettük a bakot — egy hajlott szarvú vasrácsot — hogy ne lötyögjön. Kész. De még mindig korán volt.

Vártunk még egy kicsit. Amint besötétedett, csónakba szálltunk. Csönd volt, az ég sötét; ilyenkor mélyen alszik a hal és a menyhal közelebb jön a parthoz. A bakra ráraktuk a gyantát és meggyujtottuk. Egyszeribe sötét lett körülöttünk, csak a csónak mellett volt világos a folyófenék. Felfelé eveztünk. A part magas, meredek, néhol sziklás volt. A fenéken palakövek. Rengeteg a pérhal. A nagy tajgai pér a kisebb folyókból leúszott telelni. Dehát — szólj hozzá — sehogy sem akar megállni! Alig vágom le a szigonyt, máris tovasiklik vagy tíz métert, aztán megáll. Odaevezünk... megint ugyanaz a história. Három bak gyantát elégettünk, majdnem az egész szakaszon felcsónakáztunk, de egyszer sem sikerült a döfés. Közeledtünk a kanyarhoz.

Éles ez a glazkovi kanyar. Sebes ott a víz. A hullámok nekirontanak a sziklás partnak és csapkodják, hogy csak úgy fröccsen szét a víz. Nyáron, faúsztatáskor, ha egy kicsit is elbámészkodik az ember, szétvetik a tutajt.

Látjuk, felülről is gyantafénynél eveznek. Ugyancsak dobálják őket a hullámok a kanyarban. Egyikük le is ült, félt, hogy kiesik. De semmi baj nem történt, átsiklottak. Mellettünk eveznek. Nicsak! Kiderült, hogy ismerősök — szolonyeckiek: Avdoksa Dirdik meg Keska Perfiljov. Átkiabáltak:

„No, komám, nincs szerencse?"

„Nincs — kiabálok vissza. — Úgy látom, a szövetkezetből kell halat vennünk, különben nem merek az asszony szeme elé kerülni."

Kacagtak.

„Nekünk sem megy jobban. Két éjszaka csak hat pért meg egy menyhalat fogtunk, a Hudoj-szigeten. Ennyi az egész. Korán van még, nem alszik a hal. Várni kell még vagy két hetet."

„Ti most hova mentek?"

„Hova? Haza."

Tovább beszélgettünk .

Avdoksa hirtelen leguggolt, felkapott egy lazacdobó szigonyt és odasúgta Keskának:

„Gyerünk, gyerünk. Kanyarodj felfelé. Jobbra tarts egy kicsit. Még egy picit. Még. Állj! Ne mozdulj!"

Levágja a szigonyt. Csak úgy forrt az epém: éppen most hozta ide őket az ördög! Magam is meg akartam nézni ezt a helyet. Avdoksa célzott és nagy lendülettel döfött. Nagy hal lehetett. Egyszer csak azt hallom, hogy kőbe vágódott a szigony hegye: tehát nem talált! Mindjárt megkönnyebbültem. Odaszólok:

„No, komám, nincs szerencse?"

„Nem számítottam ki — mondja — félresodorta a víz a szigonyt. Eliszkolt."

„Milyen hal volt?"

„Olyan kétkilós lazac lehetett."

Beszélgettünk még egy kicsit, új gyantát raktunk a bakra és tovább eveztünk. Ők a mély vízen, mi meg a jobbpart mentén.

Azt mondom én neked: ha a folyás irányában evezünk, nem fogunk halat. Először is: nem lehet jól kormányozni, sehogy sem tudod arra fordítani a csónakot, amerre kell; másodszor: a szigonyt nem lehet előredöfni, a nyél csíkot hagy és felzavarja a vizet, hátrafelé meg már nincs időd döfni, mert addigra továbbsodor a víz; harmadszor: a hal mindig ár ellen úszik, elsiklik melletted, aztán bottal ütheted a nyomát.

Igaz, a mély vízben csak lefelé eveznek, a folyó közepén nehéz evezni. Lazacot vagy tajmen-lazacot nem igen lehet találni, hasztalanul pedig kinek van kedve kinlódni! Ha lefelé evez az ember, lazacot vesz észre a mély vízben — lejjebb halad, csendben megfordul, nehogy a zajjal elriassza, aztán odaevez, hogy újra döfjön, ha ugyan megvárja a lazac. De legtöbbször eliszkol. Fél a hal a tűztől.

— Várj csak, Aljosa, hogy lehet ez? — szakítottam félbe a mesét. — Én valahol azt olvastam, hogy a hal éppen a fény felé úszik.

— Ezt csak úgy írják. Akadnak ilyen emberek. Hát mit gondolsz:

a nap is a gyertyához repül, mint az éjjeli pillangó? Lehet, hogy máshol így van, de Szibériában nem.

— Nem én állítom ezt, Aljosa. Csak azt mondom, amit olvastam.

— Hát máskor ne olvass ilyen könyveket.

— Rendben van, nem olvasok... Mesélj tovább.

— Igen. A mélyvízben evezgetnek, egyre-másra visszafordulnak. Úzik, úzik, csak nem találják; megint lefelé eveznek. Tudod, lazac sok van a mélyvízben. Mégsem szúrtak le egyet sem. Így bejárják az egész szakaszt, amíg végül az alsó kanyarba kerülnek. Nekünk sem sikerült semmi.

A táborhelyhez eveztünk.

„Evezünk még?" — kérdeztem a bátyámtól. Láttam, elfáradt.

„Gyerünk. Mindegy — mondja — legalább egy hallevesre valót szedjünk össze."

Még egyszer feleveztünk, fogtunk két kis pért. Mérgemben egyenest, célzás nélkül dobtam a szigonyt.

„Tudod mit, Aljoha — azt mondja a bátyám — ereszkedjünk csak le a mélyvízre. De ne amúgy rendesen, hanem farral lefelé. Ha meglátunk egy lazacot, legalább nem kell megfordulnunk. A mélyvizet úgyis jól ismerjük már, farral is oda tudunk evezni."

Úgy is lett. A mélyvízre mentünk. Valahogy furcsa, farral lefelé evezni! A mélység rettentő, van vagy három ölnyi. Jobbra palakőszakadék, balra pedig haltelep; ha itt nincs lazac, akkor sehol. Mélyen a vízre hajoltam, fürkésztem. Láttam, hogy a csónak fara alól előbújik egy lazac, egyenest a szigony alá. Fölé tartottam a szigony hegyét két arasznyira és döftem. Puhát ért. Tehát megvan. Megragadom. Húzom. Hohó, lazac komám, majd adok én neked!

Továbbeveztünk. Megint ugyanaz az eset. Amíg leereszkedtünk a vízen, tizenegy lazacot fogtam.

Úgy örültünk, hogy kibújtunk a bőrünkből: csakhogy rájöttünk erre a módszerre!

Gyorsan felfelé eveztünk a jobbpart mentén és megint a mélyvízre tértünk. Betértünk a legfelső szakaszba, közvetlenül a kanyar mellé. A víz nyugtalanul folyik, háborog. Itt még mélyebb. A fenék mégis jól látszik: világos kavics, tiszta és egyforma, mintha csak szemen szedték volna.

Visz bennünket a víz, hányja a csónakot; susog a bak, csöpög a gyanta a vízbe, sistereg; a vízből gőz meg füst száll fel.

Szitálni kezdett az eső. Ez már rossz: eső és szél. A víz színe fodrozódik, semmit sem lehet jól látni alatta.

Az ár a folyó közepére sodort, ahol még mélyebb a meder. Nézdegélek, és jobbra, mintha valami árnyék mozogna. A bátyám odakormányozta a csónakot. Biztosan tajmen-lazac, hatalmas, leg-

alább harminc kilós. Odaeveztünk hozzá — ottmaradt. Leeresztem a szigonyt, de a szívem megdermedt, még lélekzeni sem merek... Még lejjebb eresztem a nyelét, nézem a hegyét, de még nagyon messze van a haltól. Megint lejjebb eresztem, jobbkezemmel már csak a legvégét fogom. Nézem és nem értem: közel értem-e már hozzá? Úgy látszik, közel, két arasznyira. Hü, jól van!

„Maradj nyugton!" — súgom a bátyámnak.

És teljes lendülettel ledöftem a szigonnyal, még a mellemmel is rátámaszkodtam, hogy úgy lenyomjam, ahogy csak lehet.

Belement a szigonyom a vízbe, egészen a felső végéig, és nem ért feneket! Magam meg utánaestem. Térdem beleakadt a csónak oldalába, ugrás közben megbillentettem és felfordítottam a csónakot. A víz alá kerültem. Furcsa így: nézek felfelé, fölöttem pedig üszkös gyantadarabok úsznak, csillog a kialvó gyanta.

Felbukkantam, a csónak után kaptam, kiabálok:

„Hej, bátyó!"

Nem felel. Csak nem fulladt meg?

Egyszer csak látom: örvénylik balra a víz. Nézem — a bátyám úszik ott és a csónak másik vége után nyúl.

És egyszerre sötét lett, az utolsó gyanta is kialudt.

Az eső mindjobban megeredt.

A középen visz az ár. Nem látjuk, melyik part van közelebb: a jobb vagy a bal.

Ülünk a felfordult csónakon, beszélgetünk:

„Mit csinálunk most, Aljoha?"

„Majd csak kikecmergünk valahogy. Gyerünk, ússzunk a partra."

„Megbolondultál? Így is alig élek, görcsöt kaptam. Nem tudnék kiúszni. És hova is úsznánk? Hol a part? Inkább próbáljuk meg helyrebillenteni a csónakot."

Próbáltuk a vízen hintáztatni a csónakot. De nem sikerült. A bakkal együtt nem tudjuk visszaborítani. A vas lefelé húzza, mint a horgony.

„Úgy látszik, karral kell kievickélnünk" — mondom, bár a fogamat sem tudom összecsukni, úgy vacog.

Hallom, a bátyámnak is vacog ám a foga!

Tenyerünkkel csapkodjuk a vizet, de nem tudjuk, hova úszunk; lehet, hogy egy helyben forgunk.

Érezzük, hogy gyorsabban visz a víz, a fenéken surrog a homok, viszi az áradat. Felmorajlott a kireji folyókanyar. Rájöttünk: átértünk a glazkovi szakaszon, mindjárt a kanyarba jutunk.

Még szerencsénk lesz, ha a balpartra vetődünk: ott tiszta a meder, nem köves, de nagyok a hullámok... De ha mégis a jobbpart-

hoz sodor a víz? Ott úgy hullámzik, mintha katlanban forrna. A kövek úgy állnak ki belőle, mint a kefe sörtéje.

„Fogódzz, Aljosa!" — kiabál a bátyám a tat felől.

„Fogódzom — felelem — de emeld feljebb a lábod, mert összetörik a kövek."

Az ugráló hullámok dobálni kezdték a ladikot. Tehát sodródunk. Még egy pillanat — és végünk lesz!

Hallani lehet, hogy balról erősebben zúg; ilyenformán bennünket a jobbpartra sodornak a hullámok.

Közvetlenül a ladiknál zúgni kezd az ár. Elsodorta mellettünk az első követ, de nem ért bennünket. A kanyarban talán százával is akadnak.

Megint kikerültünk egyet. Most se történt baj.

Egyszer csak meghorzsolta a folyó fenekét a bak... Aztán megint.

Előttünk csapkodja a viz a sziklákat, csak úgy nyög belé a part. No, gondolom...

Egyszer csak hallom, hogy mind gyakrabban meg-megakad a bak. Megállt a ladik. Lenyúltam a lábammal: fenéket értem. Bátyám szintén a ladikba kapaszkodott és közelebb jött hozzám.

„No, mi az, öcskös, megálltunk?" — kérdezte.

„Meg."

„Menjünk a partra?"

„Megbolondultál? Gödörbe akarsz kerülni?"

Így üldögéltünk vagy két órát a ladikon. Lábunk a vízben; hátunkon meg patakokban folyt az eső. De nem baj; melegem lett, ha arra gondoltam, hogy ép bőrrel megúsztuk.

A sötétség lassanként oszladozott. Körülnéztünk, három lépésre van a part.

Alekszej elhallgatott.

— Semmit nem sajnálok úgy, mint a tajment. A lazacok odavesztek, üsse kő. A halászszerszám oda van, üsse kő. De hogy a tajmen is odalett, máig sem tudom elfelejteni, még most is fáj a szívem érte!... Nagyon bánt — tette hozzá egy perc mulva.

Nyugaton eltűnt a naplemente utolsó fénysávja is. A folyó hirtelen szürkévé változott, a két parton sűrű korláttá olvadtak össze a bokrok, amelyeknek árnyékai hullámzó szegélyként vetődtek a vízre.

Alekszej felállt. Akkorát nyujtózott, hogy minden íze megroppant; elnevette magát:

— A mult héten éjjeli műszakban dolgoztam. Ha hiszed, ha nem, majdnem elepedtem. Az éjszakák csöndesek, melegek voltak, a víz is a legjobb: se nem magas, se nem alacsony. Szörnyen elfogott a

vágy! Kedvem lett volna kirohanni a hálóval. De mégis megvártam, míg lehet. No, menjünk.

A folyó közepén egy hatalmas hal ficánkolt. Alekszej felfigyelt:

— Lazac! Oldalt fordulva csapkod, örömében ugrál. Messze van. Ej, de jó volna most beengedni a hálót a csónakról!

A víz partján gondosan megvizsgáltuk a hálót.

— Ha nem is lazacot, de legalább kis tajment fognánk, Katyusának a pirogba — mondta Alekszej, és begázolt a folyóba, amíg térden felül nem ért a víz.

— Hát én mit csináljak, Aljosa?

— Te? Semmit. Ha akarod, akkor járkálj a parton, dobálj kis köveket a vízbe és ijeszd a halakat.

Alekszej meglengette a gagarkát és belevetette a vízbe. A gagarkát elkapta az ár és mindjárt azután kezdett kibontakozni a háló.

Alekszej beljebb gázolt, kopogtatta a folyófeneket egy bottal, melynek a végén hegyes vas volt.

A háló minden akadály nélkül, simán kibontakozott. Amikor a kotél felett megcsillant egy ficánkoló pérhalnak a farka, Alekszej vidáman kiáltotta:

— Nem, az én hálómból nem menekülsz: okosan vetettem én ki! Hát te, halász, mit állsz ott?

Én már fáradtan haladtam a bokrok közt. A száraz kavicssáv nagyon keskeny volt, a vízbe pedig nem akartam menni. Kétszer is nekimentem egy-egy sűrű pókhálónak; hideg és ragadós volt.

— Megyek már, Aljosa — kiáltottam — megyek! Mindjárt utolérlek! — És mindig jobban elmaradtam.

Végre utolértem Alekszejt. Ott állt a parton és a halakat válogatta a hálóból. Nekigyürköztem én is. Felemeltem a hálóba keveredett pérhalat és elkezdtem keresni azt a nyílást, amelyen bejutott. A homályban nehezen boldogultam vele. Hol az egyik, hol a másik nyíláshoz dobáltam a szerencsétlen halat, de mindig sikertelenül: a hálón mindig szorosabb lett a hurok. Szerencsétlenségemre egy nyugtalan pérhal került a hálómba. Izgett-mozgott a kezemben, gyűrűalakba összehúzta magát, aztán meg kirúgódott, mint egy acélrúgó. Azon kezdtem gondolkozni, ne szakítsam-e el a hálót, de úgy, hogy Alekszej meg ne lássa?

— Nem birsz te vele — nevetett Alekszej — nesze csak, fogd meg ezt a kötelet.

Átvettem tőle a kötelet, ő meg megmarkolta a halat, hogy csak úgy ropogott. Aztán néhányszor szinte átfűzte a háló nyílásán és lerázta a homokra.

— No, ennyi az egész! Én most elmegyek megint, de a halat nem fogom *neked* cipelni.

Levette hátáról a tarisznyát és az enyémre dobta.

A tarisznya elég nehéz volt. Úgy éreztem, volt benne legalább két tucat hal. Mocorogtak és csattogtatták a kopoltyúikat. Az egyik különös erővel mozgolódott, úgy éreztem, hogy egy kis madár röpköd a zsákban. Belenyúltam a tarisznyába és valami sikamlóshoz ért a kezem, ami abban a pillanatban — mintha szárnyai lettek volna — átrepült a másik sarokba... Mi a csoda? Oda akartam hívni Alekszejt, de már messze járt; a vízen sötétlett nevetségesen rövid árnyalakja; gumicsizmája cupogott. Hegyesvégű botja meg kopogott a köveken. Hamarosan eltűnt a kanyarban.

Ekkor én felmásztam a hegyre és egyenesen átszaladtam a réten, hogy megrövidítsem a távolságot. Mialatt átvergődtem a rekettyésen, elleptek a szúnyogok. Két kézzel is alig tudtam lesöpörni őket.

A réten szellő kerekedett, és a szúnyogok lemaradoztak. Lassabban mentem. Kigomboltam a gimnasztyorka gallérját. Lábam alatt ropogott a harmatos fű. A magas bajnócáról szétrepültek a nedves, gömbölyű szirmok és rátapadtak a ruhámra.

— He-é! Hol vagy, halász? Nem fúltál a vízbe? — kiabált Alekszej elől, a domb tövében.

Visszakiáltottam. A hangtól megriadt és hápogni kezdett egy kacsa. Hallani lehetett, amint felrepült és ismét a vízbe vetette magát.

Alekszej előmászott a meredek vízpart alól. Ledobta hálóját a fűre, mellé guggolt és próbálta lehúzni gumicsizmáját. Közelebb érve, láttam, hogy egészen nyakig vizes.

— Mi történt veled, Aljosa?

— Ne is kérdezd! Lazacot fogtam... A folyó végén pontosan a gagarkánál beleakadt a hálóba, aztán elkezdett veszettül csapkodni a farkával. Épp egy folyóküszöbnél. Gondoltam: ha nem lazítom meg a hálót, kibújik belőle és eliszkol. Odamegyek, nehogy még jobban összekúszálja a hálót, csakhogy egy gödör volt ott...

— És eliszkolt?

— Hogyis ne! Méghogy eliszkolt! Tőlem ugyan nem menekül. Itt van... úgy fekszik, mint egy tuskó.

Lehajoltam a hálóhoz, amelyben, mint nyírfahánc darabjai, fehérlettek a pérhalak. A halvány nyári csillagok pislákoló fényében megkülönböztettem ékalakú szemüket, nagy, szögletes pikkelyeiket és oldalukon a fekete pettyeket. A gagarka mellett valóban egy tuskóhoz hasonló lazac feküdt. Rövid, vaskos, rózsaszínű hasú és tűzvörös farkú hal volt. A pérhaltól abban különbözött, hogy a bajnóca szirmára emlékeztető apró, kerek pikkelyek borították.

Alekszej kifacsarta ruháját, felhúzta csizmáját és hazaindul-

tunk. Nem is szedtük ki a hálóból a halakat, hanem csak úgy, ráakasztottuk a botra, hátunkra dobtuk és vittük.

A nyári éjszakák rövidek. Érezni lehetett a hajnal közelségét. A part mentén, az ösvényen mentünk. Velünk szemben hideg, szürke köd kúszott. Messziről az örvénylő víz tompa zaja hallatszott. Mögöttünk egy koránkelő csörgőruca suhogtatta szárnyait.

— A párját keresi — mondta Alekszej.

Vékony, panaszos hangon csiripelt a sárszalonka. Valószínűleg fázott a lába szegénynek. Az út sűrű fagyalbokrok között vezetett, közvetlenül mögötte feltűntek N-szk város szélső házai. A bokrok között melegebb volt. Eltörődtem, elálmosodtam. A fagyal kesernyés illata csiklandozta az orromat.

Alekszej hirtelen megállt.

— Mi az, Katyenka? — kérdezte és letette válláról a terhet.

A gyalogúton, egy fagyalágat magához húzva, Katyusa állt. Mezítláb volt, hajadonfőtt, kócosan.

— Mi az? — ismételte Alekszej.

Katyusa álmosan nézett. Szabad kezével a ruhája gombját babrálta. Aztán odajött hozzánk.

— Csak kijöttem, Ljosa. Felébredtem, aztán elébetek jöttem. Fogtatok pirogba valót? — kérdezte és Alekszej melléhez simult.

KATYUSA ÖTLETE

A nap rést talált a szénapadlás zsindelytetején. Csiklandozó, tűző, vékony fénysugár ébresztett fel álmomból. Félkönyökre támaszkodtam és órámra néztem, amely a párna mellett feküdt: háromnegyed öt! De korán van még! Van még olyan hely, ahol ugyanilyen korán kel fel a nap? Nem tudom. De a nagyvárosban biztosan nem kel korán: ott fel se kel, hanem egyszer csak megjelenik a háztetők felett.

Aludni, aludni, aludni!

Kiszemeltem egy naptól védett, sötét, hűs sarkot, odacipeltem a derékaljat, a párnát és lehanyatlottam rá, vagy jobban mondva, belemerítettem a fejemet a frissen kaszált széna csípős, sűrű, édes illatába. A száraz fűszálak megzizzentek, ahogy megtörtek a testem alatt; s én lezuhantam valahová, a mélybe: nyári rétek illatos zöldjébe. Gőgös boglárkák vettek körül, közöttük szerényen húzódtak meg a gyenge halványkék nefelejcsek, az aprócska ibolyák, a kedves meleg pásztortáskák. Tapadós bajuszkáival integetett a vadborsó. Oly szép, oly kellemes volt! Egész ölrevaló virágot akartam letépni, de nem sikerült.

Másodszor is csiklandozásra ébredtem fel, csakhogy most Alekszej csiklandozott. Hüvelykujjával bökdöste az oldalamat és vígan kacagott:

— Ejha! Hát te hogy vetődtél ide a sarokba?

Egészen elfelejtettem, hogy magam hurcolkodtam át új hálóhelyemre és értetlenül bámultam Alekszejre:

— Hogy-hogy: hova vetődtem?!

— No, tessék! „Hogy-hogy hová?!" Így még megéred, hogy álmodban a szénapadlásról is legurulsz! Legközelebb kötéllel kell megkötöznünk éjszakára. No, jól van, kelj fel. Hogy kerül ide ez a sok holmi? Minek szórtad így szét?

És valóban: a ruhám az egész szénapadlás hosszában elpotyogtatva hevert, valósággal ösvényt alkotott. Úgy látszik, az ággyal együtt húztam el azokat is. Összeszedtem őket és nekiláttam az öltözködésnek.

Alekszej mellettem ült és beszélt:

— Hanem tudod, az a könyv, amelyet tegnap olvastál nekünk

a hódokról... Nagyon érdekes. Egész éjjel erről beszéltünk Katyusával. A hódok, azt mondja Katyusa, okos állatok, gyöngédség van bennük, majdnem olyan, mint az emberekben. „Nálunk a tajgában, Aljosa, nincs ilyen állat. A mi állataink zordak és kegyetlenek."

— Hogy-hogy kegyetlenek? Egyáltalán nem, csak jobban meg kell nézni őket. Egyszer mentem felfelé az Uvatcsik partján. Ismerek ott egy zugot, annyi málna terem ott, hogy akár lapáttal szedheted. Gondoltam, viszek haza Katyusának, csináljon belőle kvaszt, hiszen mesterien tud kvaszt készíteni erdei bogyóból. Megyek, mendegélek. Kanyarog az Uvatcsik, ide-oda. Megyek, hol a part mentén, hol toronyiránt, a hegygerincen át. Jókor reggel felkeltem. Harmat csillog mindenütt, a bokrokon a pókháló olyan, mint valami szürke rongy. A kisebb fajta szúnyogok alszanak még, csak a nagyok röpködnek, de ekkorák, ni! Csend van az erdőben. A földön, az avart feláztatta a harmat, nem ropog a lábam alatt, úgy lehet járni rajta, mint a szőnyegen. Arrább az Uvatcsik csobog. Vagy ösvényt tapostak itt-ott, vagy maguktól váltak szét a bokrok, de kilátás nyílt a folyócskára. Látni lehetett, hogyan szökel a víz a köveken. Az innenső parton ribiszkebokrok hajlanak a víz fölé, amott pedig, az ösvénynél lágy sás hajlong. Kétoldalt óriási, mohos zsombék.

Leülök egy fatönkre és gyönyörködöm. A levegő, az valami csodás. Teli tüdővel beszívom, de kevés a hely a mellemben, nem fogadja be mind. S egyszer csak megrezzentek a ribiszkebokrok, megrázkódtak a levelek.

Odanézek: hát egy kecskegida pofácskája bukkan elő. Fiatal gödölye még. Odament a parthoz, egyik lábacskájával méregeti a vizet, elég mély-e. A lábacskája olyan vékony, mint a rőzseág. Sovánka, vörös, simaszőrű, csak az oldalán van két sor fehér foltocska. Aztán összehúzza magát, nem a hidegtől, hanem azért, mert fél a vízbe menni. Rögtön hasravágódtam és a mohos zsombékon a folyó felé kúsztam. Amikor odaértem, felemeltem a fejem. Körülnézek, ott vánszorog a kis gida, egészen az Uvatcsik közepéig ért, megy és folyton nézeget; bizonyára az anyjától szökött meg.

Lelapultam a sás közé és azt fontolgattam magamban: amint kijön a vízből az ösvényre, megfogom.

Az Uvatcsik itt ugyan nem mély, de tele van zátonnyal. Úgy buzog, mint a tea a forralóban. A mederben óriási kövek; a víz szilajul csap keresztül rajtuk.

A kis kecske is megbotlott egy kőben, megcsúszott. Persze, rögtön elkapja az ár. Zsupsz! — oldalt befordult a vízbe.

Nem vesztettem el a fejem, magam is beugrottam a vízbe,

megragadtam. Kihúztam a partra. A gida meg rugdossa lábacskájával a hasamat.

Tetőtől talpig csuromvíz voltam, de nagyon örültem. De miért is örültem voltaképp? Azért, mert egy ember megfogott egy kis, vad állatot és a megtestesült vadságot tartja a kezében. Mert hát a sima, merevszőrű kis gidában is van erő.

Ha már így áll a dolog, hagyjuk a málnát, más ajándékot viszek haza Katyusának. Összekötöztem az övemmel a lábát, gyengéden, hogy ne fájjon és a karomra vettem. Mellemhez szorítottam, csak úgy vert a szíve, mintha az egész belseje remegett volna. Hallgat, meg se nyikkan, csak néz riadtan.

Félkilométernyit mentem, de már kifáradt a karom, mert hát mégis nehéz volt egy kicsit. Leültem pihenni. Ülök, ülök, nézem a tájat, ahonnan jöttem. Ahogy így nézegetek, szemembe ötlöttek az egyenletes kis fenyőfák. Úgy állanak sorjába, mintha megnyírták volna őket. A tetejük világoszöld. Még csupaszok szegénykék. Nyárára ugyan jókora hajtást eresztettek felfelé, de oldalsó ágakat még nem. Csak a leghegyük ágazott szét egy kicsikét. Messziről olyan, mintha darvak feküdnének a hátukon, hosszú lábukat kinyujtanák és lábuk ujjait szétterpesztenék.

Lefelé néztem a fák tövére. Igen éles szemem van. Látom, hogy a sűrűben egy nősténykecske áll elrejtőzve, fejét az én oldalam felé előrenyujtotta, hallgatódzik.

Tehát nyomon van. Érted! Anya, aki nem tudja elhagyni a gyermekét. Hej, azt a fűzfánfütyülőjét! Hogy hatott ez rám! Nem bírta ki a szívem, mintha valaki kézen fogott volna, kioldottam az övet, elengedtem a gidát. Bizonyára elzsibbadt a lábacskája, mert először leesett, orrával a földet szántotta, de aztán, oda se neki, felkelt és szökdécselve nekiiramodott. Oly könnyen, mintha őszi levélkét sodort volna tova a szél. És fut, amerre lát, egész másfelé, mint ahol az anyja volt. És az anya — no, ehhez szólj hozzá — mindenről megfeledkezve rohan utána, hogy utolérje. Úgy csörtetett el, épp mellettem, szinte súrolt az oldalával. Ha kinyujtom a kezem, beleütötte volna a térdét. Hát tessék, ez az a vad állat! Méghozzá kecske és nem hód! És micsoda gyengédség van benne! De nemcsak erről van szó. Ha töviről hegyire el akarnám mesélni az életüket, talán egész könyv kerekedne belőle. Egészen biztosan! Nos hát, felbolygattál evvel a könyvecskével. Kedvem támadt, hogy elolvassak más könyveket is a védett területekről, arról, hogyan óvják nálunk most a vadat. Jó? Hozol?

— Rendben van, Aljosa — mondtam — hozok majd olyat, ami téged érdekel.

Ekkor az órára esett a tekintetem.

— Minek keltettél fel ilyen korán, Aljosa? Nézd, csak hat óra múlt tíz perccel.

— Ugyan eredj már — csóválta a fejét Alekszej — talán bizony nem aludtad ki magadat? No, jó. Azon könnyen segíthetünk. Gyere, megteázunk, aztán nem bánom, heverj, aludj még akár ebédig. Nekem pedig eszembe jutott egy dolog a munkámmal kapcsolatban. Most ugyan nem az én műszakom dolgozik, de bemegyek a gyárba, megbeszélem a dolgot az igazgatóval. Négyig dolgozom, tehát az estém szabad. Vállra vetjük a tarisznyát és az erdőben éjszakázunk. Éjjel ott ülünk majd a sziken. Megmutatom neked, hogy lövik ott a vadat. Akarod?

— Persze, hogy akarom! — feleltem és felkiáltottam, mert kiegyenesedtem és bevágtam a fejem a gerendába.

...Katyusa már várt bennünket. A terített asztalon tányérok, tálcák, poharak sorakoztak, az asztal közepén pedig a széles lenvászonterítőn menyhalmájas pirog tornyosult. A pirog felső héja be volt vágva és oldalt csúszott, az alsó héja alacsony dobozkára emlékeztetett. Az alján szétnyúlt, sötétbarna májrétegek feküdtek, köztük olvasztott zsírtavacskák csillogtak. A répaalakú hagyma karikái bőségesen, szeszélyes csipkeként fonódtak össze. Olyan illat terjengett, hogy akaratlanul is össze kellett hunyorítani a szememet.

— No, mi a véleményed? — kérdezte ragyogó arccal Alekszej és hamiskásan kacsintott Katyusára: „Lássuk csak — ezt mondta a szeme — ért-e a piroghoz?"

Letörtem az aranyló, ropogós felső héjból egy darabot, villámmal kihalásztam egy jó nagy darab, zsírral áthatott májat, megrágtam és az én arcom is felragyogott.

— Aljosa! Szavamra mondom, soha nem ettem még ilyen finomat!

Katya elpirult az elégedettségtől és kendőjét bogozva, szerényen mentegetőzött.

— Ez még nem sikerült. Jobban is meg lehetett volna sütni. Nem szoktam még meg, hogy kell bánni az új liszttel, egy kicsit túlkelt a tészta. No de egyék, vegyen több májat, a héját törje le, ne egye. Vegyen tejfölt is. Húsféle úgy sincs. Majd ha Ljosával kimennek a szikre, vadat lőnek, akkor — és elnevette magát.

Alekszej felemelte a mutatóujját.

— Tudod, mit eszelt ki Katyusa? — fordult hozzám. — Mondd igaz lelkedre: nem szegényes a mi asztalunk? Van mit ennünk hús nélkül is? Nos, akkor miért megyünk most vadra? Világos, hogy nem a szükség visz rá, hanem a vadászszenvedélyünk. Ezért azt tanácsolta Katyusa: „Vegyétek ki — mondja — minden töltényből a golyót, úgy menjetek. Vagy még jobb lesz, ha a leve-

gőbe lőttök: a vad megugrik és így nagyobb a bosszúságotok: mintha elhibáztátok volna". Úgy meghatották a hódocskák...

— Hódocskák ide, hódocskák oda — makacskodott Katyusa — minek nyáron vadat ejteni? Még a törvény is tiltja.

Rögtön megtetszett nekem az a gondolat, hogy vaktöltéssel éjszakázunk a sziken. A vadászat gyönyörűsége megmarad, és nem kell feleslegesen kárt tenni a vadban.

— Helyes — támogattam Katyusa javaslatát — így teszünk.

— Tudod mit, pajtás — mondta komolyan Alekszej. — Lásd hozzá magad, szedd ki a golyót. Magamban nem bízom, hátha bennehagyok egyet.

Egészen felvidultam. Minden lehetséges eshetőséget megtárgyaltunk, ami csak előfordulhat nem mindennapi vadászatunkon — például, mi lesz, ha medvével találkozunk?

Alekszej egyszerre sietni kezdett.

— No, pihenj csak — mondta és felállt — én meg elfutok a gyárba, hamarább jövök haza, úgyhogy egyenest a tajgába ballagunk.

De nem állta meg, hogy bele ne kezdjen ismét egy tajgai históriába.

— Tavalyelőtt, ugyancsak nyáridőben a Csepkiren túlra mentem — oda, ahol a kis mocsár van — hogy háromlevelűt gyűjtsek orvosságnak. Jó kis fű, százféle betegség ellen is használ. Nem nagy pocsolya, de a háromlevelű zsíros, dús nedvű, ha húzza az ember a vízből, mintha húr pattanna szét. Megyek, körültocsogom a pocsolyát, mind nagyobb és nagyobb háromlevelűt találok. Hát a pocsolya mellett van egy zsombékos, a sás ekkora — ni!. — vállig ér. A mocsaras tisztás keskeny, mert kétoldalt a fenyvesek szorították összébb. Átmegyek majd a közeli fenyvesen, a halmon van egy házikó, gondoltam, ott töltöm az éjszakát. Nohát tépem-tépem a háromlevelűt. Egyszer csak vad nyomára bukkanok. A zsombékon keresztül, egyenest a pocsolyához vezet. A sárban hasított körmök nyoma látszik: remek szarvasféle járhat erre. Valószínűleg többször is itt sétál: helyenként valósággal ösvényt taposott.

Gondolom: ejnye, kár, hogy nem lehet ilyentájt ledurrantani a magadfajtákat. Meg aztán, őszintén megvallva: puska nélkül jöttem.

Bosszantott a dolog. No, de mindegy, téptem még egy nagycsomó füvet és bementem a kalyibába. Esteledett.

Feltettem forrni a teát. Unalmamban nyírfát vágtam, lehántottam a héját, Katyusának lekvárosbödönt faragok. Fütyörésztem. Egyszer csak látom, lóháton jön a kalyibához az erdőkerülő,

Iván Tyerentyevics. Köszöntünk. Leszállt a lováról, lenyergelte, kipányvázta, azt mondja, hadd legeljen kicsit.

„No, mi újság, Aljoha?" — kérdi.

„Mi volna? Semmi. Háromlevelűt szedtem. Éjszaka kinn hálok a szabad ég alatt!"

Ültünk, teáztunk. A vadról folyt a szó.

„Tudod-e — mondom — hogy erre a kis pocsolyára szarvas szokott járni? Frissek a nyomok. Éjszakára a bogarak elől menekül ide."

„Igazán?" — kérdi Ivan Tyerentyevics.

„Igazán hát! Meg is mutathatom."

Ivan Tyerentyevics elhitte.

„Éjjel majd lelövöm" — mondja.

„Nesze neked! — gondolom. — És ez az ember... kerülő!"

Vitatkozni kezdtem vele, de mihaszna! Csak a magáét fújta, hogy „lelövöm, lelövöm". El is ment a mocsárhoz, én meg nyugovóra tértem.

Éjszaka. Beborult. Sötét az erdő. Ég a tűz. A fenyőkről, mint a jégcsap csüng a moha a tűz fölé. A tűz felől áramló meleg levegő úgy lengeti a mohát, mint a szél a szakállt. Fura látvány. Nem birok elaludni, folyton a vad jár az eszemben: kijön a fenyvesből, fejét rázva hessegeti a szúnyogokat; barangol a zsombékon, susog a sás; most a kis tóhoz megy — zsupsz, bele! — a víz felcsap, az állat prüszköl, szipákol, csak a feje áll ki a vízből, mint egy kis hordó... Hej, de megcéloznám most! Az sem baj, hogy sötét van, nem találnék mellé... Egyszerre hallom: durr! Ivan Tyerentyevics elsütötte a puskát.

Felugrottam, szörnyen kalapált a szívem. Gondolom magamban:

„Ugyan, csak megijesztette, mellélőtt!"

Jön Ivan Tyerentyevics. Nadrágjáról víz csepeg, fű ragadt rá, mert lápos a part, s amint guggolt, övig besüppedt az iszapba.

„Hálistennek, hálistennek!" — örvendezik.

„Lelőtted?" — kérdem.

„Le! Hálistennek!"

Lepihent, megszáritkozott a tűznél.

„Aljoska — mondja — a negyedrésze és a mája téged illet, mert te vezettél nyomra. Ha megvirrad, megyünk megnyúzzuk!"

„Nem a törvény szerint cselekedtél, nekem nem kell belőle" — feleltem.

„Az engedélyt majd elintézem én. Tudom én, hogy kell. Segíts kihúzni a vadat!" — mondta.

Pirkadt. Odamentünk a tavacskához. Hej, a fűzfánfütyülőjét!

Kiderült, hogy vaktában a saját lovát lőtte le! Épp a lapockáján találta el.

— Most pedig megyek, mert elkésem — szakította félbe elbeszélését Alekszej.

Kikísértem a tornácra. Karon fogott és az ajtóra tekintve, így szólt:

— Katyusa haragszik rád, komám!

— Miért? — rémültem meg. — Mivel bántottam meg?

— Te meg én testi-lelki jó barátok vagyunk — mondta és közelebb húzott magához. — De Katyusa! Mintha idegennek tartanád. Még magázod is! Ez bántja.

— Mi bántó van ebben, Aljosa? A magázás: tisztelet a nő iránt.

— Nem ez a dolog veleje — vágott közbe Alekszej. — Lehet, hogy rosszul mondtam, nem is sértés, csak valahogy... fáj.

Most már értettem, és most én éreztem fájdalmat, én resteltem el magam.

Miközben a golyót szedegettem a töltényből, Katyusa a konyhában rakosgatott, olyan szorgalmasan, mintha sietne valahová. Még soha nem csörömpölt annyira az edényekkel. Végre elült a zaj, Katya kezét törölgetve, megjelent a szobában. Valamit mondani akart, de elrestelte magát és elfordult.

— Mitől ijedtél meg Katya? — incselkedtem vele. — Először látsz életedben, vagy mi?

De valahogy bizonytalanul hangzott ez az első „te". Ugyanaz történt Katyusával is. Végül elszánta magát.

— Ha inni akarsz — mondta bizonytalanul — töltsön magának tejet a konyhában. Beállítottam a köcsögöt a vizesvödörbe. Én elmegyek. Ide csak, nem messzire.

— Soká maradsz, Katya? Mert akkor visszamegyek a szénapadlásra aludni.

— Miért mennél a szénapadlásra? Most a házban is hűvös van. Feküdj az ágyra és aludj!

Azzal elszaladt, boldog volt, és most már határozottan tegezett.

Unatkoztam. Kiszedtem a golyókat a töltényből, több dolgom nem akadt. Kimentem a tornácra, leültem a lépcsőre.

Mellettem a homokban, lustán elnyújtózva feküdt a bozontos szőrű, cirmos kandur: sütkérezett az átcsavargott éjszaka után. Hívogattam:

— Vaszka! Vaszka! Cic-cic-cic!

Vaszka gyorsan felemelte a fejét, kimeresztette nagy, kerek, sárga szemét; de amikor észrevette, hogy csak unalomból hívják, ismét a homokra henteredett. Mancsával eltakarta az orrát,

mintha mondaná: jóéjszakát, menjen inkább aludni és ne zavarjon másokat.

Így is cselekedtem.

Elmúlt már dél, mikor arra ébredtem, hogy Katyusa visszajött. Rögtön hozzálátott az ebédfőzéshez. Minden elő volt már készítve reggel, nem maradt más hátra, mint az asztalra rakni az edényt és a háromlábon, a bográcsban menyhallevest főzni. Én is nekiálltam segíteni: krumplit hámoztam. Katyusa két, élére állított tégla között tüzet rakott a kemence szája előtt. Mikor a forgács meggyulladt és a lángok barátságosan körülölelték a bográcsot, Katyusa mellém ült a lócára.

— Megkérnélek én valamire — kezdte, miközben gyerekesen kalimpált a lábával. — De nem tudom, hogy is kezdjem... Hanem aztán csitt, erről a beszélgetésünkről egy szót sem senkinek! Az az ötletem támadt, hogy suttyomban, Ljoska tudta nélkül, megtanulok írni-olvasni.

— Írni-olvasni! Okos gondolat! De miért csak suttyomban? Talán Aljosa tiltja? — kérdeztem hitetlenül.

Katyusa csüggedten nézett rám, mintha mondaná: „Nem érti ezt maga".

— Abban van a furfang, hogy egyelőre még ne is sejtse. Már második hónapja járogatok el titokban. Mikor Ljoska elindul munkába, kapom magam, futok a barátnőmhöz. Művelt lány. Eleinte csak mulatságból kezdtük, de most egyre azt hajtogatja: „Ne hagyd abba." Nos, hogy gondolja?

— Katyenka — mondtam komolyan — hiszen össze kell csókolni ezért az ötletedért.

Katya felkacagott.

— Hát az meg minek! Nem, inkább mondja... mondd meg — javította ki — hol kell majd megállnom?

— Hogy-hogy megállni? — értetlenkedtem.

— Hát hiszen nem lehet vég nélkül tanulni! Ezért is gondoltam, hogy megkérdezlek.

— Tanulj csak, Katya. Tanulj szakadatlanul. Miért állnál meg, ha egyszer elkezdted?

— Nohát — mondta elnyújtva, csalódottan Katyusa — ezt mondja mindenki. De mi haszna? Ez nem tanács. Úgyse leszek se doktor, se mérnök. Nem is akarok mérnök lenni. Azt mondd meg, mennyi műveltség kell itthonra?

Nehéz volt meggyőzni. Így hát kerülő úton próbálkoztam.

— Attól függ, mennyit tanultál eddig.

Katyusa készséggel sietett a konyhába, valahol a polcon csörömpölt egy ideig az edénnyel és behozott egy újságpapírral gon-

dosan befedett füzetet. Ez volt állandó jellemvonása: mindent kitisztítani, kisimítani, leteríteni, becsomagolni.

Kinyitottam a füzetet és bizalmatlanul bámultam Katyusára. Óriási betűk, majd akkorák, mint egy-egy ötkopejkás, de minden oldalról össze vannak nyomva, mint a használt konzervdobozok. Szorosan sorakoztak, olykor egymás hátára másztak. Szóköz alig volt. Katya úgy írt, ahogy beszélt, szibériai tájszólással: „mán", „vót", „odatta", „futtak", „huncucsság". Úgy látszik, valamilyen tollbamondás után írhatott, amelyet Katyusa oktatónője rögtönzött: „Mér hitegecc, hogy még nem eccer tanálkozunk." És mégis, oly nagyszerű volt minden.

Többször is végiglapoztam a kis füzetet. Katyusa izgatottan leste arcomon a hatást. Ekkor, teljesen közömbös arccal így szóltam:

— Ennél korai megállni. Ez még itthonra is kevés.

— És amikor egy betűt sem tudtam leírni?

— Akkor miért támadt az a gondolatod, hogy tanulni fogsz?

— És ha levelet akarok írni? — védekezett Katyusa.

— Nem tudod megírni: Nézd, csupa-csupa hiba!

Katyusa bizalmatlanul húzta fel a szemöldökét.

— Minden szót meg lehet érteni.

— De helytelenül írtad.

— Hogy-hogy helytelenül, amikor mind meg lehet érteni? A barátnőm mindig maga nézi át.

Kifejeztem Katyusának, mennyire kételkedem barátnője tudásában és aziránt érdeklődtem, hogy ő, Katyusa miért nem iratkozik be a felnőttek iskolájába.

— Hiszen már mondtam neked! Épp az az érdekes az ötletemben, hogy Ljoska ne tudjon róla idő előtt. Ha már tudni fogok, megtréfálom majd. Már kitaláltam, milyen levelet írok neki.

A háromlábhoz rohant: már forrni kezdett a víz, bele kellett dobni a halat.

— Levél! Az semmi! — igyekeztem meggyőzni Katyusát. — Hát többet nem kell tudni? Számtant, földrajzot, történelmet, fizikát meg sok más egyebet.

— Csakhogy ezeket a dolgokat a tudósoknak kell tudni — felelte komolyan Katyusa és egy csipet sót dobott a bográcsba — de minek az nekem a háztartásban?

— Ha sokat tudsz, majd tudós is lehetsz.

— Én a szívem szerint akartam magával beszélni, tanácsot kérni — ráncolta össze a homlokát Katyusa — maga meg mindig csak tréfára fordítja. Kár is volt szólni.

És némán kavarta a hallevest.

Láttam, hogy megsértődött, mert visszatért a magázásra. Másra tereltem hát a szót.

— Ideje már, hogy megjöjjön Aljosa.

— Majd jön. Mindig idejében hazajön. Most meg, hogy a tajgába siet magával (úgy látszik, még tartja a haragot!), lóhalálában rohan haza.

A halászlé megfőtt és a kemence szája előtt hűlt. Katyusa türelmetlenül tekingetett az ajtóra.

— Mi lehet vele? — bosszankodott Katyusa. — Egészen szétmállik a krumpli, kanállal sem lehet kihalászni. És ki is hűl...

Eltelt még egy félóra. Még mindig akadozott a beszélgetés. Alekszej késése Katyusát azzal fenyegette, hogy tönkremegy a menyhalleves, engem meg azzal, hogy elmarad a vadászat.

Katyusa már nem bírta tovább, magára kapta kendőjét.

— Elfutok a sarokra, megnézem, onnan messzire be lehet látni az egész utcát.

Egészen lehangoltan tért vissza.

— Biztosan elkapta a fűrész...

— Ugyan-ugyan, Katyusa! — próbáltam megnyugtatni. — Alekszej nem olyan málészájú...

— Akkor rádőlt egy gerenda. A gyár nem tajga, észre se veszed, honnan jön a baj. Csupa vas mindenütt.

— De hisz nem az idén dolgozik először a gyárban, Katyenka.

— Éppen ez az, hogy nem először. És soha sem késett még ilyen sokáig. És ma... tessék! Nem, itt valami nincs rendjén. Megyek is a gyárba, utánanézek. Szedek neked egy kis levest, amíg egészen ki nem hűl, és megyek. Te csak egyél egészen nyugodtan.

Kimentem Katyusa után a tornácra.

— Nem történt Alekszejnek semmi baja, Katya, de ha már mégy, akkor én is megyek — mondtam.

A part mentén vitt az utunk. Három nappal ezelőtt itt, a kanyaron túl fogtuk a pérhalat, ezen a tágas halászterületen futottunk Alekszejjel; a kavics csikorgott és ki-kicsúszott a lábunk alól; a víz legmélyén, a nyári éjszaka félhomályában világosan kirajzolódtak a fehér kvarc görgelékkövek. Most pedig hullámhegyeket görgetett a folyó, sárgán, tajtékzó dühvel rontott a partoknak. A bokrokat teleszórta, szinte elárasztotta forgáccsal, törmelékkel, meg mindenféle szeméttel.

A hullámverés vihardöntötte fákat dobált teljes lendületből a bokrok közé és cibálta, tördelte az ágakat. Ágasbogas gyökereiket a víz fölé terpesztve libasorban úsztak elő a folyókanyar mögül a fekete farönkök. Elúszott mellettünk egy félig elmerült csónak, nyomában egy hordó táncolt a hullámokon. Utána pedig

egy szekér következett. Mint az árboc, meredt felfelé a kocsirúd. Azután ismét zsindelyek, gerendák, póznák és egész sövények úsztak lefelé.

— Árvíz — magyarázta Katyusa. — A hegygerincen elolvadt a hó, ezért áradt így meg. A felső folyásnál talán még esőzés is volt. Ezért hömpölyög így az ár.

Miközben a hóról és az áradásról beszélgettünk, eljutottunk a feldolgozó üzem kapujához.

Az őr már messziről észrevette Katyusát. Integetett.

— Minek jöttél, leányom — kiáltotta. — Az urad után, ugye? Csakhogy nem ér rá. Megháborodott a víz, el akarja sodorni a fát, mind elmentek menteni. Ott dolgoznak, ni, az öbölben, feljebb, a gyáron túl. Ott a te Aljohád is.

A kerítés mentén haladtunk. A gyár területén csend uralkodott, a magas kémény nem füstölt, a gépek nem kattogtak, úgy látszik, még a keretfűrész munkásai is elmentek menteni a fát. A tömör deszkakerítés felett sárga deszkarakások emelkedtek. Fűrészpor csípős, savanykás szaga érzett.

A kerítés mellett nem volt ösvény. Egyenesen a bokrok között haladtunk, mentünkben ágakat tördeltünk és hessegettük velük a szemtelen apró legyeket. De ez se sokat használt, a legyek berepültek orrunkba, fülünkbe; szemünkbe estek, bemásztak az ingem alá is. Katyusára néztem: mi a csuda ez? Csak mosolygott:

— Így van ez minden nyáron. Sebaj, ha a folyóhoz érünk, elmaradnak.

A folyónál már csakugyan kevesebb volt a légy. A parton, a vízben, a csónakon, a gerendarakáson — mindenütt munkások szorgoskodtak, hogy megerősítsék a faúsztató csatornát. A víz olyan hirtelen áradt meg, hogy a vízben lévő tutajok elszakították a tartókötelet és lesodródtak a faúsztató csatorna végére.

Az acélsodronyokkal összekötött, négy-négy sor gerendából álló úszó gát — amelyet csak arra szántak, hogy feltartsa a szétbontott tutajok szálfáit — most hihetetlenül nagy nyomást állt ki.

A munkások megvizsgálták a gátat és a gyanús helyeken pótsodronyokkal kötözték meg. Öröm volt nézni, hogyan futottak a gerendákból álló, úszó pallón, amely összekötötte a partot a szigettel; milyen hidegvérrel vizsgálták a vascsomópontokat és kopogtatták a fejszéik fokával. Ebben a hidegvérűségben teljességgel kidomborodott az ember végtelen fölénye az elemekkel szemben.

A munka végéhez közeledett. A nagy, nehéz tutajt, amely elszakította a karvastagságú, gyantázott hajóköteleket, sikerült összehurkolni drótkötéllel. A folyóról felhangzott a jel, a kerítés

mögül feleltek rá és abban a pillanatban pöfögni, berregni kezdett egy traktor, megcsörrent egy csőrlő és a napfényben csillogva, lassan megfeszült a drótkötél. Elhárították a legnagyobb veszélyt, többé nem nyomta a faúsztató-csatorna úszó-gátját a tutaj, és a dolgozók boldogan harsogták: „Hurrá!"

A munkásokat vezető mérnök tölcsért formált a tenyeréből és szótagolva kiabálta:

— Hej! Reg-ge-li vál-tás! Be-fe-jez-ni! Máá-sodik! Hely-re!

— Hó-ó! — hallatszott a vízről. — Hajrá, fiúk!

A munkások — ki csónakkal közeledett, ki gerendáról gerendára ugrált — vizesen, minden valószínűség szerint farkaséhesen, de elégedetten, egymás után ugráltak ki a partra és indultak meg a meredeken. Hogyne örültek volna: nem sodorta el a víz a fát!

Egyikük, mikor kiugrott a csónakból, megcsúszott és fejjel belepottyant a vízbe. Itt, a partnál mély volt a víz. Egy kis idő mulva a póruljárt ember kétségbeesetten kapálódzott a lábával, fröcskölte szanaszét a vizet, aztán egyszer csak eltűnt a lápban és a feje bukkant fel. Fekete, vastag fenyőhánc-darabkák ragadtak a hajába. Nyilván a gerendákról foszlottak le. Ugyanilyen hordalékot tartott a markában, úgy igyekezett a part felé. Már kievickélt egy egész sekély helyre és akkor minden ok nélkül hirtelen kiabálni kezdett:

— Segítség, megfulladok!

Ez aztán kedvre derített mindenkit. Most már lehetett nevetni is. A vizes „áldozatot" száraz helyre cipelték, karon ragadták és elkezdték eszméletre téríteni.

Katyusa ismerőst pillantott meg a munkások csoportjában.

— Kenya! Ljoska hol van?

— Aljosa? — kérdezte Kenya, miközben vizes, napégette nyakát törölgette. — Ott van, ni, a szigeten, a tutajjal bajlódik — s ezzel elment, hogy segítsen magához téríteni a „fuldoklót".

A bozóttal benőtt sziget fejénél, egy kis tutaj mellett embercsoport látszott. A nedves gerendák csillogtak a napon, mellettük kis csónak feketéllett. Kivált a többi közül, megcsillantak a vízbe merült evezők. A kis csónak egy köteg szálfát vontatott.

Egyre nőtt a víz. Mintha kettéosztották volna a kis szigetet: újonnan keletkezett patak szelte ketté ferdén!

A folyó, mintha csak megörült volna ennek a rövid útnak, sietősen nyaldosta a sziget elején a homokos hordalékot, teknőformájú medret vájt, majd lomhán szétömölve, a nedves fűzbokrokat fűszálként hajlítgatva hömpölygött előre. A gerendacsomót vontató csónaknak e patak kezdete fölött, az ár ellen

kellett volna haladnia és azután beleengednie a gerendákat a sziget alsó végén létesített faúsztató csatornába.

Az emberek megfeszített erővel, a folyás irányához képest ferdén eveztek. A csónak alig mozdult valamit oldalra, de lefelé teljes erővel sodródott. Egyre jobban közeledett a folyó közepe felé — utolérte egy csomó vihardöntötte fatörzs — és mind erősebben húzta magához a patak.

Itt van már az ék, a kiöntés, a vízválasztó... Most hová: jobbra a folyóba, vagy balra a faúsztató csatornába? A vízár elkapja a csónakot és sebesen sodorja a sziget felé. Izgalmamban nyujtogatom a nyakamat, Katyusa a vállamba kapaszkodik.

Uh, az ördög vigye el! No, még! Még! Még egy kicsikét... A gerendacsomót a patak felé, a csónakot meg a folyómeder felé húzza az ár. A vontatókötél megfeszül és az ékalakú, homokos földnyelvhez odaszorul egyik oldalt a csónak, másik oldalt meg a gerendacsomó. Az emberek kimennek a földnyelvre, kiveszik a csónakból az emelőrudat és annak a segítségével lépésről lépésre az ár ellen is kitaszigálják a szálfacsomót. Most már ki lehet oldani a vontatókötelet, a gerendacsomó magától lesiklik a faúsztató csatornába.

A csónak, miután megszabadult terhétől, ismét fel, a sziget eleje felé úszott.

— Kit ültettek be kormányosnak? — szólt mérgesen Katyusa. — Aljoskát kellett volna, akkor minden baj nélkül lejöhettek volna a patakon.

— Erős a víz sodra — vetettem ellene — bárkit elvisz.

— No, Ljoskát nem viszi el — felelte büszkén Katyusa. — De persze, ha holmi ürgék ülnek benne...

Ezalatt a csónak újabb gerendakötegeket szedett fel és ismét elindult útjára. Csakhogy az „ürgék" most, okulva az előbbi leckéből, minél feljebb húztak el a sziget mentén, annál szorgalmasabban feküdtek rá az evezőkre és sikeresen kikerülték a patakot.

— Ez Ljoska ötlete volt — mondta meggyőződéssel Katyusa, miközben tenyere alól azt nézte, hogyan indul ismét útnak a gerendáktól megszabadított csónak.

Egyszerre az arcához emelte kezét és panaszosan felkiáltott:

— Ljoska most olyan é-é-hes...

A munkások, miután befejezték az ellenőrzési és erősítési munkálatokat, hazamentek. Ketten maradtak, akik a vízállást ellenőrzik. Az őrök a parton, közvetlenül a víz mellett leszúrták vízmérő léceiket, ott ültek és békésen cigarettázgattak.

A munka zajának hulláma eltűnt, ahogy az emberek eltűntek a kerítés mögött, s akkor vékonyan, mintegy köhögve, felbúgott a sziréna. Felébredt, munkához látott a gyár.

Este felé, mikor a nap a látóhatár széle felé közeledik, erősödnek a hangok, különösen a folyó felett. Valahol messze egy ember rácsap fejszéjével egy szálfára: látszik, hogyan csillog az éle. Eltelik egy-két másodperc és tisztán halljuk a fejsze koppanását. Azt mondják, ilyenkor eső lesz.

A gyárban, a fatelep távoli sarkában deszkát raktak. Meg lehet állapítani, melyik milyen széles, mégha nem is néz oda az ember. Némelyik jóízűen csámcsogó hangot adott, amikor a rakásra dobták — ezek széles, de vékony deszkák voltak — némelyik meg nagy zajjal, rugalmasan esett a többire: ezek vastag hasábok és gerendák voltak. Mintha mellettük süvített volna el a kisvasút, amelyen a fűrészeletlen szálfát szállították a keretfűrészhez. Zörögve tekeredett le a csörlő lánca.

Figyelmemet egy fiatal halraj kötötte le. A tutajok közti résekben bátran sétáltak ide-oda a halacskák, hátuk majdnem a felszínt érintette. Néha farkukkal csapdosva lemerültek és teljesen eltűntek szem elől. Azután ismét előkerültek és ha megláttak egy-egy vízbeesett bogárkát, csapatostul vetették utána magukat.

Annyira belemerültem a szemlélődésbe, hogy el is feledkeztem Katyusáról. Amikor feleszméltem, már nem volt a parton.

— Katya! Katya! — szólongattam.

Valahonnan a nyíresből válaszolt.

— Hol vagy?

— Gombá-át szede-ek... Gyere, segí-its!

Nem magas a nyíres — alig haladja meg az embermagasságot — de igen sűrű. A fű is. Sokáig törtettem a bozóton át, de se gombára, se Katyusára nem leltem. Kiabáltam, de nem felelt a kis hamis. És megint rámrontottak a legyek...

Végül megpillantottam egy nyírfagombát; majdnem akkora volt, mint egy teáscsésze alja. De alig rántottam meg a szárát, máris leesett a kalapja a földre, annyira korhadt és férges volt. Ez felbőszített.

— Katya — mondtam mérgesen, mintha a nyíres hallhatta volna — vigye el az ördög a gombáidat! — Visszaindultam a partra.

Ekkor a nyíres harsány kacagásra fakadt.

Úgy látszik, Katyusa egész idő alatt a közelemben volt és csak pajkosságból haladt nappal szembe, hogy ne lássam.

Hajadonfőtt jött velem szembe. A sűrű lombok közt lehanyatló nap lágy, sárga esti fénnyel vonta be alakját. Mintha a fénysugarak belegabalyodtak volna a hajába, annyira elválaszthatatlanul követték. Gombát hozott a bugyorrá kötött kendőben. Másik kezében bíborvörös kocsányú, sárga papucsvirágot hozott.

— Miért nem szedtél gombát? — kérdezte Katyusa enyhe gúnnyal.

— Sokat letéptem, de mind eldobtam! Nem volt mibe szedni — feleltem hanyagul.

— Aha — bólintott Katya. — No, gyerünk, Ljoska elébe.

Amíg a nyíresben bolyongtunk, a víz még húsz centit áradt. A szigetet átszelő patak szélesedett, sodra erősödött. A sziget felsőrésze most már majdnem teljesen víz alatt állt. Sűrűn, mint a búza hajtása állt ki a vízből a fűzbokrok teteje. A csónak minden bizonnyal már utoljára ment felfelé: a szigetecskén, féligmeddig úszva, a bokrok között már csak két gerenda látszott. A nap már egész alacsonyra ereszkedett, azt a partot, ahol a gyár feküdt, esti árnyak vonták be, de a távolabbi part, a patak és a folyó medre lángolva ragyogott, mintha ezer meg ezer tükröt és sokszínű lámpást szórtak volna szét rajtuk. Hol kialudtak, hol ismét felgyulladtak, villództak, siklottak a vizen és egyszerre sárgából rubinvörösre változtak. Még a szurokkal tömített fekete csónak is, mintha egész villanyfüzérrel lett volna kivilágítva. Egy bütykös, elsüllyedt farönk beleakadt gyökereivel egy vízalatti kőbe, felágaskodott, szinte vérvörös fényben megvillant, azután visszahanyatlott.

A csónak az utolsó gerendákat is elvontatta a szigetről. Az emberek — öten voltak — azzal eveztek, ami a kezük ügyébe akadt: ki evezővel, ki zsindelyléccel, ki karóval. Kiabálva, fütyülve húztak el, jóval feljebb, mint a patak és beengedték a gerendákat a faúsztató csatornába.

Katyusa felugrott.

— Hát én meg mire várok! — kiáltott fel.

Mindjárt tudtam, hogy egész idő alatt csak titkolta aggodalmát Alekszej miatt. — Megyek, megtisztítom a gombát, megfőzöm a levest. Mire megjöttök, mindjárt frisset ehettek.

— Hova sietsz, Katya — igyekeztem visszatartani. — Mindjárt ideevez Aljosa és mindnyájan együtt megyünk.

— Gyertek csak külön. Mert még azt gondoljátok: „No, szép kis háziasszony, agyonkoplaltatja az embert."

Felnevetett és gyors léptekkel elindult a partról.

A kerítés mellett megállt és visszakiáltott:

— Mondd meg Ljoskának, hogy csavarja ki jól a kapcáját. Biztosan vizes lett a lába.

Eltűnt a bozótban.

Néhány perc mulva előbukkant a csónak. Az emberek alighogy partot értek, odasiettek a mérőlécekkel üldögélő őrökhöz, elővették dohányzacskójukat és rágyujtottak.

Aljosa nem dohányzott, visszautasította erőltető kínálásukat és

egymaga indult meg a hegynek. Mikor meglátott engem, megállt:

— Ejha! Veszekedni jöttél?

— Veszekedni? — csodálkoztam. — Miért?

— Hát becsaptalak, nem jöttem idejében.

— Badarság... Te, Aljosa, jól kicsavard a kapcádat — emlékeztem vissza Katyusa intelmére — biztosan átázott a lábad... — De nem mondhattam végig: Alekszej mezítláb, térdig felgyűrt nadrágban állt.

— Átázott! — fújt bosszúsán. — Vízbeejtették a csizmám. Fáj a szívem, hacsak ránézek is — mondta és az emberek felé sandított. — No, gyerünk.

Összehúzta magát, valahányszor egy-egy tüske fúródott meztelen talpába, de azért elkezdte meséjét.

— Micsoda baj szakadt ránk, azt a fűzfánfütyülőjét! Ezek a szájtátiak még reggel egy három szakaszos tutajt úsztattak lefelé, de elhibázták és a sziget csücskére küldték. Nos, két szakaszt kicsáklyáztunk, jól meglódítottuk, a víz meg levitte a faúsztató csatornába. Ez még rendben lett volna. De a harmadik megfenekiett. Ezek meg mit csináltak? Elő a dohányzacskót, fújják azt a büdös füstöt, aztán át a faúsztató csatornán, az ebédlőbe. Közeledik a műszak vége. Fel is bőgött a sziréna. A nép persze hóna alá csapja a cók-mókot és hazafelé tart: gyerünk. Megyek én is a parton, sietek, azt gondolom, valami törmelék eltorlaszolta a folyót, azért dagad annyira. Úgy sejtem, árvíz lesz belőle... Az évszak is olyan. Ez a nagy áradások ideje. Nem volt nyugtom. Visszamentem az irodába. Ott ül az ügyeletes egyedül. Elmondom: így és így áll a dolog. De még a fülebotját sem mozgatja.

„A meteorológusunk — azt mondja — kiváló szakember. Ha áradás lesz, telefonálnak majd a megfigyelő állomásról."

Én meg csak azt hajtogatom:

„Amíg idetelefonálnak, az egész gyárat elviszi a víz, magával együtt."

De ő csak nevet. Hát jó. Bejön az igazgató, Vaszilij Sztyepanovics. Hallotta a beszélgetést és azt mondja:

„Tréfán kívül, meg kell nézni a folyót."

Telefonálnak a megfigyelő állomásról. Futnak be a görgető pályáról.

„Ömlik az árvíz" — kiabálják.

„Riadó, riadó!"

No, tessék, riadó! Futottunk az első műszak után. Volt, akit utolértünk, volt, aki már elment. Le kellett állítani az egész

gyárat, és a faúsztató csatornához küldeni a népet. A folyó pedig, mintha megvadult volna, szemlátomást duzzadt, áradt.

Egymásután eregetem a tutajokat a faúsztató csatornába, de egyre csak fő a fejem. Tudom, hogy ha még egy métert árad, a folyó keresztülvág a szigeten, a patakba sodorja a szálfaköteget, onnan megint visszaúszik a főmederbe és bottal ütheted a nyomát. Szólok ennek, szólok annak, de mind csak a magáéval van elfoglalva. Látom, szájtátók állnak a parton, beszélgetnek.

„Ha elviszi a tutajt, levonják az árát a bérünkből."

„Levonják! Nem ez a dolog veleje — kiáltom nekik — hanem odalesz a fa! Honnan pótoljuk? Tán követ fog fűrészelni télen az üzem, vagy mi a csuda?"

„Ej, talán azt hiszed, hogy egy tutajért építették a gyárat! Meg sem érzi a kárt, mint medve a sörétet. Lám, hol keresi a kárt! De nekünk lesz rossz, ha a zsebünk adja meg az árát."

Erre aztán nem teketóriáztam sokat, fülönfogtam őket. De keményen ám!

„Beülni a csónakba — mondom — megyünk megmenteni a fát. Ha elviszi az ár, kitekerem a nyakatokat!"

Beültettem őket a csónakba, magam is belemásztam. Gyerünk. Nézem, hát a szigeten már kezd kirajzolódni a patak, mintha megizzadt volna a sok kavics, megduzzadva, mint a szivacs.

Odamegyünk a szálfacsomóhoz — fél oldala a víz színén lebeg — gyorsan vágjuk szét és ötösével úsztatjuk le a csatornába. Kettejüket, a legmegbízhatóbbakat csónakba ültetem, a másik kettővel meg a fát őriztem. A legveszélyesebb helyen van, minden pillanatban a főmederbe lökheti az árvíz.

Hiába nem akartam nyúni a csizmámat, elég meleg a víz, levetettem hát, odaraktam a tutaj legvégére, ott állok, fűzfavesszőből kötelet fonok, hogy összekössem a gerendákat.

A víznek olyan erős nyomása volt, mint a csőben.

Az egyik ügyetlen legény vágott egy csomó fűzfavesszőt kötélnek és a vállán cipelte. A vesszők mind jó hosszúak, hajlékonyak voltak, a hegyük szinte szántotta a vizet a legény nyomában. Felmászott a szálfakötegre.

„Hé te, lassabban! Le ne verd a csizmám" — szóltam oda neki.

„Mi?" — kérdezte.

Megfordult és besöpörte a vízbe. Hej, azt a fűzfánfütyülőjét! Már csak néha bukkant fel a csizmám!

Annyira sajnáltam, hogy szinte hallottam, amint az egyik felkiáltott, akár a vízbefúló. No? Ez aztán szép história!

Ezalatt kiértünk az útra. Alekszej már nem húzta össze magát, nem lépett tüskére, hanem puha porban csoszogott meztelen

lábával. És akkor már más hangnemben beszélt a póruljárt tutajosokról.

— Ezeket a málészájúakat alaposan le kellett volna szidni, legalább egyet; de ahogy jobban megfigyeltem őket, láttam, hogy szívvel-lélekkel nekigyürkőztek a munkának. Lihegve, minden erejüket megfeszítve dolgoztak. Gondolkodtam, gondolkodtam: ha nem kellő időben szidunk össze valakit, abból csak kár származik, csak feleslegesen megbántjuk a lelküket; ennek tehát nincs értelme. Még a dorgáláshoz is érteni kell. Nos, így hát vártam. Meg aztán már el is párolgott belőlem a harag. Hiszen derék fiúk ezek.

Elhallgatott, majd határozott hangon fejezte be:

— Hanem — szó, ami szó — ilyen málészájúakat mégsem látott még a világ.

Kiértünk a nyílt rétre. Kiszélesedett a látóhatár, balról, messziről a hegyek kéklettek és csak egy helyen szakította meg őket a rubahini völgy. Kopár, erdőtlen, kúpalakú dombokkal kezdődik, amelyeknek hegyes csúcsán még ott játszottak a lenyugvó nap sugarai, de már mindenütt leszállt az este.

Közvetlenül az út mellett pitypalattyolni kezdett az első fürj, aztán meglapult, nyilván meghallotta közeledő lépteinket. Alekszej felsóhajtott:

— Bizony, kútba esett a vadászat! Ó, az ördög vigye el, hogy szerettem volna vadra lesni, meg a tajgában teázni!

— Nem baj, Aljosa, majd kijövünk máskor.

— Máskor, máskor — mormogta — de ilyen estét elszalasztani, azt nem sajnálod?

Annyira őszintén, közvetlenül törtek elő belőle a szavak, hogy engem is elfogott a sajnálkozás az elveszített este miatt. Visszaemlékeztem azokra a csodálatos éjszakákra, amelyeket Alekszejjel együtt töltöttünk az erdőben. Szerettem volna hallgatni és az illatos jegenyefenyő- és cédrusfenyőágakból való zöld kupolát képzelni magam fölé. Így mentünk, szövögettük ábrándjainkat az ünnepélyes csendben. De gondolataink bizonyára közös logika szerint alakulhattak, mert egy cseppet sem csodálkoztam, mikor Alekszej egyszerre megszólalt:

— Tudod, a vad, az erdő, a vadászat, az erdei tábortűz: ez mind nem fontos. Ez mind csekélység. Katyusáról szeretnék veled beszélni. Mégpedig azt akarom mondani, hogy... — lélekzetet vett és mintha azon törte volna a fejét, hogyis folytassa — dolgozom a gyárban, állandóan emberek között vagyok, mindenbe beleütöm az orromat, akár van rá szükség, akár nincs. Tanítom az embereket, ők is tanítanak engem mindenfélére. Én meg vagyok elégedve. Ez eddig rendben is van. De Katyusa?

Mintha bűvös körben élne és szinte kellemetlenül érzem magam vele szemben. Mintha én is hal volnék, meg ő is — mondjuk pér — de én egy folyóban úszkálnék, ő meg egy tóban. Hát helyénvaló ez?

— Dolgozzatok mind a ketten a gyárban — ajánlottam.

— Nemcsak ezen múlik — mondta Alekszej és vállat vont. — Te nőtlen vagy, nem igen tudsz hozzászólni a dologhoz. A gyár az más dolog, de a családi életben tudod, mi a legfontosabb? Hogy egyik se érezze magát alacsonyabbrendűnek a másikhoz képest. Ez a fontos! Én a gyárban dolgozom, Katyusa otthon, tehát mindketten dolgozunk. Hacsak a munkát tekintjük, minden rendben megy nálunk és semmiféle lealacsonyítás nincs egyikünk részéről sem: minden munka becsületes munka. Nem erről van szó. Nem is lehet így egyszerre kimondani — kényes dolog ez — de Katyusa mintha butább volna, mint én. Szeretnék valamit kitalálni, hogy ez megszűnjön, de úgy, hogy meg ne sértsem Katyusát. Hiszen ha már az egyik alacsonyabbrendűnek érzi magát a másiknál, vége az életnek. Már elválik az útjuk. És később már sehogy sem lehet ismét összekötni.

— Hiába gondolkodsz így, Aljosa — ellenkeztem — nálad nem fog megtörténni. Lebecsülésről szó sem lehet Katyával szemben, és Katya egyáltalán nem buta...

— Nem, hallgass végig — vágott közbe bosszúsan Alekszej és ekkor rögtön megértettem, hogy igen komolyan beszél és nagy problémát old meg. — Hallgass meg, nem azt mondom, hogy butább nálam. Azt mondom: olyan, mintha butább volna... Árnyalati különbség! Csak szólj hozzá: én újságot olvasok, mindenféle levelet meg tudok írni; Katyusa meg ezt mind nem tudja, pedig nem butább! A tajga legsűrűjében született, ott is nőtt fel, így esett, hogy írástudatlan maradt. Nem erről van most szó, de régebben nem is gondoltam erre. Nem számít, hogy tud-e írni-olvasni vagy sem, dolgos... és kész. Egyetértésben élünk, mi kell még? Kívánhatnék-e különb feleséget? Csakhogy rájöttem: az ilyen békesség nem tarthat sokáig. Csak addig él, amíg a lekicsinylés fel nem üti a fejét. Az a legfontosabb kérdés: hogy küldhetném el Katyusát iskolába? Már próbáltam célozni rá, de célzással nem értem el semmi eredményt; úgy tett, mintha nem érdekelné. Erélyesebben beszéljek róla? Gondold csak meg: felnőtt nővel nem lehet így bánni! Akkor kész a veszekedés. Ezt pedig nem akarom: mert akármilyen is az a veszekedés — helyes vagy helytelen — megbolygatja a családi életet. Azon gondolkozom: beszéljek-e vele komolyan erről vagy sem? Ha most hagyom, öt év mulva úgyis szóba jönne. És meglátod, ő maga fogja szóbahozni. De most elkezdeni, szintén nehéz dolog. Az jutott

az eszembe, beszélj vele te. Neked ez semmiség, kívul állsz az ugyon, aztan pedig tudsz is a nyelvén beszélni. Mi a véleményed róla?

Mindjárt is el tudtam volna oszlatni Alekszej minden aggodalmát, egyenesen megmondhattam volna neki mindent. De eszembe jutott, hogy helytelen volna. Ezért nem szóltam semmit. Úgy gondoltam:

„Miért rontsam el Katyusa oromét? Majd, ha jónak látja, hadd mondja el saját maga az otletét."

Egész nap esett a langyos eső. A felhők alacsonyan szálltak a föld felett, majdhogy bele nem akadtak a távirópóznák tetejébe. A környező hegyeket gomolygó szürke köd takarta. A bő nedvességtől az utak mentén, az árokpartokon és a palánkok tövében — isten tudja, honnan — hirtelen megjelent a friss zöld fű. Kövér, bőnedvű fűszálak meredeztek elő még a járda repedései közül is.

Katyusa, egy zsákot csuklyaszerűen fejére és vállára borítva, a szobanövényeket áztatta az esőben. Az utóbbi időben a pálmák és az apró tűlevelű aszparáguszok érdekelték. A virágok alá Alekszej fehér vesszőből ötletes kis állványokat font. Katyusa az ablak mellett helyezte el ezeket. Így kisebb lett a hely a szobában, de Katyusa megtalálta a módját, hogy ne legyen zsúfoltság: a kisládát kivitte a konyhába, a hosszú lócákat eltette a fal mellől és helyükbe zsámolyokat rakott. Az ablakokra roletták kerültek a nagy függönyök helyébe. Igaz, hogy ezek ugyanazok a függönyök voltak, csak csipkével díszítve, és úgy húzta fel őket, hogy az ablaknak nem az alsó, hanem a felső részét takarták el. De milyen egyszerű és szép lett minden egyszerre. Katyusa áztatta a virágokat és közben halkan dúdolt:

Eső, eső,
esőcske,
Ne zuhogj olyan nagyon —
Mint a harmat permetezz,
Szép vagyok,
De szebb leszek.

— Miért hencegsz, Katyenyka? — kiáltottam neki az ablakból. — Várd meg, hogy az emberek dicsérjenek elobb.

Hátra sem nézett.

— Hát talán tőled várjam? — kérdezte.

— De Katyenyka, ezt igazán nem mondhatod — tiltakoztam.

— Miért, talán dicsértél már valamikor?

— Persze. Nem is egyszer, vagy már nem emlékszel rá?

— De emlékszem. Igaz, előfordult. No, látod, rendben is van. Nem én dicsértem magam, hanem az emberek. No? Ehhez mit szólsz? — És kötődni kezdett velem. — Mit ülsz az ablakban, mint egy seregély? Inkább gyere ki a tornácra. De mit is beszélek itt neked...

Már majdnem egy hónapot töltöttem N-szk környékén, de sehogy sem tudtam eljutni a városba, hogy meglátogassam Alekszejt. Nem akadt arrafelé haladó fogat. A gyaloglást meg nem nagyon bírom. Végül mégis legyőztem határozatlanságomat és egy csendes kora reggelen elindultam N-szk felé. Egy tajgai ösvényhez hasonló mezei utat választottam, a legrövidebbet. Még a felénél sem jártam, amikor szél kerekedett, az égen ritka, világos felhők gyülekeztek, később sűrűbbé és sötétebbé váltak és egy félóra elteltével már az egész láthatárt alacsony, szürke felhők borították, s megeredt az eső. Előttem tizenöt kilométer, mögöttem se kevesebb és a közelben sehol egy hajlék...

Katyusa szinte feljajdult, amikor bőrigázva beállítottam. Üdvözlés helyett, mindenekelőtt valami ruhát kértem.

Alekszej nem volt otthon. Megtudtam, hogy mostanában alig jár haza, sőt az utóbbi időben még az éjszakát is a fűrésztelepen tölti.

— Hiszen magad is ismered Ljoskát, milyen makacs — magyarázta Katyusa. — Ha a fejébe vesz valamit, nem nyugszik addig, míg meg nem csinálja.

— Most min mesterkedik?

Katyusa nem felelt rögtön. Néhányszor felvonta a vállát, mintha a megfelelő szót keresné, majd akadozva mondta:

— Motorcsónakon.

Nem értettem meg rögtön.

— Motorcsónakon? Miféle motorcsónakon? Magyarázd meg érthetőbben.

— Mit kell itt magyarázgatni? Ha eláll az eső, elmehetünk együtt és megnézheted magad.

Többet aztán nem is beszélt a motorcsónakról, csak sürgött-forgott, újra kirakta a virágokat az esőre.

Elmentem az ablaktól, bosszantott ez a rút idő és azon gondolkoztam, milyen kellemetlen lesz az út visszafelé: pocsolya, sár, a sűrű fenyők közt majd a nyakamba hull a víz az ágakról.

Egyszerre csak Katyusa izgatott hangját hallottam:

— Ma nem megyek, tégy amit akarsz, akkor se megyek — mondta. — Már megint kitaláltatok valamit, ahány nap, annyi újdonság. Bejártunk minden udvart, ez még csak hagyján, de mit fogunk ott csinálni? A saját házamban meg rendetlenség van. Ki kell meszelni a kemencét. Ki kell porolni a szőnyegeket;

a függönyök is mosatlanul lógnak az ablakokon, már második hete.

— Katyerina — hallatszott egy erélyes női hang — én nem tereferélek itt veled az esőben. Elhatároztuk, hogy mindenki eljön, tehát neked is jönnöd kell. Miért lettél ilyen csökönyös egyszerre?

— Vendégünk van, Kszenya — mondta halkan Katyusa. — Régi ismerős. Gyalog jött, átázott, elfáradt. Hát itt gunnyasszon egyedül? Ljoska is az üzemben van, már tizedik napja nem alszik itthon. Főzni akartam valamit, és elvinni az üzembe.

— Vagy úgy! — szólt sajnálkozva Kszenya. — Vendéged van? Nem tudtam. Hát akkor mit tegyünk? Ott is várnak.

Beleszóltam a beszélgetésbe és kijelentettem, hogy valóban átáztam, fáradt vagyok, épp ezért lepihenek; Katyusa pedig, ha kell, nyugodtan elmehet. Kszenya nagyon megörült, elmosolyodott és mintha leköteleztem volna, többször is megismételte:

— Köszönöm, köszönöm! Igazán köszönöm!

Futásnak eredt a járdán.

Katyusa behordta a virágokat, helyükre tette őket — mindjárt kellemes frisseség áradt szét a szobában — és hozzálátott az öltözködéshez.

— Hát ez mi? — kérdeztem tettetett komolysággal — csak nem valami vezető lettél?

— Neked ez nevetség — állt meg Katyusa — de nekem meg főhet a fejem. Sokszor olyan dühös vagyok magamra.

— Hát mi a baj? — kérdeztem most már komolyan.

— Hát mi lenne? Semmi. Megtanultam írni-olvasni, gondoltam magamnak is, Ljoskának is hasznára lesz. Megtudták aztán az asszonyok, elcipeltek a gyűlésre és... — Katyusa elfordult — megválasztottak, mert hogy értek a betűvetéshez...

— Ohó! Ez igen! Hát akkor gratulálnom kell! Mivé választottak?

— Mit gondolsz, mivé? Az egészségügyi bizottságba választottak. No, látod!

Lehetetlen volt nevetés nélkül Katyusa durcás arcára nézni. Erre még jobban méregbe jött.

— Nevessen csak, nevessen! Mi az magának?! De nekem nagy gondot okoz. Hát az egészségügyi bizottság, az még csak hagyján, ettől nem nagyon fáj a fejem, de rámbízhatnak valami mást is...

— Mit például?

— Semmit! Ha nem érti, akkor miért bosszant? — válaszolta Katyusa, miközben sietve gombolgatta a kabátját.

— Megharagudtál, Katyenyka?

— Megharagudni éppen nem haragudtam meg, miért is haragudnék magára? Csak bosszankodtam.

— Milyen is vagy te, látod. Tán nehezedre esik a társadalmi munka?

— Attól függ, milyen. Hanem, tudja, mitől félek? Előfordul, hogy megválasztanak egy asszonyt valami komoly helyre és elkezd cigarettázni.

— Ez veled nem fordul elő — mondtam a nevetéstől fuldokolva — embere válogatja.

— Persze: az embertől függ. Nem is mondtam, hogy a lótól — szólt Katyusa és zavartan állt meg a küszöbön.

Sehogy sem tudott belejönni a beszélgetésbe: egyre csak a padlót nézte, meg a kilincset simogatta.

— Hát én így gondolom a dolgot. Szeretem a tisztaságot itthon is, a szomszédoknál is. Koszfészkeket még látni sem akarok. Valósággal undorító az ilyenekhez járni. Mintha az emberek maguktól nem jönnének rá, vagy nehezükre esnék a tisztaság. De hogy tanítod meg a rendetlent a tisztaságra? Ha megszégyeníted őket és beszélsz nekik, nem a lelkiismeretüket, hanem csak a dühöt piszkálod fel bennük. Azelőtt, ha bele is kezdtem ilyen beszélgetésbe valakivel, ha sikerült, ha nem, elköszöntem, aztán haza; ha neked úgy tetszik, élj csak a piszokban, én aztán nem felelek érted. De most, hogy megválasztottak, ha tetszik, ha nem — ez már így van — a koszos szomszédokat tisztaságra kell, hogy neveljem, és ha nem győzöm meg őket, gyűlés elé hívnak és felelősségre vonnak. Megszégyenítenek. A más piszka miatt!

Katyusa most már istenigazában nekitüzesedett, elvörösödött, és mint rendesen, ha indulatba jött, ujjait szétterpesztve, megrázta balkezét. Együttérzéssel helyeseltem és azt gondoltam, hogy lám, így szoktak bekapcsolódni a társadalmi életbe azok, akik csak félreértés folytán maradtak magukra. A társadalmi élet vonzza őket, tetszik nekik; ugyanakkor nagyon nehéz megtenniök az első lépést, otthagyni a megszokott egyéni érdeklődési körüket. Töprengenek, meg akarják győzni önmagukat, hogy csak kellemetlenségek várnak rájuk, semmi örömük nem telik benne. De ezt maguk sem hiszik. Katyusa is minden erejével azon volt, hogy megokolja elégedetlenségét, de a szeme elárulta: mást fejezett ki mint a szavak és világosan azt mutatta, hogy „megválasztott"-nak lenni, valójában mégis csak nagyon kellemes.

— Magad is láthattad, ma is itt voltak értem — folytatta egy percnyi szünet után Katyusa. — A csillámgyárba kell menni, tudod, ott a tér mellett, mutattam már neked. Már teljesen felépítették, egy féléve dolgozik. Most aztán az egész bizottság elmegy megnézni, milyen rend van a munkásszállójukban. Úgy látszik, el-

hanyagolták a tisztaságot, sok a szemét. És a vezető milyen! Nem hallottál semmit róla? Iljusenkónak hívják. Azt is hallottam róla, hogy...

— Miért nem jössz már, Katyerina? — kiáltott be az ablakon a visszatérő Kszenya.

— Miért futkosol utánam? — zsörtölődött zavartan Katyusa. — Ha azt mondtam, hogy megyek, akkor ott is leszek.

— Eh, ez a cudar eső! — prüszkölt Kszenya és eliramodott. — Ha jössz, csak minél hamarabb. A gyárban várunk.

— Még az is bosszantó — mondta Katyusa s közben kinyitotta az ajtót — hogy néha itthon is lenne mit csinálni, és egyszerre csak elhívnak. Egyszer megesett, hogy Ljoska is ebéd nélkül maradt — fejezte be, egy kissé méltatlankodva, majd kiment és becsapta maga mögött az ajtót.

Ragyogó arccal tért vissza, beperdült a konyhába és hozzálátott, hogy begyujtsa a szamovárt.

— Elmaradt! — újságolta örömmel a válaszfal mögül. — Nem találtuk a vezetőt, nincs értelme, hogy nélküle a munkásszállásra menjünk; holnapra halasztottuk.

— De hát minek örülsz ennyire? — csodálkoztam.

— Az ördög vigye el ezt az Iljusenkót; bár csak akkor látnám, amikor a hátam közepét. Micsoda tökfej! — mondta, miközben a szamovár csövével csörömpölt. — Nyisd ki az ajtót, telefüstöltem a szobát; sehogy sem akar begyulladni ez a szamovár.

Kinyitottam az ajtót és elgyönyörködtem. Nyugaton, az egész látóhatár szélességében kitárult a tiszta ég sárgás-rózsaszín sávja. Az eső elállt; csak a tetőkről hullottak még kövér esőcseppek és hangos csobbanással potyogtak a vizesdézsába. A kerítéseken csókák lármáztak. Az úton kerekbegyű szarka ugrándozott, nedves farka bele-beleért a sárba. A felhő időközben tovább vonult, előbukkant a nap és ekkor a város környéke, a parti bokros füzek, a távoli tajga, meg a hegycsúcsok — minden kivirult; sárga, zöld és égszínkék színben pompázott az egész vidék. Keleten meg hatalmas szivárvány ívelt. Egyik vége a folyó fölé hajolt.

— Nézd csak, kiissza a folyóból a vizet — szólt Katyusa a hátam megett. — Azt hallottam az öregektől, hogy a szivárvány kiszívja a vizet a folyóból és a mocsárba ereszti.

— El is hiszed?

Katyusa felnevetett, de nem felelt.

Megesik, hogy kint tombol a vihar, nyögnek a fák, csattog a zsalu, a tetőn meg csörömpöl a széltépte bádog; egyszóval, a legszörnyűbb zaj tombol, az ember meg alszik és semmit sem hall. Néha meg elég, ha alig hallhatóan motoszkálni kezd egy

egér a szoba legtávolabbi zugában s rögtön fölriad. Ezen az éjszakán bizonyára nem egy csikorgó fogat halad el az úton Alekszej háza mellett, sokszor felhangzott a szomszédos kutyák dühös ugatása is, és bizonyára a kakasok is rendje-módja szerint elkukorékolták az éjfelet, a derengést, meg a pirkadatot. Mindebből én semmit sem hallottam. De egy alig hallható suttogás felébresztett.

— No, Katya, indulok!

Úgy éreztem, hogy még a kezemmel is legyintettem, annyira erőlködtem, hogy megszabaduljak az álomtól; hiszen ez Alekszej! És valóban ő állt a válaszfal mellett, mely elválasztotta a konyhát és a szobát. Úgy látszik, menni készült, búcsúzott Katyusától. A félhomályban, ahogy láttam, Katyusa észrevette mozgolódásomat, magához vonta Alekszejt és súgott neki valamit. Ekkor már egészen felébredtem, sietve kitapogattam a ruhámat a széken és így korholtam Alekszejt:

— Ej, Aljosa, miért nem ébresztettél fel, mikor megjöttél? Most meg már, látom, menni készülsz. Még csak nem is beszélgethetünk.

Alekszej gyorsan hozzám lépett és nagyot csapott a hátamra.

— Nézd csak, hát így áll a dolog! Nem is szándékoztam hazajönni, de az utolsó munkadarabot is elkészítettem, az eső is elállt, gondoltam, miért hemperegjek a forgácson, jobb lesz, ha hazamegyek, megnézem Katyusát; vágyódtam utána. Tudod, valósággal összenőttem azzal a motorcsónakkal, jó, ha háromszor itthon aludtam ebben a hónapban. Mikor megjöttem, te aludtál. Szétnéztem, láttam a kabátod ott szárad a falon. Miért ébresztettelek volna fel? Mondta Katyusa is: „Hadd aludja ki magát, ha fölébred, kiviszem hozzád az üzembe." No, jól van. Mégis megráztam a vállad, gondoltam, felébredsz, de te csak elbődültél, mint egy bikaborjú és a másik oldaladra fordultál. Hát hagytalak. De most aztán kelj fel, ha már egyszer felébredtél. Ha kedved van, együtt megyünk az üzembe.

Szaporán megmosakodtam, felöltöztem. Katyusa valami harapnivalót dugott a zsebünkbe, aztán a hűvös reggelben elindultunk az ismerős csapáson, a fűrésztelep felé.

Az úton már majdnem mindenütt beivódtak, felszáradtak a tócsák, csak a kerékvágásban csillogott a híg, fekete sárhordalék; olyan volt, mint a cipőkrém. Előttünk egy pacsirta szaladt, lehúzta fejét és iparkodott elrejtőzni a keréknyom fölé hajló fűcsomók tövében. Nevetségesen ugrándozott, mikor sárbaragadt a lába, finnyásan ugrott félre és mindannyiszor ránknézett, mintha szégyelné ügyetlenségét. Így szaladt sokáig, egészen addig, míg útját nem állta egy egész pocsolya. Nem tudta megkerülni, az útszéli nedves

fűbe meg nem volt kedve belebújni; mérgesen felcsipogott, felröppent és elszállt a hajnal elébe.

— Nyár van — szólt Alekszej. — Beköszöntött a nyár, és még a pacsirta is... mit tehetne... megkomolyodott. Elrepült némán, de tavasszal látnád csak, hogy énekel.

— És mi ennek az oka?

Alekszej rámsanditott.

— Tán nem tudod? Gondjai vannak. A párja és a fiókái itt lehetnek a közelben. A madaraknak ugyan van elegendő élelmük, de úgy látszik, nemcsak az élelemmel törődnek. Gondjai vannak — ismételte meg Alekszej — és ezenkívül még fontoskodik is; azt mondja: családot alapitottam, gyerekeim vannak.

E szavakat olyan oktató módon adta elő, hogy kedvem támadt incselkedni egy kicsit.

— Miért nem fontoskodsz te is, Aljosa? Egy fiút...

— Igen, mi is nagyon szeretnénk egy fiút — válaszolt elgondolkodva Alekszej — ami meg a fontoskodást illeti... hogy is mondjam... úgy látszik, ilyen maradok már, amíg meg nem tör az öregség. És aztán... dehát akármi is lesz, nem nyugszom addig, amíg nem lesz egy fiam. De hiszen még nem is meséltem neked, hogyan nősültem meg.

— Nem, nem mesélted. Már régen akartam kérdezni, de valahogy mindig röstelteM.

— No nézd csak! Mire való az a röstelkedés? Megkérdezted volna és kész... Én megszöktettem Katyusát. Igen. Látom, mosolyogsz, pedig nincs ezen semmi nevetni való. Nem úgy szöktettem el, mint régen szokás volt, olyan ceremóniával, hanem egészen komolyan, mivel nem volt más megoldás. Mindjárt megmagyarázom.

Katyusa a tajgában élt szüleivel. Szóval egy halászkunyhóban, telelőben. A legközelebbi szomszéd vagy ötven kilométerre volt tőlük. Nemcsak nyáron, hanem egész télen is ott laktak, csak a folyóra jártak. Halat fogtak, aztán a városba vitték. Azelőtt gyakran csatangoltam a tajgában, a kedvenc utam a telelőjük mellett vezetett el. Mentem, megpihentem egy kicsit, felmelegedtem, teát ittam, megetettem a lovam. Összebarátkoztam az öreggel és megismerkedtem Katyusával is. Megtetszettünk egymásnak. Én afféle legényke voltam, ő meg még egészen kislány volt. Vidám, nyájas teremtés. Ha asztalhoz ültünk, én elém rakta a legjobb falatokat.

Az öreg mindig Katyusával jött a városba eladni a halat, s éjszakára nálam maradtak. Akkor már egyedül voltam, apám meghalt, fivéreim Irkutszkba mentek. Unatkoztam, türelmetlen voltam. Azon az őszön utoljára jártam a tajgában, lovam eladtam és az üzembe mentem dolgozni. Már régen készültem rá: valahogy vidámabb vagyok emberek között, biztosabb támaszt érzek. S ami a

legfontosabb, nem holmi jöttment az ember, hanem állami munkás. Bizony.

Télen aztán egyszerre megérkeztek az én barátaim, Katyusa meg az öreg. Halat hoztak. Olyan kegyetlen hideg volt, hogy az ablaktáblák szinte ropogtak. Eladták a halat s betértek éji szállásra, teljesen megkékültek, még a kezüket sem tudták hajlítani. Jól befűtöttem a kemencébe, Katyusa teát ivott, aztán hamarosan lefeküdt, teljesen átfázott szegényke. A kemence mellett feküdt, még a fejét is beburkolta a subába, mégis reszketett. Az öreg csak ült és szürcsölgette teáját. Beszélgettünk, mindketten bírtuk szóval.

Látom, hogy Katyusa felmelegedett, feje kicsúszott a suba alól, aludt; arca úgy lángolt, mint a tűz. Gondoltam magamban:

„A teremtésit, reggel elviszi az öreg, beülteti a szánba és ebben a farkasordító hidegben utazhat vagy százhúsz kilométert. S aztán mikor jönnek ismét?"

Éreztem, hogy nincs ínyemre elengedni a lányt. Tudod, úgy gondoltam, nem engedhetem el. Miért is ne maradhatna itt örökre?

Összeszedtem minden bátorságomat és kereken megmondtam az öregnek. Még csak a szeme se rebbent. Azt mondja:

„Az anyjukommal mi már meghánytuk-vetettük ezt a dolgot és Katyusát is megkérdeztük. Tiszta dolog ez, éppen összeilletek. Mondj fel az üzemben és költözz mihozzánk. Éljünk együtt!"

Még a szám is tátva maradt:

„Hogyan, hogy én magukhoz? Nem, Fjodor Jermolajevics, úgy lesz az jobb, ha maguk költöznek be a városba."

Hogy is ne! Nyakas az öreg. Nem engedett a magáéból. Úgy belenőtt a tajgába, akár a zuzmó a szürke kőbe. Szétmorzsolhatod, de a gyökerét nem tudod kihúzni. Beszéltünk, vitatkoztunk hajnalig, de nem tudtunk zöldágra vergődni.

Egyre csak azt hajtogatta:

„Ha Katyusa is úgy akarja, költözz mihozzánk."

Vita közben egyre jobban elkomorodott az öreg és mikor teát öntöttem neki, még azt sem itta ki.

Utoljára megkérdeztem:

„Ha maguk nem akarnak idejönni, ez a maguk dolga, de Katyusát miért akarják a tajgában tartani? Adja hozzám, jobb lesz!"

Azt mondja:

„Úgy látom, egyedül akarsz hagyni az öregasszonnyal a tajgában, mint valami vadakat. A lány a támaszunk. És még vőre is számítottam, úgy gondoltam: majd odavesszük a házba."

Így aztán nem tudtunk dülőre jutni. A reggel már bekukkantott az ablakon, munkába készülődtem s még egyszer így szóltam:

„Várj még, Fjodor Jermolajevics és gondold meg a dolgot. Ha

a munkából visszajövök, még beszélgetünk erről. Vagy kérdezzük meg most Katyusát?"

„Hadd csak aludni — mondta — hosszú út van előttünk, hadd aludja ki magát. Ha felébred, először én beszélem meg vele. Menj csak, megvárlak."

Mikor hazatértem a munkából, csak hűlt helyüket találtam; elmentek...

„Jól van — gondoltam — ha te becsaptál, visszaadom a kölcsönt kamatostól."

Kértem egy hét szabadságot, az igazgató adott egy szilaj lovat — akár a tűz! — alig bírtam féken tartani, befogtam a bricskába és elnyargaltam.

Az öreg mosolyogva fogadott:

„Eljöttél?"

„El."

„Dolgod van — vagy a szíved hozott?"

„Dolgom van."

„No, mi újság?"

„Mi lenne? Látom, veled nem lehet boldogulni. Így hát én jöttem hozzátok."

„Úgy-úgy — nevetett az öreg — így kellett volna már régen."

Katyusa nem volt otthon. A léket tisztította a folyón.

„És Katyusa mit mond?" — kérdeztem.

„Neki mindegy, hol lakik, csak velünk és veled együtt legyen."

„Nocsak — mondom — így áll a dolog. Tehát megegyeztünk. Éjszakára itt maradok, aztán reggel elmegyek, elintézem a dolgom. Tíz nap múlva végleg visszajövök."

Éjjel a ló kipihente magát, reggel beültem a bricskába: mindhárman kikísértek, búcsúzkodtunk; a kapu nyitva, a ló már nagyon nyugtalan, kapálta a havat, alig bírtam fékentartani.

Odahívtam Katyusát.

„Katya — mondom — a galléromon kiakadt a horgos kapocs, kapcsold be, látod, tele van a kezem."

Katya odajött a bricskához, lehajolt, én meg elkaptam a vállát, lenyomtam a bricska aljára, aztán végigvágtam a lovon és gyerünk, ahogy csak szusszal bírja... Csak ki ne essen a lejtőn, gondoltam. Egyszer csak hallom ám, hogy lövöldöz utánam Fjodor; csak úgy fütyültek a golyók a fülem mellett. A vidék tiszta volt, nyílt, akár a folyó. Ejnye, gondolom, még lepuffant bolondjába.

Vagy fél versztányit vágtattunk lélekszakadva, amikor az öreg abbahagyta a lövöldözést, látta, hogy messze vagyunk, úgysem talál el.

Így házasodtunk össze.

— Hát biz' ez valóságos regény. És mi lett az apóssal? Megbékélt azután?

— Meg hát! Egy évre rá maga jött kibékülni, meg is dicsért: „Csak a merészségedért bocsátok meg" — mondta.

— És beköltözött a városba?

— Nem. Még most is ott éldegélnek a telelőn kettesben: ő meg a felesége, Usztyinya Grigorjevna. De a múlt télen bejött és megadta magát: „Még vagy egy-két évecskét eltöltök a tajgában, aztán idejövök hozzád, Aljoha. Meggyőztétek az öreget, ördögadták."

No de meg is érkeztünk.

Oszlopokra szerelt zsindelytető emelkedett a folyó partján. A gyár felőli oldalon egészen szorosan a kerítéshez simult, a többi három oldala pedig nyitott volt. Innen kívülről nézve széldeszkával volt fedve, egészen a tetőig.

— Szándékosan szögeltem be a réseket, hogy avatatlanok ne bámészkodjanak — magyarázta Alekszej. — Tudod, nem szeretem, ha összeverődnek, álldogálnak, bámulnak és közben pusmognak. Ej, micsoda bosszúság! — mondta dühösen és vállával meglökte a kis kaput. — A főkapu felé kell mennünk.

Amíg mentünk, Alekszej beszélt:

— A motorcsónak gondolata régen motoszkált a fejemben. Nem nézhettem már, hogyan kínlódtak az üzemben a tutajokkal. Ítéld meg magad: a mi folyónk hajózhatatlan, csupa szikla, kanyar, zátony. A leghosszabb szakasz két kilométer. Nesze neked hajózás. De közvetlenül az üzem mellett, a kikötőben, égetően szükség volt egy kis motorcsónakra. A hely olyan, hogy a tutajokat a parthoz kötni szinte lehetetlen. Ha a tutajosok idejében hozzálátnak a part megközelítéséhez, előttük a földsáv, ott megakadnak: ha késlekednek egy keveset, akkor vagy a szigetre sodorja a víz őket, vagy elúsznak a főmederben. Motorcsónakkal gyerekjáték lenne a dolog: kimész a zátonyig, bevárod a tutajt, hozzákötöd vontatókötéllel... akkor aztán oda vontathatod, ahova kedved tartja. De mi itt a helyzet? A mi sekély vizeinken semilyen motorcsónak sem tud közlekedni, nincs értelme tehát, hogy közönséges motorcsónakot szerezzünk be. Nálunk még a tutajokat is egy sor gerendából tákolják össze, nehogy mélyre süllyedjenek. Még így is nagy hozzáértés kell ahhoz, hogy úsztatni lehessen. Tehát nem is közönséges motorcsónak kell ide, hanem egy egészen könnyű kis vontató jármű. Így ragadott meg ez a gondolat, azóta nem hagy nyugton.

Bementem egyszer az üzembe; egyenesen az igazgatóhoz.

„Mibe kerülne ez nekünk, Vaszilij Sztyepanovics? Próbáljuk meg. Motornaszád vagy nem motornaszád, de csináljunk valami ilyesfélét. Majd egy traktormotort szerelünk rá, vannak gépészek az üzemben. A vasanyagot kikovácsoljuk a kovácsműhelyünkben,

a faalkatrészek elkészítését, meg az egész motorcsónak összeszerelését én vállalom. Csináltam én már csónakot, ez sem lesz sokkal nehezebb."

A mi igazgatónk meg olyan, hogy azonnal határoz.

„Értelek; jó ötlet. Csakugyan kell valami efféle. Tehát vállalod?" — kérdezte.

„Vállalom, csak két segítőt adjanak — mondom. — Egy tapasztalt gépészt, hogy a motort átalakítsa, a másikat meg, hogy segédkezzen, ahol kell. A famunkát megcsinálom magam."

„Ne adjak inkább egy mérnököt segítségül?"

Elkeseredtem. Tudod, úgy éreztem: ha ott lesz a mérnök, akkor én semmire se kellek. Hogy lenne ő az én segítségem? Világos, hogy én leszek az ő segítsége, vagy pedig minden apróságon vitatkozni fogunk. Az ötletemet meg sajnáltam átengedni. Éreztem, hogy ez nem helyes, de nem tudtam egyszerre legyőzni magam. Még a szívembe is benyilallott. Én gondoltam ki, nekem kell megcsinálnom az egészet.

„Az ön dolga, Vaszilij Sztyepanovics — mondtam a sértődéstől remegő hangon. — Hát akkor bízza ezt a munkát a mérnökökre, ha Aljoska Hudonogovban nem bízik. Ismerem én magamat, tudom, hogy mit tudok és mit nem. Még pénzt sem kértem volna érte, megcsináltam volna esténként, a munkaidő után..."

Az igazgató rámnézett s könnyedén elmosolyodott:

„A vesédbe látok, Hudonogov. Nem akarlak én megfosztani a kezdeményezéstől, nem akarom megkötni a kezedet. És nem is a pénztől függ a dolog. Majd szerzünk pénzt is és a munkaidő tekintetében sem károsítalak meg. Majd módot találok arra, hogyan segítsek. Rendeljünk talán egy tervrajzot?"

„Gyári tervrajzok szerint nem lehet összeállítani, Vaszilij Sztyepanovics. A gyári csónakok mélyjáratúak, nekünk ez nem felel meg; nekünk olyan kell, amelyik, mint egy hólyag, fenn úszik. Akkor aztán nevezhetjük akár motornaszádnak, akár fatuskónak, mindegy: az a fontos, hogy működjön. Ilyet pedig minden tervrajz nélkül is csinálok."

„Biztos vagy benne?"

„Biztos — mondtam. — A szépségéért nem kezeskedem, de működni fog és vontatni fogja a tutajokat, az biztos."

„Aztán vigyázz, Hudonogov — mondta az igazgató — be ne csapj. Érdekes munkára vállalkozol, és főleg neked lesz hasznos. Rád bízom, csináld meg. Aztán ha nem boldogulsz, gyere hozzám, mondd meg őszintén, közös erővel segítünk a bajon."

Hozzá is fogtam és mondhatom, egy cseppet sem féltem. Gondoltam, miért ne tudnám megcsinálni. Igaz, hogy az alakja nem lesz valami szép, de ez nem számít, nem az a fontos. Elkezdtünk

fabrikálni. És mit szólsz hozzá, rögtön elhibáztuk. Már az első lépésnél. Tudod, mi volt a hiba? A méret nem volt jó. Semmit se lehetett előre elkészíteni, külön-külön, sorjában kellett kidolgozni minden kis deszkát. Meg aztán ketten mértük, rajzoltuk, gyalultuk ki mind. Ahogy összeillesztjük, hát azonnal meglazul, az eresztékek közt meg olyan rések tátonganak, hogy az öklöm belefér. Ahogy szorítani kezdjük, recseg és törik. Csak most értettem meg, mit jelent a tervrajz. Megpróbáltam magam megrajzolni, de sehogy sem sikerült. Nem akartam mindjárt segítségért menni a mérnökhöz, nem engedte az önérzetem. Odamegyek az egyik legénykéhez — építőtechnikus, az általános javításokat végzi az üzemben — jó barátok vagyunk.

„Te, Fegya — mondom neki — én az egész felépítését elmagyarázom neked, de te csináld meg papíron, hogy minden deszkának a méretét tudjam előre."

A legény rövidlátó. Törölgetni kezdi a szemüvegét:

„Nem értek én a hajóépítéshez. Ez különleges szaktervezés, én meg csak a lakóépületekhez értek."

„Ej, te technikus, te technikus! — mondom. — Csak lakóépületekhez értesz! Dehát hajóépítés ez neked? Azt hiszed, valami cirkálót akarok? Én még kevesebbet értek hozzá, mint te és a tervrajzhoz sem értek, mégis nekifogtam, hogy megcsináljam. Rajzold csak! Nahát... A tat egyenes, az orr egy kissé előreugrik... No, rajta!"

Le is rajzolta. A papíron minden jó volt, de a valóságban megint nem sikerült. Hej, de elszomorodtam. Megígértem, tehát meg is kell tartanom a szavam. De csak nem sikerül. Sehogy sem fért a fejembe: ládának nem láda, máskülönben sem hasonlít semmihez. Ahogy ülök-ülök, egyszerre csak elfutott a méreg.

„No jó! — gondoltam — mindegy, de addig innen el nem megyek, míg vízre nem eresztem."

Egyszer csak beállít Vaszilij Sztyepanovics.

„No, mester, hogy megy a munka?"

„Hát megy — azt mondom — Aljosának mindig megy minden. Magának mi a véleménye?"

„Nem tudom, meg kell néznem. Úgy látom, itt valami nincs rendben."

És a tat mögé került. Azt meg a kovácsolt szeg mindenütt szétrepesztette. Végigfutott rajtam a hideg.

„Minden rendben van, Vaszilij Sztyepanovics — mondtam. — Ezt ne is nézze. Úgyis szétszedem az egészet. Hiszen csak próbaképpen csináltam, de már biztosan azt híresztelték: »Nem sikerül a motorcsónak, nem sikerül a motorcsónak!« Már hogyne sikerülne, amikor sikerül. Ezek a léhűtők mindent összefecsegnek."

„Szóval semmi segítséget nem akarsz?"

„Egyelőre, nem..."

Vaszilij Sztyepanovics elment, én meg, akár hiszed, akár nem, leültem és sírva fakadtam. Ha Katyusa akkor oda nem jön, bizony nem tudom, mit csináltam volna magammal. Egész éjjel beszélgettünk, aztán reggelre mindent szétszedtem és kezdtem elölről az egészet. Ezután nem is jártam haza. Teljesen lekötött az az átkozott motorcsónak. Utána még három hétig küszködtünk, de végül csak győztünk. Úgy bizony. Tegnap be is festettük. A motort is kipróbáltuk: úgy jár, mint az óra. Csak sikerült. No, nézd meg.

A motornaszád, helyesebben, egy nagy motorcsónak, így kívülről ormótlan alkotmánynak látszott. Nagy hasa, lapos orra, magas tatja volt. Összeeszkábált faállványon feküdt, orral a folyó felé, vízrebocsátásra készen.

Alekszej körüljárta, ujjával a festéket tapogatta — még nem száradt meg — s huncutul kacsingatott.

— No, hogy tetszik? Derék munka, mi?

— Ahhoz képest, hogy az első, nagyon is jó — mondtam. — Csak hát, Aljosa, valahogy túlságosan széles. De lehet, hogy csak én látom olyannak.

— Nem szép?

— Nem... nem nagyon...

— Nem is az a fontos. Csak a vízen feküdjön jól.

— A vízen jól fog feküdni, biztosan.

— Csakis ezt akartam. És, hogy bármilyen sekély vízen menjen. No és, mit gondolsz, nagy hullámok nem borítják fel?

— Á! Még ha akarnád, sem tudnád felborítani.

— Azt a fűzfánfütyülőjét! — szólt örömmel Alekszej, miközben kezét törölgette. — Gondolom, ezt nemcsak úgy mondod.

— Persze, majd meglátjuk, hogy bírja a gyorsaságot...

De Alekszej csak az elismerést volt hajlandó meghallgatni a csónakjáról.

— Nem csónakversenyt akarunk mi rendezni — mondta határozottan. — No és, mit gondolsz, a horog bírja majd a vontatást?

Megnéztem a hajócsavart: durva munka volt, nagyon durva, de a keréklapátokat, úgy látszik, helyesen szerelték rá.

— Rendben van. Mihelyt megszárad a festék, rögtön vízrebocsátjuk.

— Sok szerencsét hozzá! Most már csak nevet kell neki adni!

— Ho-hó! — csapta össze kezét Alekszej. — Én már adtam neki.

— No, milyet? — kérdeztem és keresni kezdtem szememmel a csónak nevét.

— Találd ki — mosolygott Alekszej.

— Nehéz ezt kitalálni.

— Te milyen nevet adnál neki?

— Ha a helyedben lennék? Tudod mit, elmesélek egy kis történetet. Úgy tizenhat évvel ezelőtt, egy amerikai újságtulajdonos a reklám, no meg a haszon miatt is, elhatározta, hogy felszerel egy, az Északi Sarkra induló expedíciót. Az expedíció vezetőjének egy bátor, talpraesett tengerészt fogadott fel. Longnak hívták. A tengerész nagyon jól tudta, milyen nehéz és veszélyes feladat előtt áll, de ő nem a pénz, hanem a tudomány kedvéért kelt útra. Nagyon szerette a feleségét és azért, hogy ott a jéghegyek között a sarki éjszakákon is állandóan eszébe jusson a felesége, a hajóját „Jeanette"-nak keresztelte el. Úgy érezte, hogy a cél felé nem egyedül halad, hanem szeretett feleségével együtt. Tehát ha én építettem volna a motorcsónakot, a feleségemről neveztem volna el. Csak hát, nekem nincs feleségem.

Alekszej elragadtatással nézett rám.

— Jó hajója volt annak az amerikainak? — kérdezte szigorúan, mintegy kiemelve a kérdés fontosságát.

— A maga korában elég jó volt.

— No, látod — lélekzett fel Alekszej. — Hát ez micsoda? Szó, ami szó, alig különb, mint egy tömlő. És azután eljutott-e az amerikai a sarkra?

— Nem, nem jutott el. A jég összezúzta a hajóját.

— No, tessék! És ő is elpusztult?

— Nem. Megmenekült a hajótörésből, de haza már nem jutott el, elpusztult a jég között, amikor a part felé evickélt.

— És az expedíció gazdája nem segített rajta, vagy mi az ördög?

— Ugyan miért segített volna? Nagyon jól elérte ő a célját. Az expedíció felkeltette az olvasók érdeklődését: az újság példányszáma jócskán felemelkedett.

— Micsoda bitangok! — szólt mérgesen Alekszej. — Elpusztítottak egy eszes embert. Elég, most többet ne beszélj erről az utazásról, az ilyen történeteket nem kutyafuttában, hanem részletesen szeretem hallgatni. Egyet azért mégsem értek: miért kapcsolod össze ezt a történetet a motorcsónakom elnevezésével? Én magam nem akarok rajta járni, no meg tudom, hogy jég se töri össze és különben is, ha „Katyusának" hívnák, valóban hajó lenne, csak valami egészen szokatlan hajó. Nem, ebben nem értek veled egyet. No de nem bánom, megmutatom a nevét.

A csónak fara mögé kerültünk és elolvastam a baloldalán lévő fehér betűkkel odapingált felírást: „Mennydörgő".

— Miért éppen „Mennydörgő?" — csodálkoztam.

— Miért, miért kell neked mindent elmondani, megmutatni... Hát azért, mert...

Óvatosan, hogy le ne dörzsölje a festéket a naszád oldaláról,

felmászott a fedélzetre és eltűnt a belsejében. Sokáig zörgött, matatott ott valamivel.

Aztán hirtelen — egy szörnyű, fülsiketítő dörrenés... Azt hittem, felrobbant a motor, de a dörrenés megismétlődött. Aztán még két rövid, egymás után, majd újra egy hatalmas dörrenés.

— Mit csinálsz?! — kiáltottam kétségbeesetten. — Kapcsold ki a motort, hisz szétrobban a csónak.

De a motor már teljes erővel dolgozott. Lihegett, prüszkölt, köhögött, de járt. Olyan volt, mintha egy tucat nehézfegyver tüzelt volna. És a motorcsónak, mint igazi harcban, sűrű szürke füstbe burkolózott.

A tüzelés nem csökkent, csak kissé szervezettebbé vált és ekkor a fedélzeten felbukkant Alekszej boldog, kormos ábrázata.

— Megtanultam én már a motorral is bánni! — kiáltotta, tüzérsége pergőtüzében. — Mit meg nem tanul az ember! Mindjárt bekapcsolom a propellert is.

Csak a kezemmel integettem, mert nem bíztam a hangomban:

— Nem kell!

De Alekszej nem törődött vele, és a minél nagyobb meggyőzés kedvéért a propellert is bekapcsolta néhány percre, és erre a harcmező felett elszállt még egy bombavető raj is.

— Nem sajnálod a munkádat? — kérdeztem mérgesen, mikor Alekszej kiszállt. — Értsd meg, a motorcsónak nem a vízben van, a rázástól szétnyílik a törzse és a vízen léket kap, a motor is tönkre mehet.

— Semmi sem romlik el — nyugtatott meg Alekszej. — Legalább ötvenszer beindítottuk már; úgy működik, mint egy óra...

Észbekapott:

— Hű, az ördög vigye el, hiszen nekem már mennem kell bélyegezni!

— Menj csak. Én meg hazamegyek.

Elváltunk. Elmenet a motorcsónakra pillantottam. Most már nem találtam olyan esetlennek, mint először. Amint a kerítés mentén elhintett süppedő, puha fűrészporon haladtam, arra gondoltam, hogy Nagy Péter első csónakja sem lehetett sokkal szebb, mint Alekszejé...

A kapu mellett megszólított az őr és gyufát kért.

— Leleményes egy muzsik! — mondta tisztelettel, miközben meggyujtotta pipáját. Megértettem, hogy Alekszejről beszél. — Maga biztosan ért a csónakokhoz, ugye? Mit gondol, fog menni?...

Csak két hét múlva sikerült újra eljutnom N-szkbe, miután befejeztem a munkámat.

A város csendes, nyugodt volt: a lakosok az első, mély álmukat aludták.

Csendben kinyitottam az ismerős, rozzant kiskaput és bementem az udvarra.

A házajtó tárva-nyitva állt, a földre hosszú fénysáv hullott. Megálltam. Innen nagyon jól lehetett látni az egész szobát; az ablakon tiszta függönyök, a fehér fűzfavesszőből font állványokon bolyhos aszparáguszok — és még valami új! — a közfalon üvegre festett képek: napkelte az erdőben és a tengerparton.

Katyusa az asztalnál ült, fehérneműt javítgatott. Időnként lehajolt, hogy elharapja a cérnát. A lámpa az asztal sarkán állt, közvetlenül Katyusa mellett. Félő volt, hogy a láng a hajába kap. Alekszej az ágyon feküdt, karját a takarón nyugtatta...

Azt hiszem semmivel, egyetlen hanggal sem árultam el jelenlétemet, Katyusa mégis hirtelen felemelte fejét, a fehérneműt a zsámolyra tette, a tűt meg kabátkájának hajtókájába tűzte és csak úgy mezítláb az ajtó felé tartott.

— Ki van ott? — kérdezte és kinézett a sötét udvarra.

A megvilágított sávra léptem. Katyusa összecsapta a kezét, szokása szerint majdnem felkiáltott, de én intettem: „Fel ne ébreszd Alekszejt!"

Bementünk a szobába és leültünk az asztal mellé.

— Ljoska egy egész hét szabadságot kapott — újságolta Katyusa. — Nagyon kimerült az utóbbi időben. Most aztán már második napja alszik, majdnem egyhuzamban. Egy keveset eszik, egy kicsit járkál, aztán megint csak lefekszik: „Olyan álmos vagyok, Katyenyka."

— Még mindig a „Mennydörgő"-vel vesződik?

Katyusa bólintott.

— Hát miért, talán valami hiba van?

— Nem, miért volna? Vízrebocsátották, beindították a motort és ment is, ment az pompásan, csak a kormány nem engedelmeskedett; úgy ment, ahogy neki tetszett és a szigeten túl zátonyra futott. Egyenest a csupasz kövekre. De azért Ljoska nagyon megörült neki.

Nagyon csodálkoztam ezen a váratlan átmeneten. Nem értettem:

— Minek örült annyira?

— Annak, hogy aztán átalakította a kormányt és a csónak rendesen ment.

— No, tessék, én meg az elébb azt hittem, hogy Aljosa annak örül, hogy a motorcsónak zátonyra futott.

— Pontosan azt is mondtam.

— Most aztán egy szót sem értek az egészből.

— Ugyan mit lehet ezen nem érteni?! Hát ennek is kell örülni. Hiszen ha zátonyra futott, akkor erős volt, tehát nem egy darab fa, hanem egy jól működő csónak; csakhogy nem sikerült egyszerre.

No de aztán a kormányt is rendbehozták, így hát nem volt semmi baj... Aztán meg nagyon jó a merülése is. Egészen csekély.

Alekszej mélyet lélekzett álmában és oldalra fordult. Elcsendesedtünk.

Katyusa szétterítette a padlón a széles, puha, füstszagú bárány-bőrbundát, leterítette egy lepedővel és jól kitömött párnát tett a fejem alá.

— Mivel akarsz takaródzni: subával vagy könnyebb takaróval?

Az ajtó, mint az előbb, tárva-nyitva állt. Meleg volt benn is, kint is. Olyan egyenletes, enyhe, nyári meleg. Az ajtó előtt, a fénypászmában néhányszor meg-megrebbent egy ide-oda röpködő denevér árnyéka Szerettem volna mélyen elaludni és elalvás közben hallani, mintha csengetyűk csilingelnének a fülemben.

— Add ide a subát, Katya — szóltam.

Katya leakasztotta a szegről Alekszej subáját, s míg kezében tartotta, megkérdezte:

— Le tudsz vetkőzni a sötétben, ha eloltom a lámpát?

— Persze, hogy le.

— Na, akkor jó.

Ledobta a subát a padlóra és a légáramlattól a lámpa valóban el is aludt.

— Aludj!

Katyusa az ágyhoz ment és fésülködni kezdett. Hallani lehetett, hogyan pattognak a fésű alatt az elektromos szikrácskák.

— Jaj, majdnem elfelejtettem! — szólt Katya teljesen lehalkítva hangját. — A következő napon aztán elmentünk a csillámgyárba. Hát persze, szemét mindenütt. Huszonöt rubelra megbüntették az igazgatót. Nekem semmi közöm sem volt hozzá, a bizottság elnoknője végzett mindent, de a múlt héten az igazgató, az az Iljusenko mégis megállította Ljosát és azt mondta neki: „Veszedelmes egy asszony a feleséged." No, mit szólsz hozzá? Furcsa egy ember, mi?

Ellenállhatatlanul hatalmába kerített a szendergés.

Tisztán értettem Katyusa szavait és ellenkezni akartam, megmondani, hogy ez az igazgató korántsem furcsa ember, hanem inci-finci hitvány alak. De egy szót sem tudtam szólni, izmaim elernyedtek, még a számat sem tudtam kinyitni.

Mintha csengetyű csilingelt volna a fülemben...

Hirtelen még egyszer végighullámzott agyamon az a gondolat, hogy csakugyan nagyon jól van ez így; a „Mennydörgő" kormánya először nem engedelmeskedett, zátonyra futott, aztán Alekszej megtudta, mi a hiba és rendbehozta.

Elaludtam...

A katonavonat nyugatnak tartott.

Már régen nem jártam ezen a vidéken, és minél közelebb jutottunk N. városhoz, egyre erősebben elfogott az az örömteli és mégis szorongó érzés, amelyet mindenki tapasztal, ha hosszú bolyongás után visszatér egy megszokott vidékre. Vajjon minden rendben van-e? Öröm vár rá, vagy bánat?

A fűthető vagon nyitott ajtajában álltam, néztem az ismerős tájat, eszembe jutottak a régi békés, boldog napok, amelyeket ebben a városban és környékén töltöttem.

Feltárult előttem a széles völgy; mélyén a távoli tajga kék ködében kirajzolódott a hegy gerince. Mögötte, a sziklákon keresztül ezüstös vízesésekre hullva szét, kígyózott a szép Uda folyó. Itt kezdődött első ismeretségem a tajgával.

Ezen a helyen, a szakadék mögött vadásztam fajdkakasra, ott a fürtös nyírfák között gombáztam Katyusával, ott vesztettem el kedves zsebkésemet.

Ezen a tisztáson riasztottunk fel egyszer Alekszejjel egy nyulacskát. Szinte a lábunk alól ugrott ki, és igazán nem tudom, melyikünk ijedt meg jobban: a nyúl-e, vagy én?

Ettől a villámsujtotta fától már csak tizenkét kilométerre van a város.

Tudtam, hogy N.-ben négy órát állunk, mert a szerelvény élelmiszert vesz fel; az élelmiszert nekem kell átvennem, ez pedig azt jelenti, hogy nem mehetek be a városba.

Voroncov kapitány, a szerelvény parancsnoka, ott állt mellettem; kezét hátrakulcsolta, forradásos arca komor volt.

Csak néhány napja ismertem Voroncovot, de azt már hallottam róla, hogy kiadott parancsát még sohasem változtatta meg.

Dübörgött a vasúti híd; mindjárt feltűnik jobbfelől Rubahina falu, és mögötte a hegy lábánál a fafeldolgozó üzem, ahol Alekszej dolgozik; ott a kis rét és utána már N. lakótelepei következnek. A híd ívtartói hátrafelé szaladtak. A vonat a híd közepén járt, úgy látszott, mintha lógna a folyó felett. Szemerkélt az eső — nagy ritkaság ez novemberben — és a híd szürke.

Tompán csillogtak az ívtartók az őszi este kihúnyó fényében.

A folyón vastag jég zajlott végnélküli áradatban, csak néhol szakadt meg és az így képződött lékekben feketéllett a víz. A parton kisfiúk nyüzsögtek, léket vágtak a jégbe, valószínűleg horgot raktak le menyhal-fogáshoz.

A vonat elhagyta a hidat, mély gödrök agyagmálladéka tűnt fel egy pillanatra.

— Kapitány elvtárs — tört ki belőlem — kapitány elvtárs! Ezen a vidéken, ebben a városban...

— „Ezen a vidéken, ebben a városban" — szakított félbe Voroncov, megismételve szavaimat. — Igen, tudom, csak most nem gondoltam rá — és úgy láttam, hogy a tekintete nem olyan komor, mint máskor. — Be akar menni a városba?

— Nem, kapitány elvtárs, tudom, hogy az lehetetlen — én vételezem fel az állomáson az élelmet. Csak nem tudtam uralkodni magamon, mikor megláttam az ismerős tájat.

— Az élelmiszer felvételezésére majd másnak adok parancsot. Maga bemegy a városba. Elengedem.

— De az ön parancsa, kapitány elvtárs...

— Az én parancsom: a városba megy! — Szavai különösen erélyesen csengtek. — Találkoznia kell Katyusával.

— Katyusával? Honnan tud Katyusáról, kapitány elvtárs?

— A parancsnoknak mindenről tudnia kell.

— Bocsánat, de mégis...

— Menjen, látogassa meg Katyusát — folytatta Voroncov ellentmondást nem tűrő hangon — és adja át neki üdvözletemet. Jól ismerem: igazgatója voltam annak az üzemnek, ahol a maga Alekszeje dolgozott.

— Ön? Hát ön — Vaszilij Sztyepanovics?!

— Igen, én. Miért csodálkozik?

— Bocsásson meg... nem tudom... én azelőtt nem ismertem személyesen önt, csak Alekszej elbeszéléséből. De ő soha nem említette az ön vezetéknevét.

— Igen, én vagyok — ismételte Voroncov — a fafeldolgozó üzem volt igazgatója. Hát mit gondol, én mint kapitány jöttem a világra? És ilyen mogorva vagyok születésem óta? És ezek a forradások az arcomon: anyajegyek? — Vállamra tette a kezét. — Nem, barátom, én csak a háború második napjától fogva vagyok katona. Mogorva meg, amióta ezeket a forradásokat szereztem. Különben hát ez semmiség, erről most ne beszéljünk. Egyszer majd mesélek róla.

— Vaszilij Sztyepanovics — kérdeztem az izgalomtól elcsukló hangon — akkor talán tudja, hogy merre van Alekszej?

— Pontosan nem. Valahol Bjelorussziában, de az is lehet, hogy Ukrajnában. Több mint egy évig együtt voltunk, aztán elvált az

utunk. A front... Engem a légierőkhöz helyeztek, ő meg kórházba került.

— Kórházba? Tehát Aljosa megsebesült? Hogy történt?

Voroncov elmosolyodott.

— Mi sem könnyebb ennél a háborúban. De Alekszejjel különös eset történt. Akkor annyira a hatása alá kerültem, hogy nem tudtam magamban tartani: leírtam emlékül a füzetembe. Még címet is adtam neki: „Az én fiam." — Voroncov ismét elmosolyodott. — Tudja, mikor az ember elfárad a harcban és pihenőhöz jut, olyankor valami mindig a szép felé vonzza: zenét szeretne hallgatni vagy megható verseket olvasni, leveleket szeretne írni egy kislánynak... Jó, hogy találkoztam magával. Odaadom majd azt a füzetet — éppen ilyen pihenőnapokon írtam. Nézze át és csinálja vele azt, amit akar. Ha jónak látja, adassa ki, átdolgozhatja, ahol szükségesnek találja. De úgy is hagyhatja, ahogy van; el is hagyhatja a nevet, mint ahogy többen is tették: „* * * kapitány feljegyzései". Csak arra kérem, mindenképpen hagyja meg „Az én fiam" címet. Így szeretném. Jó? — Hirtelen kinyújtotta a kezét: — Nézze csak, nézze — ott az iskola, ahol tanultam! A trapéz is ott van még! Egyszer leestem róla... Furcsa, hogy néha ilyen semmiségekre is emlékszik az ember.

Mind szélesebb lett a sínhálózat. A kerekek meg-megkattantak. Tehervagonok hosszú sora húzódott a síneken. A nyitott vagonokon nehéz lövegek ponyvával bevont csövei nyúltak a magasba. A vonat lassított, közeledtünk a katonai felvételezőhelyhez.

— Vaszilij Sztyepanovics — szólaltam meg izgatottan — nem találok szavakat, hogyan köszönjem meg.

Voroncov hallgatott.

A vonat megállt. Leugrottam.

— Mehetek, kapitány elvtárs?

— Hadnagy elvtárs! — mondta keményen — a vonat pontosan huszonkét órakor indul; huszonegy óra ötven perckor legyen a helyén. Induljon.

Ismerős utcák, ismerős házak. Még a roskatag kerítés deszkái is ugyanolyanok, mint voltak, csak még jobban megsötétedtek az őszi nedvességtől, meg a régiségtől. A kiskapu zárja is még vastagabban berozsdásodott.

Felmentem a tornácra, megálltam, összeszorult a szívem. Vajjon itthon van-e? Az ajtó zárva volt. Bekopogtam.

— Ki az? — kérdezte egy ismeretlen, öregasszonyos hang.

Hirtelen azt éreztem, hogy esik az eső, apró, de nagyon sűrű cseppekben és hogy a köpeny átázik a vállamon.

— Nyissa ki! Jóbarát! — kiáltottam.

— Ki az a jóbarát? — puhatolódzott tovább a láthatatlan öregasszony és még mindig nem akasztotta ki a kampót.

— Hát, hogy magyarázzam meg? Engedjen be.

Végre kinyílt az ajtó. Az anyóka félreállt, hogy utat engedjen, még sose láttam azelőtt. Alekszej házában semmi sem változott: a konyhaajtón ott lógott a törülköző, a székek és a fűzfavesszőből font fehér virágállványok a helyükön álltak. Rajtuk ugyanazok a filodendronok és aszparáguszok. A pálma meg új levelet hajtott.

Levettem a sapkám.

— Jóestét, nénikém — köszöntem — most maga itt a háziasszony?

— Nem, nem vagyok én itt házlasszony — felelte — csak olyan házőrző idegen.

— Értem. És hol van Kátya?

Az anyóka szótlanul rámnézett, felsóhajtott, odalépett az asztalhoz és lejjebb csavarta a lámpát — nyilván takarékoskodik a petróleummal.

— A frontról jön? — kérdezte felelet helyett.

— Nem — oda megyek. — De hol van Kátya, nénikém?

— No, hát ha a frontra megy — mondta elgondolkozva és rá se hederítve megismételt kérdésemre — ha a frontra megy, miért ne búcsúznának el? Maguk ismerősök, vagy hogy?...

— Régi ismerősök, nénikém — mondtam.

— Igen — gondolkozott el újból. — Asszony már, Alekszej, a férje a fronton van.

— Tudom, nénike.

— Jó ember — mondta meggyőződéssel — és illik Katyához. — Majd bizonytalanul hozzátette: — És Katyusa már a második hete nem jött haza. Semmi hír sincs róla.

A szívem megdermedt.

— Mi történt vele?

— Isten tudja. Csak nem jön haza. A faúsztatásnál dolgozik... A múlt hét keddjén elment és azóta nem volt itthon. Lehet, hogy a vízbe fulladt. Hát asszonynak való munka ilyen őszidőben a faúsztatás?

Eszembe jutottak a folyón torlódó nehéz jégtáblák és értetlenül kérdeztem:

— Hát hogy lehet most fát úsztatni, nénike? Hiszen beáll a folyó.

— Én is ezt mondom: nem most van ennek az ideje. De most semmi sincs úgy, mint régen, az egész élet a visszájára fordult. Ami azelőtt tilos volt, azt most szabad. De mit tehet az ember? Kell — mondta és összeszorította száraz, fonnyadt ajkát és szigorúan nézett el mellettem. — No és maga kicsoda? Alekszej bajtársa?

— Bajtársa. Jó barátok vagyunk. Nagyon jó barátok.

Az öregasszony bólintott és hirtelen felélénkült. Kérte, hogy vegyem le a köpenyem, felakasztotta a kályha mellé, lehúzatta a csizmám és azt ajánlotta, dőljek le az ágyra (mennyire emlékeztetett minden Alekszejre és Katyusára!). Miközben parazsat tett a szamovár alá, elmesélte, hogy neki is volt két fia, nagyszerű, derék gyerekek, de most már senkije sincs: fiait elpusztította az a vadállat Hitler. Sírni szeretne, de már nincsenek könnyei, azért ég a szíve annyira. Éjszakánként kerüli az álom, alighogy behúnyja a szemét, egész reggelig rémlátomások gyötrik. Hangokat hall, gyötrelmes hangokat. És mindegyiket túlharsogja Petya hangja. Petyáról azt írták az újságok, hogy a németek elevenen megégették...

...Az óra már 19,40-et mutatott. Tehát már csak százharminc percem maradt. Azután: a hosszú út nyugatra és ki tudja, mikor és hogyan kerülök vissza keletre. Ez a csendes, meghitt otthon, a heverészés a távollevő barát puha ágyán, a szamovárban főtt friss tea, amelyet ez az öreg nénike készít, akit az a vadállat Hitler szerencsétlenné tett — vajjon hosszú, hosszú hónapokra nem az utolsó békés este ez új, háborús életemben? De fájt, hogy nem láthatom Alekszejt, nem hallom Katyusa kissé elcsukló, lágy hangját.

Ha most kinyílna az ajtó! És...

Az ajtó kinyílt — és a küszöbön megjelent Katyusa.

— Kit látok?! — csapta össze kezét, sietősen lefejtette, lerángatta magáról a kendőket, sálakat, öveket, a sarokba vágta és odajött hozzám; pirospozsgás volt, bőre eldurvult az esőtől és a hidegtől.

Felugrottam az ágyról, csak úgy mezítláb — az ördög törődik ilyenkor a csizmával — csak álltunk, szorongattuk egymás kezét, elragadtatva néztük egymást, örültünk, boldogok voltunk. Katyusa keze kemény, kérges lett, arca már nem a régi lányos arc, hanem érett asszonyé; szemöldöke közé két függőleges ránc ékelődött.

— Lefogytál, lefogytál — suttogta halk nevetéssel — sovány vagy. Istenem, mennyire örülök neked. No ülj már le, ülj az asztalhoz így, ahogy vagy, hadd száradjon meg a kapcád. Csak azt sajnálom, hogy Ljosa nincs itt. Soká maradsz?

Feleletemre sötét árnyék suhant át Katyusa arcán.

— Hát most mindenkivel így van. Mit csináljunk? — mondta és kifutott a konyhába. Maga után intette a nénikét is, pusmogtak, csörömpöltek a lábasokkal és Katyusa valamiért bosszúsan sóhajtozott.

— Te meg csak üldögélj egy kicsit, kérlek — kiáltotta a konyhából. — Vedd ki a dobozból Ljosa leveleit, olvasgasd őket, nagyon érdekesen ír. Egy kékborítékos is van köztük, egy bajtársa hozta. Mit gondolsz, micsoda Ljosa a fronton?

— Mesterlövész. Hisz remekül lő.

— No, ezt már megunta. Azt írja, hogy nagyon unalmas örökké

a fedezékben lapulni, átkéredzkedett a felderítőkhöz. Hiszen az én Ljosám roppant szeret mindenféle változatosságot a világon. Most én is nyugodtabb vagyok. Amíg mesterlövész volt, mindig egyhelyben lapult, géppisztollyal, aknavetővel, sőt amint írta, ágyúval is vadásztak rá, de most találják el, mikor mindig járkál. Nemrégen azt írta, hogy felderítésen volt és fogott egy „nyelvet", akinél fontos iratok voltak. Mit gondolsz: kap ezért kitüntetést?

Előkerestem a kékborítékos levelet.

— Lehet, hogy vannak nagyobb kitüntetések is — folytatta Katyusa a válaszfal mögül — de azt szeretném legjobban, ha a „Honvédő Háborút" kapná. Erre lennék a legbüszkébb. Megtaláltad a levelet? Tudod, Ljosa a fronton belépett a pártba. Azt írta, hogy nyolcan védtek egy hidat, a parancs az volt, hogy tartóztassák fel a németeket, amíg a mieink a folyóhoz érnek. Ha nem bírják tovább — az utolsó robbantsa fel a hidat. És azt írja Ljosa, hogy bár kegyetlenül tüzeltek rájuk, nem csüggedtek, derekasan lőtték a németet golyószórókkal.

— Dehát azok talán ezren is voltak, a mieink meg csak nyolcan, fedezék nélkül egy talpalatnyi földön. Minden német akna, meg golyó azon az egy helyen csapott be. A mieink közül megsebesül egy, kettő, majd három, van már halott is. Ljosa is megsebesült a vállán. Akik életben maradtak, elhatározták: ha már meg kell halni, mint kommunisták haljanak meg. Megírták a nyilatkozatot. Ljosának nem volt ceruzája — a vérével írta alá. Az utolsó felrobbantja a hidat és ha életben marad, beadja a nyilatkozatot a pártszervezetbe. Ljosa maradt meg utolsónak. Már a gyufát is meggyujtotta és oda akarta tartani a zsinórhoz, de ekkor megérkeztek a mieink és szétverték a németeket. Ezután persze felvették Ljosát a pártba...

Katyusa bejött a konyhából. Átöltözött: világos, tarka ruha volt rajta, szélcserzette arca lángolt.

— Ebben a ruhában kísértem el Ljosát, mikor a frontra ment — mondta. — Ha véletlenül találkozol majd vele, mondd meg, hogy csak olyankor veszem fel ezt a ruhát, ha nagy öröm ér. Ez a találkozás is — váratlan öröm. Szeretnélek megvendégelni, csakhogy ez a vendéglátás nem az igazi.

Az asztalra — mint azelőtt — hófehér abrosz került, meg csillogó sárgaréz szamovár és ugyanazok a zöldpettyes teáscsészék. Csak most nem volt se búzakalács, se magasra, degeszre sült lepény, meg illatos pirog menyhal-mártással, se tejföl, se vaj, se tükörtojás házi sonkakockákkal. Most csak egyszerű jegyes kenyér feküdt az asztalon, hozzá sózott uborka és gomba, a teához meg áfonyalekvár és tej.

— Nem vártam vendéget — mentegetőzött Katyusa — mintha

ilyen háborús napokban hibáztatni lehetett volna őt a szegényes vendéglátásért — a hús és a vaj fejadagomat mind magammal vittem a faúsztatáshoz. Ott nagy az étvágyunk — pirult el. — De ha itt maradtál volna éjjelre, valamit mégis csak szereztem volna. Lásd hát hozzá ahhoz, ami van.

— És a nénike? Hol van?

— Ide ment csak a közelbe. Nemsokára visszajön.

Gombáért nyúltam, és közben az órára néztem. A nyavalyás! Törődött is azzal, hogy még alig beszélgettünk, alig hallottunk egymásról valamit: az inga egykedvű ketyegéssel számolta a perceket, a mutatók könyörtelenül forogtak előre a számlapon. Katyusát is hasonló érzések tölthették el, valahogy nehezen indult el a beszélgetés. Nézegettük egymást és elgondolkozva mondogattuk:

— Hát igen...

— Hát bizony...

Végül is Katyusa erőt vett magán és mesélni kezdett:

— Hogy kerültem a faúsztatáshoz? Magad is tudod, mikor Ljosa a gyárban dolgozott, én csak háziasszonykodtam. Ljosa szerette, ha itthon rend és tisztaság van. Nekem meg kedvem tellett benne, hogy mindent időre elkészítek neki úgy — rendje-módja szerint. Ha fáradtan megjön a munkából, itthon jóízűt egyen, tiszta, puha ágyon pihenjen, felmosott tornácon üldögéljen. Csak az ő kényelmével törődtem.

— De mikor elment a frontra és egyedül maradtam, gondolkodni kezdtem: azelőtt dolgozott rám, most meg harcol értem, én meg itt semmit sem teszek őérte, azzal neki nem lesz egy csöppet sem könnyebb a sora, ha itthon nálam minden ragyog a tisztaságtól.

— Az itteni magamfajta katonafeleségek, akik azelőtt háziasszonykodtak, nekifogtak mindenfélének: kertészkedtek, tavasszal vadhagymát: cseremsát szedtek, ősszel meg gombát, bogyót. Az erősebbje szénát kaszált, halászott, kijárt a tajgára mogyorót keresni. Egyszóval mindenki igyekezett gondoskodni magáról.

— Egyszer a városi tanács gyűlést hívott össze, azt ajánlották, hogy menjünk dolgozni a gyárba. Az igazat megvallva, hallgattuk, hallgattuk, de csak úgy félfüllel — szokatlan dolog, hogy egy háziasszony gyárba járjon! Így hát az első télen itthon éldegéltem. Gondoltam arra is, hogy elmegyek anyámhoz, apámhoz a tajgába, de sajnáltam itthagyni a házunkat. Hiszen ha itt bárhová nézek, minden Ljoskára emlékeztet. Itt a szívem is valahogy nyugodtabb. Mintha vele volnék, úgy mint régen, csak ő éppen nincs idehaza. Hiszen nem tréfából kötöttem az övéhez az életemet...

— Egyszer Ljosa ír nekem nehéz soráról, az átvirrasztott éjszakákról, a küzdelmes nappalokról, a veszélyről, a hőstettekről és végül megkérdi: „No és ti hogy vagytok? Hogy boldogultok nélkü-

lünk?" Magad is tudod, mennyire összeforrott a gyárral, az volt a mindene. Egyszer egyenesen megírta: „Katya, menj el a gyárba, tudd meg, hogy megy a munka és ki dolgozik a helyemen..."

— El is mentem a gyárba, bementem az igazgatóhoz (a régi igazgató, Vaszilij Sztyepanovics a frontra ment Ljosával együtt), megmutattam a levelet és azt mondtam:

— Igazgató elvtárs, ha lehet, beszéljen nekem a gyárról.

— Beszélni, az helyes — feleli. — Az első negyedévi tervet nem teljesítettük. Hogy miért? Kevés az emberünk. Miért kevés? A férfiak a frontra mentek, az asszonyok meg az erdőbe járnak gombáért, csipkét horgolnak, harisnyát kötnek.

— A te Alekszejed gépénél most egy öreg bácsi dolgozik. Az öreg már háromszor elrontotta a gépet: olyan gerendát engedett bele, amelyben vaskapcsok maradtak, mind letört a fűrész foga. A gép tizenhét órát állt emiatt, többszáz köbméter fával kevesebbet adtunk a frontnak. Erről mindről beszélni — helyes. De hogy mindezt a férjed is helyesli-e, azt már nem tudom.

— Csak ülök ott és szólni sem tudok. Minden szava úgy éget, mint a tüzes vas, mert érzem, hogy igaza van. Ő meg így folytatja:

— „Ha most nem kapunk embereket, ha nem úsztatunk fát télre teljesen leáll a gyár; harcosainknak a fronton még nehezebb lesz a soruk, viszont ti nyugodtabban alhattok: nem zavar majd benneteket a gyár kürtje... Jöttek ugyan néhányan a faúsztatáshoz, de azt mondták, kevés a kenyérfejadag, fel kéne emelni. Persze így is kellene: a hátországban emeljük fel az adagokat, a fronton meg szállítsuk le. A harcosoknak adjunk egy darabka kétszersültet, magunknak meg süssünk puha lepényt. Mit mondjak még neked? Tanult ember vagy, meg kell ezt értened. Látod te például azelőtt — úgy hallottam — az egészségügyi bizottságban dolgoztál, most meg, amikor háború van — mit csinálsz? Miért hagytad ott a munkádat? Talán most nincs rá szükség? Ezen a drága földön nőttél fel és most mit teszel érte? Mivel segíted férjed harcát?"

— Ahogy beszélt, szinte láttam: ott ül Ljosám bajtársaival a lövészárokban, a hóban, kétszersültet rág, golyók süvítenek körülöttük, gránátok robbannak, a halál leselkedik rájuk, én meg itthon a szamovár mellett ülök és teát iszom frissen sült lepénnyel...

— Ha láttad volna, hogy felugrottam; szinte kiáltottam: — „Miért nem mondta ezt eddig még senki se nekem, így mint most maga? És magamtól hogy nem jöttem én erre rá? Miért ütött mindez csak most szíven? Nem vagyunk mi olyan rosszak, ahogy maga gondolja. Nem akarok pirulni tétlenségem miatt, nem is fogok! Igaz, otthagytam a munkámat, de most majd ápolónő leszek. Megtanulom — és kimegyek a frontra.

— Nem tudtam tovább beszélni, fojtogatott a könny.

— Nem emlékszem rá, hogyan keltem fel, mentem haza, hogyan kerültem otthon ágyba — semmire. Szégyen, égető szégyen volt körülöttem, mellettem, mindenütt. A hímzett függönyökre nézek — szégyellem magam, érzem, a sütőből sült hús szaga árad — és szégyellem magam; puha fehér kezemre nézek — szégyellem magam; azt is szégyellem, hogy puha ágyon fekszem. Felkeltem és elmentem az ismerős asszonyokhoz. Nem emlékszem rá, mit mondtam nekik, de szépen beszéltem — magam sem tudom honnan vettem a szavakat — és együtt sírtunk. Házról házra jártam egész este és reggel húsz asszonyt vittem a gyárba. Bemegyek az igazgatóhoz:

— „Igazgató elvtárs, húszan vagyunk, küldjön minket a faúsztatáshoz, adjon szerszámot, élelmiszert, ami jár, ha van csizma, azt is kérünk, ha nincs — úgy is jó. Valaki magyarázza el, mi lesz a dolgunk. Csak többé soha ne beszéljen úgy, mint tegnap."

— Ott állok és remegek, gondolom — no most megszólal: — „Úgyhát megértette végre!"

— Dühös lettem rá, rettentő dühös! Mindjárt kimondja, de akkor a tíz körmömmel ugrok neki. De ő csak ennyit mondott:

— „Jól van. A tegnapiakért meg ne haragudj. Mérgemben többet mondtam a kelleténél."

— És egy szót, egyetlen szót sem mondott többet. Behívta a helyettesét, utasította, hogy lássanak el minket mindennel, ami kell és reggelig hazaengedtek. Lám, milyen aranyos ember. No, aztán meg elmentünk a faúsztatáshoz.

— Így hát egész nyáron ott dolgoztál, Katyusa?

— Ott bizony. Minden jól ment és ami a fő: teljesítettük a tervet. Csak olykor meg-megütöttük magunkat, tele voltunk kék foltokkal: hiába a női test nem szokott hozzá a gerendákhoz. — Zengő, panaszos hang csendült meg szavaiban, mikor a gyenge női testről, meg a kék foltokról beszélt. — Azután persze belejöttünk a munkába, kevesebbet ütöttük meg magunkat. De még mindig gyakran elestünk, a gerendák nagyon síkosak a vízben.

Katyusa merően nézett maga elé. Az járhatott eszében, hogy milyen félénken, bizonytalanul jártak a síkos gerendákon, menynyire fájt, mikor elestek. Azután elnevette magát.

— Minden ötödik nap fordultunk egyet: leúsztattuk a tutajt, hazaszaladtunk, aztán megint felfelé! Most meg mi történt: amikor az utolsó tutajt úsztattuk — a legsilányabb fát is összeszedtük, hogy semmi se vesszen kárba — zátonyra futottunk. Eleinte egy öreg bácsika járt velünk, ő kormányozott, később hozzászoktam a folyóhoz és magam vezettem a tutajt. Így a brigádunk, színtiszta

női brigád lett. Jól ment a munka — tizenegy tutajt úsztattam le magam — minden baj nélkül!

— De most valahogy elhibáztam: a fordulónál későn lóktük el a csáklyával a tutajt és zátonyra futottunk. Már hideg volt, fázott a kezünk, a vízbe meg mézeskaláccsal se csalsz bele senkit. Míg ott bajlódtunk, ránk esteledett. A tutajt kiszabadítottuk, de mihez kezdjünk a sötét éjszakában?

— Feljöttek a csillagok, nagyon hideg volt, csípős szél süvített, éjfélre már vékony jég zajlott a folyón. Bármilyen vékonyka volt kezdetben, derekasan neki-nekiütődött a tutajnak, a kötelek és evezők mind belefagytak a folyóba, a partnál beállt a folyó az egész szakaszon. Mikor hajnalodott, nosza nekiláttunk, feltörtük a jeget és nagynehezen elkecmeregtünk a parttól. Ezzel vesződtünk jóformán egész nap. Mikor végre kiértünk a folyó közepére, látjuk: a tutaj elnehezedett a jégtől, nem arra megy ám, amerre irányítjuk. A szél meg csak fütyült, a hullámok fel-felcsaptak a tutajra, már-már beszorultunk a jégtáblák közé. Ráadásul felhők gyülekeztek, havazni kezdett. Minden erőnket megfeszítve küzdünk, a tutaj meg arra megy, amerre ő akar... Megint zátonyra futottunk, annál a kis szigetnél, amelyik a gyár fölött van. Emlékszel, ott, ahol Ljosa megmentette az épületfát, ahová kijártunk elébe.

— Másodszor is ránk esteledett. Csónak is volt velünk, eljuthattunk volna a gyárig, de azt gondoltuk: reggel majd csak lekerülünk a zátonyról és leúsztatjuk a tutajt annak rendje-módja szerint. De éjjel olyan jégzajlás volt, de olyan, hogy még csónakkal se lehetett előrejutni a folyón. Teljesen befagyott a tutajunk. Így hát négy teljes nap ültünk ott és sírtunk. Elfogyott minden élelmünk, éhesek voltunk, de nem volt ennivaló... Az fájt a legjobban, hogy egész nyáron jól ment az úsztatás, most meg így felsülünk.

— No és hogy vágtátok ki magatokat? — kérdeztem; eszembe jutott, milyen vastag jég zajlik a folyón.

— Ma szemerkélni kezdett az eső, egy kicsit felengedett a jég — felelte nyugodtan Katya — mi meg elvergődtünk a gyárig.

— Azt mondod, mára már felengedett a jég?!

— Azt hát. Igaz ugyan, hogy nagyon sűrű, de mégis csak szét lehetett törni, ezelőtt olyan volt, mint a vas. Minden jól ment, csak attól féltünk, hogy a jég összetöri a csónakot.

Elgondolkoztam, megdicsérjem-e Katyusát, hogy ilyen nehéz munkát vállalt magára és így megállja a sarat? Dehát egy tutaj, amely a gyár közelében futott zátonyra — ahonnan télen lovakkal is el lehet szállítani a fát — voltaképpen semmiség. Eszembe jutott az is, mennyire félt Katyusa attól, hogy az igazgató majd fel-

hányja neki: Csak azért jött a gyárba, mert ő a lelkére beszélt. Ezért elhatároztam, hogy nem dicsérem meg — teljesítette a kötelességét és ennek tudatában is van.

Újra az órára néztem és ijedten láttam, hogy a mutató már túlhaladt azon a kellemetlen számon.

Indulnom kellett. Búcsúzni kezdtem. Felhúztam a csizmám, felvettem a köpenyem. Csak most jutott eszembe, hogy nem adtam át Voroncov kapitány üdvözletét és sietve mormogtam valamit. Azonnal, abban a percben indulnom kellett, kezet nyújtottam Katyusának, ő meg sírva fakadt.

Hirtelen bejött az öregasszony, egy batyut hozott, amit Katyusa a kezembe nyomott.

— Szaladj, csak szaladj — mondta — el ne késs. A batyuban friss tojás van, neked szereztem az útra. És írjál a frontról, okvetlenül írjál.

— Jól van Kátyenka, feltétlenül írok.

— No, Isten áldjon!

— A viszontlátásra Katya, a viszontlátásra kedves! Kedves kis tutajosom — álltam meg még egy pillanatra a küszöbön.

— Isten veled — intett búcsút Katyusa. Majd pajkosan hunyorítva hozzátette: — Azért azt hittem, hogy mégis csak megdicsérsz az úsztatásért.

AZ ÉN FIAM

(Voroncov kapitány feljegyzései nyomán)

Éjjel felköltötték Hudonogovot és az ezredparancsnokhoz hívták a fedezékbe.

Az eget teljesen beborították a sűrű, nehéz felhők. Erősen fújt a szél.

A bunkerban néhány tiszt az asztalra terített térképet tanulmányozta. Odébb, a falnál egy repülőfőhadnagy ült. Mellette Petrov kapitány, a felderítő század parancsnoka.

— Ezredes elvtárs! Hudonogov őrmester, parancsára megjelentem — mondta Alekszej az ezredparancsnokhoz fordulva.

— Jól van — mondta az ezredes és felnézett a térképről. — Jöjjön ide, őrmester elvtárs. A helyzet a következő: — Az ezredes az órájára nézett. — Nulla óra huszonöt perc. Egy óra harmincöt perccel ezelőtt, ezen a helyen — ujját a térképre helyezte — e hely fölött a mi vadászrepülőnk lelőtt egy német repülőgépet. Ez a repülőgép a mi területünkről, Oresiha falu körzetéből szállt fel és felvette a repülőgépre a kémüket. Földre kellett volna kényszeríteni a mi oldalunkon, de ez nem sikerült. Jobb megoldás nem maradt, le kellett lőni. A főhadnagy elvtárs — az ezredes a pilóta felé intett fejével — lángba borította a német gépet és az le is zuhant. Éjjel elég nehéz tájékozódni, de kétségtelen — az ezredes egy kört húzott ujjával a térképen — hogy a repülőgép ebben a körzetben zuhant le, a tizenhetes számú négyzetben. Lehet, hogy valamivel északabbra, vagy délebbre, az is lehet, hogy innen keletre; nyugatra aligha. Amint látja, a lépték szerint az esemény színhelye ide tíz-tizenöt kilométer. Ami a legfontosabb, körös-körül sűrű erdő, rengeteg, ahogy itt Bjelorussziában mondják. Nem könnyű megtalálni benne a lelőtt repülőgépet, de meg *kell* találni. Meg kell állapítanunk, életben maradt-e a német kém, vagy elégett a repülőgéppel együtt. A kém az utolsó pillanatban kiugrott ejtőernyővel. Önre bízom ezt. Tisztában van a feladatával? Vegyen maga mellé még egy harcost és induljanak el. Maguknak szibériaiaknak, mindig szerencséjük van az erdei vállalkozásokban. Önnek mi a véleménye, kapitány elvtárs?

— Nemcsak „szerencséjük van", ezredes elvtárs — felelte a felderítő századparancsnok: — Hudonogovnak segítségére van a régi tapasztalata, a szibériai tajga kitűnő ismerete, vagy ha úgy tetszik, különleges vadászösztöne.

Az ezredes helyeslően bólintott.

— Igen, természetesen. Pontosan erre gondoltam. Van valami kérdése őrmester elvtárs?

— Nincs, ezredes elvtárs, minden világos — szólt Alekszej — csak azt engedje meg, hogy egyedül menjek. Nem a sztyepen kutatunk. Az erdőben viszont jobb, ha magam vagyok.

— Igen? Ne felejtsd, nehéz feladatot kaptál!

— Tudom, ezredes elvtárs. A parancsot teljesítem. De ha egyedül vagyok az erdőben, gondolataim nem kószálnak erre-arra, senki sem vonja el figyelmemet a beszédével, a madarak, a fák megsúgják, merre kell mennem. Nagyszerűen el tudok én igazodni ebben a furfangos zűrzavarban; akár csak a harmonikás; az sem nézi a billentyűit, mégis tudja, melyiket kell lenyomnia. De ha a fülébe énekel az ember — rögtön belezavarodik. Megengedi ezredes elvtárs, hogy egyedül menjek?

— Mi az ön véleménye, kapitány elvtárs?

— Megértem őt, ezredes elvtárs — szólalt meg a felderítőszázad parancsnoka — és a jelen esetben, de kizárólag csak ebben, támogatom Hudonogov kérését.

— Na jó! — mondta kis gondolkozás után az ezredes. — Megengedem, hogy egyedül menj. Indulhatsz, de ne üres kézzel gyere vissza.

Alekszej néhány perc múlva már át is jutott a német védelmi vonal azon résén, ahol az utóbbi napokban átjárt.

A front már második napja mozdulatlanul állt, de e mögött a látszólagos mozdulatlanság mögött az elkövetkezendő heves összecsapásra való előkészület rejlett mindkét oldalon. Alekszej, mivel gyakran volt felderítésen a németek hátában, kitűnően ismerte elhelyezkedésüket. Azt a területet, ahol most a lelőtt német repülőt kellett keresnie, a német egységek szabadon hagyták. Ez a terület az őserdő legsűrűbb helye volt, amelyet ingovány vett körül. Ott, amint a térkép is mutatta, jó tíz kilométeres körzetben semmiféle lakóhely nem volt található, kivéve, egy távoli, félreeső falucskát, Klenovkát.

Alekszej szerencsésen átjutott a német lövészárkok vonalán és hamarosan a sűrű erdőbe ért. Feje fölött öblösen, haragosan zúgott a fák koronája. Az erdőben olyan sötétség uralkodott, hogy Alekszej hol félrelépett, hol megbotlott a lehullott gallyakban.

— Hű, micsoda út! — dörmögte verítékét törölgetve. — Ez nem mulatság. Itt bizony nem tobozt ver az ember, mint Csapkirben.

Megállt egy percre, gondolkozott, melyik irányba tartson. Nem szerette használni az iránytűt, jobban bízott az ösztönében.

„Egy kissé balra kell tartanom — állapította meg és újból nekiindult a nehéz útnak. — Különben még németekbe ütközöm."

Kövér esőcsepp hullott az arcába. Távoli mennydörgés hallatszott. „Ez hiányzott — mérgelődött Alekszej — a felhők már este óta kergetik egymást. Mindjárt elül a szél. Már szemel is. Ritka, de nagyszemű. Micsoda eső lesz ebből! Hej, Aljoska, bőrig ázol! Miért nem hoztál sátorlapot?"

Rátalált egy erdei ösvényre. Valószínűleg jávorszarvasok taposták ki, mikor itt jártak le az ivóhelyhez. Könnyebb lett a járása, biztosabban mozgott a lába. Az ösvény a kellő irányba haladt, és ennek különösen megörült Alekszej.

„Csak legalább hamar megvirradna! Most már semmi szükségem a sötétségre", gondolta, miközben egyre haladt előre, és minduntalan elhajlította az arcába csapódó, fiatal jávorfa-ágakat. De hát hajnalig még teljes két óra van hátra.

Az esőcseppek sűrűbben verték a fák leveleit. A szél egyre halkabban zúgott a távolban.

Egyszerre csak, mintha megreccsent volna a gally egy ember lába alatt... Alekszej megállt, hallgatódzott. Nem, semmi se volt, csak úgy rémiett. A szél. Megtapogatta zsebében a pisztolyát és óvatosan tovább haladt. Az utat egy fiatal jávorfa ágas-bogas koronája zárta el, amely egész alacsonyan hajladozott az ösvény fölött. Alekszej keresztül akarta lépni, de kiderült, hogy magas az ág; erre meghajolt és keresztülbújt. A nedves levelek végigsiklottak az arcán; ebben a pillanatban egy ember ugrott a hátára esetlen ugrással. Majdnem leesett róla, de csontos ujjaival hirtelen belekapaszkodott Alekszej nyakába és lenyomta a fejét a földre.

A német súlyos szíklatömbként hengeredett Alekszej vállára. Alekszej — arccal a föld felé — szétterjesztette karját és ujjaival karmolászta a nedves, erdei földet. De nem talált semmi szilárdat, hogy minden erejét megfeszítve vagy ledobja magáról a németet, vagy oldalra forduljon, hogy szabaddá tegye kezét.

Időnként hideg, fehér villámok lobbanása hasította ketté az éj sötétségét. A mennydörgéseket Alekszej nem hallotta, minden vére a fejébe tódult s ez teljesen megsüketítette. Egyszerre csak azt érezte, hogy jobbkezét mozgatni tudja: a német a baloldalra lendítette át a teste súlyát. „A kést keresi a földön. Biztosan elejtette ugrás közben... No jó."

Alekszej rántott egyet magán, éles fájdalom hasított a nyakába — fordulás közben beleütötte egy földből kiálló gyökérbe — de mégis sikerült a hátára fordulnia. A német azonnal a mellére ugrott és Alekszej megpillantotta maga fölött a szúrásra lendített

villogó késpengét. Még ugyanazzal a mozdulattal sikerült elkapnia a német kezét, amellyel a kést tartotta, és hatalmasat rúgnia térdével a német gyomrába. A német tompán felbődült, de még szorosabban tapadt Alekszejhez, igyekezett beledöfni a kést a torkába. Alekszej a földnek támaszkodott könyökével...

Ilyen dermedtségben maradtak néhány percig. Aztán a német váratlanul elengedte Alekszejt, azt gondolva, hogy kihasználja Alekszej pillanatnyi zavarát. És csakugyan sikerült is neki. Alekszej nem tudta pontosan, hogyan mozoghat, és megpróbált feltápászkodni. Ebben a pillanatban a német beledöfte a kést. A szúrás térden felül érte. Az ellenségnek ez a hibás számítása kapóra jött Alekszejnek. Oldalt fordult és másodszor már nem sikerült a németnek szúrnia. Alekszej előrántotta pisztolyát és egymásután több lövést is leadott. A német hanyatt bukott.

Alekszej megkereste a földön a géppisztolyát, felemelkedett, tekintetét belefúrta az erdő sötétjébe, hallgatódzott. Az esőcseppek egyhangúan kopogtak a leveleken. Egyetlen más hang sem hallatszott... Egyedül volt a német, vagy leselkedik még ott elől valami veszély? Alekszej, nehezen mozgatva hirtelen megmeredt lábát, arrább sántikált az ösvénytől. Alig tett meg háromnégy lépést, hirtelen úgy érezte, hogy a föld kiszalad a lába alól és valami hideg, sötét semmibe zuhan. Mikor leesett, mellét a géppisztoly korongtárába ütötte és elvesztette eszméletét.

Valószínűleg magához tért hamar, mert még mindig sötétség vette körül. Körültapogatózott és felemelkedett. Ráeszmélt, hogy jávorszarvas-csapdába esett, amelyet valamikor régen ástak a vadászok. A gödörnek magas, sima falai voltak, az alján a beomlott álcázó földdel és mohával keveredve érdes gallyacskák és rőzseszálak heveredtek. Alekszej összeszorította a fogát fájdalmában, lehúzta csizmáját, felgyűrte nadrágja szárát és megtapogatta sebét. A vér még mindig folyt. Levetette gimnasztyorkáját, ingéből levágott egy hosszú csíkot és — tapogatva — betekerte a lábát.

Amikor elkészült a kötözéssel, háttal nekitámaszkodott a gödör falának és azon törte a fejét, hogyan jusson ki onnét.

Megpróbált felemelkedni, kézzel, lábbal neki akart támaszkodni a szemközti falnak, de nyomban elvágódott. A gödör nagyon széles volt.

— Hogy lehet ez? — suttogta Alekszej, miközben feltápászkodott. — Hogy eshetett ez meg veled, Aljosa? Mibe pottyantál bele kedves barátom?

A vérveszteségtől szédült a feje.

— Feküdj le, pihenj egy cseppet. Jaj, de kár... — suttogta és újra elvesztette eszméletét.

...Beköszöntött a reggel. Alekszejnek a reggel, a halványszürke

ég egy négyszögletes darabjaként jelentkezett, amelyen egy zöldelő nyárfa csúcsa ingerkedett elérhetetlenségével. Aprószemű eső permetezett. Innen alulról látni lehetett, ahogy a levelek hegyes végén összegyűlt a víz és nagy cseppekben a gödörbe hullott.

Alekszej lebontotta véráztatta kötését és megnézte sebét. A seb még mindig vérzett, a széle szétvált. Szúrást érzett, fájdalma hirtelen megsokszorozódott. Kikeresett egy tiszta darabot ingéből, levágta, megint bekötötte a sebet és felállt. Szemét körüljártatta a gödör sárga falán.

„Az ezredes várja a felderítés eredményét. Nem akárkit, hanem Hudonogovot küldte... Magát Hudonogovot!... És ő azt kérte, hogy egyedül mehessen... No, dehát sok minden megesik az emberrel. Ilyen kutyaszorítóba is először kerültem életemben. — Alekszej végigsimította forró homlokát. — Hogy tudok kivergődni ilyen lábbal?"

Géppisztolyát megtisztította a sártól és ösztönösen kihúzta kését.

Megálljunk! — suttogta. — Hisz egyszerű...

Mint egy megszállott, szúrásra lendítette karját, és a kést belevágta a gödör falába. Aztán elkezdte vájni a hegyével és egymásután darabolta ki a rögöket. Megállás nélkül dolgozott, észre sem vette, hogy jobbtenyerét elborították a vérhólyagok, balkezén pedig, amellyel félrekaparta a földet, felrepedeztek a körmök. Mint a vakond bújt a földbe és csak egytől félt: el ne törjön a kés.

Karja elzsibbadt vállban, nagy erőfeszítésébe került, amíg fel bírta emelni. Mindkét tenyerét bekötözte ronggyal, de ez már késő volt, nagyon keveset segített, kibírhatatlanul nyilallottak az ujjai. Szomjúság gyötörte. A kötés a lábán rosszul tartott, lecsúszott. De nem törődött vele, csak estefelé állt meg, amikor már négy lépcsőfokot vájt az agyagos falba. Már nem sok maradt a felszínig. Kavicsok is elő-előbukkantak. Az acél meg-megcsikordult a kőben és Alekszej mindannyiszor ijedten összerezzent: nem tört el a kés? De aztán a kavicsrétegen is szerencsésen túljutott, és a kés alól már csak a laza föld hullott. Egyszerre csak egy kemény valamibe akadt bele a kés. Alekszej kinyújtotta a kezét és kitapogatott egy fagyökeret. Megremegett a szíve az örömtől: a gyökér biztos lépcső lesz. Gyorsan lakapta róla a földet, felnyúlt és ép lábával ránehezedett.

Apró giz-gaz hullott a szemébe, semmit sem látott tisztán, de beszívta a semmivel össze nem hasonlítható földszagot, a fű, az erdő illatát, az élet illatát... A gödör szélére tette állát és úgy maradt ott megdermedve a kimerültségtől.

Az eső, úgy látszik, régen elállt. A nap már-már lement. Az erdőben könnyű esti árnyak terültek szét. A földről kellemes illat szállt felfelé. A bőnedvű fűszálak szinte csalogatták: csak feküdj

le minél hamarabb, pihenj! Alekszej feje fölött egy elkésett dongó szállt zümmögve éjjeli szállására. Követte szemével. A dongó eltünt a naplemente aranyos színeiben, elhalt a zümmögése. Ünnepélyes erdei csönd honolt.

Alekszej előrenyújtotta kezét, nekitámasztotta a földnek, összeszedte minden erejét és egyetlen lendülettel kimászott a szörnyű csapdából.

— Ej, micsoda kellemetlen eset — dörmögte Alekszej; megdagadt lábát nyomkodta és boldogan elmosolyodott: — Milyen szép is vagy te, élet!

Gyűlölettel nézett a lelőtt német holttestére, amely a lehajló jávorfa mellett feküdt és olyan gyorsan bicegett el onnan, amilyen gyorsan csak sebesült lába engedte. Csak menni, minél gyorsabban, minél messzebbre menni ettől az átkozott helytől.

Olyan gyorsan lépkedett, mintha üldöznék. Ment, amíg csak utól nem érte a koromsötét éjszaka. Akkor aztán leült, nekitámaszkodott egy öreg tölgyfa törzsének és elaludt...

Azzal az érzéssel ébredt, hogy sokáig aludt. Valóban, a nap már magasan állt az erdő felett. Égető szomjúság gyötörte. „Csak ihatnék, csak megmosakodhatnék...

Megnézte a sebét: a seb körül még sötétebb, még keményebb lett a daganat. Alekszej óvatosan lefejtette, gondosan puhára gyúrta a kötés kérges foszlányait, és bekötötte a lábát. Felnyitott egy konzervdobozt, de nem evett. Inni, csak inni szeretett volna.

Rejtőruhája zsebében még két doboz konzerv lapult — ez volt az egész élelme.

Felállt és óvatosan elindult. Vágott egy botot, mindjárt könnyebben tudott lépni a fájós lábával. Most határozott céllal ment, csak egy dolog nyugtalanította folyton: az, hogy olyan rettenetesen lassan megy, és hogy pirulnia kell az ezredes előtt, ahogy még soha életében nem pirult.

Az erdő ritkult és világosabb lett. Helyenként teljesen nyílt tisztásokat is talált. Vastagtörzsű, bütykös, hatalmas, dús lombkucsmás fák álltak mindenütt.

Délfelé Alekszej elvergődött arra a négyzetre, amelyet az ezredes mutatott neki. Innen kellett kezdeni a keresést. Azt határozta, hogy koncentrikus körökben halad, egyre szélesítve az ívet, de aztán meggondolta és cik-cakban indult el, hogy el ne térjen az iránytól.

Másfél kilométernyit haladt nyugatnak, aztán visszaindult kelet felé. Négyszer megtette — többre már nem volt ereje. Már éppen éjjeli fekhelyet akart készíteni, de ekkor feltűnt előtte egy háztető. Még néhány lépést tett. A fák megritkultak.

Igen, a tisztáson egy kisebbfajta faház állt. Két kis ablaka volt,

három körülkerített udvara, az udvar végében pedig egy ól. Mellette kútágas emelkedett. Alekszej mohón megnyalta szája szélét. Az a vágy, hogy most rögtön teleigya magát, bármibe kerüljön is, minden más érzést elfojtott benne. Minden óvatosságot feledve, rejtőzés nélkül a ház felé botorkált. Csak mikor már egészen az ól mellé ért, jutott hirtelen eszébe: „És mi lesz, ha németek vannak bent?"

Megállt, hallgatózott. Csend volt. A kapu tárva-nyitva. Alig észrevehető ösvény vezetett a háztól az erdőbe. Az udvar üres volt.

Szemét az ablaknyíláshoz illesztette és benézett. Odabenn szétszórt szalma, üresen. A ház tornácán egy felborított veder feküdt, lejjebb, közvetlenül a lépcső mellett pedig vidáman ugrándozott és csiripelt egy kis csapat veréb. Semmi sem mutatta, hogy itt mostanában németek jártak volna.

Alekszej még egyszer óvatosan körülnézett, de semmi gyanúsat nem vett észre. Óvatosan elhaladt a kerítés mellett, odament az ablakhoz és halkan bekopogott. Senki sem válaszolt. Még egyszer kopogott. Csönd. Ekkor bement az udvarra, lövésre készen tartotta géppisztolyát. A tornáchoz ért. A verébcsapat nagy lármával felröppent és a kerítés rúdjaira telepedett. Alekszej elmosolyodott.

Mitől ijedtetek meg? Nem bántalak én benneteket.

Kinyitotta az ajtót és bement a házba. Üres. Jobboldalt egy ágy állt, rajta egy csomó rongy. Az első sarokban egy viaszos vászonnal borított asztal. A falióra mutatója fél haton állt meg. A felhúzólánca tovább már nem is nyúlhatott volna. A falióra alatt lévő láda fel volt törve, teteje a csuklóvasánál fogva lelógott.

— Ahá! úgy látszik, mégis csak voltak itt „vendégek" — szólt halkan Alekszej. — De hol a gazda?

Nem először történt már meg vele, hogy olyan békés házikóba lépett, ahol már garázdálkodott az ellenség. Mindez nem volt már új, megszokottá vált, mint a német aknák és ágyúlövedékek vijjogása, vagy a mászó és tüzet okádó tankok dübörgése.

Kinyitotta a pinceajtót és lekiáltott. Senki sem válaszolt. Kiment az udvarra, a kút felé indult, hogy végre teleigya magát, eloltsa azt az égető tüzet, amely már második napja gyötörte. De azért miután megmerítette a vedret, csupa óvatosságból bevitte a házba. Az ablakpárkányra állította, kortyolgatva inni kezdte a jéghideg éltető nedvet, mert kényszerítette a türelmetlenség.

Hirtelen úgy rémlett, mintha az ágyon lévő rongyhalmaz megmozdult volna.

— Ki van ott? — kérdezte és az ágy felé fordult.

— Apuka, papa... — válaszolt egy vékony gyermekhang.

Az ágyon a rongycsomó alatt egy mezítlábas, hosszú fehéringes fiúcska feküdt. Alekszej megérintette a vállát. A gyermek meg-

fordult, de amikor meglátta Alekszejt, ijedten visszahúzódott. Sovány fehér arcocskája eltorzult. Elsírta magát.

Alekszej a karjára vette a gyermeket. A gyermek remegett, szeretett volna kiszabadulni, de az a kevés ereje hamar elfogyott, és így megadta magát, csendesen, keservesen szipogott.

Alekszej véletlenül meglátta magát az ágy fölött függő tükörben.

— Oh, hát látom, nem csoda, ha megijedtél kicsikém — szólt, és visszatette a gyermeket az ágyra. — Várj csak, rögtön megmosakszom, aztán majd barátságosan elbeszélgetünk.

A mosdóállványon talált egy szappant. Olyan élvezettel, amilyet már régen nem érzett, megmosta kezét, megdörzsölte arcát, nyakát, haját. A piszkos víz szüntelenül folyt róla, mintha sohasem akarna elfogyni. Végül mégis csak tisztára mosakodott. A gyermek csendben ült az ágyon, figyelmes szemét le nem vette Alekszejről.

Nem volt miben megtörülköznie. Alekszej odament az ágyhoz és megfogott egy darab rongyot.

— Szabad? — kérdezte kacsingatva a gyermektől.

— Szabad — felelte bizonytalanul a gyermek.

— Hány éves vagy?

— Három...

— És hogy hívnak?

— Vaszka.

— Nahát, tudod mit, Vaszka? — szólt Alekszej és kiválasztotta a legtisztább rongyot. — Én most bekötöm a lábam, te meg addig elmondod, hol van apukád és anyukád.

A gyermek tagadólag ingatta a fejét:

— N-nem tu-doom... éhes vagyok...

— Ejnye no! Na kicsikém, ne haragudj, hisz nem vagyok jártas az ilyen dolgokban, és nem találtam el, mivel kezdjem a beszélgetést.

— Tejet — suttogta Vaszka és ingecskéje alját babrálta.

Alekszej, fájdalomtól eltorzult arccal, kimosta a sebét. A daganat még nagyobb lett. Fájdalom hasogatta a lábát. Úgy érezte, mintha valaki belülről tompa fúróval fúrná a csontjait.

— Tejet? — kérdezte elgondolkozva, ahogy a tiszta ronggyal bekötötte a sebet. — De hol veszek most neked tejet? Nincs tej, galambocskám.

— Ott van... — Vaszka a pinceajtóra mutatott.

— Igaz, a gazda jobban tudja. No nézzük csak. — Alekszej kinyitotta a pinceajtót. — Csakhogy nem hiába csevegek-e itt veled? Nem zárják-e rám az ajtót a németek a tejjel együtt. Dehát mégis hol a papád, mamád?

— Neem tudoom... — mondta ugyanolyan keservesen Vaszka.

Alekszej leereszkedett a pincébe, kitapogatta a szilkét és felhozta.

— Ej, Vaszka, Vaszka — szólt csalódottan. — Megsavanyodott a tej. Még egyszer le kell másznom.

Még két csupor tejet talált a pincében, de mindkettőben savanyú volt a tej.

— Hát most mit csináljunk, galambocskám. Edd, ami van.

A párnán néhány szem barna kenyérmorzsa hevert. Úgy látszik, Vaszka valahol kenyeret talált és azt ette az ágyon. Ha ez nincs, akkor biztosan teljesen lefogy.

Valami nehéz, nyomasztó előérzettel kiment Alekszej az udvarra. Átkutatta, majd benézett az ólba. Itt sem volt nyoma élőlénynek. Elindult az alig kitaposott ösvényen, amely a háztól az erdő felé vezetett és ezt gondolta: „Dehát mégis hol lehetnek a gyermek szülei?"

Egy helyen egy pocsolya szelte keresztül az ösvényt. Már majdnem kiszáradt, de a szélén még látszott egy durva katonacsizma és két mezítlábas férfi, meg egy nő nyoma, majd egy tehénpata nyoma. Alekszej ment még egy keveset, megállt, megpillantott egy kis tisztást, amelyet a lenyugvó nap utolsó sugarai aranyoztak be. Rádöbbent, hogy Vaszkához soha többé nem térnek vissza szülei.

A napnyugta beragyogta a fél égboltot. Fent még egy kissé aranyszínű volt, káprázatos színben összeolvadt a magasan szétterülő bárányfelhőkkel, a föld közelében meg mintha friss vér szivárgott volna belőle.

Alekszej levette sapkáját, ott állt egy percig, hunyorgott, majd visszafordult a ház felé.

A júliusi este áttetsző csendjében már messziről hallotta a gyermek sírását. Igyekeznie kellett.

Vaszka az ágyon feküdt és panaszosan fújta ugyanazt a nótát.

— Á-á-á-á...

Alekszej melléje telepedett, megsimogatta a fejét, megigazgatta a fiúcskán a rongyokat és megkérdezte:

— Miért sírsz, Vaszilka?

A kisfiú felsóhajtott, gombóccá kuporodott, öklével megdörzsölte az arcát.

— Félek...

Alekszej nem értett a gyermekek nyelvén. Jóformán még azt sem tudta, hogyan és miről kell velük beszélni. De távoli gyermekkorából felrémlett előtte valami. Jóságos és nyugodt nagyanyja és egyszerű, együgyű meséi.

— Hát élt egyszer valahol egy kecske. Szakálla hosszú volt, a szarva meg hátrafelé görbült. Barangolt, csipkedte a füvet. A fűben meg bizonyára szúnyog volt. Megcsípte a kecskét...

Alekszej abbahagyta a mesét, nem tudta, hogyan mentse meg a kecskét a szúnyogtól és azon bosszankodott, hogy minek is keverte a dologba a szúnyogot. Újra akarta kezdeni a mesét, de Vaszka már elszunnyadt.

Az alkony gyorsan sűrűsödött. Valahol a küszöbnél bátortalanul megszólalt egy tücsök, majd elhallgatott. Vaszka egyenletesen, mélyen lélekzett. Itt benn, a kényelmes házban újra hatalmába kerítette Alekszejt a fájdalom. Nem kell sok és nem kell minden, ami valaha volt, csak lefekhetne egy kicsit a puha takaróra Vaszilka mellé, csak levetkőzhetne és kinyújthatná a lábát...

— Itt aludni nem szabad — mondta magának szigorúan Alekszej és felkelt. — El kell menni innen. Majd még újra idetéved valami fortélyos német gazember és máris benne vagy a kelepcében, mint a fajdkakas, ha rámegy a csalétekre. — Figyelmesen megvizsgálta a kötést a lábán. A sebet kimosta és átkötötte, már nem is fájt annyira, de a lába megdagadt a térde alatt és nem engedelmeskedett.

— Nem számít — mondta Alekszej és megdörzsölte az állát — a lábam majd rendbejön, de *vele* mit csináljak. Ha itthagyom, elpusztul; magammal vigyem? Hova menjek vele? Ha hazavihetném, az jó lenne, dehát az erdőben mászkáljak vele?! Vagy visszajöjjek érte? Ha magára hagyom, egy-két nap múlva szomorú véget ér...

Ám ekkor hirtelen eszébe jutott a reggeli kép: Vaszka felébredt, apját hívta, de senki sem válaszolt neki; milyen keservesen sírt szegényke... Alekszej furcsán érezte magát. A harag, bosszúság és szánalom vegyes érzésével nézte az alvó gyereket. Erősen összeszorított kis szempillái a félhomályban is látszottak, összeborzolt hajacskája szétterült a párnán. Vaszka megmozdult, kinyújtózott, a hátára fordult és feje alá tette kis kacsóját. Aztán boldogan felnevetett — álmodott valamit...

— Nem. Menjünk csak innen együtt kedvesem. Most nem ez a te otthonod. — Alekszej ölébe vette Vaszilkát, magához ölelte és kiment a tornácra.

Fáradt volt, de ezen az éjszakán nyugtalanul aludt. Állandóan üldözésről álmodott, mintha döngő lépteket hallott volna és a töredező ágak zörejét... Felkönyökölt és az erdő neszét hallgatta.

Nem, mindenütt csend van. Valahol egy fülesbagoly huhog, a kidöntött fatörzsben meg, melynek nekidőlt, szú perceg... Vaszka szorosan hozzásimulva alszik. Milyen forró... Ő semmit sem hall. Nem hallja a bagoly huhogását, a szú percegését, nem hallja, milyen nyugtalanul emelkedik fel Alekszej és hogy hallgatózik, hallgatózik...

Elmúlt az éj és ők tovább mentek. Az erdő fölött megjelent a

fogyó hold sápadt korongja. A füvön ezüstösen csillogott a friss hajnali harmat. A léptek alatt meg-megzörrentek és széttörtek a vadborsó szívós kacsai. Alekszej a nyakába ültette Vaszilkát. Ott ült a fiúcska és harangozott meztelen lábacskájával. Nehéz teher volt, de vinni mégis olyan kellemes...

Csendes volt az erdő. A tölgy és juharfák sötétek, nedvesek, a vörös berkenyék komor oszlopok. A szürke moha között szétszórtan — fenyők. És síkság, síkság... Alekszej biztosan haladt a hegyeken és szakadékokban, a folyók mentén és a mocsarakon át. Mindez olyan volt, mint a vakok ábécéje. Aki érti az olvasását, tapintás útján különbözteti meg a betűket. De itt, Bjelorusszija erdeiben Alekszej nem mozgott olyan otthonosan; állandóan kételkedett, hogy jó irányban halad-e. Ment, ment, maga mögött hagyta a mezőket, egyik kilométert a másik után, s úgy rémlett neki, hogy minden, ami vele történt, csak álom volt. A rettenetes gödör, a hideg, viharos éjszaka, amikor áthatolt a német vonalakon, és a feladat, amit az ezredes szabott elébe... Nem, itt ebben az erdőben nem lehet semmiféle repülőgép és jóformán semmi sincs itt, aminek köze lenne a háborúhoz; nagyon is békésnek és örömtelinek látszik minden, nagyon is barátságosan süt a nap és nagyon kellemesen illatoznak a virágok. Makacsul ment egyre csak előre és mikor kellett, megfordult és visszafelé indult. Aztán újra vissza, és újra elölről kezdődött az egész... És csak a szüntelen lábfájás meg a nyakában üldögélő Vaszka figyelmeztette állandóan a valóságra, és arra késztette, hogy ne engedjen magának egy percnyi pihenést se. Így is sok időt elvesztegetett.

Nappal, mikor a napsugár felszárította a harmatot, Vaszka lekéredzkedett a földre. Alekszej letette a gyermeket és kihúzta fájó vállát.

— Lám csak. De nehéz vagy, kisfiam, egészen elzsibbadt a vállam.

— Hogy zsibbadt el? — kérdezte Vaszka.

— Hát úgy, hogy elfáradt. Ezt jól csináltam: se cipőd, se nadrágod... Hogy vigyelek az erdőben? Éhes vagy?

— Éhes — szólt Vaszka.

— No lásd! Ami az ételt illeti, én nem nagyon keresgéltem a házatokban, dehát mi is maradhatott ott... Így meg nem sokáig bírjuk.

Felnyitott egy konzervet — már csak egy maradt — de ő maga nem evett. Ült és nézte, hogyan húzza ki apró ujjaival Vaszka a dobozból a húsdarabokat és szinte meg sem rágva, mohón nyeldesi.

...A gépnek meg nyoma sem volt. Alekszej előszedte és újra átnézte a térképet — kiderült, hogy a feltüntetett négyzetet már

teljesen átkutatta... Alekszej bosszankodott: vajjon elhaladt mellette és nem vette észre?

Vaszka nagyon akadályozta. Nem akart többé Alekszej nyakában ülni, igyekezett lépést tartani vele, de minduntalan felkiáltott, mikor tüske ment mezitelen lábacskájába. Ekkor Alekszej letépte rejtőruhája ujjait és betekerte vele Vaszilka lábát. A kisfiú azonban így is nagyon nehezen ment. Hol azt hallgatta, hogyan kopog a korhadt kérgen a harkály, hol tarka lepkék után szaladt, hol virágot szedett. Aztán meg-megállt és bánatosan ismételgette:

— Bácsi, adj tejet! Menjünk haza, menjünk...

Alekszej mind gyakrabban gondolt arra, hogy hiábavaló a keresgélés. Így bolyonghat vég nélkül. Nagy az erdő. De Alekszej homályosan úgy érezte, hogy ezek a gondolatok nem belőle fakadnak, hanem mintha valaki diktálná őket és valahogyan kívülről tapadnának rá. És mivel ezek kívülről rátapadt gondolatok voltak, Alekszej szerette volna őket hangosan kimondani, megvitatni, megbeszélni valakivel... Maga mellé, a földre ültette Vaszilkát, rákacsintott és tenyerével megpaskolta kerek arcocskáját.

— Úgy. Szóval tej kellene? Hát igen. A nyakamba vettelek kiskomám, de vajjon mit fogunk ezután csinálni? Nemcsak hogy tej, de rövidesen semmi ennivaló sem lesz...

Vaszka Alekszejhez simult és puha ujjacskáival megrángatta fülét: — Éhes vagyok.

— Mindig csak ezt hajtod: „Éhes vagyok!" Nahát akkor lássunk hozzá és végezzünk az utolsó konzervvel. De hogy holnap aztán mit fogsz mondani? Én is alig bírok menni s még ráadásul — téged is cipelnem kell a karomon. Mit gondolsz: megtaláljuk a repülőgépet?

— Repülőgépet? Milyen repülőgépet? — kérdezte Vaszka.

— Amelyiket kell. Odamegyek majd az ezredeshez és leültetlek: „Vegye át Vaszilt." Nálunk persze az a legfontosabb, hogy a gyermekeket védjük és megmentsük őket. Nem is ez a bökkenő, hanem az, hogy megérkezik Aljosa Hudonogov. Érted? Viszont nem hajtotta végre a feladatot: a helyzet, hogy is mondjam, megváltozott. No, de azért kiskomám, a helyzet — az helyzet, a feladat, meg feladat. Azt azért adják, hogy végrehajtsa az ember. Úgy gondolom: előbb vagy utóbb, de megtaláltam volna azt az átkozott gépet. De most terajtad fordul meg a dolog. Te vagy a legfontosabb, tőled függ minden. Ma még megvagyok veled valahogy, de holnap mi lesz. Mi lenne, ha sült gombával etetnélek.

Vaszka szótlanul nézte Alekszejt. Úgy látszik, megértette, hogy valami komoly dologról van szó és ijedten hallgatott. Alekszej zavarba jött, mikor észrevette, hogy megijeszti a gyermeket. Elmosolyodott és a kisfiú is elnevette magát...

Másnap egy ügyesen rakott kis pásztortúznél, amely nem is füstölt, a nyílt lángon gombát sütött és odanyújtotta Vaszilkának. De a gyermek akaratoskodott, sírt és visszatolta a gombát. Alekszej, bár maga is éhes volt, nem valami jóízűen ette a gombát. Aznap különösen erősen fájt a lába; valószínűleg emiatt esett minden rosszul, de meg idegesítette az éhes gyermek sírása is. Alekszej magához vonta Vaszilkát, megsimogatta fejecskéjét és megcsókolta.

— Te kékszemű Vaszilka — mondta neki — ne haragudj rám: ezt a gomba-kosztot nem én találtam ki, hanem az éhség. Meglátod, ha hazamegyünk... — megállt, észbekapott, hogy kár volt felemlíteni az otthont.

Vaszka rögtön kapott a szón.

— Haza! Menjünk haza... Anyuhoz menjünk.

— Haza? No, rendben van, menjünk haza.

Ezután Alekszej egy kis alkalmatosságot eszkábált össze. Levágott két hosszú, hajlékony ágat, jól átfonta vesszővel, közepén ülést csinált és ráültette a fiúcskát. Vaszilkának nagyon tetszett a dolog, erősen megkapaszkodott az ágakban és elragadtatással tekingetett körül.

Alekszejnek így könnyebb lett; bosszankodott, hogy miért nem jutott előbb eszébe ilyen alkalmatosság.

— Könnyebben megy a dolog — dünnyögte mosolyogva. — Most már csak valami jó ennivalót kell találni, meg a lábamat kell megpihentetni.

Jobbról, valahol messze, eldördült egy ágyú. Ezekben a napokban, Alekszej teljesen elszokott az ágyúzástól. Még három lövés dördült el egymásután, majd egész üteg kezdett el tüzelni. Aztán megint... és megint szünet nélkül dörögtek az ágyúk.

Egyszerre csak Alekszej megpillantotta azt, amiért — fájdalmát és éhségét feledve — éjjel-nappal annyira törekedett Előtte, ötven lépésnyire, megcsonkított és leperzselt tölgyek csoportja mögött ott feküdt a repülőroncs. Az egyik fémalkatrész csillogott a napfényben. Alekszej leeresztette az alkalmatosság rúdjait, s mivel nem hitt a szemének, odabicegett a repülőgéphez. Hátranézett — Vaszka a ringástól — szinte összegöngyölödve — elaludt.

A repülőgép a hátára zuhant. A légcsavar egyik vége az omlós erdei talajba fúródott, másik vége letört. A szárnyak leváltak és ott feküdtek a megégett törzs mellett, mely valami szörny csontvázához hasonlított. Csak a farokrész maradt épen. A sértetlen kormány is furcsa látvány volt a megégett gépen. Több lépésnyi körzetben még a fű is és a közeli tölgyfagallyak is megperzselődtek. Most mindez pusztának és jelentéktelennek látszott. Mintha diadalmaskodnék, az erejét vesztett, nemrég még veszedelmes raga-

dozó, halott repülőgép fölött, egy áttetsző szárnyú smaragdzöld szitakötő csapongott.

Igen, minden elégett. Azok is megégtek mind a ketten. A halál ott érte őket a gépben, ahol ültek.

Ez az egész. Ennyi az egész, amit keresett, amiért törte magát — két elégett holttest. Rendben van. Most már nem kell szégyenkeznie, mondhatja a parancsnoknak: „A feladatot végrehajtottam."

Alekszej letelepedett az összeroncsolt szárny szélére és a térképet tanulmányozta. Ha helyesen tájékozódott, akkor most közte és a frontvonal között mocsárnak kell lennie. Balról kell kikerülnie. Ez az út rövidebb. De ott nem messze egy mezei út van, meg egy kis falu. A felderítőnek legjobb, ha kerüli az utakat. Jobbra hosszabb az út, elhagyottabb, veszélytelenebb, de ott most szólnak az ágyúk, és valószínűleg nem hiába. Egyelőre jobb lesz balra tartani.

Alekszej visszament az alkalmatossághoz. A fiúcska, kis öklét arca alá téve, még mindig nyugodtan aludt. Alekszej sokáig állt mellette és merően nézte.

— Ej, ilyen kellene nekem, meg Katyának! — mondta és felemelte az alkalmatosság rúdjait. Csak most, amikor már elérte a célt és magára kellett gondolnia, meg arra, hogyan lehetne minél előbb a csapatához eljutni — csak most érezte és döbbent rá Alekszej, hogy elfáradt, halálosan elfáradt és beteg. Most eszmélt rá, hogy hosszabb idő, több nap óta láz gyötri, ő meg csak a napot okolta; mindjárt tudta, hogy sebe elgennyesedett — ettől dagadt meg a lába is — és hogy úgy, ahogy eddig ment, tovább nem bír menni. Nem lesz könnyű átvágni a frontvonalon beteg lábbal, meg a fiúcskával a karján. A lába, az még csak hagyján, de a kisfiú...

Alekszej vonszolta az alkalmatosságot. Szive tompán vert... Milyen jó lenne most lefeküdni, pihenni egy jót! De tudta, hogy mit jelent a lefekvés. Előre, hát csak előre.

Alekszej tovább vonszolta magát, igyekezett elkerülni a mezei utat és aközt, meg a mocsár között haladni el.

Vaszka fölébredt és elsírta magát:

— Ehetném!

Megreszketett a föld és ezzel egyidőben ágyúdörej hallatszott. Egy percnyi csönd, aztán újabb dörej. Majd egy pár szórványos lövés, és megkezdődött a kitartó ágyúzás. Most előtte bömböltek az ágyúk és ez túlszárnyalta azt, amelyiktől távolodott.

Karjára vette Vaszilkát és élesen balra kanyarodott. Az erdő ugyanolyan volt, mint ahol eddig járt Alekszej: a sűrű tölgyesbe néhol juharliget vegyült, másutt meg a vörösberkenyefa érlelődő fürtjei piroslottak. Barátságos, napfényes tisztások... Alekszej még nem látott semmit, de tudta, hogy az úthoz ért. Igen, pontosan így

sejtette: a német egységek tömör hullámokban vonulnak a front felé. Búgnak a jól megrakott gépek motorjai; csattognak a lovak patái és fülsiketítő csikorgással kúsztak a tankok. Szóval a németek itt akartak összecsapni, vagy az is lehet, hogy oldaltámadást készítenek elő... Vajjon tudnak-e erről nálunk?

...Az volt a legnehezebb, hogy átjusson az úton: Alekszej elbújt az árokban és — minden percben attól rettegve, hogy Vaszilka felkiált, vagy vigyázatlanul zajt okoz — kivárta a kellő pillanatot, míg végre szabad lett az út, aztán átvágott az ötméteres veszélyes területen. Alig, hogy elrejtőzött az útszéli bokrokban, máris felbúgott a kanyarban egy német tehergépkocsi.

Vaszka most már sehogysem akart leszállni Alekszej karjából, olyan szorosan átfonta nyakát és úgy hozzásimult, hogy nem lehetett letenni a földre és rábírni, hogy legalább két-háromszáz lépést gyalogoljon. Úgy látszik, a fiúcska is teljesen elfáradt. Alekszej, mintha megdermedt volna. Csak ment előre, de maga sem tudta, hogyan. Megparancsolta magának: „menj" és — ment... Csak egyre gondolt: nehogy elessék, és hogy csak eljusson egyik fától a másikig, majd úgy tovább... Az idő múlását nem érezte. Azt sem tudta, gyorsan megy-e vagy lassan. A legfontosabb az volt, hogy egyenesen bírja tartani magát, el ne essen. Lába mindjobban elnehezült, nagy erőfeszítésébe került felemelni, mintha ragadós agyagban, vagy süppedékes mocsárban járna... Valószínű könnyebb lett volna kúszni. De ezt a csábító gondolatot elhessegette magától, jóllehet többször is felmerült benne. Akkor, amikor azt parancsolta magának: csak előre, tudta, hogy eljön az a perc is, amikor a föld vonzani fogja magához, de már akkor a legszigorúbban megtiltotta magának, hogy lefeküdjék. Bármennyire is jó lett volna lefeküdni a fűbe, kinyujtózkodni és lehúnyni a szemét, aztán kúszni — Alekszej meg sem hajolva, egyenesen ment tovább.

És egyszerre csak egy kis tisztás tárult elébe, és a mögött meg a kerítések, ereszek, hombárok, udvarok, házak. Falu... Klenovka...

Alekszej nekitámaszkodott egy fának, leeresztette Vaszilkát. A fiúcska mégcsak fel sem ébredt. Nekidőlt Alekszej lábának, tehetetlenül, mint egy kis batyu. A falu kihaltnak, pusztának látszott.

Alekszej a géppisztolyt előreszegezve csendesen bement a faluba. Megállt a sövény mellett. Mi az? Úgy rémlett, hogy a napraforgók között felbukkan egy fehér kendő. Halkan füttyentett egyet, aztán még egyet. Az egyik napraforgó megmozdult, de ember nem mutatkozott.

— Hé, ki van ott? — kérdezte rekedten Alekszej és elcsodálkozott: milyen félős lett a hangja! — Gyere csak közelebb, ne félj. Nem vagyok idegen.

Erre a napraforgók közül előbújt egy fiatalasszony. Ijedten integetett Alekszej felé.

— Ki vagy? Mit akarsz? Menj innen, de minél előbb!

— Gyere csak ide — mondta Alekszej — beszélnünk kell.

— Menj el te — mondta sietve az asszony — az úton özönlenek a németek, akár a láva. Rosszkor jöttél. A faluban mindenki elrejtőzött. Ki vagy?

— Hát nem látod? — mondta bosszankodva Alekszej. — No, nem vagyok német!

— Vigyázz, ne kiabálj olyan hangosan, hogy a fél falu meghallja. Gyere közelebb.

És mikor az asszony óvatosan, körülnézegetve odament a sövényhez, Alekszej a következőket mondta:

— Nézz rám és jól jegyezd meg az arcomat. Nem felejtesz el? Most pedig nézz oda. Ott a fánál a földön egy fiúcska fekszik. Nagyon elfáradt, éhes. Alszik. Menj oda, vedd magadhoz, vigyázz rá! Majd eljövök érte — mikor látta az asszony riadt tekintetét, hozzáfűzte: — még egészen kicsi. Hároméves. Vaszilkának hívják. Az én fiam. — Az asszony csodálkozva nézett Alekszejre.

— Ne bámulj már annyit — mondta Alekszej — ne fecséreljük az időt. Már mennem kellene, és még mindig veled beszélgetek. Magadhoz veszed a kisfiút?

— Magamhoz veszem — suttogta az asszony.

— Rendben van! Hát téged hogy hívnak? Hogy találjak meg majd?

— Natalja Kupavina vagyok.

— Hát akkor jól is van — derült fel Alekszej, és megismételte: — Natalja Kupavina. Jól jegyezd meg az arcomat. Nem mondhatom meg a nevem.

— Hát, aztán ha nem jössz el érte? Sokminden történhet. A kisfiú még nem ért mindent. Hogy beszéljek az apjáról?

— Érte jövök — mondta meggyőzően Alekszej — bárhova kerüljek is! Te meg menj, vedd föl gyorsan, hiszen hány napja nem evett már szegényke! No, viszontlátásra, Natalja Kupavina.

És elment. Meg-megállt és vissza-visszanézett. Csak akkor lélekzett fel szabadon, amikor látta, hogy Natalja fölemeli Vaszilkát és bemegy vele a napraforgóvetésbe. Elnevette magát és halkan ezt mondta:

— A haja, lámcsak, éppen olyan a fiacskámnak, mint Katyusáé: éppen olyan szőke...

Utasítást kaptam, hogy menjek Gorogyiscsébe, jelentkezzem az orvosi bizottság előtt.

Ugyanott, az ezredtörzsnél adtak egy levelet is. Mindjárt tudtam, hogy Alekszej írta. Sokáig kóborolt a levél, de mégis csak rám talált. A borítékon kibetűztem a postabélyegzőt: N. Lámcsak. Tehát hazulról ír. Érdekes. És a győzelem ünnepe előtt küldte, amikor még hömpölyögtek a megtorlás tüzes hullámai Németország útjain.

Bebújtam a most már szükségtelenné vált fedezékem távoli sarkába és feltéptem a borítékot. Legelőször is egy fényképet húztam ki, és szinte rátapadt a szemem. Alekszej volt rajta Katyusával. Köztük háromlábú kerekasztalka állt; a vidéki fényképészek kedvelt sablonja ez. Alekszej egész tenyerével az asztalra támaszkodva állt, Katyusa kicsiny ujjai pedig — mintha csak attól félne, hogy elveszíti Alekszejt — erősen szorították Alekszej csuklóját. És ahogy az ilyen fényképeken illik, egyenest a lencsébe néztek. Biztosan sok energiájába és fáradságába került a fényképésznek, amíg rábírta őket, hogy megnyúlt, kővé meredt arccal bámuljanak a gépbe. Valószínűleg ott szaladgált, sürgött-forgott és biztatta őket. „Nyugalom, csak nyugalom, mindjárt meglesz!" És épp a szívének legkedvesebb pillanatot választotta ki. De az erőltetett mozdulatlanságon keresztül mégis csak átsugárzott, valósággal ragyogott a belső melegség. Úgy látszott, rögtön egymás felé fordítják arcukat. Katyusa — mosolyog, egy kissé felhúzza felső ajkát és mondja: „Ljo-sa, ugyan, minek állsz így?"

Ő pedig így felel:

„ Hát minek — semminek, Katyenka."

És mindketten felkacagnak.

Alekszej mellének jobboldalán a Honvédő Háború érdemrendje díszlett, pontosan az, amelyre annyira vágyott Katyusa. A baloldalon még két érem. Alekszej egy cseppet sem változott, ugyanolyan maradt, amilyen volt emlékezetemben. Katyusa azonban meggömbölyödött, valahogy komolyabb, tekintélyesebb lett, fejét büszkén, egyenesen tartotta. Különben lehetséges, hogy egész

büszkeségének az az oka, hogy végre-valahára mellette van az ő Ljosája.

A levélben Alekszej részletesen leírta, hogyan sebesült meg legutóbb. Tulajdonképpen nem is volt valami súlyos a sebesülés, de bárhogy is lármázott ellene, hátországi kórházba irányították. Azt kérte, hogy lehetőleg N. közelébe vigyék. De minek a közelébe, mikor magában N-ben is van kórház! És íme hirtelen, váratlan hazakerült. És jó is, hogy idején hazakerült, mert kiderült, hogy Katyusa, az ő tudta nélkül az ápolónőképző tanfolyamra járt, a tanfolyam befejeződött és már éppen a frontra kellett volna indulnia.

„Tudod — írta — ő mindennel így van. Kigondol valamit hallgat és egy mukkot se szól, míg el nem éri, amit akart. Sikerül a dolog — akkor aztán tessék, itt van készen. Emlékszel, ahogy egyszer régen mindkettőnket megtréfált egy hivatalos levéllel? Azonmód most is. Már a kérvényt is beadta és minden formaságot elintézett. A vállpántokat is felvarrta. Ahhoz a csapathoz kapott beosztást, ahol én vagyok. Milyen remekül elrendeződött! Most pedig egy gondban fő a fejünk: bárcsak közelebb kerülhetnénk tehozzád! Hej, de égek a vágytól, hogy kibeszéljem magam veled!"

Tovább már nem tudtam nyugodtan olvasni. Alekszej így is előttem állt és minden mást elfeledtetett velem. És Kátya — hogy kiformálódott. Kedveseim!

Alekszej még írt valamit az öregekről — Kátya szüleiről: végre a városba költöztek a tajgából. Írt az üzemről, ahol ünnepélyesen fogadták, gyűlést tartottak a tiszteletére. S még arról írt Alekszej, hogy a háború után el fog utazni Bjelorussziába, hogy megkeressen és magához vegyen egy fiúcskát, Vászját, akit — úgy döntött — fiává fogad. Itt valahogy zavarosan célozgatott arra, hogy két fiúcska mégis vidámabban játszadozik, amíg a kisebbik felnő — lesz ki dajkálja.

A sorok ugráltak szemem előtt. Alekszej! Látni Alekszejt — ez minden vágyam. Hát Katya? Aranyos kis okosom. Ha találkozunk — ismét hol tegezni, hol magázni fog. És Alekszej iránt érzett túláradó szeretettel megint kacsintgat majd huncutul, és minden hátsó gondolat nélkül kacérkodik egy kicsit. Úgy, hogy már-már megtévesztené az embert, de csupán játékból, hogy jókedvének szabad folyást engedjen.

Gorogyiscsébe csak virradatkor kellett elindulnom — most meg éppen csak hogy beállt az éj, volt még időm ábrándozni. Egy kicsit távolabb mentem, leültem a földre, hátamat egy karcsú fenyőtörzsnek támasztottam — ez Szibériára emlékeztetett — és hátravetettem fejemet. Lentebb már sötétség nyújtózott, már

a legközelebbi tárgyak körvonalai is elmosódtak; az ég azonban bár szintén elsötétült, valahogy megfoghatatlanul, mégis megőrizte az alkony utolsó visszfényét. Elérhetetlen magasságban, sebesen siklottak az alig észrevehető tarka felhők s ettől az az érzésem támadt, hogy dülöngél és felém dől az a fenyő, amely alatt üldögéltem. Csúcsáról lepattant egy kis kéreg-lemez, sokáig kóválygott a levegőben, finoman rezgő hangot adott, ahogy az ágakba ütődött, aztán megszűnt a zizegése és hirtelen már a nyakamon éreztem.

Kellemes érzés volt megfogni és kisimítani tenyeremen. Valami távoli-távoli kedves emléket idézett fel bennem. Szorosabban beburkolóztam köpenyembe. Előttem, alig magasabban a horizontnál a Fiastyúk csillagcsoportja fénylett kedves csillogással.

Csodálatos kiegyensúlyozottságot éreztem, teljes megelégedettséget, amilyen néha gyermekkoromban fordul elő, mikor minden kívánság teljesül és újabb még nincsen. Milyen kellemes olyankor elszunnyadni! Nyugodtan, gondolatok nélkül. Már kezdett elnyomni az álom. De hirtelen könnyű és nagyon ismerős lépteket hallottam és egy ember körvonalai bontakoztak ki mellettem. Hitetlenül álltam fel:

— Aljosa „Te" vagy az?

— Hát ugyan ki más? A fedezékben megmondták, hol lehet téged megtalálni...

Összeölelkeztünk és sokáig úgy álltunk, egy szót sem szóltunk. Végre magamhoz tértem:

— Dehát hogy lehet ez, Aljosa? Akárcsak a mesében... Alighogy megkaptam leveledet, azt gondoltam: milyen jó volna, ha találkoznánk — és már itt is vagy. Itt termettél személyesen. Már meggyógyultál? Hogy találtál rám? Hogy kerültél a mi alakulatunkhoz?

— Persze, hogy meggyógyultam. Nem szeretek beteg lenni — kacsintott, ahogy szokta. — Hogy pedig hogy kerültem éppen ide, a ti hadosztályotokhoz? — kérdezte és ünnepélyes nyomatékkal fejezte be: — Magának Sztálin elvtársnak írtam! Hát igen, amíg ideértem a háború is befejeződött. Így hát nem sikerült együtt harcolnunk.

Alekszej nem hagyta hogy felocsudjak, megragadta a karomat s húzott valahova oldalra és nem volt erőm, hogy ellenálljak neki. Hirtelen elereszteti a karomat.

— Tessék — mondta — fogadd az új vendéget!

Katya! Katyusenka! Ő volt: az: rövid, egészen új köpenyben, — a hátán kicsit púposan állt — fején kicsit túlságosan a szemére vágott nyári katonasapka, a vállán pedig tábori egészségügyi táska volt átvetve. Katyenka! A köpenyben egy kicsit alacsonyabb-

nak látszott s az arca — bizonyára a sapka miatt — mintha kerekebb volna. Igen erősen lebarnult és kifújta a szél az arcát. A kedves! Mégis csak elérted, amit akartál, együtt jöttél Aljosával!

Katya csak állt és felső ajkát alig észrevehetően felhúzva mosolygott. Sötét volt és rosszul lehetett látni, mégis észrevettem, hogy arcán csillogó könnycseppek gördültek végig. Mindhárman összeölelkeztünk, összecsókolóztunk. Most nem volt miről beszélgetni, egészen felesleges is lett volna.

A kicsi örömet értékelhetjük, emlékezetünkbe véshetjük minden részletével, de a nagyot — csak úgy, mint a földet, a tengert, meg a napot csak egészében lehet felfogni. És sem a szem, sem a fül, sem az értelem nem kap szerepet, csupán a szív éli át. Csak később, amikor az idő távolabb sodorja és ettől valamivel megkisebbedik, csak akkor kezdenek megjelenni az emlékezet vetítővásznán a hirtelenjében fel nem fogott vonások.

Reggel a kitűzött időben elutaztam Gorogyiscsébe.

Velem utazott a hadosztálytörzshöz még Alekszej Hudogonov gárdaőrmester és Jekatyerina Hudogonova is, az egészségügyi szolgálat őrmestere.

— Nagyszerű, tudod milyen nagyszerű, hogy épp Gorogyiscsébe megyünk és még hozzá gépkocsival — lelkendezett Alekszej. — No mit szólsz hozzá, micsoda szerencse!

— No micsoda?

— Semmi. Sürgesd csak, hogy mielőbb induljunk. Ott majd megtudod.

A gépkocsi teljes sebességel rohant a megszokott front-utakon és szokatlan volt, hogy nyugodtan ülhettünk, s nem kellett az égre tekintgetnünk és nem kellett lövöldözéstől tartanunk. Én már régebben hozzászoktam a nagy távolságokhoz. Szibériában 50—60 kilométernyi távolságra fekvő falvak — szomszédok. Irkutszk és Krasznojárszk — egymás mellett vannak. Barnaul és Fomszk — nem messze vannak egymástól. A jó barátokkal való beszéd közben pedig észrevétlenül elröppen az idő. Valahogy igen hamar közeledtünk Gorogyiscséhez. Itt már rosszabb utak kezdődtek, a gépkocsi lassabban haladt. Végtelen erdők vettek körül bennünket. De itt is, mint mindenütt még a győzelem öröme hatott át mindent. Minden házon, minden faluban büszkén lobogtak a vörös zászlók. Az emberek ünnepibe öltözve jártak s egyszeribe egészen megfiatalodtak. Éjjel a házak ablakaiban lámpa égett és ez volt a legizgalmasabb, ez fogta meg legjobban az embert. Milyen kinzó volt a háborús éjszakák sötétsége. Fény, tűz? legősibb és a legközelebbi barátunk, hogy beburkolóztál, hogy elrejtőzködtél, éjszakánkint ezekben az években! Minden legkisebb sugarad — ha vigyázatlanul a szabadba szökött — akaratlanul

is árulóvá lehet. És íme ismét szabad vagy. — Hát áradj csak bőségesen fel, a békés, barátságos égre, áradj a most már veszélytelen utakra, áradj a fák ágaira a kiskertek bokraira!

Bánkódtak utánad, csendes esti fény az almafák, bokrok...

Egy falun mentünk éppen keresztül. Alkonyodott. Alekszej, aki mellettem ült a hátsó ülésen, és folyton csevegett mindenféle apróságról, hirtelen szokatlanul megélénkülve oldalba bökött.

— Hallod? Hallod? — szólt izgatottan. — Álljunk meg csak!

És amikor a kocsi megállt, tompa harmonika hangot hallottunk. Minden bizonnyal, a fiatalság szórakozott valahol a kertek alatt.

— Szépen mulatnak — mondtam és megérintettem a soffőr vállát: — Gyerünk.

— Ej, semmit se értettél meg! — háborgott Alekszej. — Mit játszanak? Mi? Hiszen ez a mi szibériai „irkutykánk"... Ez a mi harmonikásunk! Sehol másutt így nem harmonikáznak. Gyerünk! Odamegyünk, megnézzük.

Kiugrott a kocsiból, kihúzott engem és Katyusát és elindultunk.

Magas, hegyestetejű szállal körülnőtt kis tó partján, egy tisztáson gyűltek össze a fiatalok. Középütt egy pár táncolt — magas sovány fiatalember és egy egészen fiatal lány. Egyenes derékkal csípőre tett kézzel és csak könnyedén mozgatva vállukat körbe jártak. Azután a lány előre nyujtotta jobb kezét, a legény oda siklott hozzá, könnyedén megérintette, majd keringeni, forogni kezdett, akár egy csiga.

Alekszej előrefurakodott.

— Hát így járják az „irkutykánkat"? — kérdezte jó hangosan; mindnyájan megálltak, értetlenül néztek rá. — Soha se járták így.

— Hát én nem tudok úgy játszani, mint az idevalósiak — szólt röstelkedve a harmonikás — ők pedig nem tudnak táncolni, ahogy mi járjuk. Hát te ki vagy?

— Én? Nem ismered Hudonogovot? Rubahini vagyok.

— Nem ismerem — rázta meg a fejét a harmonikás. — Cseremhovai vagyok. Szénbányász. Partizán voltam itt, aztán sebesülten feküdtem. Most meg, látod, teljesen rendbe jönnek a dolgok. No, mi lesz? Eljárjuk a táncot? — és olyan túláradó hévvel húzta szét a harmonika fújtatóját, hogy elállt a lélekzetem.

— Eljárjuk! — mondta határozottan Alekszej és belépett a körbe.

Várt egy percet figyelve és az új ütem kezdetekor toppantott a lábával. És egyszerre dobogni kezdett a földön, hol lábujjhegyen, hol a sarkával verte, miközben hátrált, mintha csak hanyatt

lökték volna. Összeverte a tenyerét, majd lehajolt és a csizmaszáron kopogott a hosszantartó, szapora dobolás.

Most előtte termett Katyusa. Miközben sarkával verve a csecsotka* szapora, egyenletes ütemét, egészen közel ment Alekszejhez, mintha csak ingerelni akarná, elrántotta a kezét Alekszej orra előtt és hátrálni kezdett. Alekszej vállatvont, mintha együttérzést keresne és új figurát kezdett, félre ugorva egy kicsit oldalt az egyik lábával. Most egész testét rázni kezdte, bár csak egy helyben táncolt. Nem szünt meg az ütemes csecsotka sem. Nemcsak a sarkával verte az ütemet, hanem a tenyerével is: hol a kifeszített mellén, hogy a felemelt térdén, hol meg a háta mögött csattogtatva verte.

És megint beperdült Katyusa. Mint az előbb, most is a sarkával kopogott, csak most egészen más volt a ritmus — ritkább és határozottabb. Odament Alekszejhez, megpördült lábujjhegyen, megrázta fejét hajlongva, karját lengetve hátrálni kezdett.

A harmonikás egészen fellelkesült. Mindig más- és másképpen cifrázta és egyre gyorsította a tempót. És ugyanúgy, gondolkodás, zökkenés nélkül, egyetlen ütem kihagyása nélkül, ugyanolyan leleményességgel és lelkesedéssel járta a táncot Alekszej és Katyusa. Soha nem láttam még ilyen csodálatos táncot. Csak ott értettem meg, hogy mit is jelent az igazi tudás, bármi is legyen az.

De hirtelen aggodalom fogott el: hiszen Alekszej csak nemrég épült fel sebesüléséből.

— Aljosa! — kiáltottam rá.

Azonnal megállt és bosszúság tükröződött az arcán.

— No, mi az? — kérdezte zihálva.

— Túlságosan ne merülj bele Aljosa. Eléggé behegedt már a sebed?

— Hát most már mindegy! Kizökkentettek, elpárolgott a kedvem. Nem kezdem előlről a táncot. És mi az a seb? A háború végetért és a sebeknek is vége. Csak az van hátra még, hogy beforrjanak. Hát, köszönöm fiatalember, muzsikálni azt tudsz — biccentett hálásan a harmonikás felé. — Ha majd hazamégy, gyere el hozzánk vendégségbe.

Az autóig csoportosan elkísért bennünket a fiatalság. Már egészen besötétedett és alig lehetett megkülönböztetni az egyes embereket. Alekszej nem is várta, hogy kérdezzük, egy kicsit kiszínezve elmesélte, hogy miként tanult meg még gyerekkorában táncolni: egész éjszakára el-elment a cséplőszérűre és ott a kemény talajon mezítlábas sarkával verte a csecsotkát, minden figurát két-két hétig gyakorolt. És harmonikázni szintén így éjszakánkint

* Csecsotka = orosz tánc

tanult meg. Csak ezúttal nem a cséplőszérűn, hanem a fürdőházban. Olyan sötétségben, hogy nem látta a billentyűket, sőt még a saját ujjait se. S amikor aztán beültünk a kocsiba és az, égő reflektorokkal, megindult a sötét úton — Alekszej hozzám fordult:

— Természetesen az ő táncuk a mienknek nyomába se ér. De nehogy azt gondold, hogy hencegni akartam, vagy a fiúkat megsérteni. Tudod, régóta olyan öröm tombol bennem, hogy már nem leltem helyemet, és ha nem ott — akkor tán akár a puszta útra is kiálltam volna táncolni. Akár muzsika nélkül is... Itt meg harmonika volt...

Hirtelen megrezzent és az út baloldalára kezdett tekintgetni. Sűrű erdőben jártunk.

— Erre, erre — kiáltotta el magát Alekszej. — Fordulj be balra!

A soffőr értetlenül fékezett.

— Mi az Aljosa? Miért balra — kérdeztem. — Jól megyünk, az út egyenest Gorogyiscsébe vezet, szerintem egészen közel vagyunk már.

— Nahát, éppen ez az! — kiáltott fel Alekszej. — Hát ugyan minek örültem, mikor megtudtam, hogy Gorogyiscsé-be megyünk? El kell mennem a fiacskámért, vagy nem? Mi a véleményed?

Ejha... Tehát itt van Vaszilka?

— És megtalálod az utat?

— De meg ám, azt a fűzfánfütyülőjét!

— No, hát akkor gyerünk.

És ráfordultunk egy mezei útra, amelyet a tankok hernyótalpai meg a gépkocsik egészen felszántottak. Időnkint száraz és kemény útszakaszokra értünk, ilyenkor a soffőr nagyobb sebességre kapcsolt, de aztán völgynek fordult az út és itt a föld egészen fel volt tárva s annyira gidres-gödrös volt, hogy vissza kellett tolatni a kocsit és kerülő utat kellett keresni. Most meg valami mohlepte ingoványba hajtottunk be s a soffőr kijelentette, hogy nem tudunk tovább menni és itt kell megvárnunk a hajnalt.

— No, hát így is jó — egyeztem bele — éjszakázzunk itt, csak az a baj, hogy nincs se fejszénk, se gyufánk, nem tudunk tüzet rakni.

— Olyan vagy, amilyen voltál, — mondta lesujtóan Alekszej. — Nincs gyufa és nincs fejsze — és ezzel vége mindennek? Neked tán nem elég ennyi sok rőzse. Száz tábortűzre is elég lenne. Menjetek, hordjátok össze, én pedig csiholok nektek tüzet gyufa nélkül is.

És amíg mi a rőzsét hordtuk — valóban volt elég belőle — Alekszej addig tüzet csiholt. Az úton talált egy kis követ, amely-

nek éles széle volt, a bekecse béléséből kitépett egy csomó vattát, egy kicsit benedvesítette benzinnel, aztán elővette vadászkését és a kés fokával addig ütögette a követ, míg szikrát csiholt a vattára.

Mikor a tábortűz fellángolt, mind a négyen melléfeküdtünk. A soffőr egyébként is hallgatag ember volt, most még a nehéz út is elcsigázta — nyomban elaludt. Katyusa is elszenderedett. Alekszej úgy ült ott, mintha semmi se történt volna, szakértelemmel dobálta az ágakat a tüzre és igazgatta a vastag törzsöket.

— De régen is ültünk már veled így tábortűz mellett — mondta és rám tekintett. — Nem akarsz aludni?

— Magam sem értem.

— Ha akarod, akkor majd megérted — szólt oktatóan Alekszej. — Hát rendben van. Most pedig hallgasd csak mit akarok elmondani neked, aztán adj tanácsot. Hát igen. Véget ért a háború és előbb utóbb ki-ki hazamegy. Mintha egyszerűen vonatra ülne, és útnak indulna. És megint úgy folyik az élet, mintha mi se történt volna. De valójában mégsem így van. Vegyük csak sorjába, kezdjük az elején. Itt vannak nálunk az öregek: Katyusának apja, anyja, nekem — apósom meg anyósom. Vagy helyesebb, ha azt mondjuk: a szülők, magad is tudod, azok világéletükben csak a tajgán éltek és másforma életre még csak nem is gondoltak. De nem a meggazdagodás, vagy hasonló miatt éltek ott, hanem csak azért, mert ott születtek s ott nőttek föl. Ha meggondoljuk — mély gyökeret eresztettek. És íme, most az öregek beköltöztek a városba. Az igazat vallva, bizony elsírták magukat. Értsd meg: nem gyerekek már — hanem öregek — mégis sírtak. De hát miért? Én így magyarázom: vegyél ki egy öregebb fát gyökerestül. Bárhogy is vigyázol rá, valahol mégis csak elszakad, szétpattan és a seben aztán a fa nedve kifolyik. Nekik is elszakad egy kis gyökerük, és ami a fő, hogy is mondjam, az önállóság. A maguk gazdái voltak és most a vejük házába költöztek. No rendben van. Mondjuk nem is a vejükhöz, hanem a lányukhoz. Nem ez a fontos. Hát eljöttek. Meg tudtak volna-e élni egész életük végéig ott a tajgában, magányosan, ketten? Hogy fordult volna a soruk — nem tudom, de én azt mondom: meg tudtak volna élni. Nem ők az elsők, s nem is utolsók. Ilyen volt régen a tajgai élet. És lámcsak mégis eljöttek. Miért?

Megigazgatta a fát a tűzben és újat tett rá. Szikraoszlop csapott a magasba. Túlságosan meleg lett és egy kicsit hátrább húzódtak.

— Miért? — kérdezte ismét Alekszej. — Ezért: tiszteletből. Vagyis; Aljosa nem valami utolsó ember; össze lehet férni vele.

És lehet gyámkodni rajta, ahogy az öregek szokták. Csakúgy, mint mondjuk a lányukon. Mégis csak jól esik ez nekem. De ne valami ellágyult embernek véld ám az öreg Fjodort, Katyusa apját; keménykötésű öreg az. Én pedig úgy döntöttem, hogy nekem ugyanolyan tiszteletet kell tanúsítanom iránta. Ha ez a dolog a tajgában történik, s ha nem a városban él az ember — minden világos lenne és nem volna min gondolkozni. Ő a család feje és övé az első hely. De a város — nem olyan, itt más az élet. Szó se róla, eszes és tapasztalt az öreg, de az észjárása és tapasztalata különleges: tajgai. Röviden arról van szó, én úgy gondolom, hogy a városi életben erősebb leszek, mint ő és a miatt nekem kell a családfőnek lennem. De az öreget semmiképp nem szabad megsértenem. Hát ez az első kérdésem hozzád: mi itt a teendő?

— Hát, nincs itt min gondolkozni Aljosa...

— Tudom én! — Nem hagyta, hogy befejezzem. — Tudom én, hogy mit szólsz hozzá. Egyelőre ne felelj. Figyelj: Csak figyelj... Most Katyusa...

— Ugyan! — mosolyodott el hirtelen Katyusa, mintha nem is aludt volna. — Magam is tudok én beszélni magamról.

— Nem, Katyenka — állította meg szelíden Aljosa. — Én most mást mondok el rólad, mint amit te akarsz. Azt, amit neked magadnak talán kényelmetlen volna elmondanod. Ha majd nem jól mondom, javítsd ki. Látod: „őrmester". Én is őrmester vagyok. Most nem rólam van szó, hanem róla. Katya, őrmester és nem csak egyszerűen őrmester, hanem az egészségügyi őrmester — tehát tanult valamit. Itt egyáltalán nem a rangról van szó, hanem arról, hogy tanult ember lett. És arról, hogy a tanulás hasznára válik.

— No, nem valami nagy tudást szereztem — iparkodott megjegyzésével boldog zavarát leplezni Katyusa — ezt akárki megszerezheti.

— Rendben van — vágott közbe Alekszej — akár így, akár amúgy nézzük, kiderül, hogy vagy olyan, mint akárki más. Én pedig tudom, hogy a tanulás egészen a szívéhez nőtt, most már akárminek is kitanulhat, lehet belőle akár doktor is.

— Ljosa, de hát mit beszélsz bolondokat! — szakította félbe ismét Katyusa Alekszejt. — Milyen műveltség kell egy doktornak.

— Nem lehet egyszerre mindent Katyenka! Voltál te analfabéta is. — Majd hozzám fordulva így folytatta Alekszej: — És hát most, amikor egészen hazatérünk, feltétlenül tanulnia kell. Ezt én így nem hagyhatom. Hogy aztán még mi lesz belőle, mire futja eszéből, majd később meglátjuk. Nem ez a fontos. De megállítani az embert, aki előrejutott, nem szabad, nem helyes.

Alekszej elhallgatott, elgondolkozva csóválgatta a fejét

Katyusa könyökére támaszkodva feküdt és egy leszakított fűszálat rágcsált. A tűzből a széthulló hamu, mintha szállongó hó lenne, hullott a hajára.

— És miben rejlik a probléma? — kérdeztem óvatosan és azonnal bosszankodva gondoltam arra, hogy szavaim túlságosan cikornyásan hangzottak.

Alekszej rendszerint belekötött az ilyen szófűzésbe, de úgy látszik, ezúttal nem vette észre. — Lám, neki eszébe se jut, hogy egy szót is szóljon — intett a fejével Katyusa felé — de én megmondom, ahogy mi szoktunk beszélni: kereken, őszintén. — Halkan, de ünnepélyesen fejezte be: — Gyermekre gondolunk. Fiúnk lesz. Hány esztendeje várjuk már... .

És most egyszeribe megértettem azt a korábban érthetetlen kifejezést Alekszej levelében. Katya egy kissé elfordította fejét, úgy, hogy most látható lett éles profilja, pirosság öntötte el arcát, természetesen nem a tűzfénytől. És mint valami messzi-messzi kedves álom, kicsi arany csillagként tükröződött a szempillák között szemén, a tábortűz visszfénye.

— Látod, milyen bonyolult dolog — kezdte kisvártatva Alekszej, — erről többet nem is beszélek. Most még gondolkodni kell rajta, meg kell fontolni. Csak aztán dönteni. Az a fő, hogy sem az egyik, sem a másik dolgot nem szabad akadályozni. Aztán itt van a másik kérdés is. Ebben a dologban most nem is várok tőled választ. Neked szintén gondolkoznod kell rajta. Hát most magamról akarok beszélni...

— Lesa, de hiszen nálunk nagyanyó is lesz... — fejezte be a gondolatmenetét Katyusa.

— Tudod, Katyenka, a nagyanyó az nagyanyó, de neked sem lesz akkor könnyű dolgod, ez az én gondom.

Katya ismét elgondolkodott. Oldalára fordult, kinyújtózott, aztán levette sapkáját, kezével együtt arca alá dugta és lágyan — csupán egy ajakmozdítással elmosolyodott.

— Nocsak beszélj, Ljosenyka, tovább.

— Igen, hát így van. Újból kezdem. Őrmester vagyok, három kitüntetésem van, a negyedikre felterjesztettek. De a rangom a régi maradt. Hogy lehet az? Ne gondold, hogy bosszant a dolog. Nem, nagyon rendjén van így. Egyszerűen megmagyarázom neked: bármit bízzanak rám, becsülettel elvégzem, de rendelkezni, parancsolni — azt nem tudok. És ez nem attól van, hogy kevés a képzettségem — ez olyan dolog, hogy megszerezhető; ha iskolapadba ül az ember, megtanulja — de bárhogy is akarom, hajlandóságom nincs arra, hogy parancsoljak. De azt se gondold ám, hogy egy helyen akarok megpenészedni, — mondjuk: ugyanúgy fogom életem végéig faragni a gerendákat, ahogy öt évvel ez-

előtt faragtam. Nem. Nekem mindig azon jár az eszem, hogy valami új foglalkozást keressek, valami nehezebbet. Meg aztán nekem okvetlenül talpon kell lennem, mert sokáig ülni nem tudok. Ha hirtelen kedvem támad, hogy a tajgára, vagy a folyóra menjek, fogom a puskát és már megyek is. Nem mintha nekem zsákmány kellene, ez csak tizedrendű dolog, szeretek barangolni. Előre, mindig csak előre!

Alekszej fölkelt, levetette bekecsét és Katyusa lábára dobta. Katyusa behúnyt szemmel feküdt. És ahogy az lenni szokott, amikor az ember boldog, nem mosoly, hanem valami belső ragyogás bújkál az arcán.

— Ljosa, nem kell, melegem van — mondta fel se nyitva a szemét és még nagyobb örömtől ragyogott az arca.

— Én meg azt hittem, elaludtál! — csodálkozott Alekszej. — Aludj Katyenka! Én meg most elmondom neked — fordult hozzám — hogyan alakul a dolog.

— Hát, voltam otthon és természetesen benéztem az üzembe is. A fogadtatásról meg a többiről most nem beszélek, írtam arról már a levélben. Mi volt a fő? Behivatott az igazgató és azt mondja:

„Ha befejeződik a háború és hazajössz Hudonogov, megteszlek téged a nyersanyag telep vezetőjének."

Akkor kitértem az egyenes válasz elől, most pedig egyre az jár eszemben: „Nem Aljosa, nem a te természetedhez való ez a munka."

És most lámcsak milyen elképzelés motoszkál a fejemben. Új munkapadokat állítanak be most az üzembe, a bútorkészítő műhelyt most akarják üzembehelyezni. De képzett mesterek nincsenek. Hát rendben van. És lámcsak milyen gondolat piszkál: ha visszatérek, műbútorasztalos leszek, nem más... az ácsmesterség egyszerűbb részét már rég ismerem, de az asztalosság — érdekes munka. Nem zsámolyokat csinálni, hanem, tudod, olyan fortélyos micsodákat mindenféle cifraságokkal. Türelmem az lenne hozzá, meg úgy gondolom, a kezem is elég jól rájárna. Ez a harmadik kérdésem hozzád: nem lenne-e jobb nekem hagyni az asztalosságot, és nagyobb dolgokat csinálni, házakat, vagy ilyesmit építeni?

— Hogy is válaszoljak erre neked Aljosa... — szóltam. — Nézetem szerint nem való neked az aprólékos bibelődő munka, valóban valami nagyobb szabású kellene. Viszont egyszerű falusi házakat eszkabálni nem lenne érdekes, de nagy házakat építeni így, szakképzettség nélkül: magad is beláthatod, nehéz...

— Nocsak — fortyant föl Alekszej — megint itt ez a szó. Nehéz! Dehát kinek kell az olyan munka, amely nem nehéz? Mondd meg

egyenesen: nem engedik meg, hogy nagy házat építsek, ha egyszer nem vagyok mérnök, vagy technikus. Így van?

— Látod a nagy házakat határozott terv szerint kell építeni, azaz tudni kell tervrajzot olvasni és számvetést csinálni...

— Csak ne ravaszkodj hiába — vágott szavamba Alekszej — tudom én ezt mind magam is, és ezért olyan munkához akarok fogni, ahol a különböző zérusok, meg pluszok, mínuszok nem fognak nekem akadékoskodni. Ami pedig az aprólékos munkát illeti, ne félts te engem, minden munkának mindenkor akad mestere, csak bízni tudjon az ember önmagában, meg tanulni tudjon a többitől.

— Megcsinálja — elegyedett a beszédbe Katyusa — mindent megcsinál ő, eléri, amit akar. Amíg meg nem únja, csinálja, aztán megint másba fog.

— Hát... ez, hogy is mondjam — akart vitába szállni Alekszej, de nem tudta mit szóljon: Katyusa nyilván a legsebezhetőbb pontjain találta.

Alekszej igyekezettel kezdte igazgatni az üszkös fadarabokat és olyan gonddal dobált rá újabb ágakat, mintha csak ettől függött volna utazásuk sikere. A melegtől eltikkadt soffőr kinyújtózott és hangosan szuszogott álmában.

— Akár indulhatnánk is már — mondta Alekszej, arrább ment és körülnézett — nézd, keleten már világosodik.

— Nem, feküdjünk csak még — tiltakozott Katyusa — a kocsiban majd megint beszélgetünk.

Alekszej visszajött és lefeküdt mellém. Egy kevés ideig hallgattunk, figyeltük a tompa hajnali zajokat. Aztán Katyusa megkérdezte:

— Ljosa, nem tudod, hol van most Vaszilij Sztyepanovics?

Alekszej nem válaszolt.

— Maga sem tudja?

— Nem Katyusa, nem tudom. Én is meg akartam már kérdezni. Tavaly, emlékszel, meséltem neked — véletlenül találkoztam vele egy szerelvényen, de aztán elvesztettem szemem elől. Írtam neki — nem válaszolt. Általában, olyan mogorvának láttam.

— Ugyan mit beszélsz! — kiáltott fel Katyusa. — Hiszen olyan vidám ember, mint Vaszilij Sztyepanovics, nincs még a világon! Csak a háborúban nagy bánat érte, és azért...

— Maga meg miket beszél!

Rögtön eszembe jutottak Voroncov szavai, amelyeket a vagonban mondott nekem: „Mogorva meg azóta vagyok, mióta ezek a forradások megjelentek az arcomon."

— Milyen bánat érte Vaszilij Sztyepanovicsot, Katyenka? — kérdeztem.

— Magam sem tudom pontosan — mondta Katyusa — valahogy így történt. Vaszilij Sztyepanovicsot osztagával együtt a németek hátába küldték: vagy azért, hogy összeköttetést létesítsenek a partizánokkal, vagy valamilyen más feladattal. Úgy esett, hogy útközben harcba keveredtek a németekkel. Vaszilij Sztyepanovics megsebesült. Súlyosan megsebesült. Bajtársai eszméletlenül vitték el a harcból. De hová vigyék? A mieinkhez nem tudják — ez messze a front mögött történt. Ott hagyták egy faluban — hisz azok is a mieink, oroszok, nem adják ki. Megbízható helyen elrejtették, egy kedves lány, a falu tanítónője ápolta. Nem tudom, mennyi idő telhetett el, Vaszilij Sztyepanovics jobban lett, csak még nem tudott felkelni. És nagyon megszerette azt a kislányt, egész szívével megszerette! Hogyne, hiszen a haláltól mentette meg! És mi történt: büntető különítmény érkezett a faluba. Megtalálták Vaszilij Sztyepanovicsot, kirángatták az ágyból, kivonszolták az udvarra, hogy megöljék. De nem is akárhogy, hanem rúgdosással. Elkezdték az arcát taposni. Lenocska, az a kislány, nem volt otthon. Hazafutott, rávetette magát a gazemberekre — dehát hogy bírt volna velük? Megragadták és ott rögtön felakasztották a kapura. És mindezt — milyen szörnyű — Vaszilij Sztyepanovics látta. Őt meg tovább rúgdosták, és aztán a mellébe lőttek. Utána otthagyták. Azt hitték — megölték, de ő életben maradt.

Katya elhallgatott, a könnyektől nem tudott beszélni. Alekszej összeráncolta szemöldökét. Nem is emlékeztet most arra a távoli, egyszerű, gondtalan Aljohára, akivel valamikor N-ben először találkoztam. Élesebbek és keményebbek lettek a vonásai, szúrósabb és áthatóbb a tekintete és ezért úgy látszott, mintha acélból kovácsolták volna az egész embert, az arcát meg mintha kőből faragták volna ki.

A tűz már-már elaludt. A zsarátnokból sápadt, világoskék füst szállt fel. Az erdő felett kivilágosodott az ég. Hajnalodott.

Alekszej felkelt és határozottan azt mondta:

— Induljunk!

A nappali fényben az út távolról sem volt olyan félelmetes. A kocsi megint teljes sebességgel száguldott. Langyos szél simogatta arcunkat.

Az út mindkét oldalán hirtelen sátrak, autók, traktorok és vontatók tűntek fel. Tüzek égtek, az erdőben vöröskatonák jártak. Valamelyik alakulat táborhelyére érkeztünk.

— Minden esetre meg kell kérdeznünk, jó irányba megyünk-e — mondta Alekszej.

A soffőr megállította a kocsit.

Egy kapitány jött oda hozzánk. Egészen fiatal, szemüveges fiú

volt. Állandóan hunyorgatott és ettől egy kicsit mozgott a szemüvege.

Kérdezni akart tőlünk valamit, de még mielőtt kinyithatta volna a száját, Alekszej kiugrott a kocsiból, megragadta a kezét, sokáig rázta, majd megölelte.

A kapitány is megismerte Alekszejt.

— Honnan jössz, Hudogonov? — kérdezte, mikor végül kiszabadult Alekszej öleléséből.

— Nem jövök, hanem megyek — felelte zihálva Alekszej. — Hát te meg mit csinálsz itt?

— Egy utász zászlóaljnak vagyok a parancsnoka. Most éppen pihenünk.

— Hidakat építesz, Fegya?

— Hát leginkább azt. De építettünk már sok mást is.

— Úgy — kacsintott Alekszej — mégis csak ravasz dolog az a hídépítés.

— Hát igen, nem egyszerű.

— No, lám — mondta elégedetten Alekszej — emlékszel, mikor motorcsónakot építettünk együtt? Semmiképp sem akartad megcsinálni a tervrajzát — kezdte ingerelni a kapitányt. — „Nem értek én a hajóépítéshez. Én lakóházakat építettem..." Hát akkor hogy megy most a hídépítés?

A kapitány elnevette magát. Láthatóan ő is emlékezett, hogy mennyit vesződött az Alekszej-féle motorcsónak tervrajzával.

— Hát mit lehet tenni Aljosa — mondta — ismered a közmondást: Szükség törvényt bont.

— Úgy bizony — kapott a szón Alekszej — a háború meg arra kényszerít, hogy ladikot építs?

— Úgy bizony.

— No, rendben van. Jól elbeszélgettünk, most már csak azt mondd meg, erre jutunk Klenovkába?

— Ez a klenovkai út. Tizenöt kilométerre van innen a város. Térképről tudom, mert még nem jártam ott.

— Nahát — büszkélkedett Alekszej. — Csak egyszer jártam ezen az úton és mégis megjegyeztem. Tehát mégis csak lehet valami hasznodat venni Aljiha. — Kihúzta magát, vigyázzba állt, kezét a sapkájához emelte. — Köszönöm, kapitány elvtárs. Engedje meg, hogy elmenjek.

Csak az úton jutott eszébe, hogy be sem mutatott minket.

A tizenöt kilométert észrevétlenül tettük meg. Alekszej türelmetlenül izgett-mozgott az ülésen.

Az erdő szétvált, ritkább, átlátszóbb lett. Az út az erdő szélére jutott ki. Klenovka!...

... Fekete pernye minden... csak a kemencék meg a kihült kémények állnak... Minden elpusztult...

Olyan csöndesen haladtunk, mint egy temetési menet a szörnyű romok között, amelyeket már félig elmosott az eső, és befújt a szél. Az út mentén lábát rázva egy macska ténfergett — a jó ég tudja, honnan került elő. Mikor észrevett bennünket, oldalt ugrott és felmászott egy félig rombadőlt kemencére, begörbítette hátát és egész testében remegve követte szomorú, sárga szemével kocsinkat. A falu végén Alekszej megállította az autót, kiszállt és körülnézett.

— Itt, itt kell lennie a házának — mormogta, egy halom üszkös gerendán állva. — A házakat felégették, de az életet nem lehet felégetni, lehetetlen, hogy semmi élő ne maradt volna...

És hirtelen, mint ahogy a mesében az elvarázsolt halott ország feléledt: előttünk a mezei úton emberek tüntek fel. Eléjük mentünk és hamarosan tömeg vett körül bennünket.

— Mit műveltek azok az átkozottak! — mondta egy magas, sovány arcú, sápadt asszony. — Mire kellett ez nekik? Iderepültek és ránkszórták a bombáikat. Látszik, nem tudták, kin kitölteni a mérgüket... Éjszaka volt, sötét éjszaka. Mint égő tenger olyan volt minden körül. Azt se tudtuk, hová fussunk, mindenütt csak pusztulás...

— De most már végük van — mondta a másik. — Igaz?

— Igaz, a fasisztáknak végük van.

— Mit tehettünk? Mindenkinek csak az maradt, ami rajta volt. Elmentünk az erdőbe, és földkunyhókat építettünk...

— Csak az asszonyok és a gyerekek maradtak itt... Mert a férfi — egyik a hadseregben, a másik partizán. Az egész faluban összesen négy öregember maradt.

— Nem ez a fontos — szakította őket félbe bosszúsan Alekszej, körüljártatta rajtuk tekintetét és egyenesen a szemükbe nézett. — Rövidesen visszajönnek a férjeitek. Nemsokára; legyetek még egy kicsit türelemmel. Jól ismerlek én benneteket, mindig csak pityeregtek, de ha megnézzük közelebbről, nem is olyan veszélyes a dolog. Ej, énekelünk mi még együtt! Jobb lesz, ha megmondjátok nekem, hogy hol van Natalja Kupavina?

— Natalja?

— Natasa? Valahol itt van. Vagy mégsincs?

— Bizonyára alszik még... A földkunyhóból a szabadba költözött egy sátorba.

— Alszik? No, csak hívjátok ide.

Otthagytuk az autót és a körülállókkal együtt az erdő szélére mentünk.

Natalja sátra, melyet ágakból és szénából tákolt össze, egy vörösberkenye-bokor mellett állt, és a szép csipkés levelek a bejárat fölé hajoltak. Mikor a gazdasszony meghallotta a zajt, egy kissé ijedten kiugrott.

— Mi az, mi az? — suttogta, még nem tudta lerázni magáról az álmot.

— Semmi különös — mondta Alekszej és odament hozzá. — Jó reggelt Natalja Kupavina. Megismersz?

— Megismerlek — felelte bizonytalanul — hogyne ismernélek! De akkor félhalott voltál. Hát életben maradtál?

— Amint látod — Alekszej széttárta karját — hogy tudnék én nem életben maradni. Kinek kellek én holtan? Én mindig élek. Add ide a fiamat. Vigyáztál rá.

— Vigyáztam. Télen megbetegedett, de aztán meggyógyult...

Alekszej végig se hallgatta, arrább állította az útból, bebújt a sátor alacsony nyílásán, és hátuljával előre, máris kibújt.

— Itt van Katyenka, nesze az első szülötted — mondta ünnepélyesen és átadta az alvó kisfiút. — Mondtam, hogy pontosan a te képmásod.

Katyusa felsóhajtott, Vaszilkát a karjába vette, csókolgatni kezdte és simogatta a kócos haját. A kisfiú megmozdult, elhúzódott és lecsúszott a földre. Felnyitotta szemét, zavartan ránézett Katyusára, Alekszejre és a Natalja szoknyájába csimpaszkodott.

Vaszilka valóban nagyon szép volt, noha természetesen egy csöppet sem hasonlított Katyusára. Talán csak puha lenszőke haja, kék szeme és nagyon kerek, telt arca emlékeztetett egy kissé rá.

— Szervusz Vaszilka — mondta Alekszej és feléje nyujtotta a kezét. — Nem felejtetted el még apádat? Emlékszel, hogyan végeztük el együtt ebben az erdőben a harcifeladatot? Mi? — Alekszej bólogatott. — Nem, nem emlékszel rá. Elfelejtetted azt is, mikor a sült gombát ettük...

— Ez az apád — súgta Natalja és lökdöste Vaszilkát hátulról — menj oda.

A kisfiú lépett kettőt és megállt, hitetlenkedve nézett Alekszejre. Nem akart közelebb menni hozzá, sőt még egy szót sem szólt.

— No akkor menj anyádhoz — mondta Alekszej — ha nem vagy megelégedve ilyen apával, mint én vagyok.

Vaszek Natalja ruhájába fúrta arcát.

— Én az anyjának mondom magam, és már így szokta meg — mondta Natalja restelkedve Alekszejnek — nekem nem volt gyermekem — és Katyusához fordult: — kérlek, bocsáss meg, hisz nem tudtam.

Katyusa elpirult, mondani akart valamit, felelni akart Nataljának, de Alekszej elébe vágott.

— Jól van. Ebben a dologban ti külön egyezzetek meg — kézenfogott engem és félrevont. — Mit lehetne itt az emberekkel csinálni?

— Hát nehéz helyzet, Aljosa, szó se róla!

— Menjünk — mondta Aljosa és az autóhoz indult.

— Hova?

— Menjünk — ismételte — majd meglátod.

Alekszej olyan rendíthetetlen volt ebben a pillanatban, hogy lehetetlenség volt ellenkezni vele.

Az autó elindult és ugyanazon az úton visszafelé hajtattunk. Most a reggeli nap első sugarában még szebbek voltak a tölgyfák és juharfák.

— Tudod, mit gondoltam? — kérdezte hirtelen Alekszej — megváltoztatom a vezetéknevemet!

Ez olyan váratlan volt, annyira nem kapcsolódott az előbbi beszélgetésünkhöz, és egyáltalán semmihez, hogy csak annyit tudtam kiejteni:

— Ejha!

— De, én komolyan mondom — folytatta Alekszej — csak éppen ebben nem tudom, hányadán állok. Felnőnek a gyerekek és tanulni kezdenek. És mondjuk nagy ember lesz belőlük... Ugyan! Miért ne lenne?

— Egy szót se szóltam, Alekszej.

— Nem is kértelek, hogy szólj — mondta gyorsan Alekszej. — És egyszerre csak szégyelni fogják ezt a nevet. Hiszen ha jól megnézzük, ez nem is a vezetéknevem, hanem egy szibériai csúfnév. Volt valami vékonylábú ősöm, ezzel ingerelték őt, és a nagyapámnak mi lett ezután a neve? Világos, Hudonogov. Ez így volt. Aztán így írták be a könyvbe is. És az előbbi név elveszett.

— Tudod az előbbi nevedet?

— Nem, nem tudom. Nekem jó az ilyen Hudonogov is. Családunkban nincs is olyan, aki szégyelné. Ha kérdeznek, még büszkén is mondom: Hudonogov.

— Hát akkor mit kételkedsz? — feleltem. — A gyerekeid is, bármi lesz is belőlük, büszkék lesznek a nevükre.

— Nem is kételkedek benne — rántotta meg a vállát Alekszej. — Csak kíváncsi voltam, hogy mi a véleményed a nevemről?

Ezt az álnokságot nem tűrhettem és már felkészültem egy hosszú csete-patéra Alekszejjel, de mellettünk felvillantak a bódék és az autó megállt.

A kapitány, mintha el sem mozdult volna, még ugyanazon a helyen állt. Alekszej kilépett az autóból és tisztelgett. Most szigorúan hivatalos volt.

— Kapitány elvtárs — mondta — Klenovka falut a németek teljesen lerombolták. Minden ház leégett. Az emberek földkunyhókban laknak az erdőben. Férfiak nincsenek, nincs aki felépítse a házakat. Nagyon rossz a helyzetük. Tekintettel arra, hogy az ön csapata pihen, kérem, hogy segítsen! — Alekszej leengedte kezét, odament a kapitányhoz és övénél fogva magához húzta. — Segítesz, Fedja? Hiszen ez a te igazi szakmád: a lakóház-építés...

— Hát persze, igazad van, Hudonogov. Segíteni kell. Kicsit már pihentünk, és igazán majd akkor pihenünk, ha felépítettünk minden Klenovkát...

És felemelte a kezét, mintha máris parancsot akarna adni a zászlóaljnak.

MÁSODIK RÉSZ

KŐALAPZAT

Sokszor adódnak az életben meglepő találkozások. Különösen a fronton fordulnak elő rendkívül változé k m a . Egy gép é trakt r-állomás főkönyvelője például a háború alatt mint összekötő került egykori könyvelőjéhez, egy századoshoz. Vagy itt van két iskolatárs, az egyik ma pilóta, a másik meg egy partizán-osztag parancsnoka. A pilóta szállította ennek a partizán-osztagnak a fegyvert. Vagy itt a sebészorvosnő, aki egy tankos összeégett, véres arcában férje drága vonásait ismeri fel... Vannak, akik, ha találkoznak, vállvetve harcolnak, míg a halál, vagy a kórház el nem választja őket, mások szerencsésen együtt harcolnak mindvégig, sokan pedig talán csak egy pillanatra látnak meg egy ismerős arcot, vesznek észre egy ismerős fejfordítást egy kórházvonat ablakában, vagy a menetben valahol a harcvonalban... „Vaszja! Te vagy az?" — „Én vagyok"... — „Írjál..." — „Hová?..." — az utolsó szót már tovaröpíti, elsodorja a szél az ajkáról.

Ilyen volt az én esetem is Alekszejjel. Útjaink éppen csak találkoztak, máris elváltak.

Mikor Gorogyiscsébe érkeztem, két orvosi vizsgálaton estem át egymás után. Egészségi okok miatt leszereltek.

Mikor ezt Alekszej megtudta, izgatott lett.

— Szóval most hazautazol?...

— Egyelőre még nem haza, de arrafelé. Előbb Irkutszkba megyek, ott kapom meg a beosztásomat.

— Irkutszk; az már annyi, mintha otthon volnál. Gyere, sétáljunk egyet — ajánlotta Alekszej.

Kisétáltunk a zöldesvizű, csendes Jaszelda folyó napsütötte partjára, a madarak csicseregtek, mi meg búcsúzkodtunk. Közelgett az indulás ideje.

— Menj csak, menj — bátorított Alekszej és kedvesen mosolygott. — Utazz haza. Meglátod, ősszel együtt fogunk menyhalat szédíteni. Bunkóval. Nekünk valahogy nem volt szerencsénk. Gyere el majd.

— Eljövök.

— No nézd csak!

És tenyerével végigsimította összeráncolt homlokát.

— A menyhal került szóba — folytatta. — Hány éve már, hogy rájuk sem gondoltam! De most, hogy nézem ezt a folyót, eszembe jutottak.

— Én is a folyót néztem, de másra gondoltam, Aljosa...

Valamivel feljebb attól a helytől, ahol Alekszejjel álltunk, egy kis mezei út tartott a folyónak. Most már fű nőtte be. A híd leégett, csak néhány üszkös cölöp ágaskodik a víz fölé. Az emberek más átkelőhelyet találtak és most arra járnak.

— ...Arra gondoltam Aljosa, hogy nekünk nem menyhalat kell szédítenünk, hanem a hidakat kell kijavítanunk.

— Nem jól beszélsz — vetette ellene Alekszej — a hidak, azok hidak, a menyhalak pedig menyhalak. Nem akarok én otthon *mindig* a parton mászkálni a bunkóval. Ezek a hidak leégtek — a szívem vérzik értük. De egy kis időm mindig jut majd azért a halaknak is. Látod most is itt sétálunk, beszélgetünk — mennyi időt pazarolunk el. A hidak pedig ugyanúgy leégve állnak. Ezek szerint jobb volna, ha nem állnánk itt, hanem mind a ketten baltával nekiesnénk. Így van? Hisz akkor még beszélgetnünk, búcsúzkodnunk sem szabad. A lélek is megköveteli a magáét. De az is igaz, hogy magunkkal szemben is szigorúbbaknak kell lennünk, ezt én is elismerem — egy szót sem szólok ellene.

A személyvonat éjszaka kelet felé indult.

Romok, mindenütt romok... lerombolt városok, leégett állomások, a második sínpárat száz kilométerekre felszedték. A kopár töltéseket felverte a burján, mindenütt betemetetlen bombatölcsérek. A hidaknál rozsdás szögesdrót hálók, leomlott sáncok, lövészárkok, helyenként bunkerok, kilőtt autók, páncélkocsik. Aztán a megszámlálhatatlan rom közepett hirtelen egy oázis — sértetlen falvak, a dombokon szélmalmok, békésen zöldelő búzatáblák — ezeket elkerülte a háború. Mikor nyugat felé törtünk, mikor csak egy célunk volt: előre, egyre csak előre, mikor düh és harag fűtött bennünket, mindezt alig vettük észre. Most azonban élesen, szinte fizi-

kailag érzi az ember, hogy a szívére nehezedik a sebekkel borított haza minden fájdalma. Aztán elmaradtak az összelőtt, tankokkal legázolt, felperzselt erdők. Az út kétoldalán, mint tömör fal, álltak, Kotyelnyics, Sarja, Kungur haragoszöld fenyőerdői. A vonat fent robogott a hegygerincen és az orosz föld kimeríthetetlen gazdagságának tárházai, az Urali hegyek kerek csúcsai visszafelé suhantak. Nyár dereka volt, valahol a távolban tőzegmocsarak égtek, és mikor vonatunk kiért a végtelen barabai sztyepekre, körös-körül sűrű, kékes füst takart mindent.

Nem egyszer keresztülutaztam már Szibériát, egyik végétől a másikig, Irkutszktól Omszkig a főútvonal mentén minden város és állomás nevét fejből tudtam. Gondolkozás nélkül el tudtam hadarni őket: „Nyizsnyeugyinszk, Kurját, Uk, Zamzor, Algaset, Alzamaj, Oblepiha... Bazaiha, Zlobino, Jenyiszej, Krasznojarszk, Bugacs, Ovinnij..." És így tovább, vég nélkül, csak néha akadtam meg, ha nem jutott eszembe egy láncszem a földrajzi nevek sorozatában. De nyugatról-keletre utaztamban már nem jutottak olyan simán eszembe az állomások nevei, ez legalább olyan nehéz volt, mintha az abc-t visszafelé kellett volna elmondanom. Gondolatban előrefutottam és visszafelé soroltam: „Tajga, Kuzel, Hopkino, Jaskino..." — Így aztán tisztázódott, hogy milyen állomás következik.

A háború alatt a szó szoros értelmében elvesztettem az otthonom. Most hazatértem, de nem úgy, mint azelőtt. Azt „otthonom"-ból csupán a város elnevezése maradt meg. Családom, rokonaim nem voltak, alig tartották fenn számomra azt a szobát, amelyben azelőtt laktam. Hirtelen arra gondoltam — és csodálkoztam, hogy ez nem jutott előbb eszembe: mi lenne, ha most N-be kérném a beosztásom? Szép város, nagy jövő áll előtte. Csak most értettem meg ezeknek a kis városoknak jelentőségét: olyanok ezek, mint a közkatonák, a szovjet városok nagy hadseregében. Egy részük a háború végére tábornok lett, mert új üzemek nőttek ki bennük, amelyeket a nyugati területekről telepítettek át, mások ugyan nem emelkedtek rangban, de hősi dicsőséget szereztek: a fronton — ellenállással, a hátországban — a védelmet szolgáló munkában. Csakugyan, miért is ne helyeztetném magam N-be? Fogom magam, már most itt maradok egy napra, mielőbb lakást keresek... Aztán majd megjön Alekszej, Katyusa... A barátaim...

Kora hajnalban futott be a vonat N-be. Nyáron szeretem a napnak ezt a szakát. Ez már nem éjszaka, de még nem is reggel. Szélesre tárulnak a részegítő, illatos harmattal öntözött utcák. A levegő sem rezdül, a vékony nyárfalevelek súlyosan csüngnek, mintha bádogból volnának.

Elbúcsúztam útitársaimtól, a holmimat beadtam a megőrzőbe és

kisétáltam az állomás előtti térre. Lassan ballagtam a jól ismert úton az Udán átvezető híd felé. Hozzászoktam a szétvert, félig lerombolt falvak látványához és most szokatlan volt ez a sértetlen, csendes kisváros. Olyan volt, mint a fatönk mögött megbúvó gomba; semilyen vihar nem érte...

De az út itt valahogy azelőtt simább volt. Emlékszem, amikor egyszer kocsin végigszáguldottam rajta hármasban: Alekszej, Katyusa és én. Most nem lehetne úgy vágtatni: mindenfelé gödrök, vízmosta árkok, száraz göröngyök. Lám a kis híd a Homokdomb mellett egészen elkorhadt, a padlózat hasadékain át-átcsillan a víz, biztos, hogy a ló is felhorkan és gyanakodva néz, amikor ilyen hidacskán megy keresztül. Az emeletes postaépület üvegverandájából majd minden üveg kihullott. Csupán imitt-amott, a sűrű ablakkeretekben maradtak ép szigetecskék. Ilyesmit csak lövedék becsapódása okozhat. De hiszen N-t nem ágyúzták... A kőházakon mégis vastagon a por; nehéz lenne megmondani, hogy milyen színűre meszelték annakidején.

A Moszkva-utca elején egyebet is láttam. A mellékutca nagy részét javítóműhelyek foglalták el. A Moszkva-utcában magas deszkakerítés húzódott és körülfogta a közeli házakat. A munkanap még nem kezdődött el, mély csend honolt körös-körül. A műhelyajtók tárva-nyitva álltak, két házmesterné szorgalmasan sepergetett, mindkettőn terepszínű zubbony és sátorlap-kötény volt. Az udvar végében hosszú fészer. Önkénytelenül megálltam. Alacsony, lapos ládák sorakoztak ott szimmetrikusan egymásra rakva, kissé távolabb az esztergaműhely mellett, egész csomó hengeralakú vaskészítmény hevert. Persze: a háború alatt itt aknát készítettek!...

Természetesen elszomorított, hogy a Homokdomb melletti kis híd elkorhadt, hogy a posta tornácán kitört az üveg, meg hogy a por befedte a rég nem meszelt házakat. De a város aknát készített a frontnak! Öntudatosan haladt a mindennapi élet különböző szervezetlenségein át, de hozzájárult a győzelemhez. N., te voltál a hatos szám az aknavetősök között: te készítetted az aknát.

A szabóműhely bejáratánál még ott piroslott egy napszítta vászon: „Minden erőnkkel segítjük a frontot!" Itt húzódott a front. Itt varrták a katonák ruháját.

Látszik, hogy az iskolában kórházat rendeztek be. A gyerekek összehúzódtak, hogy helyet adjanak a sebesült harcosoknak. Bizonyára kettő, de az is lehet, hogy három váltásban tanultak.

Mennél tovább mentem ezeken a csendes utcákon, annál jobban megértettem, hogy N. ugyanúgy dolgozott a háborúban, mint a többi város, velük egysorban küzdött a hazáért.

Megjelentek az első járókelők, valahol egy mellékutcán szekér

zörgött. Rózsásan pirkadt a hajnal a Voznyeszenszki-hegy felett. Szellő suhant és megrezdültek a dermedt jegenyefalevelek...

— Jó reggelt! — kiáltotta egy asszony az utca túlsó feléről és integetve átsietett.

Úgy volt öltözve, mint a kályhások, vagy a kőművesek. Köténye csupa mész, meg agyag. Fejkendője eltakarta egész homlokát. Már nem volt fiatal, finom ráncok húzódtak az arcán, ajka halványan piroslott.

— Fü, de kifulladtam! — mondta, mikor közelembe ért. — Már régen megláttam, kiabáltam, integettem, de nem vett észre, elgondolkozott, vagy mi lelte? Nem ismer meg?

— Láttam már magát, de nem tudom hol.

— Kszenyija vagyok. Katyerina barátnője. Így már emlékszik?

— Emlékszem. Nagyon megváltozott, alig ismerem meg.

— Megváltoztam? Persze, más jobban észre veszi. Nekem olyan, mintha semmit sem változtam volna. Habár — hangjában sajnálkozás rezgett — már sok ősz hajszálam akad. Pedig koromhoz képest még korai — sóhajtott fel — de a férjemet és a fiamat megölték, egyedül maradtam.

Némán megszorítottam munkától kérges, erős kezét. Az asszony szaggatottan sóhajtott. Rövid hallgatás után megkérdezte:

— Hozzájuk megy?

Mind a ketten tudtuk, kiről van szó.

— Igen. Csak az öregeket nem ismerem még.

— Fjodor Jermolovicsot most nem találja otthon, halászatra ment, Usztyinya Grigorjevna meg Rubahinában van, csak délre tér haza. Nézzen be hozzá.

— Feltétlenül meglátogatom. Hát maga, Kszenyija, munkába?

— Oda. Nem kísér el? Ma valahogy korábban keltem. Még van vagy két órám kezdésig. Nem tudok aludni. Most már végleg itt marad?

— Végleg. Itt akarok letelepedni.

— Jól teszi — mondta örömmel Kszenyija — nagyon szép a mi városunk.

— Nem segítene nekem lakást keresni?

— Lakást? — kérdezte vissza rövid gondolkozás után. — Persze, ha Alekszejék visszajönnek, maga nem fér el náluk. A két öreg is hozzájuk költözött. Gyerekek is lesznek — kérdően nézett rám: — Tud róla?

Bólintottam.

— No de magának csendre van szüksége. Nem nézné meg az én kis szobámat? Talán megfelel...

Kszenyija tétován megállt. Hogy szeretne mindjárt haza menni

és szeretné megmutatni minél előbb a szobát, de félt is, hogy nincs szépen kitakarítva.

— Majd este elmegyek — mondtam. — Hol lakik?

Kszenyija megmondta az utcát és a házszámot. Mindjárt meg is magyarázta, cikk-cakkot írt a levegőbe.

— Ahogy Alekszejéktől elindul — először jobbra fordul, aztán a saroknál balra, aztán megint jobbra, mikor a kovácsműhelyt elhagyja, még egyszer jobbra, olyan ez, mint egy patkó, ott balkézfelől a harmadik házban lakom. Van ugyan egy lakótársnőm — tette hozzá szinte mentegetőzve — de ne féljen, külön szobában lakik, nem fogja zavarni.

Fűvel benőtt, szűk mellékutcákon jártunk. Keleten fény öntötte el az ég alját. A nap még nem kelt fel a Voznyeszenszki hegy mögül, de első sugarai mint valami legyező, terültek szét. Egy könnyű, fényes felhő óvatosan siklott a szikrázó sugarak között, és amint úszott az erdős láthatár felett, olyan volt, mint a gyermekláncfű fejecskéje. Lebegett egy darabig, aztán eltűnt, beleolvadt a végtelen kékségbe.

Kszenyija a köténye alá dugta kezét és sok minden jelentéktelen semmiségről mesélt nekem. Egy nagy esőről, miként vonult át a folyóntúli városrészen és a külvárosban egyetlen csöpp sem esett; aztán egy gyerkőcről, akit egy tarka kölyökkutya megharapott a sarkán, amitől a gyerek azonnal szeplős lett; az új utcai névtáblákról, és még valamiről. Aztán megállt, megfogta a kezem, és mintha ez lenne a legsürgősebb és legfontosabb, megkérdezte:

— Maga még nem nősült meg?

Észrevette, hogy meglepődtem és sietve magyarázta:

— Háború van, értem. Csakhogy már maga sem fiatal legény, hanem meglett férfi. Család kell magának, feleség. Meg kell alapoznia az életét. Milyen is az élet, ha nincs tető a feje felett?

— De hisz épp csak, hogy leszálltam a vonatról...

Kszenyija elengedte a kezemet. Előrement és a válla felett visszanézve, még komolyabban kezdett beszélni.

— Majd én megházasítom. Nem, nem, ne tiltakozzon. Kívülálló ember ezt jobban látja. Nem vagyok ugyan házasságközvetítő, nem foglalkozom ilyesmivel, sőt nem is szeretem őket. De ha szükséges, tudok tanácsot adni. Milyen a feleség vagy a férj jelleme — ez az embernek a családban a legfontosabb Ettől függ aztán az egész élete. Ha megértik egymást, abból közös előnyök származnak, de ha veszekednek, egész életük egyhelyben áll majd, mint a hínár a poshadtvizű tóban. Mondja, úgy mellesleg, milyennek tartja Katyerinát?

— Derék asszony. Nagyszerű ember.

— Nem úgy. Én nem úgy értem. A nők mind egytől egyig ren-

desek, csak a lehetőségük legyen meg rá — a férfitől is sok függ. Katyerina Alekszej mellett rendes. De lehet, hogy más mellett nem lenne ilyen. Alekszejt is átalakította a maga tetszése szerint. Lehet, hogy részeges alak lett volna, ha más kezekbe kerül. De Katyerina erős jellem.. .

— No de Kszenyija! — nem hagytam, hogy befejezze. — Katya! Szelídebb természetet lámpással sem lehetne találni.

— Lám csak, mennyire ért a jellemekhez — mondta Kszenyija — de én bármikor bebizonyíthatom magának...

— Bizonyítsa be. Kíváncsi vagyok, hogyan bizonyítja be!...

Kiértünk a hídhoz és fölmentünk a töltésre. Egy teherautó robogott el mellettünk, porfelhőt és kékes benzinfüstöt kavart maga mögött.

— Nos, Kszenyija, fogjon hozzá. Bizonyítsa be. Hallgatom...

— Ha maga ilyen kötekedő, inkább semmit sem mondok.

Kszenyija rideg, barátságtalan arcot vágott. Nem értettem, mivel sértettem meg, de szemén és a szája szögletén láttam, hogy valami bántja. Akaratlanul is arra gondoltam, hogy nem olyan, mint Katyusa, akivel annyit csipkelődik és nevetgél az ember, amennyit csak akar. Előfordult, hogy megneheztelt, összeráncolta a szemöldökét, de azért nem tudta megállni, hogy el ne mosolyodjon.

Kszenyija szótlanul előrement, erős tenyerével a hídkorlátot paskolta. Én két-három lépésre elmaradtam. Így mentünk le a hídról, majd a parton jobbra fordultunk. Itt házak és ürömmel, meg paréjjal benőtt gödrök váltakoztak. A gödrökbe rengeteg üvegcserepet, meg konzervdobozt dobáltak.

Semmi keresnivalóm nem volt errefelé, már el akartam búcsúzni Kszenyijától, hogy visszaforduljak. De az asszony akkor egyszerre felszaladt egy hosszú, emeletes ház tornácára és engem is maga után hívott:

— Nem, ne menjen még. Nézzünk be egy percre.

Még éppen elolvashattam az ajtónál balra levő üvegtáblán. „N-i városi kórház".

— Mi dolgunk van itt?

— Majd meglátja...

Frissen súrolt padló szaga áradt a félhomályos folyosón, amely egy magas, ragyogó fehér ajtóhoz vezetett. Kszenyija kopogott, majd választ sem várva lenyomta a rézkilincset.

A szobában senki sem volt. Keskeny, összecsukható ágy állt benne viaszosvászonnal letakarva, felette egy rövid, jódfoltos lepedő. Odébb, egy asztalkán nikkel- és üvegdobozok, mosdótál, orvosi mérleg s az ajtótól jobbra, a spanyolfal mögött fából készült fogas, tele kórházi köpenyekkel. Meg sem kérdezhettem Kszenyiját,

hogy miért hozott ide, mikor az ajtóban megjelent az ügyeletes nővér. Mint ismerőst köszöntött és máris Kszenyijához fordult.

— Nem felejtett el?

— Nem, Antonyina Lvovna.

Antonyina Lvovna beesett arcú, magas, sovány nő volt, szeme alá kék karikát vont a fáradtság, amelyet még a puder sem tudott eltakarni. Csodálatosan fürgén mozgott. Átrendezte az asztalon a dobozokat és tégelyeket, az egyikbe vizet öntött, majd műszereket dobott bele és bekapcsolta a villanyforralót. Munka közben még arra is jutott ideje, hogy levegye a főkötőjét, megigazítsa sima, fekete haját, amelyet a párna összekuszált, aztán újra bekösse a fejét, odament a tükörhöz, megnézte, jól fekszik-e a gallér, és a kisujjával gyengén kipirositotta ajkát.

— Bocsánat — mondta anélkül, hogy hátranézett volna. (Ez nekem szólt).

Kszenyija gyorsan levetette meszes kötényét és a sarokba dugta, a spanyolfal mögé. Leakasztott két köpenyt a fogasról és az egyiket nekem adta.

— Pjotr Petrovicsot jöttünk meglátogatni. Hogy van? Bemehetünk hozzá?

— Menjenek csak. Azt hiszem a napokban hazaengedjük — Antonyina Lvovna továbbra is háttal állt nekünk és tett-vett a nikkeltégelyek és dobozok között.

Értetlenül vettem fel a köpenyt.

— Ki az a Pjotr Petrovics?

— Majd meglátja...

Egy alacsony, kétszakaszos lépcsőn felmentünk az emeletre. Kszenyija olyan magabiztosan nyitotta egyik ajtót a másik után, mint aki jól ismeri a helyet.

— Maga dolgozott itt, Kszenyija?

— Persze! Az egész háború alatt. Ápolónő voltam... Előbb az iskolában volt a kórház, aztán akik még itt maradtak, azokat áthozták ide. No, de itt is vagyunk...

A betegszoba ablakai keletre néztek. Olyan ragyogó fény töltötte be a szobát, mintha egy nagy tüzes gömb égett volna bent. Egyetlen lakója hátratett kézzel állt az ablaknál, azonnal szemembe tűntek vékony, lilás ujjai.

— Magához jöttünk, Pjotr Petrovics — mondta Kszenyija és az ablak felé tartott. — Látogatóba. — Félreállt, hogy utat engedjen nekem és úgy folytatta: — Az elvtárs szeretne elbeszélgetni magával. Lehet, hogy megírja az újságban.

Én ugyan nem akartam semmit, de láttam, hogy Kszenyijának valami terve van, hát nem akartam elrontani. Pjotr Petrovics lassan előhúzta kezét a háta mögül, jobbját még lassúbb mozdulattal

felemelte és felém nyujtotta. Nehezen hajló, vértelen ujjak hidegségét éreztem, arcán feszültséget vettem észre, mikor kézmozdulatait irányította, mintha egy nehéz matematikai feladványt kellett volna megoldania. Átéreztem az ismerkedés egész kínosságát. Bemutatkoztam.

— Mesélje el, mi történt a kezével, Pjotr Petrovics — mondta jelentőségteljesen Kszenyija — ez nagyon érdekli az újságírókat.

Pjotr Petrovics egy üres székre mutatott, ő pedig felült az ablakdeszkára. Arcáról eltűnt az előbbi feszültség, amellyel kezet nyujtott. Lehajtotta a fejét, nemeztalpú posztócipőjének fűzőjét nézegette és ekkor a fejebúbján több vörös forradást vettem észre. Ugyanilyen forradások vöröslöttek a nyakán és arcán is, emiatt sápadt arca még keményebbnek látszott. Elgondolkozva beszélt, a szavakat elnyujtotta, mintha nem akarná befejezni a mondatot, és néha valóban nem is fejezte be. Bizalmatlanul nézett, gyanakvóan, amitől homlokán mély ráncok keletkeztek, világos, majdnem zöldes szeme ide-oda járt bozontos szemöldöke alatt.

— És mire kíváncsi? — kérdezte figyelmesen. — Arra, hogyan vesztettem el a két kezemet, vagy arra, hogyan szereztem vissza?

Még mindig nem értettem Kszenyija szándékát. De ha neki így tetszett...

— Arról beszéljen, amit fontosnak tart.

— Mindent, úgy, ahogy történt, elejétől végig — szólt közbe Kszenyija. — Csak... — és fontoskodva súgott valamit Pjotr Petrovics fülébe.

Pjotr Petrovics először csodálkozva nézett rá, de aztán vállat vont, megint csak lehorgasztotta fejét és posztócipőjének fűzőjét nézegette.

— Aha... Na jó... Egy akna szilánkjai okozták... Tudja, akadnak ilyen furcsa sebesülések. Egy társamnak épp a füle hegyét vitte el a golyó. Volt azonban olyan eset, hogy a századparancsnok szájából vitte ki a szipkát. Látja, nekem a fejemet vagdalta össze, a nyakamon is vannak forradások, de az arcomon semmi... Viszont a kezem... Szétroncsolta a csontot, az inakat, meg az idegeket is... Cafatokban lógtak le a kezeim... De én művésnök vagyok, nekem nélkülözhetetlen a kéz, a hajlékony ujjak...

— Azonnal vittek a kórházba. Ott mindenáron amputálni akarták mindkét kezem. Érti, csüngtek, mindent szétroncsoltak a szilánkok... De én vésnök vagyok, művész. Nem hagyom levágni. Egyre csak arra gondoltam: hátha van egy lehetőség? Kiabáltam, hogy még élnek a kezeim... Akkor a törzsorvos... amint mesélik, két óra alatt, amíg én a műtőasztalon feküdtem, csodákat művelt velem... Aztán bekötöztek, gipszbe raktak és idehoztak N-be.

Pjotr Petrovics oldalt fordult; csak most vettem észre a fényes

aranycsillagot a kórházi köpeny ráncai közt — a Szovjetunió Hőse! A vakító napsugár előzte Pjotr Petrovics fejéről az árnyékot. Kissé ringatózott, ahogy beszélt, árnyéka egész idő alatt mozgott az ablakszárfán.

— Amikor a csont nagy darabokra törik szét — kezdte el újra — valahogy csak össze lehet rakni, összeforr, de ha apró darabokra törik, akkor... Az idegek is szétroncsolódtak... Az inakat elvágta a szilánk... A vérkeringés sincs rendben, nem táplálja a szöveteket. Daganatok, kínzó fájdalom... Egyszóval, most már én követeltem az amputációt...

Teljesen nyugodtan beszélt, mintha valami kellemes dologra emlékezne vissza. A ráncok elsimultak a homlokán. Aztán felnevetett, melegen, őszintén. A nevetés nem illett ahhoz, amiről beszélt, de láttam sovány, lilás kezét, ezt az ép, mozgó kezet, és engem is felvidított, hogy milyen kitartóan küzdött ez az ember az ellen, ami pedig elkerülhetetlennek látszott.

— És ki mentette meg a kezét? — kérdeztem, most már égő kíváncsisággal.

Nem felelt azonnal, csak ült, fejét mozgatta, mintha azt keresné, hogyan is nézzen egy csakis előtte látható tárgyat.

— Lehet, hogy a történet egyrészt mulatságos, de lényegében igen komoly — mondta bizonytalanul. — Lehet, hogy nem tudom összefüggően elmondani. Majd mondom, ahogy jön, aztán próbálja összerakni.

Hátrapillantottam Kszenyijára. Ott állt, kezét a köpenyzsebbe dugta, és kifürkészhetetlenül nézett el mellettem.

— Jött hozzánk a kórházba egy ápolónő — kezdte Pjotr Petrovics, lassan felgyűrte a köpeny ujját és szabadon hagyta forradásokkal teli karját. — Szvetlánának... hívták... (Kszenyija helyeslően bólintott.) Nagy lármát csapott, mikor megtudta, hogy művész vagyok és levágják mindkét kezem; majd engem kérlelt, próbált meggyőzni... Meggyőzött... Lemondtam az amputációról. Kértem, halasszák el. De a gyulladás terjedt, tisztítani, kimosni, kötözni kellett, azonkívül figyelni, nehogy elmulasszuk azt a pillanatot, amikor az amputálás már késő lenne. A beteg ezt nem tudhatja, a beteg bízik az orvosokban, de... Szvetlána éjszakákat virrasztott az ágyam mellett, pedig nem dajka volt, hanem ápolónő, és mint később kiderült, nappal még tanfolyamra is járt. Képzelje, szegénynek egész viaszsárga lett az arca ettől az önfeláldozó virrasztástól... Az összes orvosok csodálkoztak bátorságán, türelmén, de a betegek is... A sipolyok megmaradtak, a csontszilánkok kijöttek, állandóan kötözgettek, de a folyamat megállt. A láz csökkent, álom jött a szememre, örült a lelkem — fülemüle énekelt... De aztán mi történt... Észrevettem, hogy zsibbad a kezem. A szö-

vetek elhalnak, érzékenység nincs, az ujjaim alig mozognak, meggémberednek, mintha megfagytak volna. Világos, mi vár rám... Két száraz, erőtlen fadarab lóg majd... Szóval lemondtam... Megint sötét gondolatok... pokoli fájdalom... Szvetlána nem volt itt, vizsgázott. Aztán megjött, de én szomorú voltam. Őszintén bevallom: sírva fakadtam... Majd megszakadt a szívem: szerelmes lettem belé... Hát hogyne szeretne bele az ember... És úgy éreztem, ő is... Mindenki azt gondolta... De a kezem szárad. Megérti a helyzetet? Újra kezdődtek Szvetlána álmatlan éjszakái. Én elalszom, ő meg ott ül, dörzsöli a kezem, masszírozza, mozgatja az ujjaimat, behajlítja, kiegyenesíti. Nappal villanykezelésre kísér. Kiharcolta, hogy a professzor kétszer is megoperáljon... Összekötött idegek... Aztán megint különböző gyógymódok, masszázs, gyógytorna. Szvetlána elmegy, egyedül fekszem... Magam próbálgatom könyököm behajlítani, mozgatni az ujjaimat... A középső ujjat akarod, erre hirtelen megmozdul a mutatóujj. Csak megrezzen, és ez minden. Megint csak keresed azt az ideget, amelyik akaratodnak engedelmeskedne. Megint a mutatóujj mozdul... De a középsőt akarod. Minden nap ezzel... Az ember agya is belefárad... Mikor Szvetlána megjön, megpihenek. Megint ő verekedik az ujjaimmal... És újra sikerült... Vér tolul az izmokba, a kezem felmelegszik — e szavaknál Pjotr Petrovics felemelte mindkét kezét, könyökét behajlította, aztán kinyujtotta, óvatosan fölfelé fordította tenyerét, ujjait gyengén ökölbe szorította és felnevetett. — Mozognak, hajlanak... Az enyémek... Élnek... Félév telt el. Rajzolni tudok...

— Már engedje meg, hogy áll most az önök viszonya Szvetlánával? — Kikívánkozott belőlem ez a kérdés

Lehajtotta a fejét, magas homlokára mély ráncok ültek.

— Kiderült, hogy Szvetlána férjnél van... Mindent szépen megmagyarázott. Megértettem és igazat adtam neki... „Én magát szerettem és szeretem is — mondta. — Szeretem, mint embert. Egyik embernek mindig szeretnie kell a másikat, segítenie kell a bajban. Ne haragudjon, amiért nem beszéltem arról, hogy asszony vagyok, de akkor nem gondoltam, hogy mint nőt megszerethet." Persze, Szvetlána akkor ravaszkodott, mert nagyon jól tudta azelőtt is...

Sehogy nem tudtam megbékülni ezzel a megoldással.

— Kár, hogy így történt — mondtam. — Ha nem lett volna férjnél, akkor útjaik találkozhattak volna.

— Nem, nem — szakított félbe Pjotr Petrovics. — Mindent alaposan átgondoltam... Milyen utak találkoztak volna akkor? Az én szerelmem és az ő szerelme. De a legfontosabb út: az emberszeretet elsiklott volna.

— De mégis... — erősködtem.

— Semmi mégis — vágott kozbe határozottan. — Ha csak mint nő szeretne engem, ön ezért jobban megszeretné? Nem. Ez az ön magánügye... De azért, hogy az embert szerette meg bennem, ki ne szeretné őt? Nos? Kérdezzen meg bárkit, akinek ezt elmeséli.. Emberszeretetéért mindenki szeretni fogja őt. Mert ez nagyobb, átfogóbb...

Sokáig csend volt. Egyikünk sem akarta elsőnek megtörni.

Végül Pjotr Petrovics leszállt az ablakpárkányról.

— Képzelje csak el, nappal tanult, éjszakánkint mellettem volt, készülnie is kellett az órákra, meg otthon is volt dolga...

— A háború alatt minden nő ezt csinálta — állította Kszenyija.

— De Szvetlána a saját példájával is tudott... — Mint sok más mondat, ez is befejezetlen maradt, de megértettük, mit akart mondani.

— Nem, minek ez ide, én nem vitatkozom, csak úgy megjegyeztem — mondta békítően Kszenyija és nyugtalanul nézett a napra. — No, gyógyulást kívánunk, Pjotr Petrovics, minden jót. Munkába kell már mennem, hisz most nem ápolónő vagyok, hanem kőműves. Újat kell építenünk.

Pjotr Petrovics az ajtóig kísért bennünket. Különös érzéssel fogtam meg hideg kezét.

Ahogy kiértünk az utcára, Kszenyija megérintette a vállam.

— Nem haragszik, hogy elhívtam? Megszoktam, hogy néha-néha benézzek. Érdekes ember Pjotr Petrovics. És szereti az embereket. Szépen rajzol, bár a keze nem úgy mozog, ahogy szeretné.

— Hol van most Szvetlána?

— Nincs a városban — mondta Kszenyija sajnálkozva — még nem tért vissza a frontról.

— Hogy? A frontra ment? Nem befolyásolta ebben ez az esete Pjotr Petroviccsal?

— Hová gondol? Az utóbbi időben a férje is ebben a kórházban feküdt. Nagyon összebarátkoztak Pjotr Petroviccsal. Ha annyira érdekli Szvetlána, meg tudom mutatni, van otthon róla képem. Majd este, ha eljön, meglátja. Nem olyan, mint amilyennek gondolja.

— Honnan tudja, hogy milyennek gondolom? — nevettem el magam.

— Hogyne tudnám — mondta Kszenyija. — Maga szerint csak egy légies angyal lehet.

— Nem, Kszenyija — szakítottam félbe. Bántott, hogy ezt gondolja rólam. — Nem angyalnak képzelem el Szvetlánát, hanem gyengéd, de szilárd, erős jellemű asszonynak.

— Szinte férfijellem, ugye?

— Hát... hogy is mondjam... Nem, talán még erősebb jellemnek. Az övé... egy széles társadalmi alapon álló jellem, vagyis több, átfogóbb, mint akár egy, vagy más nő jelleme.

— Az mindjárt más, akkor nincs miről vitatkoznunk — mondta Kszenyija békülékenyen és másra terelte a beszélgetést.

Így, beszélgetve mentünk visszafelé a part mentén, majd letértünk jobbra, aztán még valamerre — nem is figyeltem az utat, csak az idő viszontagságaitól megbarnult kis faházak maradtak meg bennem — és egyszercsak kiértünk az építkezésekhez.

Az utca folytatásaként, majdnem egy fél háztömb hosszat kőalapzat húzódott. Egyik sarkon már a földszinti ablakokig felhúzták a falat. Mindenütt téglarakások emelkedtek, meg sárga földkupacok, amelyek az alapból maradtak meg. A talicskákat, saroglyákat, malteros ládákat, meg az építkezés körül lefektetett pallóutakat telefröcskölték mésszel meg malterral. Az udvar mélyén, egy széles deszkapallón, mezítlábas legény lovagolt körbe egy hosszúsörényű, szürke lovon — maltert készített. Vörös kőpor lepte be a magas, erős lányokat, akik hosszú, keskeny saroglyán hordták az építőanyagot a munkahelyekre. A kőművesek készülődtek a falazáshoz és egy vesszőnyalábbal lesöpörték az odaszáradt szemetet. Még egyre jöttek a munkások, az utca végén feltűnt egy gerendákkal megrakott pótkocsis teherautó.

— Alaposan nekifogtak! — szóltam és elragadtatva nézegettem az építkezést.

— Az egész utca kőből lesz, ha már építünk, hát építsünk jót — felelte Kszenyija, és sietve megkötötte kötényét — látja, ott az utca végén gyárat építenek, selymet csinálnak majd fából.

Megkerülte az építkezést, beállt a többi kőműves közé, odaintette segédmunkásnőjét, aztán felkapta a simítókanalat és kezdte a maltert ügyesen szétteríteni, majd a téglát rárakni.

„Legalább kétemeletes lesz" — gondoltam az alap szilárdságából és méreteiből ítélve.

És elfogott a vágy, hogy beosztásomat minél előbb megkapjam, hogy valahol letelepedjek, levessem az úti ruhát és egy nagy, nehéz dologba fogjak — olyanba, amely majd úgy díszíti a szovjet földet, mint ez az épülő ház. Az elfoglalt emberek sürgése az építkezésen, a lányok csintalan kiáltásai, a balták csattogása és a ledobott gerendák zuhanása — mindez felkavarta a lelkem és felkeltette a munkaszomjamat. Dolgozni, mennél előbb dolgozni! Milyen boldogság is ez: visszatérni a békés munkához, az alkotáshoz!

Tehát az éjjeli vonattal elmegyek Irkutszkba a beosztásomért... De addig...

Keresztül-kasul bejártam egész N-t. Kimentem a város végére és álldogáltam az Uda partján. A víz halkan csobogott a zátonyokon,

egyhangúan, álmosan suhantak a kövek között a kurta hullámok, a víztükrön mindenütt napsugarak táncoltak. Hegyes szárnyú fecskék cikáztak sűrű csapatokban, hol a vizet súrolták mellükkel, szúnyogokra vadászva, hol meg felcsaptak a magasba, majd, a forró nyári égbolt végtelen kékjében egy hirtelen fordulat után, eltűntek a fészekkel telelyuggatott, meredek, agyagos partoldalban. De nem tudtam sokáig gyönyörködni ebben a gondtalan szépségben — mert engem nem a csend és a gondtalan gyönyör vonzott, hanem az élet lüktetése, a dolgozó ember közelsége — és elindultam a fűrésztelepre.

Kiválasztottam egy helyet, ahonnan jól beláttam a gépek előtti munkahelyet és a rakodó területet, ahol frissen fűrészelt sárga deszkaraktárak emelkedtek. Leültem és mohón szívtam magamba a fűrészpor gyantás illatát. A kerítésen túl élénk munka folyt. Csikorogtak a láncok, az elevátoron csúsztak a gerendák, eltűntek a gépek falánk torkában, majd az osztályozó futószalagján kerültek ismét elő, lécekre, deszkákra széthasogatva. Megérkeztek a hosszúlábú, önműködő szállítógépek, kampóikkal megragadták a léckötegeket és odaszorították vastestükhöz, majd rúgóikon hintázva, sebesen elszáguldottak a lepadlózott utakon a rakodó mélyébe. Kevés ember volt látható, csak a szállítógépek vezetői, meg vagy öt-hat munkás az osztályozónál, valószínű a többiek a kirakodásnál dolgoztak.

Újra csak felálltam és elsiettem, mintha valaki kergetne. Amint kiértem az állomásra, mindjárt átlyukasztottam a jegyem. Utazni, minél előbb! Feltétlenül, hogy N-be helyezzenek.

Hirtelen eszembe jutott, hogy még nem voltam Alekszej lakásán. Az indulásig még volt időm bőven, így aztán sietve elindultam Hudonovijékhoz.

A kapu tárva-nyitva állt, a kicsi udvar tisztára söpörve. Minden ablakban virág, éppúgy, mint régen. A lépcsőnél szürke pargetfejkendős, alacsony nénike vesződött egy görcsös fatuskóval. Teljes erőből meglendítette a fejszét, belevágta a szélébe, aztán kétségbeesetten csapkodta tenyerével a fejszenyelet, se kihúzni nem tudta a tuskóból, se szétvágni a fát. Jól elfáradhatott, nehezen lélekzett.

Odaléptem és kivettem a fejszét a kezéből.

— Engedje meg nénikém...

És anélkül, hogy köszöntem, vagy bemutatkoztam volna, a fejszével vadul csapkodni kezdtem a tuskót, míg az egy nagyot recscsent és meghasadt. Aztán a fejszével erőlködve felemeltem és fokát lefelé fordítva odavágtam a földön fekvő hasábfához. A tuskó kettéhasadt. De mindkét darabból hatalmas bütykök álltak ki. Már a látásuk is feldühösített. Élvezettel vágtam a fejszét a legkeményebb

részbe, majd fogtam a tuskó másik felét és egészen a fokáig bevertem vele. Ennek aztán már nem tudtak a csomók ellenállni, szétrepedtek és tompa puffanással hullott egyik darab a másik után a földre. Homlokomról patakzott a veriték, már az ajkamon is éreztem, égett a mellem, a hátam, fájt a karom, de én még kevéseltem is, és amikor a tuskót felaprítottam, körülnéztem, van-e még...

Három órát üldögéltem Usztyinya Grigorjevnánál. Beszélgettünk, és ahogy elnézegettem őt, arra gondoltam, hogy Katya is biztosan éppen ilyen lesz, ha megöregszik. Feltűnőbb hasonlatosságot még soha életemben nem láttam.

Mindenféléről beszélgettünk. Arról, ami éppen eszünkbe jutott, minden összefüggés, következetesség nélkül, de tiszta szívből, arról, aki hozzánk legközelebb állt.

De aztán meg-megakadtunk a beszélgetésben. Usztyinya Grigorjevna mind gyakrabban mondott félmondatokat és nézett elgondolkozva egy pontra. Gondoltam, felvidítom egy kicsit:

— Nemsokára hazajön Katyusa. Szükség is van itt rá...

A nénike a morzsákat szedegette az asztalról és elgondolkozva felelte:

— Mikor Katyusa elhatározta, hogy követi Aljosát a frontra, nyugtalan lett: ápolónőnek tanult és sok más asszonyt is beszervezett ebbe a munkába. Sikerült neki. Volt aki ápolónő lett, volt, aki fehérneműt varrt, javított otthon a kórház részére. Dicsérte is mindenki. Valahonnan még parancsban is kapott dicséretet. Úgy bizony... Sokszor napokig nem jött haza, nem aludt, talán még nem is evett.

Usztyinya Grigorjevna megint elhallgatott, elgondolkozott.

Búcsúzni kezdtem. Mondtam, hogy Kszenyijához megyek és megígértem, hogy visszafelé még benézek pár percre.

A szoba Kszenyijánál nagyon megtetszett. Sarokszoba volt, négy magas, világos ablakkal. Festett padló, a sima falakon semmi dísz, a sarokban — a hollandi kályha mellett — szépen bevetett ágy, a falnál néhány hajlított szék, az ablaknál hímzéstelen fehér abrosszal leterített asztal, rajta szélesszájú üvegkorsó vízzel — mindez nyugalmassá és komollyá tette a szobát. Külön bejárata volt a konyháról, a másik szobába a parányi előszobán keresztül vezetett ajtó. Az előszobában éppen csak a kabátot lehetett felakasztani.

A házasszony már otthon volt, át is öltözött és most a konyhában ült, előtte kréta és szabásminták. Egy sötét anyagot simított ki éppen.

— Zinácskának, a lakótársnőmnek szabok ruhát — mondta és hellyel kínált maga mellett — utalványra kapta az anyagot, neki

nincs ideje megvarrni, idegennek meg nem akarom odaadni, minek költekezne feleslegesen?

Kszenyija váratlanul dicsérni kezdte lakótársnőjét, hogy milyen kiváló jellem:

— Nem is tudom elmondani, milyen nyílt és őszinte. Soha nem haragszik meg, de őrá se tud senki. Mert mindent helyesen csinál. Pedig hát főmérnök és mindenkitől követelnie kell.

Megkérdeztem, hol dolgozik Zinuska.

— Gyárban — felelte Kszenyija olyan természetességgel, mintha minden más felelet lehetetlen lenne — a bútorműhely vezetője. Már azelőtt Leningrádban is műhelyt vezetett.

— Hogyan, ő is menekült?

— Dehogy. Feltámadt halott. De erről majd ő fog mesélni magának. — Bizalmasan nézett rám. — Ha még nincs más a szívében, igazán mondom, sehol nem talál jobb feleséget. — Mikor észrevette arcomon a kelletlenséget, mentegetőzve hozzátette: — Hisz csak a maga iránti rokonszenvből mondtam...

Félbeszakítottam és megkérdeztem, milyen feltételek mellett adja ki a szobát, és, hogy ő hol fog lakni.

— Minek kellenek ide feltételek! — csodálkozott Kszenyija. — Nem vagyok én kereskedő. Itt lakom majd a konyhában, amióta a férjem eltemettem, azóta nem tudok a szobában aludni.

Még egyszer bementünk az enyémmel szomszédos szobába. Mondtam, hogy nem maradok sokáig Irkutszkban. De ha mégis elmaradnék, ne nyugtalankodjon: a szobára szükségem van. Kszenyija beleegyezően bólintott és már éppen ki akartam menni, de ekkor egy ceruzával rajzolt arckép keltette fel a figyelmem, amely a kis sarokasztalkán állt és valahogy eddig nem vettem észre. Kezembe vettem. Katyusa volt, katonásan rövidrenyírt hajjal, fáradtan összeszorított ajakkal. A kép kitűnően sikerült.

— Ki rajzolta? — és hirtelen nyugtalan sejtés villant fel bennem.

— Pjotr Petrovics — mondta Kszenyija.

Leengedtem kezem a képpel együtt.

— Szvetlána?

— Igen. Hát nem értette meg akkor mindjárt? Szándékosan súgtam Pjotr Petrovicsnak...

Óvatosan visszatettem a képet előbbi helyére. „Igen, Katyusa, megismertelek." Eszembe jutott Pjotr Petrovics ragyogó mosolya, mikor kinyujtott kezeire nézett: „Az enyémek... élnek..."

Kinyílt a kiskapu és egy alacsony, szőkehajú lány jött be rajta. Krémszínű selyemblúz volt rajta, kosztümkabátja a karján, kis csomagot hozott a kezében. A kilincs nehezen csukódott, csomagját a hóna alá fogta és vállával nyomta be a kiskaput. Hullámos

haja a szemébe hullt, kis fejmozdulattal hátradobta és egy pillanatra megláttam az alkonyati fénytől megvilágított napsugaras, értelmes arcát.

Kszenyija kinézett az ablakon, könnyedén a vállamra tette kezét:

— Ő az. A mi Zinuskánk...

A KÉT VASZILKA

Mindnyájan vártuk a nagy eseményt: én, az öregek, Kszenyija, a baráti körünkbe tartozó Zina, de legjobban Alekszej. Nekünk könnyebb volt, mert mindnyájan együtt voltunk, de Alekszej nyugtalankodott csupán, végtelen hosszú leveleket küldözgetett, de azokra nem várhatott egyhamar választ; messze volt N. városa attól a német várostól, ahol még mindig a szovjet parancsnokságon szolgált. Minden leveléből kiérződött, hogy rettenetesen vágyik, tudatni akarja annak a városnak nevét, ahol szolgált, de a háromszögletű tábori levelekről változatlan szigorúsággal és figyelmeztetően nézett ránk a tábori posta ötjegyű száma. De a legterhesebb rendszabály Alekszej számára mégis csak az volt, hogy táviratilag nem küldhetett és kaphatott értesítést — táboripostaszámra nem kézbesítettek táviratot.

„Találj ki valamit, barátom — írta nekem — hogyan lehetne ezt megjátszani, úgy megcsinálni, hogy ne egy hónap mulva kapjam meg az értesítést, hanem azonnal?"

Egyik tervet a másik után építettem fel, de egyik teljesíthetetlenebb volt, mint a másik.

Mindnyájan vártuk a kis Hudonogov születését. Katyusa ünnepélyesen, óvatosan járkált köztünk, izgalomtól sápadt ajkán halvány mosoly bujkált.

Azt már rég eldöntöttük, hogy csakis fiú születhet. A kétkedés leghalványabb árnyéka sem merült fel eziránt sem Katyusánál, sem Alekszejnél. És mikor egyszer tréfásan nem fiút, hanem lányt kívántam Katyusának, elhomályosuló szemmel nézett rám.

— Ugyan már! Mért mond ilyet?

Már régen nem magázott és ez nála a sértődöttség és bosszúság legmagasabb fokát jelentette.

A nagy esemény nem sokkal az Októberi Forradalom évfordulója előtt következett be. Szombat esténkint Katyusánál szoktunk összejönni. Ez már szinte szükségszerűvé vált. Ott volt a család és mi: én, Kszenyija, meg Zina. Mindnyájan egyedülálló emberek voltunk és mint ahogy a nap vonzza magához és melegíti a bolygókat, úgy vonzott bennünket Hudogonovék barátságos családi tűzhelye. Meghívás nélkül, ahogy Szibériában a régi időktől fogva szokássá vált,

csak jöttünk „egy kis felmelegedésre", de a mi estéink különlegessége volt, hogy nem üldögéltünk tétlenül. Fjodor apó Usztyinya Grigorjevnával vég nélkül kötögették hálóikat, amelyek olyannak látszottak, mintha nemcsak az Udát lehetne velük elrekeszteni, hanem végigérne az egész folyó mentén, az eredetétől akár a torkolatáig is. Kszenyija újabbnál újabb fortélyos női ruha fazonokat eszelt ki. Katyusa születendő fiának készítette a kelengyét. Zina közel húzódott a lámpához és bútortervrajzokat másolt. Hogy, hogy nem, én is elszórakoztam ezzel a munkával. A kis pufókarcú, kékszemű Vaszilka sem volt tétlen. „Tervező" című játékának alumínium lapjaival foglalkozott, amíg az álom hatalmába nem kerítette és fejecskéje le nem hanyatlott a puha selymes medvebunda szőnyegre, melyet nagyapó hozott a tajgáról. Vaszilka hol repülőgépet, hol emelődarut, hol önműködő ágyúkat készített az alumínium lapokból.

A munka nem zavart bennünket a beszélgetésben és mindig volt miről elbeszélgetni.

Ez az este különösen élénk és vidám volt. Először is felolvastuk Alekszej legutóbbi levelét, másodszor: arról tárgyaltunk, hol fog dolgozni Alekszej, ha hazajön. Harmadszor: Vaszilka nevettetett meg bennünket: a cicát zavarászta és azzal együtt belekeveredett Fjodor apó vékony hálójába.

Katyusa is velünk nevetett és úgy látszik, ezért nem tudta befűzni a cérnát a tűbe. El akarta harapni a cérnát, de csak nem sikerült. Végül azt gondolta, a lámpánál leégeti a cérna végét. Felállt, néhány lépést tett az asztal felé, majd hirtelen szaggatottan felsóhajtott, elfehéredett és leejtette a kezét.

Az ajóhoz ugrottam, hogy valahonnan lovat-szekeret kerítsek, de Kátya visszatartott:

— Nem, nem kell! Elmegyek a magam lábán is. Nincs messze.

Csak édesanyjának engedte meg, hogy elkísérje.

Vaszilka — karján a kiscica — rémülten bámult, nem értette, miért és hova vitte el oly hirtelen éjjel nagymama az anyukáját. Azt sem értette, miért csókolta őt meg anyukája olyan fájdalmas arccal és szeretettel, mielőtt átlépte a küszöböt. Megállt az ajtónál és az ajtón beözönlő hideg pára egészen a válláig beburkolta. Majd elment az ajtótól, óvatosan a padra tette a cicát és sietve a dobozba rakta a „Tervező" alkatrészeit. Azután — valahogy észre se vettük — ágyacskájába bújt és onnan kérdezte félénken:

— Nagyapó, mikor jön haza a mama?

Fjodor apó dünnyögött valamit válaszképpen. Különben is Katyusa távozása után elakadt a beszélgetés. Egy kicsit még elüldögéltünk, majd hazamentünk.

Ezen az éjszakán nagyon rosszul aludtam, valami érthetetlen

nyugtalanság kínozott. Gyakran felébredtem és arra gondoltam, hogy mi néhány óra mulva mindent megtudunk, de Alekszejnek talán két hetet is kinzó bizonytalanságban kell töltenie. És ismét végiggondoltam a vele való érintkezés valamennyi megvalósíthatatlan módszerét. Semmire sem jutottam...

Reggel a konyhaasztalon egy cédulát találtam:

„Elmentünk meglátogatni Katyusát. A teáskanna a tűzhelyen van."

A teáskanna! Épp a teáskanna a legfontosabb most nekem. Ha nem tudtam volna, hogy ezek az őszinte gondoskodás szavai voltak, gúnyolódásnak tekintettem volna. Sebtiben felöltöztem, kiléptem az utcára, s akkor hirtelen eszembejutott, hogy nem gondoskodtam semmi ajándékról Katyusának. Álldogáltam egy ideig a tornácon és töprengtem, mivel szerezhetnék örömet Katyusának; eszembe ötlött, hogy az ablakomban éppen tegnap nyílt ki a geránium, mintha csak ezt a nagy eseményt várta volna.

Csípős nyugati szél fújt és hogy megóvjam a virágot a fagytól, újságpapírba csomagoltam. Az utcák még néptelenek voltak, s olyan furcsának találtam, hogy rajtam kívül senki sem jár az utcán ilyen bokrétával. A házikókban, amelyek mellett elhaladtam, mindennapi életüket élték az emberek. Egyeseknél ez már megtörtént, másoknál még nem következett be és nekik a mai reggel is csak közönséges vasárnapi reggel volt. Katyusának azonban a mai nap — belépés egy új világba, a különleges örömök, különleges izgalmak és gondok világába. Úgy elfoglaltak a gondolataim, hogy észre sem vettem, mikor elhagytam azt az utcát, amelybe be kellett volna fordulnom a kórház felé. Elhatároztam, hogy megkerülöm azt a háztömböt. Nem jártam erre, mióta Kszenyijával a város utcáin kószáltunk és ő behívott a kórházba, hogy meghallgassam az alkotó munkának visszaadott rézmetsző művész elbeszélését Katyusa—Szvetlánáról. Pjotr Petrovicsot elbocsátották a kórházból és hazautazott, de ha N-be marad, bizonyára ő látogatja meg elsőnek Katyusát a kórházban.

Katyusának minden nap több levelet hozott a postás. Az ország minden tájáról érkeztek: küldtek a Csendes-Óceán partvidékéről, az északi telelő helyekről, a Kaukázusból és Moszkva környékéről. Az is megtörtént, hogy amíg N-be érkezett a levél, keresztül-kasul firkálták a postai szervek, mert a címzett elköltözött. Szinte csodálatos volt, milyen állhatatosan követte a kis papírlap annak az embernek az útját, akinek szánták. Harcosok, sebesültek írtak az ő nővérkéjüknek, aki a halál torkából visszahozta őket az életbe. Gyakran írt neki Pjotr Petrovics is. Katyusa boldogan mosolygott, valahányszor ezeket a leveleket mutogatta. Pjotr Petrovics vonásai minden levélben határozottabbak, biztosabbak lettek és mind rit-

kábban szakadtak meg a girbe-görbe, esetlen sorok. Mindig talált Katyusa számára újabbnál újabb, meleg, becéző szavakat. Vajjon most milyen levelet ír neki Pjotr Petrovics, hogyan adja bele az egész lelkét, amikor majd fia születése alkalmával köszönti.

Kiértem arra a széles, nyílt utcára, ahol az új házak épültek. Az emlékezetes alapzat helyén egy teljesen kész, beüvegezett, bevakolt, bemeszelt, hullámos palatetős, kétemeletes ház állt. Moszkvában vagy más nagyobb ipari központban, talán nem keltett volna figyelmet, de itt a régi tajgai városkában egészen új korszakot nyitott meg — a régi város szocialista várossá való átalakításának döntő korszakát. Itt áll az utcában az első korszerű, kényelmes, szép épület, amely az emberekről való gondoskodást sugározza. Amint erre rájöttem, rögtön kitaláltam, hogy az udvarban, a vaskerítés mögött nem közönséges bokrok vannak ültetve, hanem gyümölcsfák és hogy a ház előtti széles térséget, amelyet most vastag hóréteg takar, tavasszal majd virágos kertek díszítik. A főbejáraton egy asszony jött ki — a kezében pénztárca — néhány lépést tett, visszanézett és visszament. Gondosan leverte kesztyűjével a havat, amely a küszöb résébe tömődött, óvatosan becsukta az ajtót és csak akkor indult útjára.

A másik tömbben is épült egy új ház, és ha nem lett volna vasárnap, természetesen serényen folyt volna a munka. Odébb, majdnem a város szélén, de ugyanezen a vonalon, a telkeket letisztították, bizonyára két újabb hasonló ház részére... És ez a legszélső utcája volt N-nek, amely már a vele való ismeretségem első napjától fogva ősrégi városként vésődött emlékezetembe; amely alig látszott ki a földből. Most pedig ezek az új házak úgy emelkedtek a városka elaggott utcái fölé, ahogy az erdőben emelkednek a szétszórt, korhadó gallyak fölé a nagylevelű, ifjú nyírfák.

A kórházban egy ápolónő fogadott; zegzugos folyosókon elvezetett a főépület háta mögött álló épületszárnyba.

A váróterem fehér falai, a tejüvegű gömbcsillárban lévő villanylámpák egyenletes fehér fénye ünnepélyessé tették a környezetet.

A várószoba üres volt. Úgy látszik, Zinával és Kszenyijával elkerültük egymást. Egyhangúan ketyegett a falióra a fehérre festett deszkafalon. A nyitott hollandi tűzhelyben ropogtak és aranyos szikrákat szórtak a vörösfenyő gallyak.

— Üljön le — mondta az ápolónő és eltűnt a válaszfal mögött.

Kicsomagoltam bokrétáimat a papírból és megérintettem a virágok szirmait. Alaposan lehűltek, de a fagy szerencsére megkímélte őket.

Bejött az ügyeletes nővér. Fiatal, telt, kerekarcú leány. Arcán még egyetlen könnyű ránc sem volt. Szokatlanul sápadtnak, fáradtnak látszott. Csak amikor lassan, elnyujtva azt kérdezte „Hu-

donogovához?" — csak akkor értettem meg, milyen nyugtalan, nehéz éjszakája lehetett.

— Igen... Kérem adja át ezt neki. — A nővér tétován vette át a virágot és körülnézett, bizonyára helyet keresett, hova tegye le a virágot.

— Rosszul van?... Hudonogov felesége — kérdeztem remegő hangon.

— Nem, semmi... — mondta a leány, szava elakadt, nem tudta mit csináljon a virággal.

Két-három másodpercnél nem lehetett hosszabb a szünet, de én kibírhatatlanul hosszúnak és nehéznek éreztem.

— Természetesen egyelőre nincs komoly veszély — mondta a nővér, de az „egyelőre" szó fájón csengett a fülemben — de nem ment olyan simán. Meggyógyul... az a fontos, hogy fia van... Mindenképpen fiút akart. Jöjjön el újra. Látogassa meg.

A nővér az ajtóig kísért; lanyha, hűvös kézszorításában semmi biztató nem volt. Az alatt a rövid idő alatt, amit a kórházban töltöttem, megváltozott az idő. Erős szél fújt, sűrűn hullott a hó. Nagy szemekben esett a kemény dara a sötét felhőkből, kopogott a kerítéseken és a házak ablakvédő tábláin. Hirtelen minden olyan egyhangú, kényelmetlen, unalmas lett.

A városi postahivatal hóborította lépcsőin felmentem a széles lépcsőtornácra. Értesíteni kell Alekszejt. De az örömteli szavak most hazugok lettek volna, és a hazug szavak semmi örömet nem nyujtanak, így azután, először életemben, az Alekszejhez írandó levél megfogalmazása súlyos kötelezettség lett számomra. Először megírtam mindent úgy, ahogy volt, majd széttéptem, amit írtam. Hiszen ezek az első órák, az első benyomások. Lehet, hogy tényleg nincs is komoly veszély, ha pedig elmegy a levél, félútról vissza nem kapja az ember... És amíg megnyugtató hírek nem érkeznek, Alekszej gyötrődik, szenved és álmatlanul tölti az éjszakákat, kezében szorongatva ezt a szívszomorító papírdarabot. Mesterkélt mondatokkal megírtam egy másik változatot, teleraktam felkiáltójelekkel, de még magam sem tudtam elolvasni: értelmetlen, lélektelen, hamis szavak... Inkább semmit sem írok, mintsem ilyesmit összefirkáljak... „Üdvözöllek fiad születése alkalmából, Aljosa." — Ezt vetettem papírra, négyrét hajtottam, bedugtam a borítékba, és hogy meg ne gondoljam, sietve beledobtam a levelet a postaládába.

Nyugtalansággal teli napok következtek. Majd minden órában beszaladt közülünk valaki a kórházba, hogy érdeklődjék Katyusa állapota iránt. Esténként pedig összejöttünk, de mindannyiszor csak azt mondhattuk egymásnak:

— Nincs semmi különös...

A kórházban az orvosok, az ápolónők kérdésünkre: „Hogy van

Katya?" — szintén azt felelték: „Nincs semmi különös változás." Betegsége kezdetén egyszer Katyusa is írt nekünk pár szót: „Semmi baj, minden elmúlik..." A láza még ekkor is veszélyesen, könyörtelenül magas volt.

Alekszejtől egymás után érkeztek a levelek. Tovább nem lehetett titkolgatni a dolgot. Röviden, sűrűn írt, sokszor két levelet is kaptunk egy nap. Minden levél csupa izgalom, mindegyikben egy tucat kérdés.

Az örökös nyugtalanságban elérkezett az a nap is, mikor az újszülöttet be kellett íratnunk az anyakönyvbe. Ezen a reggelen különösen rosszul volt az anya. Az ápolónő átadta neki a cédulát, de üres kézzel tért vissza. Semmit sem felelt Katya.

— Elolvasta és behunyta a szemét. Tehát helyesli — mondta az ápolónő.

Rengeteget beszéltünk már annak idején a gyermek nevéről. Szebbnél szebb neveket adtunk neki. Apai nevét is hozzátettük: Konsztantyin Alekszejevics, Jevgenyij Alekszejevics, Viktor Alekszejevics, Alekszej Alekszejevics. Majd próbálgattuk, hogy hangzik becézve: Kosztyenka, Zsenyecska, Vityenka, Aljosenka. Katya mindig csak mosolygott és így nem tudtuk eldönteni, melyik név tetszik neki a legjobban. Alekszej mindig csak a „fiamról" írt, mintha csak „fiam" lenne a gyermek neve. Fjodor apó gyakran azt mondogatta, hogy Fegyának is lehetne hívni: családi emlék is lenne, meg aztán a Fjodor Alekszejevics név akár mérnökhöz, akár generálishoz is illik... Usztyinya Grigorjevna nem szeretett előre találgatni és mérges volt, mikor így alakult a beszélgetés.

— Várjatok még — zsémbeskedett — egy nevet kigondolni nem nehéz...

Valamikor mindez mulatságos volt, de most nem lehetett tréfálni. Az ember egész életére csak egy nevet kap, tehát a legmegfelelőbbet kell kiválasztani. És akiket ez a jog megillet, nem választhattak nevet. Hogyan vehetnénk el az anyától azt a boldogságot, hogy először ő nevezze el gyermekét? Mindnyájan megegyeztünk, hogy a végszükségben ezt csak a nagymama teheti meg...

Usztyina Grigorjevna egyedül indult el az anyakönyvi hivatalba. Legszebb ruháját öltötte fel, feltűzte brosstűjét — egy csontból készült kezet, mely aranyrudat tart függőkkel; valamikor régesrég, fiatalkorában kapta ajándékba férjétől — meleg szürke kendőt kötött fejére és elment. Naivságra vallott, hogy így kiöltözik, hiszen az anyakönyvi hivatalban nem kellett levetni a bundát, senki se láthatta se ruháját, se a brosstűjét, de Usztyinya Grigorjevnának erre vonatkozóan egyéni felfogása, meggyőződése volt. Szokás. Nagyon jó szokás. Az ilyen esemény ünnepélyességét mindenben ki kellett fejezni.

— Ha nincs név, ember sincs — erősítgette Usztyinya Grigorjevna, mialatt az anyakönyvi hivatalba készülődött. — Ha meg születik egy gyerek, csupán az apjáé meg anyjáé, de ha nevet adsz neki, a népnek adsz egy embert.

— De mégis milyen nevet?...

— Nem fogom elnevezni Winterwalternak — legyintett a nagymama.

Mindig megvetette az olyan neveket, amelyeket élettelen tárgyakról, vagy teljesen elvont fogalmakról vettek. Az Eduárdok, Albertek, Henrikek, Emanuelek sem tetszettek neki. Orosz ember orosz nevet viseljen...

Usztyinya Grigorjevna a Vaszilij nevet adta unokájának. Csodálkoztunk ezen mindnyájan. Fjodor apó pedig komolyan megharagudott.

— Egyik is Vaszilij, másik is Vaszilij? Ejnye! Hogy gondolhatsz ilyet? Hogy fogjuk őket megkülönböztetni?

— Majd megkülönböztetjük. Nem réz ötösök — mondta Usztyinya Grigorjevna. — Elvesztettem a fejemet. Kérdezték — magam nem tudtam, mit feleljek. Úgy látszik, eszembe jutott a nagyobbik fiúcska.

Még azon az estén levelet küldtünk Katyusának.

— Elgondolkozott — mesélte később az ápolónő — először összehúzta szemöldökét, majd hirtelen felderült az arca. A két „Vaszilka"* — mondta. Talán a nyárra gondolt, vagy mi. És ismét elvesztette eszméletét...

Lassan másztak a napok. Nem tudom miért, mi a kliencedik napra vártuk a válságot. Majd a tizenegyedikre, tizenharmadikra, tizenhetedikre... De mindannyiszor, mintha csak ki lenne számítva, épp ezeken a napokon emelkedett a láza még két-három tizeddel. A válság váratlanul következett be.

Aki még soha sem futkosott fel s alá szobájában egy kedves ember életéért aggódva, az nem tudja megérteni, milyen muzsikának hatott nekünk ez a két rövid szócska, melyet egy reggel mondott a napos nővér: „Jobban van..."

Nem is tudom, milyen ünnephez hasonlítsam azt a napot, mikor Katyusát hazavittük, odaülhettünk mellé, elbeszélgethettünk és szüntelenül nézhettük sápadt arcocskáját, szeme alatt a magas láz okozta sötét karikákat.

A betegség nagyon megváltoztatta Katyusát. Szinte megnyúlt, a keze megfonnyadt ujjaival olyan volt, mint egy gyermeké, szeme elvesztette régi kékségét. Pillantásában határtalan fáradtság látszott, mintha az egész napot átaludta volna. Csak akkor élénkült fel, mikor karjára vette a kis Vaszilkát.

*Vasziljoh = buzavirág — *A ford.*

Usztyinya Grigorjevna dorgálón zsémbelt vele:

— Mit fárasztod magad. Nézd meg, mi lett belőled: nem is ember, hanem egy testetlen árnyék.

— Jó így nekem, mama! Hány éve vártam erre...

— No hát, várjál még egy kicsit! Most senkivel ne törődj, magadra vigyázz. Csak magadra legyen gondod...

És elvette tőle Vaszilkát.

Katyusa elfedte szemét tenyerével, ujjai lassan mozogtak, szétsimogatta homlokán a ráncokat — csak nemrég kerültek oda — majd leengedte a kezét és durcásan nézett anyjára.

— Nem, mama, nem tudok csak magamra gondolni — mondta, majd hozzátette: — Nem, nem tudok...

Fjodor apó rendszerint nem avatkozott bele ezekbe a vitákba, de látszott rajta, hogy a lánya pártján van. Odahívta a nagyobbik Vaszilkát és oktatóan azt mondta:

— Látod, micsoda kalamajkát csinált az öcséd! És nélkületek mégsem élet az élet; értetek odaadunk mindent, a legdrágábbat is a világon. Ezt jól jegyezd meg: kösd a bajuszodra.

— Nekem nincs bajuszom, nagyapó, — szeppent meg a gyerek, mintha ebben ő volna a bűnös. — Addig kösd te a tiedre...

— No csak, még hogy én kössem! Nekem nemcsak a bajuszomra, de még a szakállamra is mennyi van kötve!...

Vaszilka bizalmatlanul nézett nagyapóra: nem látott semmit se a bajuszára, se a szakállára kötve.

A nagyobbik Vaszilka féltékeny volt a kisebbikre. Akárhogy igyekezett is Katyusa, hogy egyenlően ossza meg szeretetét köztük, a kisebbiknek több jutott. Ezért szemrehányást tett magának, habár tulajdonképpen nem volt miért szemrehányást tenni: nagy szenvedések közepette született és most nem a nagyobbiknak, hanem a kisebbiknek volt szüksége rá minden pillanatban. Nem tudom, más is észrevette-e ezt rajta és a nagyobbik Vaszilkán kívül, de engem váratlanul ért Katyusa kérdése, amit egyszer hirtelen hozzánk intézett, miközben az alvó gyereket nézte:

— Minden gondolatom a kicsikéé. De azelőtt a nagyobbikat szerettem kimondhatatlanul. Csakugyan attól van ez, hogy a kisebbik édes gyermekem, a másik meg fogadott?

Ki tudott volna felelni erre a kérdésre? Úgy éreztük, hogy az édes gyermeke iránti nagy szeretete a természetes. Kimondani azonban nem volt könnyű.

— No maguk mit gondolnak? — kérdezte Katyusa és nyugtalanul simogatta homlokán a ráncokat.

Felelnünk kellett valamit, és megkönnyebbülten sóhajtottunk fel, mikor megszólalt Fjodor apó:

— A szeretetet Katyusa nem lehet mérlegen mérni. Úgy oszlik meg, ahogy megoszlik. Erre a szeretetre épül a mi egész életünk. Ez

az oka, hogy néha egy valamire fordítjuk, néha pedig megosztjuk. Csak te feleslegesen megzavartad magad. A szeretet nem víz, hogy kimerítsd egy hordóból és aztán azt tedd vele, amit akarsz. Mindenkit másképp szeret az ember: másként az apját, az anyját, a férjét és másként a gyerekeit. A szeretet különböző és különbözők a mértékei is. Szereted az édes gyermekedet, de ne hasonlítsd össze a fogadott gyermek iránti szeretettel. Annak más szeretet jár. Azért gyötrődsz, mert a nagyobbikat nem ugyanúgy szeretted mindjárt. Megérkezett a második és elfoglalta az őt megillető helyet.

Kszenyija azonban tagadóan rázta a fejét:

— Ebben nem értek egyet. Csak feleslegesen megzavarják Katyerinát. Tudom magamról. Nálam így volt: mikor az első megszületett, kimondhatatlanul szerettem, aztán jött a második és őrá fordítottam egész szeretetemet. Később kiegyenlítődött. Így van ez minden anyával. Magától helyre jön ez Katyerinánál is. Nem kell felizgatni, meg a fülébe duruzsolni: „Ez édes gyermeked, ez meg fogadott."

— Már megmagyaráztam neki, hogy értettük mi azt azelőtt... — mondta zsémbesen Fjodor apó.

— Most azonban mások az emberek — vetette ellene haragosan Kszenyija — Katyerinának nem kell hajbókolnia a régi szokások előtt.

Kátyusa felállt, odament az ablakhoz és oly sokáig állt ott, hogy elfelejtettük ezt a nehéz beszélgetést. Kszenyija hosszú mondókába fogott, hogy milyen hidegben dolgoznak most a falazásnál és hogy milyen télen a vakolónak a bepucolási munkáknál: befűt a vaskályhába — és tessék, lehet melegedni... Ekkor intett a szemével nekem. Körülnéztem. Katyusa a kis ágynál állt, amelyben a nagyobbik Vaszilka aludt, és feltűrte, felhajtotta az alvó gyermek alól lelógó takarót. Ebben nem találtam semmi különöset: Katyusa minden este ugyanígy betakargatta Vaszilkát, de Kszenyija nyilván észrevett valami mást. Kérdően néztem rá, Kszenyija rejtélyesen kacsintott. Figyelmesebben megnéztem és Katyusa arcán különös meleg és gyengéd mosolyt vettem észre...

...Hazamenet Kszenyija megmagyarázta:

— Milyen ember is Katyerina? Nagyon is érzékeny lelkű. Sokáig élt külön az öregektől, lehet, hogy nem értik meg, hogy ő már felnőtt; az öregek mindent a saját mértékükkel mérnek: nekik az egész világ elfér egy téli szálláson, a szeretet meg egy marokban. No és itt van a gyerekek neve. Akár elvesztette a fejét Usztyina Grigorjevna, akár nem, hibázott, mikor a másodiknak is Vaszilka nevet adott — habár szép név. Fjodor meg majdnem szemrehányást tesz érte: így az édes gyermek elkülönül a fogadottól. Mind egy követ fúj. Mire jó ez? Katyerina tiszteli szüleit, de látszik, hogy

érzi, hogy megint csak kordában akarják tartani. Ezt meg is mondtam, és figyelte, hogy felélénkült? Amikor meg Fjodor beszélt — elkomorodott. Nos, maga is láthatja, hogy az nagyobb visszhangra talált a lelkében; hogy közelebb áll az egyéniségéhez.

Ez után az este után hamarosan Irkutszkba kellett utaznom. Körülbelül egy hónapig maradtam ott, és mikor visszatértem, villámcsapásként ért a hír: Hudonogovéknál viszálykodás tört ki nemrég. Hogyan és miért — Kszenyija maga sem tudta pontosan, de kezeskedett annak hitelességéről: a meg nem értés fekete macskája átfutott Katyusa és Usztyinya Grigorjevna között. Megpróbálta kifaggatni őket, de Katyusa, aki mindig őszinte volt hozzá, ezúttal kitérően válaszolt, kedvetlenül nevetgélt, azt mondta, nem történt semmi, Kszenyija képzelődött. Usztyinya Grigorjevna meg hallgatásba burkolózott. Pedig hiába titkolják, mindjárt észre lehet venni, hogy szakadás állt be a családban...

— Jó volna, ha maga beszélne Katyerinával — fejezte be Kszenyija nem valami örvendetes közlendőit. — Valahogy magával szemben mindig elfogulatlanabb. Most segítségre, támogatásra van szüksége. Még ha írt is Alekszejnek, mikor jöhet onnan válasz? Gondolkozzon rajta. Hiszen egyetértő család, de ha a viszálykodás megindul — szélesedik, mélyül, egyre kínosabb lesz — férj és feleség elválnak, a gyerekeknek nincs maradásuk a szülői házban. És Katyerina — hát hogyne — már rég megállja a helyét az életben. Nem kell, hogy alávesse magát az öregeknek. Ha tompa is a fűrész, de minden nap hozzáfog a fűrészeléshez, nincs olyan gerenda, amit át ne vágna. Majd megpuhulnak...

— Nem tudom, Kszenyija, nem tudom el sem képzelni, hogy Hudonogovijéknál — mondtam bizonytalanul — hogy ebben a családban viszálykodás legyen. Lehetséges, hogy összezördültek valami csekélységen...

— És ha mégsem csekélységen? — kérdezte hirtelen mérgesen Zina, aki a beszélgetés végén bejött a szobába. Hirtelen nem is tudtam, mit válaszoljak.

— Már engedje meg Zinocska, csakugyan csekélység, mi lehet más? Asszonyi veszekedés, hogy hogyan fürösszék a gyereket? Hadd haragudjanak egy kicsit...

— Az sem csekélység — vetette ellen Zina. — Hogyan neveljünk fel egy embert — ezt nem nevezheti csekélységnek. Ne felejtse el, milyen felelősség hárul az anyára... De persze én is azt hiszem, hogy ez most valami komolyabbal van összefüggésben.

— Mire gondol?

— Igazán magam se tudom megmondani. Nézze, sok mindenért összeveszhetnek az emberek: kölcsönös gyűlöletből is, kölcsönös szerelemből is, sőt még akkor is, ha őszintén jót akarunk tenni a má-

siknak. Előttem most csak egy világos: ennek a konfliktusnak a szeretet az alapja és...

— Akár szeretet, akár valami más — sóhajtott fel Kszenyija, nem hagyta, hogy Zina befejezze, amit gondolt — csak meggyötör az élet. Nincs egyetértés. Ezért történt mindez köztük, de a szíve fáj mindegyiknek.

Másnap rögtön elmentem Hudonogovékhoz.

Katyusát nem láttam otthon. Azonnal tisztában voltam: igen, a civakodás szürke árnyéka valóban megtelepedett itt. Csak be kell menni egy ismerős lakásba, rögtön észrevenni: boldogok-e a lakói vagy sem. Ha ők hallgatnak is erről, beszélnek helyettük a tárgyak. Ha a padlót nem seperték fel, bár volna, aki elvégezze, ha nem szedték le az asztalt, bár már rég megvacsoráztak, ha hideg a lakás, a fa meg ott hever a kályha mellett — ezt nem lehet megmagyarázni azzal, hogy „nem értünk rá". Az emberek elvesztették kedvüket, gondolataik csak a saját „én"-jükkel vannak elfoglalva, mert olyasmi a civakodás lényege, hogy mindegyikük magába zárkózik, el van ragadtatva magától — a maga eszétől és azt hiszi, hogy ítélete csalhatatlan — minden egyebet elutasít.

Usztyinya Grigorjevna nyitott ajtót, kurtán üdvözölt, az asztalhoz ment és leült a lócára. Fjodor apó az ágyon feküdt a fal felé fordulva. Mellette kis ingecskében egy vánkoson szundikált Vaszilka. Rendesen ilyen korán nem szokták lefektetni...

— Katya hol van, Usztyinya Grigorjevna?

Csak most vettem észre, hogy a kicsi Vaszilka nincs a bölcsőben.

— Elment... nemsokára itt lesz... — felelte valahogy tompán Usztyinya Grigorjevna.

Ellenséges érzés mozdult meg bennem az azelőtt oly kedves, kicsi öregasszony iránt. Mindent megértettem: igenis ő és csak egyedül ő az oka mindennek! Nem kérdezek tőle semmit, hadd mondjon el mindent magától. Elfoglaltam szokott helyemet a kályha mellett, a ládán.

Nem fér a fejembe, hogy tudtunk oly sokáig hallgatni. Nem figyeltem az időt, de egy óra is eltelhetett így.

— Hogy vannak? — kérdezte végre Usztyina Grigorjevna.

— Jól. Jól vagyunk — feleltem szárazon. — És maguk?

Usztyinya Grigorjevna tenyerével végigsimította az asztalt, megakadt egy nedves folton a viaszosvásznon és undorodva visszahúzta a kezét. Felállt, levette a szögről a törlőruhát, átdobta a vállán és mosogatni, törülgetni kezdte az edényt.

— Nálunk... — látszott rajta, hogy nehezére esik elkezdeni a beszélgetést. — Ma végkép összevesztem Katyusával. Nem tudom, te hogyan ítéled meg, a fiatalság ma mind a maga feje után megy, nem tudom megérteni, én a szívemre hallgatok...

Rendet csinált az asztalon, egymásra rakta az edényeket és letakarta a törlőruhával.

— Nagyon legyengült a betegség után... nincs vére... nem tudom nézni — a szívem fáj érte. Többet kellene feküdnie, híznia kellene... Mi Fjodorral, akárhogy is, de keresünk. „Te meg varrj — mondtam neki — értesz hozzá, maradj itt — pihend ki magad. Senki nem szólhat meg: megjártad a háborút, beteg voltál, van két gyermeked. Megtetted a magadét. Majd könnyebb lesz az élet — tudod, majd akkor..."

— De hát mit akar Katyától? — majd fölforrt bennem a bosszúság.

— Katyától? — kérdezte vissza Usztyinya Grigorjevna. — Nem akarok én semmit tőle. Neki szeretnék... Könnyebbé akarom tenni az életét. No, a háború... Tűzben égett az orosz föld, mindenkinek fellángolt a szíve. Katya napokig haza se jött, tutajokon dolgozott, majd később a kórházban, sebeket gyógyított, ő maga szenvedett, másokat megszabadított a szenvedéstől — mit mondjak még? Így is kell. Ahová csak néztünk — mindenki a háborúnak élt, annak dolgozott. Katya még a frontra is kiment. Nem sírtam akkor, bár sok minden megfordult a fejemben. Mert hát nem ünnepre, halálba mentek az emberek. Megint csak nem szólhattam semmit. És azt gondoltam...

Várakozóan nézett rám, úgy lehet, helyeslő szavakat várt. Hallgattam. Előbbi bosszúságom még nem csillapodott le, de más is vegyült hozzá: szántam az anyát, aki szenved gyermekéért és nem tudja, hogy és mivel segíthetne rajta...

— Ha akkor Katyenka elpusztul, biztosan összetör a bánat, de tűrtem volna. És most saját kezemmel temessem a földbe? Nem, nem bírom, inkább én magam haljak meg. No, és hogy történt... Azt mondta: „Elmegyek, elhelyezkedem." „Nem, Katyenka, jobb neked itthon" — mondtam neki. Nem értjük meg egymást, mintha fal volna köztünk. Ma meg butaságból olyat mondtam neki...

— Usztyinya Grigorjevna! — kiáltottam, felugorva a ládáról. — Hol van Katya? Talán végkép elment innen?

— Nem, nem! Hová gondolsz, az istenért! — suttogott gyorsan Usztyinya Grigorjevna és ijedten ellökte magát a kezével. — Hogy mehetne el végkép?

— Hová ment? Miért vitte magával Vaszilkát? — az aggodalom mindinkább úrrá lett rajtam.

— Dühösen azt mondtam: „Ha elmész dolgozni — nem gondozom őket" — bökte ki sápadtan Usztyinya Grigorjevna. — Azt hittem, ezzel visszatarthatom, de fogta a gyereket és — elment.

— Már engedd meg — Fjodor apó felemelkedett az ágyon, széles

tenyerével egészen elfödte az alvó Vaszilka vállát — tulajdonképpen milyen jogon kiabálsz te vele?

— Minden ember jogán, akinek mindig törődnie kell a másikkal — vágtam vissza, és nem vettem észre, milyen furcsa színezetet kapott vitánk — hogy nem vagyok Katya hozzátartozója — ez most másodrendű kérdés.

— Nem arról beszélek — mondta Fjodor, anélkül, hogy hangját felemelte volna. — Mi Usztyinyával megbeszéltük a magunkét. De azt mondom, hogy minden dologban ismerni kell annak kezdetét.

— Tudom, hogyan kezdődött — csak le tudtam győzni felháborodásomat — úgy kezdődött, hogy maguk úgy tekintik az életet, mintha csak a maguké volna, Kátyát pedig, engedjék meg, én inkább megértem. Ő ezekben az években nem magára, hanem az emberekre gondolt. Az emberek közelebb állottak hozzá, mint saját maga, és ez az, ami szép benne.

Nagyon élesen és sértően támadtam volna rájuk, ha ebben a pillanatban nem nyílik az ajtó és nem lép be Katyusa. Futólag rápillantott felhevült arcunkra, — valószínűleg mindent megértett — ágyához lépett, ráfektette Vaszilkát, gyorsan levetette kabátját, aztán vigyázva felhajtotta a takarót és átvitte Vaszilkát a bölcsőbe. Mindezt szó nélkül végezte. Mi is hallgattunk. Aztán Katya odaült az asztalhoz, szokott mozdulattal végigsimította homlokát és akaratlanul leejtette kezét.

— Mama, te vetted ki a táskámból a munkakönyvem? — kérdezte kimerülten, legyőzve fáradtságát.

Usztyinya Grigorjevna szaggatottan felsóhajtott és nem felelt semmit.

— De miért? Mire való ez? — mondta Katyusa erőltetetten mosolyogva. — Igazán, olyan gyerekes ez... Azt hiszed, így visszatarthatsz? Ma nem tudtam elintézni a formaságokat, de holnap elmegyek. Értse már meg... Hogy nem tudod ezt megérteni!

— Mondanám neked kislányom: „Tedd, ahogy jónak látod", ha ki tudnám ezt mondani — mondta izgatottan Usztyinya Grigorjevna. — Mondanám, de a szívem azt kiáltja: „Tartsd vissza, tartsd vissza, ne vidd pusztulásba!"

— Pusztulásba? — Katya megint elmosolyodott. — No, hát mivel győzhetnélek meg? Látod, nyugodtan beszélgettünk, vitatkoztunk egymással és még mindig ott tartunk. Látom már, nem tudlak jobb belátásra bírni. De mama, te sem törsz meg engem. Hogyan jussunk mégis dűlőre, nem tudom. Beszéljünk meg hát még egyszer mindent, amit kell, aztán zárjuk le, és ne térjünk rá vissza többet. Ha téged érdekel — fordul felém hirtelen Katyusa, és a segítség reménye csengett hangjában — ha téged érdekel, hogy mit

beszélünk, hallgasd meg. És mondd a szemembe, hogy helytelenül cselekszem. Hátha meggyőzöl...

— Becsületesen megmondom neked az igazat, Katya...

Katyusa bizalma kötelezett, hogy egyenes legyek és megfogadtam magamban, hogy, ha úgy látom, nincs igaza, nem fogom védeni.

— Istenem — kezdte Katyusa és az asztalnak dőlt, tenyerébe támasztotta arcát. — Ma bementem a kórházba. Már rég kikerült mind, aki akkor ott volt, mikor én. De vannak újak, olyanok... Mindnyájunk számára vége a háborúnak, meg is feledkeztünk már róla, vagy most felejtjük el, de nekik... És mégis, mit csinálnak? Dolgoznak, tanulnak. Sebeik begyógyultak, de nyomorékok maradnak. Ezek az emberek mégse magukra, bánatukra gondolnak, nem kiabálnak: „Nézzétek, hősök vagyunk! Hajoljatok meg előttünk!" Mind csak egyet gondolnak: nem szánalmat követelnek, nem segítséget, hanem dolgozni akarnak a köz javára, mint azelőtt. Sehogy nem lehet tőlük elszakadni. Országunk is azért nem alázkodott meg az ellenség előtt, mert nem szakadt el tőlük. Te meg, mama, most azt mondod: „Csak magadra gondolj..."

— És újra csak azt mondom: háború volt, ömlött a nép vére, de most nem bűn, ha magadra is gondolsz — Usztyinya Grigorjevna mintha összeszedte volna magát, elszánt vitára készült.

Fjodor apó visszahanyatlott a párnára, nem avatkozott bele.

— Nem, mama, akármennyit és akármit is beszélsz, tudom: az embernek mindig a néppel kell tartania. Háborúban, békében, örömben vagy bajban...

— Nem veszlek én el a néptől, Katyenka. Csak előbb gyógyulj meg...

— De mama, hisz én ápolónő vagyok, tudom, mit lehet és mit nem. Van erőm dolgozni, tudok dolgozni... De így, ez rosszabb nekem...

— Hát dolgozz itthon Katyenka — Usztyinya Grigorjevna hangja most panaszosan csengett. — Hiszen két gyermeked van. Ki vetheti a szemedre?

— Hagyd abba, mama! Hallgatni sem bírom! — Katyusa felkelt az asztaltól, úgy összehúzta szemöldökét, hogy mély redő szelte át homlokát. Megállt anyja előtt: — Nem tudok egyedül magamnak kellemes életet építeni. Te, mama, nem láttad, milyen bánat van ott, ahonnan ő jött — Katyusa az alvó nagyobbik Vaszilkára mutatott — milyen szerencsétlenség érte ott az embereket. És hogyan élnek ott most, miben járnak, mit esznek. Azt mondod, de nem hiszed, hogy üszök és hamu van ott a házak helyén, a földeken nem búza, hanem burján nő, ha a gyermek nem jó helyre lép — széttépi egy átkozott német akna. Te ezt nem láttad a saját sze-

meddel, azt gondolod: vége a háborúnak. Nem, mama, a háborúnak nincs vége. Nemcsak akkor van háború, mikor dörögnek az ellenséges ágyúk, hanem akkor is, amikor még csak beirányítják ezeket az ágyúkat, akkor is, ha ugyan már beszüntették a tüzet, de még ott vannak a csatatéren. Nekem katonai rangom van, mama: egészségügyi őrmester vagyok, én szolgálatban akarok maradni, jogom van rá! Mit számít az, hogy leszereltek! Ha kell, újra jelentkezem. Nem leszek haszontalan ember...

Megállt, a gyors és izgatott beszédtől kipirult, lihegett. Aztán mikor lélekzethez jutott, újra rákezdte: — Persze, igazad van; most nehezebb, mint régen. De én azt hittem, hogy van egy anyám, aki megérti a lányát és van nagyanyja a kis unokáknak... De te azt mondtad: „Ha elmégy dolgozni — nem gondozom őket"... Megint csak azt mondom: dolgozni fogok, a gyerekeket meg beadom nappalra — egyiket a bölcsődébe, másikat az óvodába. Így a munkában sem fognak zavarni és anyjuk is maradok. Mama, hisz értük fogok dolgozni, hogy boldogok legyenek. Úgy... No, nem tudom, hogy magyarázzam meg neked gondolataimat... Lehet, hogy nem is vagy bűnös azért, hogy így ítélsz: kezdted volna velem együtt az életet — akkor együtt is tartanál velem. Mama, ne okozz nekem rosszabbat, mint más anya a lányának. Ej, későn értettem meg az életet, jobb lett volna, ha előbb megértem, de még nincs egészen későn — még sokat tehetek, messzire juthatok. El is jutok. Nem fordulok újra vissza — most ritkán mondott egy-egy szót, lassan beszélt, látszott, hogy nagyon kimerítette a nehéz lelki harc.

— Te, mama, csináld, ahogy jónak látod. Ha ezekután kínos lenne együtt élnünk, elmehetek, maradjatok ti Alekszej házában, én elmegyek, nekem könnyebb elmennem. De amit elhatároztam, meg nem másítom. Nos, megint elmondtam neked mindent. Add ide a munkakönyvem Holnap elmegyek, elintézem a felvételi formaságokat, magammal viszem a gyermekeket is... — nem tudott tovább beszélni: hangja megtört és elakadt.

— Katya — mondtam csendesen — gyere át hozzánk, valahogy megférünk. Gondolom, Kszenyija nem utasít vissza...

Ekkor felkelt az ágyról Fjodor apó. Mint egy medve, támadt rám, önkénytelenül is hátraléptem, nem birtam ki a tekintetét.

— Te — mondta dühösen nekem — a szavaid — akár a méreg...

Odament Katyusához és nagyon erősen, apaian ajkon csókolta. Aztán, egy szót sem szólva átment a konyhába.

Míg Katyusa beszélt, Usztyinya Grigorjevna ültében mind mélyebbre és mélyebbre hajtotta a fejét. Láttam, hogy kövér könnycseppek hullottak ruhája ölébe és rázkódott keskeny, hegyes válla.

Felsírt a kis Vaszilka. Usztyinya Grigorjevna, Katyusát megelőzve, mellette termett, remegő kézzel kibontotta a pólyát, felvette

a gyermeket és magához szorította. Katyusa bizalmatlanul, feszülten, de örömmel nézte.

— Vaszilkám, kicsikém — duruzsolta Usztyinya Grigorjevna — nem adlak oda senkinek.

Katyusa végigsimította ujjaival a homlokát, körülnézett.

— Istenem, micsoda piszok van nálunk! — mondta undorral, mintha csak most látta volna a szobát. — Legalább a padlót felseperhették volna. Hideg van, a kályha nincs begyujtva...

És a söprűért nyúlt...

Csendesen a kályhához léptem, a szokott helyén megtaláltam a baltát és a fát, és hozzáfogtam gyujtóst hasogatni. A nedves fa rosszul égett a kályhában, fújni kellett — parázs és hamu repült az arcomba.

— Ej, te! — hallottam felettem Fjodor apó hangját. — Nem így kell azt! Majd mindjárt én...

Leakasztotta sapkáját a szegről és térdre ereszkedve csapkodni kezdett vele a nyitott ajtócska előtt. Valóban a fa hamar lángra lobbant és éltető meleg áradt szét a szobában. Katyusa pedig ezalatt kisepert, kirázta a tornácon a tarka rongyokból készült szőnyeget és leterítette a küszöbtől az asztalig. A vége összegyűrődött, segítettem kisimítani. Usztyinya Grigorjevna elcsitította a kis Vaszilkát és hozzáfogott, hogy levetkőztesse a nagyobbikat. Csak Fjodor térdelt még mindig a kályha előtt és hunyorgás nélkül figyelte, hogy kígyózik a nyugtalan láng.

— Gyerünk, igyunk teát... együtt mindnyájan — mondta hirtelen és boldogan, öregesen felnevetett.

Sokáig barangoltunk a fenyves vadonban. Itt nemrég avartűz volt és átható, csípős kátrányszagú füst terjengett a föld felett. Helyenként, a fák csonkjainál, amelyek feketére szenesedtek a tűzben, vagy a kiszáradt cserjék gyökerei között még fel-fellobbantak az elhaló tűz piros lángnyelvei. Fejünk fölött a nyírfák vékony, hajlékony csúcsán hintázva, szüntelenül csörögtek a szarkák — a vadászok érkezését adták hírül valakinek. Nem tudom, tele volt-e velük az egész erdő, vagy ketten voltak csak mindössze, de megsejtve útirányunkat, fáról fára repültek előttünk. Meguntuk már ezt a szarka távírót. Alekszej többször megfenyegette őket öklével, sőt azt is megígérte nekik, hogy közéjük ereszt egy golyót.

— Azt a fűzfán fütyülőjét, szinte kínálkoztok a puskacső végire! — mondta széles mosollyal és megigazította vállán a „flintáját". — De nem lövök többé gallyat.

Nem így történt azonban.

Az erdőszélen, amelyet megkímélt a tűz, egy tavasziasan vörös szőrű mókust pillantottunk meg. Félig kiszáradt fenyő tetején ült, egy vékony ágacska legvégén, készülődött, hogy átugorjon a szomszédos fára. De a távolságot, úgy látszik még ő is sokallta, így hát csak lompos farkát mozgatta és sehogy se tudta rászánni magát az ugrásra. Sziluettje tisztán rajzolódott ki a háttéren: a tavaszi sötétkék égen. Alekszej gyorsan lekapta válláról a „flintát".

— No ezt most...

Eldördült a lövés és tisztán láttam, hogy a mókustól néhány centiméterre letörött az ág, és a mókus az ággal együtt — még most is kapaszkodott belé — bukfencezett a földre. De bár nagy magasságból esett le, mégsem történhetett semmi baja, mert azonnal felpattant, mint a labda és eltűnt az alacsony fenyőcsemeték között.

— Azt hiszed: elhibáztam? — kérdezte sértődötten Alekszej. — Készakarva lőttem így.

Tulajdonképen ez volt egész napi vadászatunk. Kószáltunk az erdőben, nem néztünk semerre sem, csak mentünk, gyönyörködtünk, megrészegülten a tavaszi levegőtől, fénytől...

Reggel, közel a folyóparthoz, egy kis fekete láposban, amelyet

évszázadok óta kaszálatlan, szélvihar kuszálta sárga fű borított, dürgő fajdkakasokat vettünk észre. A dürgés időszaka már elmúlt, ezek csak csupa buzgóságból verekedtek.

— Azt hiszem, a part felől le lehet kapni őket — mondtam a távolságot mérlegelve.

— Nem, nem találod el — messze van — vette el ötletemet Alekszej. — Semmi értelme. Menjünk csak így tovább.

És „csak így" mentünk a fajdkakasokra, nem rejtőztünk, még csak nem is lopakodtunk. A madarak levegőbe emelkedtek és elszálltak, mielőtt még háromszáz lépésre megközelítettük volna őket. Alekszej lelkesülten hallgatta csattogó szárnycsapásaikat.

Hej, micsoda erő! Szinte átfúrják a levegőt...

Azután a hófehér kacsákra lőtt, amelyek az Uda túlsó partjánál úsztak. A folyó itt olyan széles volt, hogy Alekszej „mordályának" kerek golyói a vízbe pottyantak, mielőtt még a célt elérték volna. A kacsák figyelemre se méltatták a lövéseket. Alekszej egy tucat töltényt pazarolt erre a nyilvánvalóan reménytelen ügyre. Látszott, hogy nem a vadászzsákmány érdekli.

Ez volt az első nagyobb kirándulásunk, mióta Alekszej hazajött.

Eszembe jutott megérkezésének napja. Egy sötét áprilisi alkonyatkor valaki megkocogtatta ablakomat. Félrehúztam a függönyt — Fjodor nagyapó állt kint. Csak egyetlen szót kiáltott: „Aljoha" és mindent tudtam mindjárt.

Alekszejéknél leírhatatlan zsivaj volt. Mindenki egyszerre beszélt, ki szipogva, ki nevetve. Az idősebbik Vasziljok az egyik sarokból a másikba száguldva, ugrándozott és kiabálása kicsengett a hangzavarból: „Apám, apukám, apácskám!" Druszája halkan és reménytelenül sírdogált ágyacskájában, Usztyinya Grigorjevna sehogy se tudta megnyugtatni. Katyusa hol eltűnt a válaszfal mögött és valamit készített ott sebtiben, hol meg visszafutott a szobába és bekapcsolódott az általános beszélgetésbe. Fjodor nagyapó fontoskodva és ünnepélyesen dörmögött. Az érdekelte, milyen a szétrombolt, legyőzött Berlin és mit jelentenek a csíkok Alekszej vállapján.

Ez engem nem is érdekelt:

— Ez már igen! Törzsőrmester! És ezt már nélkülem...

— Hát tudod — Alekszej szinte mentegetőzött — előléptettek...

És az asztalon, az ágyon, a lócán, a padlón — mindenütt nem túl hasznos apróságok hevertek, Alekszej hozta őket ajándékba a családnak. Ő meg a szoba közepén állott, felelgetett a körülállók kérdéseire és hol erre, hol arra fordult. Közben egyre zsebeiben kotorászott. Teljesen kiürítette őket.

— Itthon vagyok hát! — dünnyögte boldogan mosolyogva, és egyik beszédtémáról a másikra ugrált. — Igen: egészen itthon va-

gyok... és nézd milyen házakat rittyentettek itt azóta... És mindenütt így járja most... Vaszilkát már iskolába kell adni tán, hiszen felcseperedett! Felderítő lesz! Generálist faragok belőle! Hát te Katyenka, hogy vagy? De jó itthon... Csak nem tudom, mibe fogjak először?

A barátomra jellemző életöröm, az a törekvése, hogy azonnal, egyszerre nekifogjon mindennek és jól el is végezze, nem csökkent a háború alatt. Alekszej, hacsak egy szabad órát szakíthatott, rögtön vagy a folyóhoz szaladt, hogy horgokat vessen a menyhalaknak, vagy keresztül-kasul bejárta a várost, hogy valami újságot fedezzen fel és örülhessen: „Lám csak, hogy megcsinálták; mintha nem is lett volna háború...", vagy pedig puskával az erdőbe ment. És engem igyekezett mindenhova magával cipelni.

— Nem szeretek egyedül lenni — mondta — meg kell osztanom örömömet egy élő emberrel.

Megérkezése után két-három nappal, azonnal munkába állt.

— Hát mi vagyok én, hogy asszony kenyerén éljek?

Nagyon büszke volt arra, hogy Katyusa dolgozik. És nem is akármit, felcser a segélyhelyen. A maga ura! És nem akárhol, hanem a műrost-gyár építkezésénél!

— Ha felépítik a gyárat, rendelőt nyitnak benne, és Katyusa lesz a vezetője — mondogatta meggyőződéssel.

Ő maga újra a fafeldolgozó üzemben dolgozott — most végre elérte régi vágyát, asztalos lett a bútorműhelyben. Zina elégedett volt vele, dicsérte:

— Nagyon szorgalmasan dolgozik. Az isten is bútorasztalosnak teremtette.

Alekszej már többször hívott, hogy menjek el a műhelybe és nézzem meg azt az ebédlőszekrényt, amelyen dolgozik — valamit meg akart beszélni velem. De sehogy se tudtam időt szakítani, egyik napról a másikra halasztgattam hát a látogatást. Úgy határoztunk, hogy ma korábban jövünk vissza az erdőből és hazafelé bemegyünk az asztalosműhelybe. Még egy sokkal fontosabb okunk is volt arra, hogy igyekezzünk: a gyár építői — ahol Katyusa dolgozott — megnyerték a vörös vándorzászlót, és este a kollektíva ünnepi gyűlésén a munkásnők egyhangú kívánságára Katyusának beszélnie kell a nők nevében. Katya nagyon izgatottan készült a felszólalásra és Alekszej együtt izgult vele.

— Ha csak egyszerű gyűlés lenne — az más — magyarázta Katyusa, — De gondold csak meg: Moszkvából küldték a zászlót, egész Szovjetunióban mi lettünk az elsők. Elakad a lélekzetem is, ha belegondolok... Aztán meg — miért éppen én? Még ha építőmunkás volnék, vagy valódi frontharcos, aki háborús érdemeket szerzett, de én csak a kórházban dolgoztam — az pedig nem front...

— És mégis kaptál kitüntetést, Katyusa — figyelmeztette szeliden Alekszej — és jól tudom, hogy azt nem osztogatják könnyen, nekem is csak kettő van... Szóval mégis csak csináltál valamit...

Ebből az okból aztán már délben hazafelé indultunk. Egyenesen át akartunk vágni a fenyvesen, ki a folyóhoz; ott csónak várt ránk, amelyet gondosan a bokrok közé rejtettünk.

De az erdőnek csak nem akart vége szakadni. Ha nem Alekszejjel vagyok, kételkedem: jó irányba megyünk-e.

Alekszej váratlanul megállt.

— Azt a fűzfán fütyülőjét! — mondta — erre nem gondoltam! Hiszen tavasz van! A legnagyobb áradás ideje! Itt a peremen túl egy kis völgy van — mutatott körbe — félkör alakban fogja körül a fenyvest. Annyi hólé van ott, hogy akár megfürödhet benne az ember... No, forduljunk csak vissza.

— Nem lehet, Aljosa — ellenkeztem — ha már eddig eljutottunk, menjünk tovább. Minek fordulnánk vissza? Talán nincs is benne víz.

— Hát hova tűnt volna? — vetette ellen. — Ez a természet törvénye. És erre nem gondoltam. Hiába, elszoktam tőle! De ez nem mentség...

És újra elindultunk, hogy megkerüljünk egy völgyet, amely isten tudja mivel volt teli, ami, hogy őszinte legyek, azt sem tudom létezett-e egyáltalán. Fejünk felett továbbra is szüntelenül csörögtek a szarkák.

Végre kiértünk az erdőszélre, amelyet nem perzselt fel a tűz. Lábunk alatt halkan zörgött a haraszt, amely mint tömött, szürke szőnyeg borította a földet. Helyenként magas örökzöld áfonyabokrok ütköztek elő a fűtakaró alól — gyakori látvány ez az északi hegylejtők nyirkos völgyeiben — ágaikon megráncosodva, összeszáradt bogyók függtek.

Alekszej jobbfelé mutatott: a távolban, a fák között vízfoltok csillantak meg.

— No látod! Ugye mondtam! — sóhajtott fel elégedetten. — Én, komám...

És rákezdte. Igaz, hogy kitűnően ismerte a tajgát, de szeretett is ezzel dicsekedni — túlságosan szeretett.

Jó félórába telt, míg a kisebb és nagyobb tócsák között lavírozva keresztülvágtunk az erdőszélen, amely elválasztott minket a száraz lapos réttől, és ezalatt Alekszej elmesélte nekem számtalan történeteinek egyikét, amelyek valamikor megestek vele.

A történet röviden a következő volt.

Egyszer jégzajlás idején, kijutva a tajgáról, éppen úgy, mint ma, jól megfontolta a dolgot, jó messziről kiválasztotta a pontos irányt és nem akárhova jutott ki — hanem éppen ahhoz a partszakasz-

hoz, ahol a folyó már erősen beállt, bár lejjebb és feljebb még zajlott a sűrű jég.

— Ezzel én úgy vagyok, mint ahogy az iránytűben a mutató: mindig észak felé mutat — fejezte be Alekszej. — Hogy van ez — szavakkal semmiképp nem tudom megmagyarázni. Lám, megyek veled és mindent előre megsejtek.

— No, ne vesd el a sulykot, Aljosa!

— Dehogy vetem el! Például odaérünk most a folyóhoz; meglásd, félméterrel magasabb lesz a vize. Meggyőződhetsz róla, hogy igazam van..

— A csónakunkat meg elvitte — tettem hozzá, hogy bosszantsam.

Alekszej csakugyan mérges lett.

— Nem vitte el — vetette ellene. — Először is: saját kezemmel kötöttem meg, másodszor meg olyan bokrok között áll, hogy még mi is nehezen húzzuk ki, hát még a víz.

A szabad réten meleg tavaszi szél kószált. Ameddig a szem ellátott, hóvirág nyílt: a szél meg-megrázta lila harangocskáikat, amelyeknek a fonákát világoskék pihe borította. Mintha lágy, halk csilingelést hallanék.

Alekszej egyre gyorsabban ment, alig tudtam a nyomában maradni.

— Aljosa — nem tudok így sietni. Már szúr az oldalam...

Alekszej nem állt meg, hátranézett, hamiskásan kacsintott és tarkójára lökte sapkáját.

— Nem baj... Jól van — mondta vontatottan.

És hirtelen letelepedett a földre. Ledobta válláról a puskát, kigombolta kabátját és kitárta mellét a szélnek, amely rögtön felduzzasztotta fekete szatén-ingét. Alekszej elmosolyodott és szélesen kitárta karját.

Mellé heveredtem. Fáradt lábamat jóleső zsibbadtság járta át és ez engem is mosolyra késztetett. Nem tudom, van-e jobb dolog a világon, mint hosszú, fárasztó gyaloglás után pihenni a tavaszi réten.

Alekszej oldalra fordult; e mozdulattól leesett fejéről sapkája. Szétterpesztett ujjaival beletúrt a hajába és észrevettem, hogy őszül a halántéka.

— Hát Aljosa, úgy látom, öregszel...

— Dehogy öregszem — vetette ellene. — Van olyan rossz nyár, hogy már júliusban beezüstöz a dér mindent — s ez mégsem jelenti, hogy itt az ősz...

Nem tudom, mennyi ideig pihentünk. Simogatott a tavaszi szél és nap, és elszenderedtem. Ugyanaz a gondolat riasztott fel mindkettőnket: „El ne késsünk!"

És újra nekivágtunk a virágzó világoskék rétnek, mentünk tovább a folyó felé.

— Hát te már az öregek közé soroltál engem, észrevetted, hogy őszülök — szólalt meg szokatlanul komolyan Alekszej. — Butaság: nem öregszem én meg olyan könnyen. De van más valami, amit nem vettél észre bennem. Azt mondd meg: miért nem lelem a helyemet?

— Hisz már magad is mondtad: az örömtől.

— Látod, milyen vagy — mondta Alekszej és összeráncolta homlokát. — Miért kapaszkodsz bele ebbe az egy szóba. Egyszer mondtam — és azóta ezen lovagolsz. Az öröm — az öröm, nem elvetni való dolog. Az ember meg-megörül, aztán olykor el is szomorodik — ez így van velem is. Ez úgy változik, ahogy a nappal meg az éjszaka. De nálam más a baj: hazaérkeztem és nem találom a helyem, nyugtalan vagyok. Napról napra nyugtalanabb. Értsd meg: visszajöttem a frontról, kezem-lábam — ha átlyuggatták is — ép; feleségemet tisztelik, még kitüntetést is kapott; fiam született; a másik gyerek is mintha a sajátom lenne. Az öregek nálunk élnek békességben, egyetértésben. Dolgozom, a munkám szívem szerint való. Keresetünkből szépen megélünk. Bárki hallja — irigyel. Hát most felelj nekem: miért vagyok mégis elégedetlen?

— Mert mindennel elégedett vagy — mondtam oktató hangon — és a túlságos megelégedettségtől úgy érzed, mintha elégedetlen volnál.

— Látod, te mindig ilyen vagy — mondta szemrehányóan — nem gondolkozol, csak beszélsz! Neked csak az a fontos, hogy felelj valamit. Én meg állandóan ezen töröm a fejem. Nekem ez fontos probléma. Az ember elégedetlen, amikor elégedettnek kellene lennie — hogy magyarázod ezt meg?

— Hát ha ragaszkodsz hozzá, akkor végére kell járnunk...

— De miért ugrasz nekem ilyen hirtelen?

— Először beszéltél nekem erről és azt gondoltam...

— Nem gondoltál te semmit — legyintett reménytelenül Alekszej. — Ha gondolkoztál volna, nem mondtad volna ezt. Hát legalább most gondolkozz.

— Jó, Aljosa, gondolkozom — egyeztem bele, mert ismertem Alekszej módszerét: elhalmozza beszédtársát kérdésekkel, aztán maga felel rájuk. Őszintén szólva a probléma, amelyet Alekszej felvetett, nagyon érdekelt: valakinek remekül megy a sora és mégis elégedetlen. Miért? Elég jól ismertem Alekszejt és nem is gondoltam arra, hogy játszik vagy szenveleg. Láthatóan komoly volt a dolog. Kíváncsi voltam, hogy ő maga milyen magyarázatot talál rá.

De Alekszej ezúttal nem sietett, és így hallgatva mentünk a folyóig. És ott minden gondolat kiröppent a fejünkből, egészen

más, végtelenül egyszerű és ugyanakkor különösen bonyolult kérdés állt előttünk: hová lett a csónakunk?

Egy szempontból Alekszej valóban prófétának bizonyult: a víz csakugyan félmétert emelkedett. De ő a csónak sértetlenségét is garantálta! A csónak pedig eltűnt. Ott álltunk és értetlenül tártuk szét karunkat. A víz nem vihette el: a kötél nagyon erős volt, a csomót meg maga Alekszej kötötte. Talán emberek? De ki találhatta meg a sűrű bozótban egy szakadék alatt, távol minden úttól és gyalogösvénytől! Ki lopna el egy csónakot messze minden emberlakta helytől... nem, nem lehet, ilyen még nem történt az Udán.

— Ott van, ni! — kiáltott fel dühösen Alekszej és a földhöz vágta a sapkáját.

— Hol? Hol látod, Aljosa?

— Hol! Hát ott a túlsó parton...

A folyó túlsó partja meredek köves lejtő volt. Helyenként keskeny, mély vízmosások szelték keresztül. A hasadékok szélén bokrok díszítették a szomorú sárga törmeléket. Az egyik ilyen vízmosásban, a fiatal fűzfáktól majdnem teljesen eltakarva — ott állt a csónakunk. Tehát valaki átevezett vele a másik oldalra...

A bosszúságtól nyögve és sóhajtozva letelepedtünk a fűre. Egyetlen lehetőség maradt számunkra: ülni és gondolkozni...

Ki vitte át és miért? Visszajön-e erre a partra, és ha igen — mikor?

A folyó nagyon megáradt. Ha ehhez hozzászámítjuk azt is, hogy nemrég még zajlott a jég és a víz kibírhatatlanul hideg, akkor még a gondolatát is el kellett vetnünk annak, hogy átússzuk. Kiabáljunk? Ki hallja meg? A falu, ahová ez az ismeretlen ember — valószínűleg — ment, messze volt a folyótól, még csak nem is látszott. Nincs ott a közelben még egy járható út sem. Ezen a parton meg egyáltalán nincs semmi, egész N-ig, egyetlen emberlakta hely sincs.

— Nesze neked!

— Nesze neked! — ismételgettük sorjában.

No, mégis mit lehet csinálni? Így sóhajtozhatunk akár estig is.

— Úgy gondolom, Aljosa, induljunk neki gyalog. Végtére a város csak tizenöt, legfeljebb húsz kilométerre van. Négy óra alatt odaérünk.

— A csónakot meg itthagyjuk?

— Hát mire várjunk? Ez a gazember talán soha nem jön ide vissza. Mi meg üljünk itt és bámuljuk a csónakot? Katyusa felszólalásáról meg lekésünk...

— Azt a fűzfánfütyülőjét! De a csónakot mégsem hagyhatom itt, állami tulajdon. A gyárból hoztam, felelősséget vállaltam érte.

— Mit számít? Fizetünk érte ötven vagy száz rubelt!

— Te mindent rubellel mérsz — mondta elégedetlenül Alekszej — nem érted, hogy nem a pénz számít, hanem a gyárnak csak négy csónakja van: ha egyet elveszt az ember, akadályozod a munkát; újat kell rendelni... az meg soká tart...

Felkelt, hátra tette a kezét és odament egészen a vízhez. Sokáig állt így, mozdulatlanul meredt a vízre, mintha az a bölcseség tükre lenne és onnan kapna választ arra, hogyan szerezzük vissza a csónakot.

— Gyerünk, gondolkozzunk csak — szólalt meg bizonytalanul, látszott, hogy még nem gondolta végig, ami eszébe jutott. — A csónakot jól elrejtettük. Véletlenül senki sem akadhatott rá. Ebből az következik, hogy valaki figyelt minket, amikor ideeveztünk. Látta, hová rejtettük el. Ez a valaki pedig nem tolvaj: egy tolvaj végleg elvitte volna. Neki csak arra kellett a csónak, hogy átevezzen a túlsó oldalra. De minek?

— Most már egész világos — mondtam — ez a semmirekellő visszatért a másik partra, ahol lakik. És ha ez így van, akkor minek várunk, ide ugyan többet nem jön vissza...

— Már egész világos — gúnyolódott mérgesen Alekszej — egészen világos! Arra nem gondolsz, hogyan, mikor és miért került ide?

— Nem is akarok ezen gondolkozni. Millió megoldása lehet.

— Millió? Csak egyet mondj — ami helytálló!

— Nem tudok...

— Ha csak odaevezett volna, ahogy te mondod, és nem törődött volna azzal, hogyan kerül vissza, akkor otthagyta volna a csónakot, ahol kikötött, ott a köves résznél. De ő bevitte a kis öbölbe, odahúzta a bokrok közé, hogy el ne vigye a víz: tehát még szüksége van a csónakra, ezért vigyáz így rá. No most gondolkozz! Először is: becsületes ember, másodszor: vissza kell ide térnie. Ki lehet?

— Pimasz fiskó! Rendes ember nem viszi el más csónakját a túlsó partra. Még akkor se, ha visszahozza...

— Várjál csak. Valaki látja: ketten kiszálltak, puskával. Vadászok. A városból. Vasárnap van. Estig oda lesznek az erdőben. Mindenki ezt gondolná. Tehát estig miért ne használhatná a csónakot... — és hirtelen vidáman felkiáltott: — Most már mindent értek! A mi emberünk elment a faluba a családjához, itt csak ideiglenesen lakik. De mit csinálhat itt?

Mérgesen megrándítottam a vállam.

— Halászik! Öregecske már. Ott a kanyar mögött egy kis pataknak kell ömlenie az Udába. Ott áll a tutaja. Gyerünk. Átmegyünk az ő tutaján és visszaszerezzük a csónakot.

— Milyen biztos vagy a dolgodban, Aljosa, még a halász életkorát is meghatározod!

— Hiszen most javában folyik a vetés! — csapta össze kezét Alekszej — mit gondolsz, a kolhoz majd fiatal legényt küld el halászni! És még egy: fiatal talán el se vette volna más csónakját, átment volna a tutajon, de öregnek ez nehéz. Látta — ott áll egy csónak...

Megadtam magam.

— Valóban, mindez nagyon valószínű — mondtam. — Most már csak az ellenőrzés maradt hátra.

— Nincs mit ellenőrizni — mondta meggyőzően Alekszej — oda kell menni és el kell venni a tutajt.

— Ezt mondom én is...

— „Ezt mondom!" Emlékezz csak, eleinte mit mondtál...

És Alekszej, vállát büszkén kihúzva, előrement.

Minden csodálatosan bevált:

A kanyar mögött feltűnt a kis patak, rajta elkerített halászóhely, a torkolatnál meg négy gerendából eszkábált kis tutaj. A lejtőn egy kunyhó állt, amelyet lécekből és fenyőkérgekből róttak össze. A bejáratnál tűz füstölgött.

— Ugye, mondtam neked! — szólt Aljosa diadalmasan.

— Hallgatok, Aljosa, hallgatok.

— No, azért!

Elindultam a tutaj felé.

— Várj — állított meg Alekszej — először meg kell ismerkednem ezzel az öregapóval. Hadd tudja meg, ki járt nála.

— De hát ez a te öregapód a túlsó parton van!

— Akkor is megadom neki a tisztességet.

— No, ahogy akarod...

Bementünk a kunyhóba. Kicsi volt, szűk és üres — nem volt benne jóformán semmi, csak néhány nyaláb széna, amely az öreg halász ágyául szolgált. A szabad tűztől füstös deszkák szaga kellemesen bódította a fejet, és mély álmot ígért mindenkinek, aki itt le kíván pihenni.

— Az ismerkedés még nem történt meg — mondtam szórakozottan nézegetve a kunyhó belsejét.

— Miért nem történt meg? — ellenkezett Alekszej. — Hiszen épp csak a nevét nem tudom, az meg nem is nagyon érdekel. Különben úgy ismerem már ezt a nagyapót, akár a tenyeremet. Akarod, hogy megmondjam, miből issza például a teát?

— Mondani akármit lehet...

— Neked megint bizonyíték kell — bosszankodott Alekszej — te semmit se hiszel el. Nem is értem, miért nem hitetlen Tamásnak kereszteltek a szüleid. Zománcozott bögréből issza a teát!

Szívből felnevettem: olyan bebizonyíthatatlannak látszott Alekszej kategórikus megállapítása.

— Tamás erre, Tamás arra, én mégse hiszek neked, amíg meg nem mutatod azt a bögrét — mondtam nevetve. — Szerintem egyáltalán nem is iszik teát. Nincs itt neki semmije, nem hogy bögréje. És valószínűleg végleg haza ment.

— Nem mehetett végleg haza — ráncolta össze homlokát Alekszej — de nehezen érted meg! Ide nézz: varsákat rakott le a halászó helyen. Hát milyen bolond rak le varsákat, ha már nem akar többet halászni? Csak úgy semmiért pusztítani a halakat? Azt mondod: itt nincs semmi. Igaz is. Világos dolog. Az öreg óvatos, fukar, mindent elrejtett. Nem hagyja itt neked a bögréjét...

— De lehet, hogy nincs is bögréje, hanem csak valamilyen faedénye.

— Csakhogy azt nem dugta volna el.

— Hát... pohara is lehet — mondtam bizonytalanul.

— Pohara... persze... hisz halásztanyán csakis pohárból isszák a teát!...

Nem volt már több érvem.

— No jól van — mondta leereszkedően Alekszej — menjünk, megmutatom neked az öreg egész vagyonát.

Kimentünk a kunyhóból, Alekszej egy pillanatig gondolkozott, majd határozottan balra fordult és elindult a lejtőn a patak mentén felfelé.

— A veremhez, ahol a halakat tartja, nem viszlek — vetette oda menetközben — úgy sincs benne hal, mindet hazavitte. No, emeld csak fel azt a fakérget...

Egy nagy darab fenyőkéregre mutatott, amely egy fagyalbokor alatt hevert. A bokor egy kis földnyelven állt, amelyik mélyen benyúlt a patakba. Leereszkedtem a lejtőn, felemeltem a kéregdarabot és megszégyenülten földbe gyökeredzett a lábam. Olyan volt ez, mint egy bűvészmutatvány: egy bográcsz, fejsze és még valami halászszerszám társaságában ott feküdt a zománcozott bögre is...

— Megnyugodtál?... — kérdezte kajánul Alekszej.

— Megnyugodtam...

Alekszej lekapcsolta övéről alumínium katonakulacsát és a halász rejtekhelyére tette, aztán mindent letakart a kéreggel, ahogy volt és elégedetten dörzsölte kezét.

— Hadd tudja meg az öreg első látására, hogy azok, akik itt jártak, se nem butábbak, se nem fukarabbak nála.

A kulacs-ötlet szemmelláthatólag nagyon tetszett Alekszejnek. Menetközben állandóan nevetgélt:

— Te most meg bizonyára azon töprengsz: hogy jöttem rá? Pedig egyszerű az egész. Senki se rejti el a holmiját, egy szabad réten; feltétlenül a bokrok közé viszi, ahol nem járnak emberek. Ha arra vetődik egy idegen, az a tutaj vagy a halászó hely körül fog ügyelegni, mit keresne a patak mentén fölfelé? Kivált egy keskeny földnyelven. Ha el is megy mellette, az egyenes utat választja. Mit keresne a földnyelven? Érted már? Még mindig csodálkozol?

De úgy esett, hogy még egyszer csodálkoznom kellett. Mikor átkerültünk a túlsó partra (a víz jócskán levitt bennünket), oda csáklyáztuk a tutajt, ahol a csónak állt, csalódottan kiáltottam fel:

— Nesze neked! Eltűnt az evező...

Alekszej azonnal visszavágott:

— Dehogy tűnt el! Hová tűnt volna? Nincs itt? Akkor az öreg eldugta őket, ha meg eldugta — megtaláljuk. A gondos öregapó nem hagyta a csónakban. — A bokrokkal sűrűn benőtt vízmosás hosszú, meredek mély útként vezetett felfelé. A bokrok között alig észrevehető gyalogösvény kanyargott.

Míg Alekszej a folyónál bajlódott a tutaj kikötésével, szemügyre vettem a közeli bokrokat. Alekszej odakiáltott:

— Mit matatsz ott?

— Keresem az evezőket...

— Evezőket! Ki rakja azt oda? Gyerünk csak.

És olyan gyorsan ment felfelé az ösvényen, hogy alig értem a nyomába; lihegtem. Végül már nem bírtam és rákiáltottam:

— Hova rohansz, Aljosa?

Megállt:

— Gondolom, az öreg se bírta jobban szusszal, mint te — és letért balra az ösvényről.

Rövid ideig barangoltunk ott és valóban ráakadtunk az evezőkre. Kidőlt, félig korhadt nyírfa alá dugta akkurátusan az öreg. Alekszej kihúzta az evezőket a gallyak alól.

— No látod, így kell keresni — mondta — érted, az öreg nem olyan együgyű, hogy a csónak közelében rejtse el az evezőt, a hegyre meg nehéz neki felcipelni. Nohát, körülbelül kiszámítottam, meddig bírja szusszal.

— De hát miért éppen balra tértél le az ösvényről? Hiszen a jobboldalon is elrejthette volna...

— No, itt már csak a szimatomra hallgattam — nevetett Alekszej — habár... megfigyeltem, hogy a kunyhójától merre rejtette el az öreg a holmiját... kedveli a balkezét...

— Hát Alekszej, ezt a mesterséget bizonyára magától Sherlock Holmestől tanultad — kiáltottam, hogy felbosszantsam.

— Az meg kicsoda? — kérdezte értetlenül.

— Híres angol detektív...

Alekszej elgondolkozott, mintha eszébe akarna idézni valamit, majd tagadóan megrázta a fejét.

— Nem, nem is hallottam róla és különben sem találkoztam még angolokkal. Ez a véremben van. De ha mégis azt nézzük, hogy kitől tanultam, hát csakis Petrov elvtárstól. Kapitány, a felderítő osztagunk parancsnoka volt. Hej, micsoda koponya!

...Lefelé csónakázni a folyón valóságos élvezet volt. Azt a tizenöt kilométert, ami elválasztott a gyártól, könnyedén megtettük, nem egész másfél óra alatt, egyetlen evezőcsapás nélkül.

Az árnyékos oldal egyik elhagyott vízmosásában, mint egy gomba a fáról, úgy függött a folyó felett egy befagyott forrás jégtömbje — még nem olvadt el. De a jég alatt a forrás már utat tört magának, zúgta, mormogta végtelen dalát, bár maga láthatatlan maradt.

Rövidnyakú, púpos csörgő rucák csapatai szálltak le mellettünk. Szárnyuk ércesen süvített, alacsonyan repültek, közvetlenül a víz fölött. Végül is nem bírtam tovább, lövöldözni kezdtem rájuk a duplacsövűből.

— Hagyd abba — mondta Alekszej — ne pazarold a töltényt. Úgysem találsz el egyet sem. Ha egyszer kedvem kerekedik, akkor majd elmegyünk egy igazi vadászatra. De így — nincs értelme...

— No és te ma hányszor lőttél a levegőbe!

— Megfogtál — mondta barátságosan Alekszej. — No, lőjél csak, ha úgy viszket a tenyered.

A gyárnál leadtuk a csónakot az őrnek. Alekszej elkérte tőle a kulcsot és elindultunk a bútorműhelybe. A folyón még nem indult meg az úsztatás, a télre felhalmozott gerendakészletet már felhasználták, és most a nyersanyagtelep hatalmas térsége különösen pusztának és tágasnak hatott. Rézsút keresztül vágtunk rajta. Száraz fakéreg ropogott a lábunk alatt. Alekszej elégedetlenül dörmögött.

— Össze kellett volna gereblyézni egy csomóba — jó gazda módjára — és fűteni lehetett volna vele. Rend is lett volna és megtakarítás is. Nálunk, a szibériai fűrésztelepeken nem szokták meg a tisztaságot. És miért? Töprengsz rajta: ez a gondolat motoszkál a fejedben: a mi vidékünk gazdag, és itt jut is, marad is. Sok a fánk: tehát a kéreg, a forgács meg mindenféle hulladék a földön hányódhat.

— Hát miért nem szólalsz fel gyűlésen, vagy miért nem írsz erről a faliújságba?

— Fel is szólalok — mondta Alekszej — már beszéltem erről Ivan Andrejevics Morozovval, a pártszervezetünk titkárával. Az emberek figyelmét fel kell hívni erre, meg kell mutatni nekik, hogy

van ez máshol, pl. Bjelorussziában. Ott mindjárt összesöprik a hulladékot.

— Hát ez hogy lehet, Aljosa? Azelőtt kinevettél mindenkit, aki nem szibériai. Most meg Bjelorussziába küldod a szibériaiakat tanulni...

— Tanulni senkitől sem szégyen. A szibériai meg éppen olyan orosz ember, mint a másik, a különbség csak az, hogy ő — szibériai.

A bútorműhely egy új épületben volt, amelyet már háború után építettek. A főcsarnokban, amely szélessége miatt zömöknek hatott, három párhuzamosan futó vonalban helyezkedtek el a famegmunkáló gépek: eszterga- és gyalupadok, simítógyaluk, élező-, véső-, fúró- és marógépek, meg még néhány, amelyeknek rendeltetését hirtelen nem tudtam meghatározni. Minden új volt és ragyogott a tisztaságtól. Sehol egy forgács, sehol egy szem fűrészpor. Egy gondos kéz kefével, meg ronggyal valamennyi gépet megtisztogatta. A széltől megremegtek az ablaküvegek, csillogó fényfoltok vibráltak a gépek fénylő alkatrészein. Aranyos sugarak ömlöttek végig a termen, ferdén hullottak a padlóra és a nappal szemközti falra. Most, mivel vasárnap volt, nem dolgozott a műhely és különös üresség és ünnepélyesség uralkodott benne.

— Hogy tetszik? — kérdezte menetközben Alekszej.

— Micsoda? A tisztaság? Kifogástalan!

— Egyik így tart rendet, a másik máskép... Leningrádi iskola... Csak jót mondhat rá az ember.

— Szóval ezt a műhelyt a mi Zinánk vezeti?

— Jól kézben tartja az embereket.

— Nagyon szigorú a munkában?

— Te talán azt gondolod, hogy kiabálással ér célt? — Alekszej még meg is állt. — Hiszen vannak a nők között is ilyenek. Nem, Zina nem kiabál. Az igaz, hogy az arca szigorú. Megvan rá az oka. Az emberek értik ezt, tisztelik őt. De te bizonyára többet tudsz róla, mint én.

— Semmit se tudok...

Valóban: Zina nem szeretett magáról beszélni. Egész ismeretségünk alatt gondosan került minden ilyen beszélgetést. És ezt nyilvánvalóan nem szerénységből tette. Emlékszem: amikor első találkozásaink egyikén megkérdeztem, miért nevezi őt Kszenyija halottaibói feltámadottnak. Zina arca eltorzult, sokáig küzdött magával, hogy válaszoljon-e és végül azt felelte:

— Én... leningrádi vagyok...

És mindjárt másra terelte a szót.

Alekszej rám nézett.

— Hát ha semmit se tudsz, akkor elmondok egyet-mást róla.

Alekszej felült az egyik gyalupad magas állványára. Itt a gyárban azt beszélik, hogy Leningrádban élt, anyjával és kisöccsével. No és volt egy udvarlója is. Boldognak ígérkezett a család élete. Aztán jött a háború. Blokád. Éhség. Felajánlották neki, hogy a hátországba költöztetik — visszautasította. Mérnök — és mégis az esztergapad mellé állt. Kisöccse önként bevonult híradósnak. Megölték. Aztán a vőlegényét is. Anyja megbetegedett, a hidegben feküdt, nem volt, aki ápolja. Zina hétszámra pihenés nélkül dolgozott, ki se lépett a gyárból. Anyját, ahogy tudták, ellátták a szomszédok. A kimerültség Zinát is majd ledöntötte a lábáról. Majd újabb átvirrasztott éjszakák. Tél. Fagy. Egyszer hírül adják neki: meghalt az anyja. El kell temetni. Haza kell mennie, keresztül az egész városon. A villamosok állnak, befagytak. Éjszaka. Hóvihar dühöng. Megy, megy, lerogy a hóra, megdermed, reggelre egész hóbucka rakódik rá.

Elmúlik a nap, várják a gyárban — s Zina nem jön. Érdeklődnek. A házat, ahol lakott, éjjel lebombázták. Gondolták: ott pusztult. De nem így történt: Zinát megtalálták a szanitécek, kiásták. Alig pislákolt a szívében már az élet, mint egy kis gyertyacsonk. Akkor már jártak autók a Ladogán, a hátországba szállították a súlyos sebesülteket. Zinát először Kirovba vitték, aztán hozzánk. Semilyen irata sem volt. Mikor magához tért, megmondta a nevét. Érdeklődtek utána Leningrádban. Onnan azt válaszolták: „Bombatámadás alatt életét vesztette." No hát ezért: „halottaiból feltámadott". De ez sérti őt. Nem szereti hallani. Miért? Nehéz megmondani. Talán mert eszébe jutnak a kedvesei, a múlt minden fájdalma. Lehet, hogy csak nem tetszik neki, ha erről beszélnek. Annyi halált keresztül vészelt, küzdött az életéért, és most örökké azt hallja: „a halottak közül jöttél vissza". Mint a régi mesében, ahol halotti dalt énekelnek az esküvőn. Mindennek megvan a határa, mindenkinek meg kell adni a neki kijáró tiszteletet — ez a véleményem.

Az utolsó szavakat, keményen megnyomva az „ez"-t, Alekszej úgy ejtette ki, mintha szöget verne a falba.

A műasztalosműhelyben, amely közvetlenül a bútorműhely mellett volt, Alekszej megmutatta az ebédlőszekrényét. Még nem volt egészen kész: politúrozatlanul, keretek és díszítések nélkül állt ott, de az ember szinte odaképzelte a faragásokat. Minden mester kezéről tanúskodott rajta: a méretek szigorú aránya, az egyes részek pontos összeillesztése. Valószínűleg mindkettőnknek eszébe jutott a „Gromoboj" — egymásra néztünk és Alekszej sietve magyarázta:

— A méretek tekintetében Zina segített. A többi mind az én munkám. Azután — sok függ ám a szerszámtól is. Akkor csak fej-

szém, fűrészem meg gyalum volt. Most a gép csinál mindent. Nézd csak, hogy vannak levágva az élek, kézzel sohasem tudtam volna ilyenre csinálni.

— És milyen lesz a díszítése? — Úgy gondoltam, hogy ehhez a szekrényhez csak nagyon finom, bonyolult faragás illik.

— Hát éppen ezért hívtalak ide. Félek, hogy díszes faragásra nem futja a türelmemből, és lehet, hogy a kezem se elég ügyes hozzá. De Zina nem engedi, hogy egyszerű díszítést csináljak, azt mondja: „akkor minek fogtál bele?" No, mit tanácsolsz?

— Hogy is mondjam Aljosa... Nézd csak, hogy van ez a lányok ruhájával: az egyikre egyáltalán nem kell gallér, a másikra meg csak csipkés illik. Itt is ez a helyzet. Nekem is az a véleményem, mint Zinának — erre a szekrényre faragott díszítést kell csinálnod.

Aljosa egy helyben topogott, lesöpört a gyalupad sarkáról néhány finom, göndör forgácsot. Leverten sóhajtott fel:

— Megint az derül ki, hogy nem gondoltam végig a dolgot. Hát mégis, mit csináljak?

— Ha félsz attól, hogy nem boldogulsz a faragással, csinálj csak egyszerű szegélydíszt. De így már nem lesz teljes a vonalak harmóniája.

— Olyan lesz, mint szamáron a bársonynyereg?

— Hát olyasmi... vagy inkább mint paripán a járom.

— Ez már egészen mindegy.

— Nem egészen. De hát mást nem tudok mondani.

— Okvetlenül faragás kell? — öklével a gyalupadra vágott. — Hát akkor kifaragom, ha egy félesztendeig piszmogok is vele!

— No, akkor csakugyan remek szekrény lesz!

Alekszej felnevetett:

— Azt mondod — lesz? Remek ez már most is. Ha nem is abból a szempontból, amiről te beszélsz. Ezt még Zina meg Iván Andrejevics előtt is titkoltam, meglepetésül tartogatom. De neked most megmutatom. Ide nézz!

Kinyitotta a szekrény felső részét. A szokásos gyalult polcok voltak benne. Alekszej azonban megnyomott egy láthatatlan gombot vagy lapocskát és felül egy kis titkos fiók ugrott elő.

— Ügyes dolog! — mondtam.

— Várj csak — vágott közbe — ez még nem minden.

Ismét megnyomott valamit és az állványból, amely egybefogja a szekrény alsó és felső részét, újabb rejtett fiókocskák pattantak ki.

— Aljosa, te valóságos bűvész vagy!

— Még tartogatok egy bűvészmutatványt! — szólt ujjongva. — Ide süss!

Halk zörrenéssel nyílt ki az alsó rész rúgóra járó teteje.

— No, mit szólsz hozzá? — kiáltotta lelkesülten Alekszej. Visszatologatta a fiókokat. — Próbálj csak rájönni, hogy kell kinyitni őket! Ezt még az a Sherlock Holmes se találja ki. Ez, öregem, minden díszítésnél többet ér. Ilyen legény Aljoha, a rubahini csaldon. No? Érted már?

Küszködtem az első benyomás hatásával.

— Érteni értem — feleltem elgondolkozva — csak hát... mire jó ez?

— Hogy-hogy mire jó? — képedt el. — Nem egészen értelek...

— Mire jók ezek a titkos fiókok?

— Mire! Mesteri munka! Kontár nem csinál ilyet.

— Ez igaz. Annál is inkább, mert ez egy amatőrnek igazán nagy művészet...

— Aha, így is van, művészet ez!

— Igen... csakhogy... mi értelme van?

— Értelme. Minek?

— A te titkos fiókjaidnak. A szekrényben magában — mondjuk — edényeket tartanak, a faragások rajta — díszek, örül az ember szeme, ha ránéz — de a te titkos fiókjaid mire valók?

— Mire, mire? Hát... csak úgy...

— Minden cél nélkül? A végén még kiderül, hogy van olyan művészet, aminek nincs célja. Kinek kell az ilyen művészet? Mire jó? Az ipar, a tudomány és a művészet az embert kell, hogy szolgálja, könnyítse meg, vagy szépítse az életét, emelje őt a kultúra magasabb fokára. De kinek és mire kellenek a te titkos fiókjaid?

— Hiszen azelőtt is csináltak ilyesmiket — mormogta Alekszej zavartan.

Melege lett. Egy rántással kinyitotta az inge gallérját.

— És kinek csinálták? — vágtam vissza élesen. — Aljosa, hiszen te öntudatos ember vagy, párttag, értened kell, hogy mekkora különbség van egyes korok között, az emberek egymás közötti viszonya az életről, a művészetről alkotott nézeteik között... Biztosan olvastál már erről és...

Alekszej elvörösödött, hogy a szeme is könnyes lett, kezét végighúzta kiszáradt ajkán. Elakadtam; rájöttem, hogy legfájóbb pontjára tapintottam rá. S ez annál is igazságtalanabb volt, mert mindössze néhány órával ezelőtt Alekszej ki akarta önteni nekem lelkét, el akarta mondani, hogy mi kínozza; mivel elégedetlen, tanácsot akart kérni tőlem. Ez a beszélgetés akkor félbeszakadt és én egészen elfelejtettem. Most már tudom, miért elégedetlen Alekszej, miért nem találja a helyét...

Alekszej rákönyökölt a gyalupadra.

— Hát ha te ütsz, akkor feltétlenül nagyot ütsz... — szólalt

meg rekedten — magad is tudod, miket olvasok: újságot, meg olykor egy-egy érdekes könyvet. Egyszerre nem lehet mindent.

Nem lett volna szabad ilyen kegyetlenül rátámadnom Alekszejre.

— Aljosa, visszavonom, amit mondtam a...

— Te csak ne kímélj engem, ne kímélj — vágott közbe bosszúsan. — Magam is érzem a felelősséget. Többet kellene tanulnom.

— Hát akkor hol a baj? — kérdeztem óvatosan.

— Hol? Hát ott, hogy nem jut időm mindenre, amit el akarok érni.

— Igazságtalan vagy magadhoz, Aljosa — vágtam közbe élénken. — Már egészen más ember vagy, mint voltál. Új mesterséget tanultál, a látóköröd jócskán kiszélesedett...

Alekszej megfordult, egész mellével a gyalupadnak támaszkodott

— Vigasztalni akarsz? Erre semmi szükségem — mondta és a szerszámoktól felkarcolt padlóra bámult. — A baj ott van, hogy én, a kommunista, az időhiányra panaszkodok, közben meg oda jutottam, hogy egy remek szekrénybe haszontalan titkos fiókokat fabrikálok! — Megvetéssel nézett kezére és a szekrényre, pedig az igazán remekbe készült.

— Ez még nem olyan nagy baj, Aljosa. Bármilyen hibát ki lehet javítani, ha magad is látod, hogy hol követted el.

Alekszej felém fordította arcát.

— Igen, így van — sóhajtott szomorúan — ki kell javítani — ez megint időveszteség. Jobb volna el nem követni a hibát...

— Kitartóbban kell tanulnod, Aljosa — mondtam halkan.

— A tanulás — nem tréfa, de ha én akarok valamit, akkor akár az ördögtől is kicsikarom — mondta zihálva. — Ami a tanulásomat illeti, ezt a kérdést, már megvitatta a pártszervezet, mindent megbeszéltünk, hogy mikor és hogyan tanulok. És most szégyellem magam a párt előtt: titkolóztam, ki akartam tűnni az ügyességemmel meg az eszemmel, végül meg kisül, hogy csak a butaságommal tűntem ki. Aljoha Hudogonov mindig megőrizte nevének becsületét, most meg szégyent vallott.

— No, már eléggé megbűnhődtél, pusztán azzal is, hogy nem bocsátod meg magadnak a hibádat. És ez biztosíték arra, hogy még egyszer nem fogod elkövetni.

— Jól van. Hadd gondolkozzak — mondta kérlelő hangon, és a kijárathoz ment. — Mindent úgyse tudnánk egyszerre megbeszélni. Hisz minél beljebb jutunk az erdőbe, annál több a fa.

A küszöbön megállt és hideg, kritikus szemmel még egyszer végigmérte munkáját.

— Ezt a holmit pedig mindenképp szétverem.

— Felesleges.

— Nem. Ha már rájöttem, hogy nem azt csináltam, amit kell,

akkor jobb, ha elölről kezdem az egészet, korhadt fába nem oltok ép ágat.

És határozott mozdulattal bevágta maga mögött az ajtót.

Katyusát nem találtuk otthon, már elment a gyűlésre. Vaszilka odaszaladt apjához, ráncigálni kezdte a tarisznyáját, és nagyon elszontyolodott, mert nem talált benne vadkacsát. Alekszej rájött, hogy csalódást okozott fiának és hogy ezt jóvátegye, megígérte: legközelebb magával viszi vadászni.

Usztyinya Grigorjevna a szamovárért indult — de kinek kell tea, mikor a gyűlés talán már el is kezdődött! Csak sietve kicsit megmosakodni, úgy-ahogy rendbehozni magunkat!...

Usztyinya Grigorjevna lement a pincébe, egy kancsó hideg tejjel jött vissza és nem tágított addig, míg Alekszej tüntetően fel nem fordította a kancsót, annak jeléül, hogy a tej az utolsó cseppig elfogyott. Fjodor nagyapó mezítláb állt az asztal mellett és azt bizonygatta, hogy kár sietnünk, hiszen maga Alekszej meg Katyusa is panaszkodnak az örökös késések miatt.

— Ha hatra hirdették a gyűlést — erősítette az öreg — akkor jó, ha hétkor elkezdik. Mindig így van, hát még ma — hiszen vasárnap van.

Alekszej felállt az asztal mellől.

— Ez nem biztos — vetette ellene. — Ma különleges gyűlés van. Nem tréfa dolog — az első helyre kerülni egész Szovjetunióban. Ez nem megy egykönnyen. Szerintem: ha hatra hirdették — ötre már mindenki ott volt.

Megszólaltam, hogy haza kéne szaladnom átöltözni. Alekszej egy pillanatra elgondolkozott.

— Nem — mondta határozottan — felesleges. Egész rendesek vagyunk így is. Én se öltözöm át. Lekeféljük a csizmánkról a port és ha akarod, inget válthatunk. Adok neked is.

Alekszej ingének gallérja egy kicsit szorította a nyakamat, ezért folyton forgattam a fejem, akár a liba. Alekszej csodálkozott:

— Látod ezt nem hittem volna. Talán a karod is izmosabb, mint az enyém? — Ravaszul rám kacsintott. Ismerte az izmaimat: egyszer birkóztunk és már az első percben a földön voltam. — Azt mondod, nem? Hát akkor minden erőd a nyakadba szökkent?

A gyűlés — ahogy Alekszej megjósolta — már elkezdődött. Az építők klubjának üres előcsarnokában, amelyből friss festékszag áradt, kongón visszhangzottak lépteink. Besurrantunk az egyik közeli ajtón, de valaki ránkszisszegett:

— Hová mentek? Ez az elnökség...

Engedelmesen visszakoztunk s a következő ajtóhoz mentünk.

A teremben minden hely foglalt volt, a falnál is álltak. Ott maradtunk a bejáratnál, nekitámaszkodtunk az ajtófélfának. Az emel-

vényen az építkezés vezetője beszélt. Beesettarcú, kopaszra nyírt, idősebb férfi volt Egy kicsit arrább állt az elnöki asztal, vörös selyemterítő borította és alig látszott ki a hóvirágcsokrok alól. Megláttam Kszenyiját, ott ült a gyűlés elnöke mellett, valamit sietve súgott neki és felénk mutatott.

„Mit akar tőlünk" — töprengtem bosszankodva. Sorról sorra lassan végignéztem az egész termet, Katyusát kerestem. Alekszej észrevétlenül ugyanígy tett.

Kszenyija abbahagyta a suttogást. Kiegyenesedett és mereven, ünnepélyesen szigorúan ült. Az elnök pedig odaintett magához egy legénykét a közeli sarokból, firkantott valamit, és odaadta neki a cédulát. Az építkezés vezetője szépen beszélt, habár egy kissé visszaélt az ismert szónoki fogásokkal. Érdeklődéssel hallgattam. Ez azonban csöppet sem zavart abban, hogy éppen olyan érdeklődéssel kövessem a cédula vándorlását és tovább keressem Katyusát.

A kis papírszelet meg hol itt bukkant fel, hol ott, és egyre közeledett hozzánk.

— Csak nem nekünk küldik? — súgtam Alekszejnek.

És valóban, egy perc múlva a cédula kikötött nála. Elolvasta, vállat vont és átnyújtotta nekem.

— Nem értem...

Ez állt a cédulán:

„Hudogonov elvtárs! Hol van a felesége? Beválasztották az elnökségbe. Az építkezés vezetőjének beszéde után ő az első felszólaló. Tudott erről? Mi van vele?"

Alekszej izgatottan nézett rám. Nyilvánvalóan neki is — épúgy mint nekem — mindenféle furcsaság ötlött az eszébe. Csakugyan, hát hol van Katyusa?

A gyűlés elnöke figyelmesen nézett felénk. Alekszej intett neki, tagadóan megrázta fejét és behúnyta a szemét. Mindez azt jelentette: „Semmiről se tudok..." Az elnök elkomorodott, Kszenyijához hajolt és néhány szót mondott neki. Kszenyija felkelt és a kijárat felé furakodott, ahhoz az oldalajtóhoz, ahol nekünk azt sziszegték: „Ez az elnökség".

Alekszej megfogta a karom.

— Gyerünk. Itt valami nincs rendben.

De ebben a pillanatban az építkezés vezetője befejezte beszédét és a teremben rögtön zaj kerekedett, tapsolni kezdtek. Mi együtt tapsoltunk a többiekkel, de a szívünk izgatottan csak ezt dobogta: Hol van Katya? Hol van?

Ekkor hirtelen megjelent az elnöki asztal mögött, szinte a földből nőtt ki. Még innen, messziről is látni lehetett, hogy kapkodva lélekzik, valósággal liheg a gyors futástól. Székért nyúlt, de nem ülhetett le — az elnök barátságosan biccentett feléje és így szólt:

— Asszonyaink és lányaink nevében, akik a háború éveiben magukra vállalták a hátországi nehéz munka oroszlánrészét, s akik ma éppen olyan buzgalommal és éppoly szovjet hazafisággal folytatják munkájukat a háború utáni első sztálini ötéves terv építkezésein, Jekatyerina Fjodorovna Hudonogova szólal fel.

A teremben viharos taps tört ki. Látni lehetett, mennyire szeretik Katyusát. Az egész terem szinte előrelendült, hogy jobban hallja minden szavát.

Katya egy füzetet tartott kezében, de nem nézett bele: — Kedves elvtársaim! Emlékezzünk csak, hogy is volt. Mi nők a hátországban maradtunk. A háború tőlünk messze folyt. Esténként égett a lámpa, nappal nyugodtan járhattunk, nem kellett aggódva lesni az eget: nem lopakodik-e felénk ellenséges bombázógép, hogy megölje gyermekeinket...

Elmondta, hogy N-ben az első időkben szinte el se tudták hinni, hogy valahol háború van, vér folyik, házak égnek, egész gyárak repülnek a levegőbe; és aztán mikor megértették, mikor átérezték, egész szívükkel hirtelen mennyire megváltoztak: szigorúbbak és követelőbbek lettek önmagukkal szemben...

...Mikor munkába megy az ember — csak arra gondol: nem túlságosan könnyű rész jutott-e ránk a háborúból? Megkérgesedett tenyér? Átdolgozott éjszakák? Kevés kenyér? Hasonlítsd csak ezt össze...

Keserű sóhaj szállt végig a termen. Ki ne emlékezett volna ezekre a rettenetes napokra? Sok frontharcos volt itt, kitüntetések, rendjelek díszítették mellüket. Az asszonyok még többen voltak. Idő előtt mély ráncok szelték át arcukat és soknak — pedig még fiatalok! — ezüstös szálak vegyültek a hajába.

Katyusa sietve beszélt, jobbkezét kinyujtotta, mintha el akarna hessegetni valamit...

...Nem akarjuk, hogy ez még egyszer megismétlődjön. És ehhez, elvtársaim, egy dologra van szükség: dolgozni, dolgozni és dolgozni! A mi erőnk, a mi dicsőségünk, a mi gazdagságunk — a munkánkban van. Amit mi nem végzünk el — azt senki sem csinálja meg helyettünk...

Katyusa csengő hangja eljutott a terem legtávolabbi sarkába is. Kihúzta magát, úgy állt az emelvényen, mint egy katona a díszőrségen; a fénytelen, sápadtság elűzött arcáról minden pírt.

— Többé senki se fenyegethesse a szovjet népet halállal. Mi csak az életben hiszünk és az élet a miénk! A mi földünk — a világ boldogsága, valamennyi ember boldogsága. Milyen hatalmas büszkeség tölt el, ha kimondom: „Az én földem"...

Lejött az emelvényről, a zászló fölé hajolt, amely az asztal szélén feküdt és megérintette ajkával.

— Munkásnőink nevében esküszöm, és ünnepélyes ígéretet teszek, hogy nem hozunk szégyent erre a zászlóra. Becsületes munkánkkal...

Katyusa alig hallhatóan ejtette ki az utolsó szavakat, erejét megfeszítve ellökte magát az asztaltól és kissé imbolyogva a színpad hátterébe indult.

A termen izgatott zúgás futott végig. Alekszej a kezemnél fogva maga után húzott, kiszaladtunk az előcsarnokba.

Katyusa már ott volt, Kszenyija állt mellette.

Alekszej gyorsan odament hozzá és az arcába nézett:

— Katyenka! Mi van veled, drágám?

— Semmi, Ljosa... igazán semmi... gyere, üljünk le valahol...

A pihenő-szobába vezettük és leültünk a díványra. Kszenyija egy pohár vizet hozott neki. Katyusa ujjai remegtek, a pohár panaszosan koccant a fogához. A víz ezüstös sugárban ömlött ruhájára.

Katyusa nekidőlt a divány támlájának.

— Jaj, hogy tudtam ezt... — szólalt meg és maga rázta le ruhájáról a vízcseppeket, amelyek úgy csillogtak rajta, mint a gyöngyszemek. — Biztosan elrontottam az egész ünnepélyt.

— Elfulladtál a gyors futástól, összeszorult a szíved. Itt meg az emberek előtt még izgultál is — magyarázta Kszenyija.

Katyusa nehezen mozgatta ajkait:

— Nem... más miatt... most el kell mennem...

— Hova akarsz menni? — mérgeskedett Alekszej. — Most rögtön hazaviszlek, szerzek lovat.

— Nem... Nem kell... Ott egy kisfiú... Ljosa, hallgass meg, mi történt velem... — Katyusa még egy kis vizet kért. — Jó korán elindultam hazulról... szépen összeszedtem a gondolataimat, de azért nagyon izgultam... Gondoltam, csendben körüljárom az építkezést. Odaérek a sarokhoz, ahol az átjáró van, onnan kirobog egy autó, porzik az út, odalapulok a falhoz, hogy elengedjem... látom — hátul a karosszérián lóg egy kisfiú, kapaszkodik, de annyi ereje nincs, hogy felmásszon a kocsiba. Az autó zökkent egyet...

— Ne mondd tovább! — Hallgass! — könyörgött Kszenyija és eltakarta tenyerével arcát. — Jaj, ezek a kisfiúk.

— Odaugrok, remeg az egész testem az ijedtségtől, ott fekszik elnyúlva, sápadtan... egy kis trikóban... A válláról patakzik a vér, egy kampó, vagy valami felsérthette, mikor leesett... Az őr kifutott az átjáróból... bekötöztük és a segélyhelyre vittük. Nem hallom a lélekzetét és a pulzusát sem tudom kitapintani... valószínűleg sokkot kapott... Adtam neki kámfort, koffeint, dörzsöltük... szerencsére az őrnél volt forró tea... Magához tért a kisfiú, kinyitotta a szemét. Elvittük a kórházba, a főorvos megvizs-

gálta, és azt mondta: „Száz évig fog élni." Megnyugodtam, idejöttem és itt minden olyan ünnepi, az emberek tapsolnak — elfúl a lélekzetem... Beszélni kezdek... beszélek, és egész idő alatt őt látom... és a szívem újra összeszorult, elhagyott az erőm... Most már jól vagyok. Elmegyek a kórházba, még egyszer megnézem...

Ekkor már én is beleavatkoztam:

— No, Katya, ez már nem helyes. Maradj csak itt Kszenyijával, pihend ki magad, nyugodj meg. Majd Alekszej meg én elmegyünk.

— De nem, mit gondolsz! — ellenkezett Katya idegesen igazgatva haját. A pirosság fokozatosan visszatért az arcára. — Teljesen jól érzem magam. El tudok menni...

Felkelt.

Alekszej erőszakkal vissza akarta ültetni a díványra.

— Maradj, ha mondom!

— De Ljosenyka — mondta szigorúan Katya és eltolta kezét. — Az nem lehet, hogy ne menjek. — És kérő mosollyal hajolt Alekszej felé: — Te meg ne félj, ne félj, Ljosa...

Katyusa nyájasan a szemébe nézett. Alekszej felsóhajtott és szótlanul engedett a feleségének.

Kivágott újságcikkek, jegyzőkönyv-másolatok, beszédvázlatok feküsznek előttem, melyeket Alekszej készített Zina segítségével. Egy-egy találkozásunkat, beszélgetésünket juttatják eszembe. Ezek mind összefüggenek, kiegészítik egymást, vagy egyik a másikból következik. Csak dátum szerint kellene rendezni, időrendben összefűzni, színes ceruzával megszámozni és a hivatali rend kedvelője már el is intézné az „ügyet".

Rá lehetne írni: „érkezett — elintézve", spárgával átkötni és az irattárba tenni. Nem valami különös eseményeket takar ez az ügy. Megszokott kis téglák, melyekből mégis mindig nagy házak épülnek. A kis téglát nem mindig venni észre, de azt, hogy a ház téglából épült, nem lehet letagadni. És akkor feltétlenül gondoljuk: hej, milyen sokat jelentenek ezek a kis téglák!

Erről akarok beszélni, nem az aktacsomóba fűzött „ügyről". De nem vakon, naptári sorrendben akarom elmondani, nem úgy, mintha naplót írnék, hanem általánosító formában, teljes befejezettségében. De akkor kiderül, hogy nem mindennek voltam szemtanúja. Ezért úgy gondolom, hogy nem a magam nevében, hanem harmadik személyben írok.

Egy rekkenő júliusi napon, amikor úgy látszott, hogy a nap tüzes gömbje már-már megolvad és izzó fényáradatban a Földre zúdul, Alekszejt ebédszünetben a fafeldolgozó üzem pártirodájára hívták. Ivan Andrejevics, a párttitkár egészen bágyadt volt a hőségtől, mégis rendesen, szorosan begombolt gimnasztyorka volt rajta. Kezet nyújtott neki és ezt mondta:

— Ülj le! Fű, de pokoli meleg van!

— Igazán, Ivan Andrejevics, legalább a gallérját nyitná ki — tanácsolta Alekszej. — Hiszen így, igazán...

Ivan Andrejevics zsebkendőjével megtörölte homlokát, nyirkos tenyerével végigsimította haját.

— Képtelen vagyok — mondta — megszoktam. Ha gimnasztyorkában vagyok, ez azt jelenti: szoros gallér, feszes derékszíj. Szóval: előírás szerint. Nem szeretek rendetlenül járni. Már otthon kellett volna könnyebben felöltöznöm.

— Befizethetem most a tagdíjat, Ivan Andrejevics? — kérdezte Alekszej.

Ivan Andrejevics egy összehajtott újsággal legyezte magát.

— Persze, hogy befizetheted. Egyébként is, te vagy az egyik legrendesebb tagdíjfizető. — Rálehelt a keskeny, hosszú bélyegzőre, rá akarta ütni Alekszej tagsági könyvére, azután visszahúzta a kezét.

— Hogy állsz a tanulással?

— Tanulok...

— Tudom. Azt kérdeztem, hogy megy a tanulás?

Alekszej vállat vont:

— Eddig nem szidtak...

— Ezt is tudom. De a te véleményedre vagyok kíváncsi, te hogyan gondolod.

— Érteni, mindent értek, Ivan Andrejevics, de ha felelni kell, nem tudok, nem forog a nyelvem.

— Majd megtanulod. És beszélni is megtanulsz. — Ivan Andrejevics beütötte a bélyegzőt, odaadta Alekszejnek a befizetési lapot. — Hiszen mindenkivel így van ez, aki fiatal korában nem tanult. Ne ijedj meg.

— Nem vagyok ijedős, vállaltam, hát megcsinálom — mondta Alekszej és megnézte a tagsági könyvben a pecsétet. — Milyen ügyben hivatott, Ivan Andrejevics?

— Milyen ügyben? — Ivan Andrejevics figyelmesen végignézte Alekszejt. — Nem nagy ügyről van szó.

— Mindjárt gondoltam — nevetett fel Alekszej — mert komoly feladatot nem bízna rám.

Ivan Andrejevics komoran összehúzta szemöldökét, szó nélkül felállt az asztaltól, végigsétált a szobán, és megállt az ablaknál, háttal Alekszejnek. Az ablaküvegen kövér, bolyhos dongó vergődött, zümmögése betöltötte a szobát.

— Meguntad az asztalosságot? — kérdezte a titkár, hátra sem tekintve. — Sztahanovistának, jó munkásnak, műasztalosnak lenni nem komoly feladat? Jól értelek? Gazdasági munkára akarsz menni?

— Ki? Hogy én, gazdaságira? — csodálkozott Alekszej. — Sok mindenre, de erre aztán egyáltalán nem vágyom. Nem értette, hogy mit akarok, Ivan Andrejevics. Komoly feladat az, valamivel nehezebb, de maga mindig csak kímél engem.

— Ne beszélj rejtvényekben — mondta mérgesen Ivan Andrejevics. Odalépett Alekszejhez. — Épp az imént volt egy ilyen beszélgetésem. Azt gondoltam... — Ivan Andrejevics felkapta az újságot az asztalról és kihajtotta a dongót az ablakon: — Eredj az ördögbe, egész teledongtad a fülemet!

Végzett a dongóval és más hangnemben szólalt meg.

— Tegnap a pártirodán szó volt a kommunisták pártmunkájáról. Rólad is beszéltünk. Te tanulsz és neked ez a legfontosabb. Bármilyen segítséget kérsz a tanulásban, megadjuk! Ha kell, a tanácsadók külön is foglalkoznak majd veled.

— Nem kell — mondta Alekszej — így is kapok elég segítséget. Ha valami nem világos, megyek és megkérdem.

— Én nem ragaszkodom hozzá — egyezett bele Ivan Andrejevics — minél önállóbban tanulsz, annál jobb. De a konzultációformától ne viszolyogj, beszéld meg az anyagot velük. Most térjünk a pártmunka kérdésére. Jól látod el, semmi kifogás nem merült fel ezzel kapcsolatban. Megmondom kereken: a kölcsönjegyzésben kitűnően dolgoztál! Jól vezeted a lövészkört, igaz, hogy beszédeid a műhelyben nem voltak valami csiszoltak, de azért fejlődsz, fejlődsz. Nem szemrehányásképpen mondom, de azért megjegyzem. Ezért nem is akartunk a közeljövőben munkát adni neked, úgy gondoltuk, sokat tanulsz, de...

Alekszej félbeszakította:

— Nincs szükségem könnyítésre, titkár elvtárs! A szervezeti szabályzat éppúgy vonatkozik rám is, mint mindenkire.

— Nagyszerű! — helyeselt Ivan Andrejevics. — Éppen így gondoltuk mi is, amikor a pártmunkádról döntöttünk... Másféle megbízást kapsz, mint eddig. — Ivan Andrejevics energikus kézmozdulatot tett: — Térjünk a tárgyra. Panaszokat hallunk Nyikulinra. A munkások észszerűsítési javaslatait elfekteti. Konkrét eset: Tyimosin javaslatot tett a gerendaszállítás meggyorsítására. Érdekes javaslat. Választ nem kapott rá. Mi itt a helyzet? Vizsgáld meg, nézz a dolog mélyére, kommunista módjára nyúlj a kérdéshez. Ne tékozold el minden erődet az első alkalommal, a feladat kereteit ne lépd túl. Nyikulin munkáját teljes egészében később akarjuk kivizsgálni. Valószínűleg rendes ember, de azért az ellenőrzés senkinek sem árt.

— Ez nekem való munka — mondta elégedetten Alekszej. De azért tétovázott, zavarban volt.

— A pártszervezetnek joga van ellenőrizni az adminisztráció munkáját... — kezdte magyarázni Ivan Andrejevics.

— Nem ez a baj — sietett kijelenteni Alekszej — ezt tudom. Csakhogy a személyem...

— Azért már én felelek, hogy kit küldök oda: te pártmegbízatást hajtasz végre! — Mégsem állta meg, hogy kíváncsian meg ne kérdezze: — Mi nyugtalanít?

— Nemrég összekaptam Nyikulinnal — mondta Alekszej, összeráncolva homlokát.

— Magánügyben?

— Nem, milyen magánügyem volna vele? Csak úgy ismerem, hogy ő Nyikulin.

— Ezen nincs mit töprengeni! — döntött Ivan Andrejevics.

Alekszej kilépett a pártirodából és megbízatásán gondolkozott. Elválásukkor Ivan Andrejevics különösen hangsúlyozta, hogy a vállalat adminisztrációs munkájának pártellenőrzése egészen más, mint a hivatalos ellenőrzés.

— Ezeket a dolgokat politikai szempontból kell értékelni, Hudonogov — és összecsípte három ujját, mutatva, hogy mindent finoman kell csinálni. — Néha még a kedvező számadatokat is el kell vetni. Nem erről az esetről beszélek. Neked itt nem lesz dolgod számokkal. De általában tartsd ezt eszedben, máskor még hasznát veszed.

Még húsz perc volt a szünet végéig. Alekszej arra gondolt, hogy megfürdik a csatornában, hogy kis időre legalább szabaduljon a nyomasztó hőségtől. Amíg a nap hevétől felmelegedett vízben lubickolt, amely ecetszagú volt a rothadó fakéregtől, eszébe jutott, hogy nemrégiben összetűzött Nyikulin technikussal, aki a fafeldolgozó üzem termelési észszerűsítéseinek ügyeit intézte.

A nyersanyagközvetítő területen találkoztak. A köpcös Nyikulin, akinek alsó állkapcsa hihetetlenül széles volt, húsos ajkát megvetően lebiggyesztve, vékony fenyőforgácsot rágott. Alekszej sietett a raktárba egy igénylőlappal, hogy fényezőanyagot kérjen. Röviden köszöntötték egymást és továbbmentek. Alekszejnek hirtelen eszébe jutott valami:

— Borisz Mihajlovics!

— No? — Az megállt, félig feléje fordult.

— Mi van a javaslatommal?

— Elsőrendű emelő — mormogta Nyikulin. Alekszej nem értette, mit akar ezzel mondani. — Minden zseniális felfedezés nagyon egyszerű... No? Mit akar?

— Választ akarok. Miért jöttem volna magához? Miért? Rothadjon el a forgács meg a kéreg? Jobb lenne, ha fűtenénk vele. Ez tüzelőanyagmegtakarítás és a raktár is tisztább lenne.

— Blöff — mondta Nyikulin és továbbment.

Alekszej elpirult szégyenében és haragjában.

— Kérdeznek magától valamit és maga... — indult Nyikulin után.

Nyikulin a faforgácsot harapdálta és szája szegletével elmosolyodott.

— Nem megfelelő — válaszolta a fogain keresztül. — Nincs értelme, hogy ennek a kedvéért átalakítsuk a kályhákat, ostobaság!

— Ki kell számítani! — mondta követelően Alekszej.

— Számítsd — felelte Nyikulin. — Először az számoljon, aki javasol. — S megismételte a kegyetlen szót: — Blöff!

Alekszej dühösen sarkon fordult. Ezzel el is váltak.

Most a csatornában fürödve, Alekszej mosolyogva gondolt erre a találkozásra.

— Fütyülök rá — dünnyögte a part felé úsztában. Földet ért a lába. — Nem a magam ügyét intézem, hanem az államét.

A fürdőtől felfrissülve, vidáman tért vissza a műhelybe. Mindjárt megragadta a csiszolókorongot és a szekrényajtók furnérlapjain kezdett dolgozni.

Andrej Volik, a műhely egyik legjobb asztalosa sokatmondóan megkérdezte:

— Tán száz rubelt találtál az úton? Minek örülsz?

— Pénznek akkor örülök, ha a két kezem munkájával kerestem. Az úton pedig nem is találok — felelte Alekszej. — Megfürödtem! Könnyűnek érzem magam. — Hirtelen elsápadt a felháborodástól: — Te mit vakarsz azon a görcsön?

— Hát mit csináljak vele — kérdezte zavartan Volik — hiszen rücskös.

— Fényezésre készíted ezt a deszkát, vagy kátrányozásra? Nem tudod megérteni, hogy a simítóvastól a bemélyedés a deszkában még mélyebb lesz?

— Elég sima ez — próbált volna védekezni Volik — az érező csak még jobban fölszaggatja.

— Csak élesítsd ki, komám, ahogy kell — mondta Alekszej gonoszul — ahogy a borotvádat kiélesíted. A szakálladat talán simítóvassal borotválod?

A beszélgetés felkeltette a többi asztalos figyelmét is, kíváncsian hallgatták, hogyan leckézteti Alekszej, a kevés gyakorlattal rendelkező asztalos az idősebb, kipróbált mestert.

— Mi köze ennek a szakállhoz — morogta a sarokbaszorított asztalos és elvörösödött, mert tudta, hogy nincs igaza. — A csiszolókorongot jól kiköszörülöm; a fa nem enyves, azért pattan le a forgács róla...

— Nem pattan az le. — Alekszej odament a maga csiszolókorongjával. — Add csak ide...

Végigsimította a deszkát, mintha meg akarna egyezni vele: „Ne hagyj cserben" — és rövid, de energikus mozdulatokkal lökte a korongot... gyorsan tűnt el, egyik papírvékonyságú forgács a másik után.

— Tessék — mondta elégedetten és végighúzta ujját a bütykön — most aztán belenézhetsz. Mintha tükörbe néznél.

— Mester vagy te, Aljosa — mondta Volik és végleg megadta magát.

— Még nem egészen, Andrej — jegyezte meg Alekszej a saját munkaasztalához visszatérve. — Majd ha te is megtanulsz tőlem és ha én is átveszek tőled mindent, akkor lehet, hogy jobban megérdemlem a „mester" nevet.

...Ezen a napon egyedül ebédelt otthon. Katyusa szerdánként előadásra járt, melyet a városi kórház egészségügyi személyzete számára tartottak. Az idősebb Vaszilek elment a szomszéd gyerekekkel a folyóra halászni. A fiatalabbat Usztyina Grigorjevna kivitte a városból a levegőre; ezek a napok már nagyon fülledtek voltak. Fjodor nagyapa segített levenni a tűzhelyről a kész ebédet, leült vele együtt az asztalhoz a „társaság" kedvéért, de nem evett, a melegre hivatkozott.

— Csak a kvasz segít rajtam.

Alekszej beszélgetni kezdett vele.

— Kevés jó műasztalos van nálunk a gyárban. Gondolom, beszélnem kellene az igazgatóval, Nyikolaj Pavloviccsal: engedje meg, hogy a tehetséges legényeknek a fűrészműhelyből, azoknak, akiket érdekel a műasztalos-mesterség, létrehozzunk valami esti iskolafélét — mondta és magához húzta a sülthalas serpenyőt. — Én is szívesen foglalkoznék velük. Lehet, hogy magam is tanulnék valamit, azt meg, amit tudok, megint csak nem tarthatom magamban, hát átadom a többieknek.

Fjodor nagyapó nem helyeselte, azt kérdezte:

— A napi munka után?

— Hát hogyan máskép? Nem is munkaidőben.

— Gondold csak meg: így is csak esténként látunk. Hol van az otthonod? Itt, vagy a gyárban?

— Itt is, meg a gyárban is...

Alekszej nem folytatta a beszélgetést: semmi újat sem hozott volna. Az öreg makacsul azt akarta, hogy az egész család elválaszthatatlanul együtt legyen, ha nappal nem is, legalább esténként. És például miért nem helyezik át Katyát a fűrésztelepre, közelebbre Alekszejhez?... Miért vitatkozzanak? Nincs ezen mit vitatkozni. Katya és Alekszej azt tartotta, hogy a család az család, de vannak más érdekek is, a közösség érdekei. Ezt nem ártana megérteni az öregnek se, de lehet is beszélni az ő fejével!...

Katyusa majdnem egyszerre érkezett meg Usztyinya Grigorjevnával és a fiatalabbik Vaszilekkal. Nem sokkal később befutott az idősebb Vaszilek is egész csomó napon szárított fenékjáró küllővel. Vaszilek hét éves mult és Usztyina Grigorjevna igen szigorúan megtiltotta neki, hogy hosszú horoggal horgásszon a folyó sodrában: elég egy falánk pérhal és magával rántja a vízbe.

Összegyűlt a család, Alekszej hancúrozni kezdett a gyerekekkel és mindenről elfelejtkezett a világon.

Csak reggel jutott eszébe és akkor beszélte meg Katyusával a műasztalos esti iskola tervét.

Mindketten siettek a munkába. Katya sebtiben kivasalta fehér selyemblúzát.

— Az iskola terve nagyon tetszik nekem, Aljosenyka — mondta és nedves ujját a vasalóhoz érintette. — Persze már van mire megtanítanod másokat. — És kissé elgondolkozott. — Helyes-e, hogy egyszerre ilyen sokat vállalsz?

Őt a dolognak ez az oldala nyugtalanította.

Alekszejt a munka rendszerint nem zavarta abban, hogy gondolkozzék. Ma az jutott eszébe, hogyan jött először a fűrésztelepre, hogy munkába álljon és milyen büszkeség fogta el az első napokban; apja egész életében béres volt kulákoknál, a gazdasági udvar tartozéka volt és ő *állami* vállalat munkása! Arra a kérdésre: „Hol dolgozol?" — akkor feltétlenül azt válaszolta: „Állami fafeldolgozóban"...

Alekszej gondolatai aztán egyszerre a hazáért folytatott szent harcokra terelődtek. A büszkeséghez most még a hazáért, az államért való személyes felelősség is társult. Emlékezetében feléledt a lángvörös füst, az esti szürkület, a híd, az útelágazás, előtte a lövészárokban nyolc szovjet katona és mögöttük az egész drága föld, a haza...

Odaérnek-e a mieink, hogy megerősítsék a hidat? Ellenséges aknák robbannak jobbra, balra, mind közelebb... Már csak öt katona van... Három... Kettő... Alekszej egyedül. A híd robbanásra készen aláaknázva. Az a parancs. Az utolsónak kell felrobbantani. Alekszej egyik kezében tartja a dobozt, másikban gyufát, de fél meggyújtani. Hátha éppen ebben a pillanatban bukkannak ki a kanyarodóból a tankjaink? És ha őt megölik előbb? Akkor a híd épen marad és a németek átjönnek... „Nem ölnek meg — suttogta a vérbeborult Alekszej — nem ölnek meg, hiszen én maradtam egyedül felelős ezért a hídért. Azt már nem..."

...A munka végét jelző kürt után néhány szót váltott Ivan Andrejevicsel. Már előre forrt benne a méreg a közeli összecsapástól; meg volt róla győződve, hogy Nyikulin barátságtalanul fogadja. Az erőmű irodájába ment, ahol Nyikulin dolgozott.

Az várt, egyedül ült, előre kirakott az asztalra egy nagy rakás levélrendezőt.

— Remek, remek! Örülök — kezdte a beszélgetést. Fölemelkedett az asztal mellől, Alekszej elé ment. — Üdvözlöm! A párt-

szervezet ellenőrzése: első sorban segítség a munkában. Nem így van?

Alekszej éppenséggel nem ilyen fogadtatást várt. Kissé mintha elvesztette volna a fejét.

— Hát persze — mondta. Nem talált semmi okot az ellenvetésre.

— Nagyon megkérem... No de mit is mondok. Üljön az asztalhoz, kérem... Igen, nagyon megkérem, Hudonogov elvtárs, segítsen nekem a következőkben.

— Engedje meg, Nyikulin elvtárs... — kezdte Alekszej, mert esze ágában sem volt, hogy átengedje a kezdeményezést a beszélgetésben.

— Bocsásson meg egy pillanatra. — Nyikulin egy rövid mozdulattal a zsebéből az asztalra tette a lapos cigarettatárcát. — Dohányzik? Nem? Bocsánatot kérek, én bizony... — úgy szorította fogával a cigarettát, mint akkor a fenyőforgácsot. Alekszej ezt észrevette és majdnem elmosolyodott.

— Kérem, segítsen nekem a következőkben. A műszaki tanács nálunk a fűrésztelepen korántsem dolgozik kielégítően. Én kétszer adtam be írásbeli jelentést — a levélrendező felé nyúlt.

— De én azért jöttem...

— ...hogy megvizsgálja munkámat az észszerűsítések és újítások területén — fejezte be a vendég helyett Nyikulin és megtapogatta zsebében a gyufaskatulyát. — Tudom. De, kedvesem, ezek a kérdések szorosan összefüggenek a műszaki tanács működésével — és félretette a meg nem gyújtott cigarettát, ami azt jelentette: „Hogy-hogy, ön ezt nem érti?"

— A műszaki tanács is más...

— ...és Nyikulin funkciója is más — egészítette ki megint Nyikulin. — Tökéletesen egyetértek önnel. De hiszen mindenféle funkció mástól függő jelenség és ettől a másik jelenségtől függően változik. Így van vagy nincs így?

— Nem tudom, így van-e vagy nincs így, de... — Alekszej már dühbegurult, hogy Nyikulin sose engedi befejezni egyetlen mondatát sem.

— Mit jelentsen az, hogy: „Nem tudom, így van-e vagy nincs így?" — kiáltotta meglepetten Nyikulin. — Így! És csak így! Ezt igen könnyen bebizonyítom önnek.

— Én most más ügyben jöttem, Borisz Mihajlovics — mondta keményen Alekszej. — A pártiroda megbízott...

— Tökéletesen igaza van. Eltértünk a tárgytól — Nyikulin elvezettel rágyújtott és tréfásan megfenyegette ujjával Alekszejt — de visszatérünk a kérdésre, feltétlenül visszatérünk. Így hát, amint ön kívánja... a tárgyra. Megkérem, hogy ismerkedjék

meg írásbeli jelentéseimmel, aztán nézze meg ezeket a táblázatokat és a hozzájuk való magyarázó jegyzeteket... ez az első félévi jelentés... és ha kívánja, mindezeket a mappákat. — Nyikulin pattogón végighúzta középső ujja körmét a mappák gerincén.

— Először is meg akartam beszélni... — jutott szóhoz Alekszej.

— Hogyan? Az okmányok ismerete nélkül? — Nyikulin kedélyesen elmosolyodott, már amennyire tudott kedélyesen mosolyogni. — Akkor talán mesélek a zölddisznóról...

— Kérem...

— De hiszen mindig az okmányok tanulmányozásával kezdik, Hudonogov elvtárs, és csak aztán tesznek fel kérdéseket! — kiáltott fel Nyikulin enyhe szemrehányással. — Egyébként, ahogy akarja... Joga van hozzá. Nem szándékozom szépíteni a hibáimat. Hallgatom...

— Először: miért nem vizsgálták meg eddig Tyimosin munkás javaslatát? — tette fel Alekszej a már előre elkészített kérdést.

Nyikulin még a cigarettát is kivette a szájából.

— Hogy-hogy nem vizsgálták meg? Tessék, itt van az okmány: átadtuk a műszaki tanácsnak. A többi, mint ahogy már mondtam, sajnos, nem tőlem függ.

— De miért feküdt önnél olyan sokáig? — Alekszej kiesett az előbbi hangnemből, amint a kísérőlevél másolatát nézte.

— A szerző sok mindent nem dolgozott ki. Tyimosin nem mérnök. Azt lehet mondani, csak ötletet adott. De el kellett volna készítenie a költségvetést is. Az pedig nem olyan egyszerű. Egyetért ezzel?

— De gyorsabban is meg lehetett volna csinálni... — vetette ellene zavartan Alekszej.

Az a váratlan körülmény, hogy Tyimosin ajánlatát már megvizsgálták és továbbították a műszaki tanácshoz, lefegyverezte Alekszejt, romba döntötte a Nyikulinnal folytatandó beszélgetés tervét, feleslegessé tette minden előre elkészített kérdését.

Nyikulin vállat vont.

— Sajnos, ezeknek a fogalmaknak, „gyorsabban-lassabban", a való életben nincs meghatározott jelentésük. Ön úgy gondolja, „lassan", én úgy, hogy „gyorsan". Ha veszi a fáradságot és belenéz a félévi jelentéshez írt magyarázó feljegyzéseimbe, mindent tisztán fog látni.

— És hány munkás javaslata érkezett önhöz ebben a félévben? — kérdezte ekkor hirtelen Alekszej. Elhatározta, hogy túlmegy az Ivan Andrejevics által megadott kereten és Tyimosin kérdését összekapcsolja a munkásújítók javaslataival általában.

— No, itt van, nézze — mondta megint szemrehányóan Nyikulin és kihúzta Alekszej könyöke alól a levélrendezőt — a jelentésemben ez is benne van. Itt van, tessék... kérem, nézzen bele ebbe a rovatba. És itt a kimutatás: hányat vizsgáltunk meg, hányat fogadtunk el, hányat vezettünk be a termelésbe. Igazán, Hudonogov elvtárs, talán mégis először megismerkednék az okmányokkal? — mondta kérően. — Akkor bizonyára több kérdése is lesz.

Alekszej elpirult, érezte, hogy makacsságával csak nevetségessé válik Nyikulin szemében. És attól, hogy nevetségesnek lássék, mindennél jobban félt a világon. Ugyanakkor Nyikulin viselkedésében jóindulat érződött, tanácsai teljesen logikusak voltak és Alekszej megadta magát. Felnyitotta az odanyújtott mappát és olvasásába mélyedt.

Nyikulin a háta mögött állt, a kimutatásokat nézegette, rámutatott egyik vagy másik számra és magyarázattal egészítette ki. Ez először kellemetlenül érintette Alekszejt, maga akart eligazodni mindenben, de aztán úgy érezte, hogy nem feleslegesek Nyikulin válaszai; az meg, mintha Alekszej gondolataiban olvasott volna, bámulatosan a maga idejében adta meg a válaszokat. Így számról számra, sorról sorra végignézték a félévi jelentést és a jelentéshez fűzött magyarázó jegyzeteket. Minden világos volt, minden arról tanúskodott, hogy Nyikulin nagy munkát végez. Alekszej szinte szégyelni kezdte azt az előítéletet és kétkedést, mellyel a jelentést kézbe vette.

— Lám, világos az egész, mint a vakablak — mondta Alekszej. — Úgy látom, nem is sikerült olyan rosszul; meg kell mondanom az igazat: mást vártam.

Nyikulin bánatosan csóválta a fejét. Megint rágyújtott.

— Nem kellemes hallanom, dehát mit lehet tenni. A bizalmat nem szavakkal, hanem tényekkel, számokkal kell kiérdemelni. — Fuldoklott a füsttől, sokáig köhögött és nem látta, hova dobja a gyufát. — Örülök, hogy tényekkel bizonyítottam be... Kha... kha... kha...! De tárgyilagos akarok lenni... kha... kha... kha...! Nem szándékozom igazolni magam. Van miért bírálni engem, megérdemlem a legszigorúbb bírálatot, a legkisebb elnézés nélkül. Lám... lám... kha-kha! Nézzen bele a jelentésbe... kha-kha-kha! A műszaki tanács megkötötte kezem-lábam. Én nem győztem le és nem is tudom legyőzni tehetetlenségüket. És ezért nem hárítom el a felelősséget. Ami az első lépést illeti, bátran mondhatom, egyetlen munkásjavaslatot sem vetek el, mind útjára bocsátom.

Alekszej elkezdte olvasni az írásbeli jelentéseket. Nyikulin ékes-

szólón ostorozta a műszaki tanács tétlenségét. Az első jelentés még talán valamennyire általánosságokban mozgott, de a másodikban Nyikulin gyilkosan konkrét példát hozott, hogy éppen az ő — Nyikulin javaslatát a cosinus „φ" jelentős megnövelésével kapcsolatosan a műszaki tanács több mint három hónapig fektette a szakértőnél.

— Képzelje el, Hudonogov elvtárs, az enyémet, nem akárkiét, az én javaslatomat! — Nyikulin jelentősen felemelte mutatóujját. — Ítélje meg maga ezek után, hogy kell nekem segítenem a munkások javaslatainak elintézését, vegyük például — odahúzta a felső levélrendezőt — bármelyik javaslatot... Mi ez? A fakéreghulladék észszerű felhasználásának kérdése, szerző... Ah, bocsásson meg, ez az ön javaslata... no jó, annál jobb. Nos tehát...

— Miféle javaslat ez, Borisz Mihajlovics! — mondta Alekszej és mélyen elpirult. — Csakugyan én írtam, de nem számítottam ki semmit...

— Kedvesem — Nyikulin rövidujjú, húsos kezét a nyitott levélrendezőre tette — ön nem számolt, de én számoltam ön helyett is. Nem tudtam közömbösen elmenni mellette. Nos, nézzen csak ide...

Alekszejnek káprázott a szeme a számoszlopoktól, a neki érthetetlen képletektől.

— Lám, milyen... — csak ennyit tudott mondani.

— És ezt sem vizsgálta meg a műszaki tanács. — Nyikulin bosszúsan csapta be a levélrendezőt és félredobta. — Azt hiszem, nem lesz részemről tapintatlanság, ha megismétlem, amit beszélgetésünk elején mondottam: a pártszervezet részéről jövő ellenőrzés a legelső segítség a munkában. Természetesen hibás vagyok, nagyon is hibás, hogy magam nem kértem régebben ezt a segítséget, de hiszen itt nem hamis önérzetről van szó, nem arról, hogy kinek kell az első lépést tennie... Rövidebben szólva, megkérem, hogy mindazt, amit ma mondtam önnek, tárgyilagosan vegye figyelembe. És ne felejtse el, hogy még új munkás vagyok az észszerűsítés és újítás területén.

— Végül is... Borisz Mihajlovics, ha őszinte akarok lenni, nincs miért kritizálnom önt — mondta Alekszej. Őt is lefegyverezte ez a következtetés.

— Nem! Kritizáljon! Feltétlenül kritizáljon! Szigorúan, kérlelhetetlenül kritizáljon, mint kommunistát, amiért olyan tehetetlen vagyok a műszaki tanáccsal szemben! — mondta majdnem kiáltva Nyikulin. — Mossa meg érte a fejemet! Megérdemlem. De más hibámat, ne haragudjék, nem látom... Semmit sem titkoltam el, mindent feltártam ön előtt.

Hat óra volt, mikor elkezdték. És most már tizenegy óra felé járt az idő; szürkülő nyári alkony ereszkedett a földre. Már alig lehetett megkülönböztetni a szoba sarkait. A könyvek a fal melletti könyvespolcon egyetlen foltban olvadtak össze. Nyikulin nem sietett világot gyujtani. Fel és alá járkált a szobában, néha megállt a kitárt ablaknál, hogy meghallgassa az olajcsúszda zakatolását az ideiglenes szálfavontatón. És beszélt, beszélt. Elmesélte Alekszejnek, hogy mikor ezt a kötelezettséget magára vállalta, nem is képzelte, mennyire nehéz és bonyolult lesz a munkája („egyetemes képzettséggel kell birni a technika minden területén"), ugyanakkor pedig ez a munka jelentéktelen, sőt mi több, hálátlan is. A javaslat szerzőjének becsület és pénz az osztályrésze, neki viszont („és mennyi fáradsággal jár megvalósítani bármilyen javaslatot!"), neki viszont semmi, az alaptalan szemrehányásokon kívül. Alekszej részvéttel helyeselt. Hiszen valóban megesik, hogy az emberek nem tudnak rögtön tájékozódni és...

Így beszélgettek késő éjszakáig.

Alekszej kapott észbe először. Készülődni kezdett. Nyikulin önzetlenül felajánlotta neki:

— Ha akarja, egy-két nap alatt az egészet rendbehozom és a könnyebb áttekintés végett egyoldalas feljegyzést készítek a leglényegesebb dolgokról.

Alekszej habozott. Maga sem tudta, hogyan lenne helyesebb.

— Rendszerint mindig így történik — magyarázta Nyikulin. — Önnek valószínűleg be kell számolni a pártirodán. Rövid feljegyzésem segít önnek, hogy gyorsabban és felesleges munka nélkül előkészítse beszámolóját. Ha helyesnek tartja, én elkészítem...

Alekszej beleegyezett. Elbúcsúztak és hosszan rázták egymás kezét.

— Szavamra mondom — Alekszej nem engedte el Nyikulin kezét — nem gondoltam volna, hogy ilyen ember vagy.

— Megesik, megesik — mosolyodott el fáradtan Nyikulin. — Én nem neheztelek rád. De emlékszel, hogy összeakaszkodtunk? — és szívből nevetett. — Meséld el ezt az embereknek, feltétlenül meséld el...

— Már meséltem róla, Borisz Mihajlovics — ismerte be bűntudattal Alekszej.

— Csak mesélj még róla, hadd nevessenek..

Alekszej elégedetten távozott a fűrésztelepről, úgy érezte, mintha nagy súly esett volna le válláról. Nyikulint már nem látta olyan hitvány embernek és a munkáját sem olyan rossznak. A fődolog, hogy mindenben rend volt nála. Egyébként, ha jól meggondoljuk a dolgot, akkor Nyikulin is, meg minden dossziéja, beszámo-

lója... Node tökéletes, kristálytiszta ember talán nincs is. Összeszólalkozás persze előfordulhat. De itt is óriási különbségek vannak.

És reggel, mikor az átjáróban találkozott Ivan Andrejevicscsel, első dolga volt megjegyezni:

— Tudja, ez a Nyikulin, ha megnézi az arcát, olyan, mint egy nagyszájú menyhal, és olyan nyirkos-féle: kicsúszik az ember ujjai közül.

— Elmaradt ember? — kérdezte mosolyogva Ivan Andrejevics.

— Ne-em, Ivan Andrejevics, csak tudja mégis... finoman kell hozzá közeledni.

— És mikor számolsz be nekem a Tyimosin-féle históriáról?

— Még egy-két kurta nap, Ivan Andrejevics. Rágalmazzák ezt a Nyikulint.

— Igen? Biztos vagy benne?

— Biztos én... Már kiismertem az ügyet.

— No, ha biztos vagy benne, akkor jó. Kellemesebb lenne mindenesetre, ha Nyikulint nem illetné semmiben sem szemrehányás. De ne felejtsd el, Hudonogov, az embert a munkája, a tettei szerint kell megítélni.

— Nem hordok szemellenzőt, Ivan Andrejevics. Én már mélyebben hatoltam a kérdés lényegébe, mint ahogy ön mondotta a multkor. Majd meglátja.

És besietett a műhelybe. De ahogy dolgozni kezdett, kételyek kezdték gyötörni. Tegnapi beszélgetése Nyikulinnal most már egyáltalában nem látszott meggyőzőnek. Hisz tulajdonképpen egész este Nyikulin beszélt. És úgy irányította a társalgást, ahogy akarta. Így aztán minden jót az asztalra terített, ami meg rossz volt, azt az asztal alá dugta. Alekszej pedig fülét hegyezve ült ott és nyelte a megrágott kását, sőt még dícsérte is: „Édes ám, Borisz Mihajlovics..." És lám, Nyikulin a műszaki tanácsra panaszkodott. Nehézkesség, ez meg az... Zina például, a műszaki tanács titkára. Talán Nyikulin fürgébb nála?... Vagy például: észszerűsítési javaslat van elég, de ha megnézzük a gyárat, mit látunk megvalósítva belőlük? Többnek kellene lennie. Ehelyett ő csak beszél, elmerül saját szavainak tengerében.

Nyikulin különösen pontos volt. Nem elégedett meg azzal, hogy a megbeszélt határidőnél előbb elkészítette Alekszejnek a feljegyzést, de még le is gépelte és kézbesítőkönyvvel küldte el neki. Alekszej pattintott ujjával: „Nézd csak, ez a Nyikulin!" És elolvasva, elégedetlenül húzta fel orrát: „Most igyekszik: látta, hogy megingatott, most teljesen le akar venni a lábamról..."

Ettől kezdve az események éles fordulatot vettek.

Zina bejött a műhelybe. Egymás után megvizsgálta a meste-

rek munkáját és megállapodott Alekszej mellett, gyönyörködött benne, hogy fut ki a párkánygyalu alól a finom, göndör forgács.

Az üzem főterméke — a tömeghasználatra készült bútorok, egyszerű asztalok, iskolapadok, támlás és támlanélküli székek — a sok-sok emberi hangtól zajló főépületben készült. Ott cikázott Zina a zakatoló és sivító gépek között, egyik munkapadtól a másikig, vagy pedig figyelte a gépalkatrészek összeállítását; ezzel töltötte a munkanap nagy részét. Ott döntöttek az üzemterv sorsa felett is. A műbútorasztalos-részlegbe, ahol mindössze hatan dolgoztak, Zina ritkán látogatott el, de olyankor mindig nagyon kötekedő volt. Itt csak fényezett bútorokat készítettek és nem is szériában.

— Véleményem szerint, igen keskeny párkánygyalut használ Alekszej — mondta — ide széles párkány kell.

— Így is volt kitervezve — felelte Alekszej. — Viszont én két félpárkányt ragasztok össze. Nézze csak, így meg így! Szép?

— Nem. — Zina hangja éles volt. — Nem illesztette jól össze a hasonló erezetű fákat. A fénymáz pedig nem olajfesték, nem takarja el a hibáit, ellenkezőleg, még jobban kiemeli...

— Az ám, erre nem gondoltam: pedig világos, mint a vakablak.

— Mi az, hogy „vakablak"? Ez éppen olyan kevéssé dísze az orosz nyelvnek, mint annak a szekrénynek a maga párkánya.

— Az én beszédemet — mormogta Alekszej, míg a féligkész munkadarabot kicsavarta a munkapadból — az én beszédemet épp úgy nem lehet megváltoztatni, mint ezt a párkányt.

— Meg lehet változtatni — mondta szigorúan Zina. — Mindent meg lehet változtatni.

Megfordult, hogy elmenjen. Alekszej megállította:

— Várj csak egy pillanatra, Zina Georgijevna. Mikor utazol Leningrádba?

— Ahogy elintézik a kiküldetésemet. Talán két-három nap mulva...

— Akkor gyere, menjünk be a szünetben Ivan Andrejevicshez.

— Miért? Milyen ügyben?

— Van miért... Elmegyünk?

Útközben nem mondott semmit Zinának, mindig csak arról kérdezte, hogyan vizsgálják felül a munkások javaslatait a műszaki tanácsban. Zina tréfálkozva kérdezte, nem szándékozik-e őt helyettesíteni a kiküldetés idejére. Alekszej határozatlanul válaszolt:

— Akár helyettesítelek, akár nem, a kiküldetésedet meghiúsítom.

Ivan Andrejevics úgy fogadta őket, mintha magától értetődő

dolog lenne, hogy Alekszej Zinával együtt jelenjék meg a pártirodában. A csodálkozás legkisebb jele nélkül állapította meg:

— Segítségre van szükség?

— Az imént azt mondtam önnek, Ivan Andrejevics, hogy minden világos, mindenen eligazodom. Elhamarkodtam a dolgot...

— De én tudtam — Ivan Andrejevics éles, rövid pillantást vetett rá, majdnem elmosolyodott — tudtam, hogy elhamarkodva vontad le a következtetést és feltétlenül segítségért jössz.

— Honnan tudta? — kérdezte kissé bátortalanul Alekszej.

— Amikor azt mondtad, hogy alaposabban mélyedtél bele a kérdés lényegébe, mint ahogyan én mondtam, nyomban megértettem, hogy nem hatoltál bele a kérdés mélyére — magyarázta Ivan Andrejevics. — Az időd is kevés volt ehhez, meg szakismeret nélkül nehéz átfogni egy embernek az egészet teljes terjedelmében.

— Nehéz, ez igaz. De mindig meg lehet csinálni, ha nehéz is — vetette ellene Alekszej, de ugyanakkor maga fordított a beszélgetésen. — Tyimosinnal... ez semmiség, Ivan Andrejevics. Tyimosin nem példa Nyikulin munkájára. De én most határozottan megértettem, hogy Nyikulinnal általában nincs rendben a dolog. Lehet, hogy jómagam is a végére járok, de jobb, ha mellém adja segítségnek Zina Georgijevnát. Nem azt kell felülvizsgálni, hogy hova és mikor írták be a javaslatokat, hanem, hogy mi, hogyan és miért van benne. Mérnök nélkül nem sikerül.

— Én mindjárt megmondtam, Hudonogov, hogy csak egy dolog ellenőrzésére küldelek: miért feneklett meg Tyimosin ügye? De teljes felülvizsgálatot...

Alekszej nem engedte, hogy a titkár befejezze a mondatot:

— De most már világosan látom, Ivan Andrejevics, hogyha csak Tyimosin ügyével foglalkozunk, az nem ér semmit. Az egészhez kell hozzáfogni. És nincs miért elodázni. Zina Georgijevnával kettesben jól eligazodunk, de ha nem vagyok rá alkalmas, mondja meg egyenesen. Megmondom, mi vitt erre a gondolatra...

És részletesen elmesélte tegnapi beszélgetését Nyikulinnal: hogyan árasztotta el könnyen ömlő szép szavainak áradatával. Aztán elmondta, hogyan kezdett kételkedni a legfontosabban: ha Nyikulinnál minden rendben van, mért nem lehet a munkáját sehol semmiben felfedezni?

Szóval csak kerülgették a dolgot, a lényegébe nem hatoltak be.

Elhatározta, hogy este elmegy Nyikulinhoz és mindent újra kezd, de az már jóelőre elküldte neki jelentését. Minden szép, sima, tetszetős szavakkal van megírva, a számok meggyőzőek,

minden dicséretet kíván; de hiszen az olyan ember, akinek tiszta a lelkiismerete, nem így ír, nem mutogatja magát, mint valami játékszert. Őt, Alekszejt, most már ugyan nem vezetheti félre senki, maga is eligazodik mindenben. De mérnökkel mégis könnyebb lenne, főleg, ami a számokat illeti...

Ivan Andrejevics hallgatta Alekszejt és bátorítóan bólogatott: „Jól van, jó erősen fogod..." — és csak a szája sarkában bújkált egy kicsi mosoly. Szándékosan adott Alekszejnek kicsi és egyszerű megbízatást, számolt a férfi bátor kezdeményezőerejével és azt a percet várta, amikor Alekszej elmegy hozzá és kijelenti: „Az ügy nemcsak Tyimosint érinti, sokkal többről van itt szó, segítségre van szükségem." Így is történt, nem csalódott Alekszejben, és sohasem árt, ha az embernek szokatlan dolgokkal és fogalmakkal kell találkoznia. Derék gyerek! Nemcsak a kiszabott leckét végzi el. Az ilyenre lehet számítani.

Zina egész idő alatt hallgatott. Csak a vége felé avatkozott be, mikor Ivan Andrejevics mind gyakrabban fordult feléje kérdő tekintettel:

— Semmi esetre sem vonom ki magam. A műszaki tanács komolyan neheztel Nyikulinra.

— Ő meg a műszaki tanácsra — tette hozzá Alekszej.

— De mi majd megtaláljuk a helyes vonalat — mondta Ivan Andrejevics és Zina felé fordult. — Úgy vélem, már megállapodtunk?

— Jó. Csakhogy leningrádi utamig igen kevés időm van hátra és ezért megkérem, Alekszej, ne halogassa a dolgot.

— Ugyan miért halogatnám! Talán ez a szokásom? Máris úgy tűzbe jöttem...

— Tessék, olvassa el ezt az okmányt, Zinaida Georgijevna — mondta Ivan Andrejevics és előhúzta Nyikulin jelentését, amelyyel már a beszélgetés elején megismerkedett. — Ebből mindent megért.

— Megegyeztünk, Ivan Andrejevics — mondta Zina a pártszervezet titkárának és elbúcsúzott tőle.

Morozov kikísérte vendégeit, leült az ablakpárkányra és a faburkolatú utat kezdte nézni, amelyen gerendaszállító autók száguldoztak, s könnyedén vitték hatalmas „csomagjaikat", a gyanta- és terpentinszagú sárga gerendákat. Ujjaival dobolt az ablakfélfán.

— Kettesben megbirkóznak vele! — mormolta.

És hirtelen átvetette lábait az ablakpárkányon, leugrott a földre és elindult a válogató munkásokhoz, akik a különleges áruosztályozásnál dolgoztak.

Csak végső szükség esetén tudott az asztalnál ülni, mindig oda vágyott, ahol zajlik az élet.

Estefelé Zina kihívatta Alekszejt.

A lány az asztalnál állt, kezét kék köpenye zsebébe dugta. Fehér svájci sapkája, melyet a fűrészpor ellen viselt állandóan, az ablakpárkányon feküdt, a könnyű szél borzolgatta haját. Örökké szigorú ajkát most megvetően lebiggyesztette.

— Ez a tintanyaló! — felnyitott egy dossziét, kivette belőle Nyikulin jelentését és odanyujtotta Alekszejnek.

A férfi szeme megvillant:

— Hazudik?

— Nem, de úgy kiforgatta, hogy hazugság lett belőle.

Alekszej bosszús volt, hogy nem értett meg mindent Nyikulin jelentésében.

— Számok... Olyan sűrűn, mint nálatok a kerítés. De úgy érzem, korhadt egy kerítés: ha meglököm, kidől az egész.

— Úgy van, Alekszej, valóban olyan sűrűn írta a számokat, mint a sövény, de hogy mi van mögötte, azt nem lehet kivenni a jelentésből. De mi most az egészet átnézzük. Itt az áll: egy félév alatt beérkezett hetvenhat javaslat. Nem vitatom. A szám pontos. Nem is kevés. De milyen javaslatok? Erről nincs szó részletesen. Én viszont tudom. Még az is, hogy szakadt kesztyűkkel tömjék be a réseket a kötélraktárban. Ilyen is volt. Ez pedig feltétlenül szerepel ebben a számban, csakhogy minél több legyen. És mondja, van-e Nyikulin jelentésében egy olyan javaslat is, amely komolyan megkönnyítené az emberi munkát, amely gépet alkalmazna emberi erő helyett, amely alapjában megváltoztatná a technológiát, vagy megnövelné a termelékenységet, nemcsak a munkások fizikai erejének, hanem a gépesítésnek és a gyártási folyamat helyes megszervezésének alapján is? Az nem észszerűsítés, Alekszej, ha én puszta kézzel egy pud helyett kettőt emelek fel. Az észszerűsítés az, hogy azzal az erőfeszítéssel, amely egy pud felemeléséhez szükséges, kettő, három, tíz pudot emelek fel!

— Úgy van, Zina Georgijevna! Érteni kell a politikához! Ő pedig egyáltalán nem ért hozzá!

— Helyes, Alekszej, az észszerűsítés problémája politikai probléma, a párt problémája. Maga is ismeri az ötéves terv feladatait. Hát mondja meg, minek alapján tudjuk mi annyira növelni a termelést? — Elnevette magát. — Természetesen, nemcsak ennek, de a második és harmadik ötéves tervnek a végére sem tud majd maga ötven pudot cipelni a hátán. Nem is erre törekszünk. Megkönnyíteni az emberi munkát, ez a mi feladatunk.

Növelni az emberi munka termelékenységét. Az ötéves tervet nem puszta kézzel, hanem ésszel teljesítjük. Új gépeket alkotunk, a természet kihasználatlan erőit az ember szolgálatába állítjuk és mindez nekünk fog dolgozni. Hát megvan-e Nyikulinnál ez a politikai vonal, az a törekvés, hogy ebbe az irányba terelje az észszerűsítő gondolatot?

— Nincs meg! Erre jöttem rá én is... — dünnyögte Alekszej elragadtatva. — Most már minden világos előttem.

— Nyikulin nem vezet, mindent a véletlenre bíz. Talán ezért kapja a pénzt az államtól? Tehát, ha valaki kieszelt valamit, az rendben is van. Nem szabad, Alekszej, a tanulót beültetni a padba, aztán magára hagyni és azt mondani neki: „Tanulj!" Tanítani kell. És éppen arra kell tanítani, hogy a nép javát szolgálja. Nyikulin nem buta ember. Hallgattam az előadásait, melyeket a tervezés problémáiról tartott. Elragadóan tud beszélni, át tudja adni tudását a hallgatóknak. Itt pedig? Mintha a termelés észszerűsítése teljesen idegen valami lenne számára. Istenem, mi van itt? Micsoda ragyogó számok? A munkások hetvenhat javaslatot tettek, Nyikulin felülvizsgált hetvenötöt, egyet most tisztáznak! Hetvenhat javaslat közül hetvennek a megvalósítását ajánlja a termelésben!... A továbbiakban: maradiság és a műszaki tanács nehézkessége...

— Igen, igen, Nyikulin nagyon szidta őket.

— Elolvastam Nyikulin jelentését. Csupa rágalom! A műszaki tanács csak a teljesen kidolgozott javaslatokat tudja felülvizsgálni és helybenhagyni, Nyikulin pedig idelökött nekünk egy csomó feldolgozatlan anyagot, s egyes elgondolások teljesen alaptalanok. Egyszerre egész köteget, hiszen egy félévig csak gyűjtötte. Visszaküldhetnénk neki az egészet, az volna a szabályos, de Nyikulin helyett most mi magunk dolgozzuk fel. És még mi vagyunk a hibásak! Egyébként Nyikulin nem átallotta beküldeni még a perpetuum mobile, az örökmozgó tervezetét sem.

— Egyszer én magam is törtem ezen a fejem, míg aztán nem olvastam az újságban egy cikket — mondta nevetve Alekszej.

— Ami pedig saját javaslatát illeti, a cosinus „ϕ" emeléséről, az a termelésben már régen megvalósult. Ezt rögtön meg is mondták neki. Nem értem, mit panaszkodik még mindig...

— Ó, micsoda szalmacséplő, fecsegő ember! — mondta Alekszej, miközben egyik szemével hunyorított, a másikkal pedig a távolba nézett. — Tulajdonképpen semmittevő!...

— Inkább fontoskodó, olyan ember, akinek egyetlen alkotó ötlete sincs — zárta le a beszélgetést Zina.

Gondosan összerakta az iratokat, összekötötte a dosszié sza-

lagjait, s az egészet átadta Alekszejnek. Az átvette, hóna alá csapta, de azután visszadobta az asztalra.

— Nem, Zina, fussunk csak még egyszer végig a számokon, hadd nyiljanak ki előttem, mint a fenyőtoboz a tűz melegétől — mondta Alekszej és végighúzta öklét a dosszién, mintha bele akarná nyomni... — este meg elmegyek Nyikulinhoz. Most már nem fog levenni a lábamról!

Hudonogov és Nyikulin esti beszélgetése már egészen más hangnemben zajlott le. Nyikulin megértette, hogy itt szép szavak nem segítenek. Beismerte bűnösségét, beszélt mulasztásairól és ezeket azzal magyarázta, hogy ez a munka nem felel meg egyéniségének és olyan dolgokkal kellett foglalkoznia, amiket utál.

Alekszej az öröm és bosszúság vegyes érzésével küzdött. Örült, hogy mégis csak be tudott hatolni az eddig hozzáférhetetlen számokba, fel tudta tárni és meg tudta állapítani azok politikai jelentőségét; és bosszankodott azon, hogy egy párttag bürokrata, csaló lett és szégyenkeznie kell egy kommunista miatt.

Zina segített Alekszejnek a vizsgálat befejezésénél és az észleltek papírravetésénél. Ivan Andrejevics úgy döntött, hogy Nyikulin ügyét taggyűlés elé viszik.

Zina sok mindent fogalmazványban, piszkozatban hagyott, mert meg volt győződve arról, hogy Alekszej a továbbiakban egyedül is kiismeri magát; sürgősen Leningrádba kellett utaznia, hogy átvegye a bútorkészítő műhely új felszerelését.

Így is történt: Alekszej teljesen eligazodott. Csak egy alkalommal fordult egy öreg barátjához.

— Mi lesz akkor, ha én mindezt megírom az újságban?

— Úgy gondolom, jó lesz, Aljosa — mondta a barátja. — A tényeknek, melyeket felfedtél, nagy társadalmi jelentőségük van.

Ivan Andrejevics is helyeselte Alekszej ötletét:

— Ez okos dolog lesz. Cikkedet vita tárgyává tesszük a taggyűlésen. Írd csak meg.

És másnap az N-szki újságban a „Pártélet" című rovatban megjelent Alekszej Hudonogov cikke kissé terjedelmes, de rendkívül találó cím alatt: „Politikai rövidlátás vagy tűrhetetlen felelőtlenség B. Nyikulin elvtárs munkájában".

A fafeldolgozó üzemben a cikk nagy hatást keltett. Az újság estig kézről kézre járt. Érdeklődtek, ki az az A. Hudonogov. Mikor megtudták, hogy odavalósi, gyári műasztalos a bútorkészítő műhelyben, felkiáltottak:

— No, ez derék!

Ugyanezen a napon a fafeldolgozó üzem pártirodájába özönlöttek az újítók levelei. Valamennyien arról írtak, hogy a cikk pontosan célbatalált és kérték a pártszervezetet, hogy minél gyor-

sabban javítson a helyzeten. A cikk csak az üzem igazgatójának nem tetszett különösebben. Magához hivatta Alekszejt.

— Nem értem — mondta, miközben az újság zizegő lapjait forgatta — miért volt erre szükséged? Minek azt nagydobra verni? Kiderült, hogy Nyikulin nem végzi el a munkáját; dicsőség és hála neked, hogy segítettél ezt megállapítani. Ivan Andrejevics már mindent elmondott nekem. Mit változtathat még ezen az újság? Ezzel csak a tekintélyemet ásod alá.

— Én nem a piaci pletykahordó vénasszonyokhoz fordultam ezzel az üggyel, Nyikolaj Pavlovics, hanem a Párt újságjához — mondta tompán Alekszej. — Hadd tanuljanak ebből mások is. Igen...

Az igazgató csendesen felállt. „Mindjárt kitör a vihar" — gondolta Alekszej, de hirtelen csengett a telefon. Nyikolaj Pavlovics felvette a kagylót, belekiáltott, gorombán, mint a fejszecsapás:

— Halló, halló! — s intett Alekszejnek: „Elmehetsz."

Este összeült a taggyűlés. Nyikulin védte magát, sokáig beszélt, megállás nélkül, mintha beszéde vége az élete végét is jelentette volna. Lehet, hogy a gyűlés mindössze éles kritikára szorítkozott volna, ha Nyikulin váratlanul nem kezdte volna befeketíteni Alekszejt, és a szemére hányni, hogy személyes okok vezették eljárásában. Mindent visszájára fordított, elmesélte, hogy nézeteltérése volt Alekszejjel; kijelentette, hogy erről az üzemben mindenki tudott, és éppen Alekszej volt az, aki nézeteltérésüket világgá kürtölte.

Mindez oly semmiség és butaság volt, hogy a gyűlés minden résztvevője felzúdult. Mikor Nyikulin nem látott helyeslést a körülötte ülők arcán, beszéde végén feltétlenül jogosnak ismerte el a munkája felett gyakorolt kritikát.

Amikor a gyűlés elnöke összegezte a hallottakat, s azt javasolta, hogy Nyikulin büntetése dorgálás legyen, valamennyien egyhangúan támogatták. Nyikolaj Pavlovics, az üzem igazgatója szót kért. Sokan azt gondolták, hogy az igazgató védelmébe veszi Nyikulint. Ő azonban azzal kezdte, hogy nyilvánosan bocsánatot kért Alekszejtől.

— Nyíltan be kell vallanom, hogy eleinte helytelenül, nem pártszerűen értékeltem Hudonogov elvtárs cikkét és helytelenül reagáltam rá. Kettőnk beszélgetése ezzel kapcsolatban — bár tanúk nélkül zajlott le — nem volt magánbeszélgetés. Nem volt igazam, sem mint igazgatónak, sem mint kommunistának. Kérem a gyűlést, fogadja el ezt a bejelentésemet.

Alekszej nem bírta türtőztetni magát és odakiáltotta:

— Nem haragszom magára, Nyikolaj Pavlovics!

— Most pedig beszéljünk Nyikulinról — folytatta az igazgató,

s elengedte a füle mellett Hudonogov közbeszólását. — Lehet, hogy egy ember alkalmatlan bizonyos munkakörre, lehet, hogy Nyikulint célszerűbb lett volna más munkára beosztani. Ezen még gondolkozunk. Ez azonban még nem jogosította fel őt arra, hogy a rábízott munkát leplezetten rosszul végezze és ráadásul félrevezesse ezzel a fafeldolgozó üzem vezetőségét és pártszervezetét. Kommunista ilyet nem tesz! Ahelyett, hogy idejében és becsületesen beismerte volna alkalmatlanságát, ravaszkodott, keverte az iratokat és mindenkit igyekezett megnyugtatni. Nekem is port hintett a szemembe, a termelés többi kérdésével törődtem, erre a részletre nem fordítottam kellő figyelmet. Ki fogjuk javítani a hibát. A Nyikulinnal szemben hozott ítélettel teljes mértékben egyetértek.

Nyikulin a tenyerébe rejtette arcát, lehajtotta fejét, s így ült a gyűlés végéig. Amikor a szavazás véget ért, hirtelen felrezzent, felállt, keze fejével végigtörölte széles állát és rekedt, szaggatott hangon így szólt:

— Szavamat adom... ilyen... többé... nem fordul elő...

A gyűlésről későn mentek haza. Alekszejnek a város felé csak Ivan Andrejevics volt az útitársa, a többiek az üzemi lakótelepen laktak. A fülledt, telefüstölt helyiségben eltöltött hosszú órák után a partmenti éjszakai levegőt különösen könnyednek és édesen frissnek érezték. Hamarosan letértek a poros országútról, mely már rég nem látott esőt, és mivel ösvény nem volt, a partszegélyen baktattak. Az Uda folyó csiszolt fémhez hasonló, fénylő, sötét vizén sebesen úszkáltak a pérek, ki-kiugráltak a vízből a muslincákért kapkodva; nyomukban szélesen gyűrűzött a víz. Az éjszakai váltásban dolgozó üzem gerendáinak robaja és gépeinek kattogása fokozatosan távolodott, elhalkult, majd a távoli zátonynál nemsokára a hullámok zúgásával elegyedett. A fényszórók nyalábjai eltüntek a kanyar mögött és az üzem helyét csak az égboltra vetődő sápadt-opálos fényfolt sejtette. Előttük a vasútvonal fényei látszottak. Csillogó fekete mozdony húzott fel az emelkedőre egy nehéz, áruval telt szerelvényt, miközben nagyokat lihegett és vörös szikrákat szórt szanaszét. Az utolsó vagon kicsi, sárga lámpájával oly messze volt, hogy úgy látszott: egyhelyben áll.

Ivan Andrejevics leült a földre és hátát nekitámasztotta egy fagyalbokornak, mely közvetlenül a víz mellett állt. Helyet mutatott maga mellett Alekszejnek.

— Üljünk le egy kicsit, Hudonogov. Már úgyis mindegy, az éjjel nem alszom. Nem tudok egykedvűen elmenni ilyen dolgok mellett.

— Én sem tudok aludni — mondta Alekszej. — Felforrt a vérem, meg kell nyugodnia.

— Derék legény vagy te — mondta Ivan Andrejevics — erős idegeid vannak, jól tartod magad. Ez jó tulajdonság. Figyeltem, hogy hallgattál, mikor Nyikulin beszélt, csak a padot szorongattad...

Mindketten hosszan hallgattak.

— Nézd csak, Hudonogov, milyen magas, terebélyes, zöld fák nőnek itt — mondta elgondolkozva és lassan Ivan Andrejevics, s a homályba borult topolyasorra nézett. — Honnan veszik ezek az életerőt? A föld, a nedvesség, a levegő, a fény, ezek az élet forrásai, ezek emelik fel ezeket a magas, terebélyes fákat.

— Nemcsak a fa, az ember is ilyen — tette hozzá Alekszej, aki elértette Ivan Andrejevics szavait. — Víz, levegő és fény nélkül az ember is elpusztul.

— Folyton csak Nyikulinra gondolok — mondta Ivan Andrejevics — ő is így járt: eltávolodott az élettől, elkezdett hát száradni. Így bizony... Ha nem nézzük alaposabban, kitűnő munkásnak hisszük. Gyakrabban kellett volna utánanéznünk...

— Én Nyikulinra nem is akarok gondolni — vágott közbe Alekszej. — Ott feküdt, mint a sikos menyhal a kő alatt, csak nézte, hogyan folyik felette az élet.

— Ne szidd olyan nagyon. Ne beszélj így, Nyikulin nem menyhal, hanem ember. A mi emberünk, szovjet értelmiség. Tervezői technikumot végzett. Kommunista. Márpedig egy kommunista neveléséért mi ketten is felelősek vagyunk, te meg én. Erre nem gondoltál? A legkönnyebb dolog ellökni magunktól. Nem, nem, segítsünk neki megjavulni, s rálépni a helyes útra.

Ivan Andrejevics felkelt, lerázta ruhájáról a port. Letört egy fagyalágat, bedobta a folyóba és hallgatta, hogy pottyan a vízbe.

— Gyerünk, Hudonogov, vár otthon a család, az asszony nem ül nélkülem vacsorához. — Ránézett Alekszejre. — Beszéltem Nyikolaj Pavlovicscsal a műasztalos esti iskoláról. Meg is egyeztünk vele. Jó ötlet volt! De az első időben azt fogjuk csinálni, hogy sztahanovista iskolát nyitunk az asztalosműhely mestereinek és itt az élenjáró munkamódszert fogjuk tanítani. A gyakorlati munkát rádbízzuk... nincs ellene kifogásod? Mutasd be saját technikádat, saját munkamódszeredet...

— Ugyan micsoda technikám van még nekem, Ivan Andrejevics! Hát az is valami?

— Mindenkinek fejlődnie, tökéletesednie kell, de egyet-mást azért te is tudsz már tanítani.

— Világos, Ivan Andrejevics, nem fogom a tudásomat magamnak megtartani...

— Tied a kezdeményezés, te felelsz majd az iskoláért is. Az elméletet majd Nyekraszov mérnök fogja előadni. Nehezebb a dolog a gazdaságtannal, meg a munkaszervezéssel... Ezen még gondolkozni kell. Gondolkozz te is.

Mentek néhány lépést, Alekszej lehajolt és a csizmáját nézegette.

— Hull a harmat, megint nem lesz eső — dünnyögött.

— Az, harmat. Pedig de jó volna egy kis eső. Érik a gabona. — Ivan Andrejevics megállt, bevárta Alekszejt. — De gondoljuk csak el, hogy is volt ezzel a Nyikulinnal. Csöndesen üldögélt magában az iróasztala mögött, az élettel mitsem törődött, nem voltak fontos problémái. Ha megkérdezted, így válaszolt: „Minden rendben van." Szépen megmagyarázott mindent, nem keltett nyugtalanságot. Hát igen... Ha pártfunkcionárius leszel, Hudonogov, jól megjegyezd: a csípősnyelvű emberek jobbak.

— Engem senki sem fog az ujja köré tekerni. Én csak egyszer követek el hibát — mondta eltökélten Alekszej.

— Mindig csak te! Ne dicsekedj — szakította félbe keményen Ivan Andrejevics — a dicsekvés rossz tulajdonság. Tanulni, tanulni kell.

— Én talán nem tanulok? Mindig tanulok, Ivan Andrejevics. Hiába tesz ezért szemrehányást.

— Nem teszek szemrehányást, csak mondom.

Alekszej sértődötten elfordult. Ivan Andrejevics szintén hallgatott. Így értek be N-szk szélső utcáiba. A legközelebbi keresztutcánál elvált az útjuk. Alekszej nem bírta tovább:

— Tudja mit, Ivan Andrejevics, adja ide nekem Nyikulint a sztahanovista iskolához, hogy gazdaságtant és munkaszervezést tanítson — mondta még mindig kötekedve. És hozzátette: — Kommunista felelősséget vállalok érte.

Ivan Andrejevics halkan elnevette magát:

— Ez már más! Ez aztán komoly feladat!

Az égbolton csupán szitakötőnek látszó, kicsiny, egészségügyi repülőgép nagy magasságban szállt. Onnan, a magasból úgy látszott, hogy a földet zöld köd borítja. Berregett a motor az átlátszó levegőóceánban, veszettül csapdosta a légcsavar hátrafelé a hideg levegőáramot, de ha letekint az ember, úgy tetszik, hogy a repülőgép csak függ a levegőben: egy helyben áll. Köröskörül, ameddig csak a szem ellát, tajga van mindenütt. Tajga, meg tajga... A magasból nem lehet megkülönböztetni a fafajtákat, minden egy síkba, a táj elmosódó felületébe olvad össze; csupán a kis patakok — vagy néha folyók — szelik át, mint ráncok, a tajga sötét arcát. Érthetetlennek látszik, hova folynak ezek a patakok és folyócskák, sehol, se jobbra, se balra nem csillog valami nagyobb víz.

A repülőgép délnek tart, csak egy kicsit tér el nyugat felé és már három órája repül. Mindenütt csak ez a határtalan sötétzöld tajga húzódik alatta. Nem is hiszi az ember, hogy valahol vége szakad és akár egy kis tisztás is mutatkozik, olyan, hogy a repülőgép leszállhat rá. Semmiféle tájékozódási pont nincs, csak a repülő előtt ragyogó nap.

A kék égbolton egyetlen felhő sincs és emiatt még kísértetiesebb, még elmosódottabb a messzeség. Nem lehet megkülönböztetni, hol ér össze, hol találkozik az ég a földdel. Jeges szél csap az ember arcába, szinte metszi az orcáját. Ám odalent augusztus van.

Ha a földhöz közel ereszkedne a gép és mélyrepülésben szállna fölötte — úgy, hogy szinte már beleütközik a dárdaként meredező vörös fenyők csúcsába — valószínűleg nem látszanék olyan jellegtelennek a tajga. A ráncok, a fagyalbokrok és berkenyefák közt csörgedező, tisztavizű patakokká változnának át, az erdőégések közelében, a mocsarak szélén felbukkannának a viruló füzikék világos ibolyaszínű özönéből a fiatal cédrusok kis szigetei, amelyeknek tűlevele még nem lett olyan durva, mint a környező fenyők sötét levele; a repülőgép szárnya alatt itt-ott talán felfeltünne egy-egy alig észrevehető vadászösvény, az erdőszélen meg, az ösvény végénél egy-egy elhagyott téli szálláshely, amely

megfeketedett az időtől. A motor ijesztő zúgása a vadon legsűrűjébe űzné a félelemtől eszüket vesztett iramszarvasokat. Az emberkéztől érintetlen erdőben világosan lehetne látni a fák között összevissza heverő, vihardöntötte fatörzseket. És bujának, sokszínűnek látszanék akkor a tajga, ahol minden arasz más és más szépséget mutat és minden fa különbözik a másiktól. És lehetne repülni, repülni, gyönyörködni végnélkül, arra gondolni, milyen felbecsülhetetlen értékei vannak a mi országunknak; ez a gazdagság mint elvarázsolt kincs, csak dolgos kezekre vár, amelyek ingadozás és félelem nélkül elviszik. De a kis „PO—2" gép, úgy látszik, idegenkedett a tajgától, a lehető legnagyobb magasságba szökkent tőle. A pilótának jó áttekintés kellett.

És csak négy óra felé tűnt fel a láthatáron egy sötét vonal, amikor már kevés üzemanyag maradt a tartályban. Mintha ott kettészakadt volna a tajga és most fokozatosan mind széjjelebb válna. E vonal mentén pedig, mindkét oldalon, hullámos hegyek emelkedtek. Közöttük folyó folyt.

A repülőgép egy kissé a legmagasabb hegyek felé fordult és lejtősen ereszkedni kezdett. Megritkult a légcsavar fordulatszáma, a sima merevítő huzalok erősen remegni kezdtek, a sűrlódó levegő nagy nyomásától. Mintha valaki az egyik fátyolt a másik után leszedné a földről, egyre világosabban előtűntek a tajga körvonalai. A tajga mesés gyorsasággal nőtt a repülőgép alatt. Foltos, fehér nyírfák suhantak el alatta, majd egy nemrégi erdőtűzben elégett fenyőcsoport barnás-vörös foltja villant fel és világos, élénkzöld rétecskék bukkantak elő. Jobboldalról olajszínűnek, zavarosnak látszott a folyó, de baloldalról úgy ragyogott, akár a smaragd. A szemközti parton szürkés-sárga sziklaóriás állt. A folyó egész tömegével a szikla mellének csapódott és több ágra tört. Nem sokkal a szikla fölött, a parton vadásztanya állt. Előtte szabadtűz pislákolt, és kékes füst kanyargott a szikla felé.

A repülőgép mind lejjebb ereszkedett. Most már hegyek közt szállt, egy kanyargós, keskeny völgyben, és árnyéka, mint egy kis kereszt suhant a hegyoldalon. A szűk völgy hirtelen kitágult, olyan lett, mint egy széles torok, és előtűnt egy hosszú, keskeny mező, amelyet szinte a parthoz szorítottak a hegyek. A repülőgép elszállt fölötte, a pilóta gázt adott és felkanyarodott. Került egy nagyot, majd a fordulatszámot csökkentve ismét meredeken lefelé ereszkedett és sokáig suhant fölötte, mintha a szárnyán csúszna. Úgy tetszett, sose lesz vége ennek a kúszásnak. A repülő teljesen kikapcsolta a motort, úgy siklott a folyó mentén a hegy, meg a szakadékos part között fel-felszökkenve a zsombékon.

Elől mint csipkés szegély, sárgállott az agyagos part. A repülő nem futott egészen odáig, 30—40 méterrel előbb megállt.

A pilóta lekapcsolta bőrsisakját, a kabinba dobta és felkapaszkodott a gép szárnyára. Akkorát nyújtózott, hogy beleroppant minden ízülete. Felnevetett.

— No, megjöttünk, Jekatyerina Fjodorovna — mondta, és segített Katyusának, hogy kikapcsolja a szíjakat. — Azt szokták mondani: szépen dalol a pacsirta — de hol száll le? A magunkfajta egészségügyi repülők ezt a mondást átalakítottuk a magunk szájaíze szerint: szépen repül a repülő — de hogy száll le? Nekünk még ehhez is hozzá kell tenni, hogy szépen leszáll a repülő, de hogy száll fel?

— Csakugyan, hogy szállunk fel, Misa? — kérdezte Katyusa és ijedten nézett a pilótára.

— Én sose szállok le ott, ahonnan nem lehet felszállni — felelte méltóságteljesen Misa. — Az előbb csak azért mondtam, amit mondtam, mert különben ügyes szólás-mondás. Hányszor átrepültem én a frontvonalon sebesültekkel, a partizánokhoz — még sokkal kisebb helyen is hányszor leszálltam. De meg kell vallanom: a mi tajgánk felett repülni... Egyszóval erős benyomást hagy az emberben...

— Ez már igaz, Misa, de csak odafentről... — mondta Katyusa és kivette a fülkéből a háncsból font táskát, amilyet a vándor-orvosok hordanak. — Itt lent a földön korántsem olyan félelmes a tajga.

— Egy kicsit henceg, Jekatyerina Fjodorovna — jegyezte meg békésen Misa és előráncigálta a fülkéből a tartalék benzintartályt.

— Miért hencegnék? — kérdezte Katyusa. Sokáig helyezkedett, hogy ugorhatna le ügyesebben a repülőgépről. — Hisz most már nem kell gyalog járnom a tajgát.

— Éppen azért henceg, mert égi talyigán hajtatott ide — Misa nagynehezen lecsavarta a benzintartály szoros kupakját. — De bezzeg, ha ejtőernyővel, valahol messze, ahol húsz kilométernyire sincs lakott hely — ha ott eresztették volna le, azonnal eltévedt volna ebben a „korántsem félelmes" tajgában, akár egy kis csirke.

— Ejtőernyővel még sohasem próbáltam. Nos, hányadán állunk? Én kész vagyok, menjünk a folyóhoz.

— Én még nem vagyok kész, segítsen, Jekatyerina Fjodorovna, átönteni az üzemanyagot a kannából a tartályba.

Befejezték a repülőgép tartályának feltöltését és a folyóhoz indultak. Az ösvény végén, egy csónaknál egy asszony sürgölődött, nyilván készülődött az átkeléshez.

— Holnap korán továbbrepülünk? — kérdezte Misa és lustán harapdált egy édeskés tarackbúzaszárat.

— Igyekszem, hogy minél hamarabb továbbmenjünk, Misa. Kell is, hogy minél hamarabb.

— Csak azért kérdem, mert még szólni sem tudtam otthon...

— Én is csak öt percre szaladtam haza, éppen csak szóltam a mamának...

Elhallgattak, figyelték, hogy nyúl az asszony az evezőért, hogy futnak szét a csónak mellől a víz első hullámai.

— Micsoda levegő! — mondta Misa és mélyet szippantott — micsoda levegő! Nem is levegő ez, hanem méz. De mondja csak Jekatyerina Fjodorovna, mi okozta ezt az összevisszaságot?

— Hát én magam sem értem — felelte Katyusa.

Alangerből, a folyómenti tajgai vadgazdasági kolhozból rádiógramm érkezett: a telektől száz kilométernyire, az Uda mentén felfelé, Kreszti téli szálláshelyen diftéria dühöng. Alangerba egy férfi érkezett onnan csónakon és egy beteg gyermeket hozott. Ár ellenében, csáklyával legalább egy hétig tart az út felfelé, de haladéktalanul intézkedni kellett.

Azt kérdezték Alangerből, küld-e N. városa egészségügyi repülőgépet a téli szállásra, vagy a maguk erejére kell számítani.

N. város egészségvédelmi osztálya behívta Katyusát, hogy tanácskozzék vele ebben a kérdésben. Katyusa ugyanis azon a tájon született.

— Igen, emlékszem rá — mondta Katyusa, amikor szemügyre vette a térképet, amelyet kiterítettek előtte a városi egészségügyi osztály vezetőjének dolgozószobájában, az asztalon. — Kislány koromban többször jártam édesapámmal Kresztiben. Vannak ott kisebb rétek. De nem tudom, hogy leszállhat-e a repülőgép. Talán le tud szállni.

Katyusával együtt meghívták az N-i körzetben szolgálatot teljesítő két egészségügyi repülőgép pilótáit is.

— Ha nem lehet leszállni — mondta az első pilóta — akkor vissza se lehet jönni: a tartályban nincs elég üzemanyag ahhoz, hogy leszállás nélkül oda-vissza megtegye az utat a gép.

— Én leszállok — mondta Misa, miután megköszörülte a torkát. — Leszállok én akárhol, még a tű hegyén is, ha kell. Hisz embereken kell segítenünk.

Egy kicsit még vitatkoztak egymásközt és úgy döntöttek, hogy Misa fog repülni: ő gyakrabban megfordult ehhez hasonló, kényes helyzetekben. A városi egészségvédelmi osztály vezetője a főorvosra tekintett, aki ugyancsak résztvett a megbeszélésen.

— No jó. De melyik ápolónőt küldjük, hogy elvégezze az oltást? Találunk önként jelentkezőt?

— Igen, ez bonyodalmas dolog — mondta elgondolkozva a főorvos. A repülés kockázatossága nyilvánvaló volt. — Ha nem találunk önként jelentkezőt, paranccsal kell küldenünk valakit.

— Küldjenek engem — mondta habozás nélkül Katyusa — én odarepülök. Csak majd telefonáljanak az építkezésre, a fónökömnek...

Így került most Kresztibe, a téli szállásra. Katyusa kislány korában többször járt errefelé vendégségben édesapjával.

Nyolc napig ringatózott apja a nyeregben, ő meg prémruhába bugyolálva, apja háta mögött ült és csak a pihenőhelyeken szállt le a lóról. Ment, ment a ló és riadtan sandított a sötét tajgára. Katyusa édesapja fenyőágakat vágott és éjszakára olyan tüzet rakott, hogy a zengő szikrák egészen a fák csúcsáig szökkentek. De másnap elölről kezdődött az egész: fehéren kanyarog a befagyott folyó szalagja, amelyet itt-ott lékek és torlaszok tarkítanak, óvatosan lépked a ló, amely megszokta már az efféle kirándulásokat. A kék ég egy kis darabja meg mindig egyenletesen himbálózik édesapja válla felett; fel s alá, fel s alá... Egész úton csak kétszer akadtak lakóhelyre: az egyik Alanger telep volt, a másik egy magányos téli szállás, amelynek ilyen furcsa neve volt: „A Vadnál". Apjának mindenütt voltak barátai, mindenütt ottmarasztalták őket vendégségbe, meg vadászgatni. De édesapja nem nagyon maradt, közelgett a tavasz, már olvadt a jég a folyón, nem lehetett vesztegetni az időt. Kreszti felé nem vezetett út a parton.

Édesapja a régi szokás szerint három napon át mulatott Kresztiben Grigorijjal, a barátjával. Katyusa is jól érezte magát: ezeken a napokon sítalpakon bebarangolta a vidéket a tizenötéves Kosztyával, Grigorij fiával, császármadarat lőttek és csapdákat állítottak az óvatos nyestnek. De negyednap felszedelőzködött Fjodor és haza indult.

Kosztya elkísérte őket az első éjjeli szállásra. A jég megbízhatatlan volt errefelé és Kosztya megmutatta, merre haladhatnak biztonságosabban.

Ekkor elbúcsúztak, és Katyusa szeme előtt reggeltől estig megint ott himbálózott a halvány égbolt kicsiny darabja.

Mind rosszabb és rosszabb lett az út, mind gyakrabban bukkantak lékekre és ha megkerülték, a lónak gyakran torlaszokra kellett felkapaszkodnia. Egyszer berogyott alattuk a jég. Szerencsére nem volt mély a víz, kikecmeregtek.

Amikor hazaértek, édesapja sokáig köpködött és szentül megfogadta, hogy többé soha nem megy Kresztibe.

Ezután kétszer is felkereste őket Grigorij, de Kosztyát többé nem látta Katyusa. A két apa összeveszett egymással. Katyusa sohasem tudta meg, miért különböztek össze. Azóta nem volt Kresztiben... Most itt ül Katyusa és elgondolkozik: milyen csodálatosan megváltozott az élet... Azelőtt jó két hétbe került, amíg Kresztiből eljutottak N-be — de csak akkor, ha jó volt az út, jó volt a ló és jó volt az idő. Most meg? Délben még N-ben volt, és lám, le sem szállt a nap a hegylánc mögé és már itt van Kresztiben. És innen bármikor felhívhatja N-t. Akkoriban meg csak háromszor járt a posta telenként, nyaranta meg egyszer.

Ezalatt az asszony átevezett az Udán és a csónak beleütközött a part recsegős kavicsába.

— Nini, hát ez micsoda — kiáltotta az asszony — hát ez micsoda?! Nem is sejtettem: repülőgép!

Katyusa leszaladt hozzá. Elhalmozta az asszonyt kérdésekkel.

— Jó napot! Hogy vannak a gyermekek? Azóta nem betegedett meg senki?

— Nincsen semmi baj — felelte az asszony és odaengedte Misát az evezőhöz. — Nincs semmi baj, egyelőre mind egészségesek... Csak Nyelecska betegedett meg, de őt Alangerba küldtem a férjemmel. Nem tudom, odaértek-e és hogy van most... De a többiek mind egészségesek. Három van, három gyermekem, három.

Végtelenül sokszor és százféleképpen is elismételgette: „mind egészségesek", de ekkor végre átértek a túlsó partra és elindultak a téli szállás felé.

Ahogy az ösvényen haladtak felfelé, Katyusa meg-megállt és körülnézett. Hát ő itt semmit nem ismer meg, csak a téli szállást meg a folyó fölé emelkedő sziklát. Húsz év telt el azóta... Akkor mind a tajga, mind a környező hegyek az alig megroggyant, mély téli hó terhe alatt feküdtek és csak az északi parton, ahol jobban sütött a nap, jelent meg itt-ott az első erecske. Most meg minden zöld. A part mentén fagyalbokrok húzódnak és ettől mintha szűkebbre szorult volna a völgy. Itt ebben a völgyben... vagy talán abban... de lehet, hogy még messzebb zuhant le fejjel előre, amikor lesiklott a hegyről; a sítalp kifutott alóla és ő sokáig bukfencezett, olykor vállig süppedve a porhanyós hóban. Pórul járt volna, ha nem ér oda idejében Kosztya.

— Konsztantyinnak hívják a férjedet? — kérdezte az asszonytól.

— Nem, Kosztya a testvérem, ő most „A Vadnál" lakik. Az én férjem Vlagyimir...

Együtt léptek be a téli szállásra. A kreszti téli szállás beren-

dezése így maradt meg Katyusa emlékezetében: bárdolt deszkából van az asztal, a fal mentén padok állnak, az agyagból rakott kemence mögött inkább priccshez, mint ágyhoz hasonló fekhely áll. A priccs helyén most két vaságy állt, takarosan leterítve tiszta takaróval. Az asztal valószínűleg ugyanaz, de most rojtos abrosz és viaszos vászon terítő borítja. A falat fehér agyaggal mázolták be. A padlón medvebőr szőnyeg, művésziesen elrendezve, a szőrcsomókat szépen lesimították. Nem, nem is kell tovább keresgélnie emlékezetében. Minden máskép van most itt.

Katyusa megmosta kezét, az útitáskából előhúzta az orvosi műszereket.

— Oltották már valamikor a gyermekeket? — kérdezte.

Az asszony tagadóan rázta fejét.

— Nem, eszünkbe sem jutott. Az orvosnő sohasem jött el hozzánk Alangerből, odautazni pedig — ki az ördög utazik oda...

Katyusa az asszonyhoz fordult.

— Hívja csak ide a gyermekeket. Mindjárt hozzálátunk az oltáshoz...

Még az alkony beállta előtt bevégezte az oltást.

Késő este bekukkantott az ajtón Misa.

— Nem akar levegőzni, Jekatyerina Fjodorovna? — ajánlotta.

Katyusa kiment hozzá a tornácra. Ez akkor volt, amikor az este még harcolt az éjszakával, nem akarta elhalványítani sötétkék színeit, a távoli zugokból meg mind gyorsabban terültek széjjel a fekete árnyak. A hegyek csúcsának éles körvonalai elmosódtak. A fákat már nem lehetett megkülönböztetni egymástól. A fagyalbokrok mint végtelenbe nyúló gát, húzódtak a folyó partján, rajtuk keresztül alig szűrődött át a zajló folyó tompa sziszegése.

— Reggel, amilyen korán csak lehet, fel kell szállnunk, Misa. — Katyusa a túlsó partra nézegetett, ahol alig észrevehető szürke foltként látszott a repülőgép a tisztáson.

— Én akár azonnal is felszállhatok — felelte Misa. — Egy kicsit sötét van ugyan a repüléshez, de reggel sem tágul szélesebbre a völgy. Gyerünk, szálljunk fel.

— Megmarad az én Nyelecskám? — kérdezte az asszony; észrevétlenül megjelent a tornácon és megállt Katyusa mellett. — Mondd meg nekem, kedves elvtársnőm, kertelés nélkül.

Katya egy kicsit késett a felelettel.

— Megmarad, megmarad, nyugodj meg — szólt végre. — Alangerban mindent elkövetnek...

De az anyát valahogy mégsem elégítette ki Katyusa felelete.

— Életben marad? — ismételgette az anya.

Ilyen szavakkal gyakran fordulnak az orvosokhoz, mintha azok tetszésétől függne a betegek sorsa. Nehéz felelni az ilyen kérdésekre...

Az asszony a kezébe temette az arcát. Katyusa csak most tudta jobban szemügyre venni. Az asszony körülbelül egyidős volt Katyával és termete is hasonlított hozzá. De a tajga edző hatása mindenen meglátszott: nagy, erős kezén, szájának kemény vonalán, napégette, szélcserzette arcán, férfimódra összevont sűrű, sötét szemöldökén. De egészen asszonyos izgalom és gyámoltalanság érzett a hangján, amikor kezét leeresztve ismét megszólalt:

— Dehát mi lesz, kedvesem? Hát hogy lesz?... Csak gondold meg... bizonyára neked is van gyermeked.

Katyusa átölelte az asszony vállát.

— Életben marad!

Leültek egymás mellé a korlát lépcsőjére, ültek némán és hallgatták az éjszaka halk zsongását.

— Miért vonultatok el így az emberektől, mint valami szerzetesek? — szólalt meg hirtelen Katyusa szemrehányóan. — Régen kapzsiságból vagy a keserves nyomor miatt búj dostak el ilyen istenhátamögötti zúgba, dehát manapság mi szükség erre?

— Mit akarsz ezzel mondani? — kérdezte meglepetten az asszony. — Kár így gondolkoznod. Nem a magunk szakállára élünk mi itt, a kolhozunk, az alangeri kolhoz küldött minket. És Kosztyát is a kolhoz küldte oda, ahol van, „A Vadnál". Nem, mi nem vagyunk egyedül, mi nem kapzsiságból jöttünk ide, hanem a kolhoz érdekeit szolgáljuk, mint afféle felderítő. A vadak nyomait figyeljük, csapdákat állítunk, a réteken meg szénát gyüjtünk a lovaknak. Télen meleg fürdőt tartunk. Ha pedig az idő engedi, vadászgatunk...

Az asszony zavartan kezdett beszélni arról, hogy vergődtek el ide a lelőhelyekről jövő geológusok; itt éjszakáztak náluk és elmondták, hogy a lelőhelyeken betegeskednek a gyermekek. Reggel tovább eveztek lefelé az Udán tutajukon. Két hét mulva Nyelecska ágynak esett. Tanakodtak, tanakodtak, aztán Vlagyimir elindult, csónakon elvitte Kosztyáig. Egyedül nem valami biztonságos lejjebb haladni: igen vad a folyó. De ott majd segít Kosztya, majd eljutnak valahogy Alangerba...

Katyusát mintha taglóval vágták volna fejbe.

— Szóval most az ő házába is behurcolták a ragályt! — kiáltott fel Katyusa. — Hogy tehettetek ilyet?

Az asszony ijedt szemmel meredt rá.

— Csakugyan, senkinek sem jutott eszébe, kedvesem. De különben úgyis mindegy, mert azok a geológusok biztosan jártak Kosz-

tyánál is. Ha egyszer azok hozták... Meg hát nem is tehettünk volna mást...

Katyusa azonban nem hallgatta tovább. Egy riasztó gondolat kerítette hatalmába: a ragályt behurcolták „A Vadnál" lévő téli szállásra is. Gyors segítségre van szükség. De hogy nyujtson segítséget? N-ből holnap rádiógrammot küldjön Alangerba? De hát mennyi idő beletelik, amíg Alangerból elvergődnek a téli szállásra? És nem lehet tudni, mi történik ott most. Mit lehet hát kitalálni? Mit lehet kitalálni? Mert valamit ki kell találni...

Katya észre sem vette, hogy került a meredek partra egyedül. A folyó nem látszott a sötétben, alulról csupán a hullámok tompa zúgása hallatszott. Szűk volt a helyük a sziklák között — egyik partról a másikra hánykolódtak, egymásra tolultak, a szikla sima oldalának csapódtak, visszahőköltek, ismét nekiiramodtak és apró cseppekké fröccsenve hömpölyögtek lefelé... Alanger felé.

— Jekatyerina Fjodorovna, hát miért nem megy aludni?

A pilóta állt mögötte. Katyusa odafordult a pilótához.

— Holnap egyedül fog visszarepülni, Misa.

Misa fojtottan felnevetett:

— És maga tán gyalog jön visszafelé?

— Leevezek a folyón — mondta Katyusa — holnapután pedig jöjjön értem Alangerba a repülővel. Megkérem, szóljon be mihozzánk, mondja meg, hogy miért nem mentem haza, jelentse ezt a városi egészségügyi osztályon is.

— De hogy fog evezni egyedül ezen a folyón? — kérdezte Misa mérgesen hadonászva. — Meggondolta, mit mond?

— Emberek vannak ott, Misa. Annál jobbat, amit én kigondoltam, nem tud kigondolni maga sem.

— Hát én nem is nagyon töröm a fejem...

— Lehet, hogy ez kényelmesebb magának — szólt élesen Katyusa — de én ápolónő vagyok és nekem gondolkodnom kell. Emberéletről van szó, gyermekekről.

— Egyezzünk meg, én elviszem magát repülőn — hangoskodott Misa — leszállok akár sziklára, vagy az erdő sűrűjébe, vagy akár mocsárra is. Ez magának kisebb kockázatot jelent, mintha egyedül nekivág a folyónak...

— Ne beszéljen butaságot, Misa. Felnőtt ember vagyok és tudom, mit csinálok.

Hajnalban alighogy virradni kezdett, Misa kiment a repülőhöz. Katyusa teljes erejéből megforgatta a légcsavart. Úgy látszott, aligha sikerül elugrania — és akkor...

— Figyelem — kiáltotta.

— Igenis, figyelem! — válaszolt Misa.

— Kapcsolás! — és feleletet sem várva, megrántotta a légcsavart, aztán félreugrott.

Végre sikerült beindítani a motort. Kék füstfelhő burkolta be a gépet.

Misa jelt adott a kesztyűjével.

Még nagyobb fordulatszámmal berregett a motor. A gép remegett, a légcsavar szele egészen a földre nyomta a füvet. Úgy látszott, kishíján kitépi. Misa meghúzta a magassági kormányt és a zsombékokon zötyögve, gurulni kezdett a gép a kis tisztáson. A motor mind erősebben berregett, a hegyek tompán verték vissza a hangját; a repülő egyenest a bokrok felé rohant, mintha keresztül akarta volna fúrni őket. Egyszerre csak lankásan emelkedni kezdett. Katyusa szívverése szinte elállt, amikor a gép súrolta kerekeivel a fagyalbokrok tetejét és jobbra dőlve a folyó felé tartott. Végül meredeken felfelé kanyarodott, beért a szakadékba és eltűnt szem elől. Ezután még sokáig hallatszott a motorzúgás, vagyis Misa nem zuhant le, repült. Aztán lassanként elcsendesedett minden, ahogy a húr zengése elhal, ha egy vigyázatlan kéz megpendíti a csendben.

A hegygerinc mögül kitekintő nap első sugarai már a folyónál találták Katyusát. Nem akarta elfogadni a háziasszonytól a csónakot, egyre azt hajtogatta, hogy le tud ő evezni szalikon, egy néhány szálfából összeeszkábált kis tutajon is. De az asszony határozottan ellenezte.

— Nem tudod te, milyen ez a folyó. Még csónakon sem mer akárki nekivágni. Már az első buktatón forgácsokra törik az a kis tutaj. Ide figyelj, „A Vadnál" állj meg, egyedül ne menj tovább, várd be Kosztyát. Arrafelé, lejjebb még veszélyesebb... A kunyhót el ne kerüld... a folyóról nehéz észrevenni...

És Katyusa egy jegenyefából vájt keskeny és rövid csónakban máris siklik lefelé a vadul hánykolódó folyón. Katyusa még emlékezett a tajga ábécé-jére. Tudta, hogy a buktatónál a belső, a rövidebb oldalon kell evezni, a zuhogóknál a hosszabb partoldalon és miközben meredek vízesésen siklik, keresztbe kell átszelni a magas hullámot; emlékezett rá, hogy a nagy hullámok közt teljes erőből kell evezni. Mindenre emlékezett Katyusa, de már nem volt meg a régi gyakorlata és hibát hibára halmozott, így aztán minduntalan megtelt vízzel a csónak.

Az Uda meg egyre húzta mohón befelé a sziklatorokba, és Katyusa egyre nagyobb sebességgel sodródott a szűk szorosban, a hegyek között. Már alig érezte a karját az evezéstől, fájt a háta és nem volt rá mód, hogy felálljon, kiegyenesedjék. Nagynehezen mégis szakított egy-egy percet, hogy kimerje a vizet a csónakból, egy nyírfakéregből készült merítőkanállal.

Eleinte azt hitte, hogy ez a sebes folyószakasz nem tarthat a végtelenségig és hogy majd csak széjjelebb húzódnak a hegyek, széles, hosszú folyószakaszok tárulnak eléje és elüldögélhet a csónakban, kényelmesen nézegetheti a partokat, nótázhat, ki-kikaphatja az evezőket a vízből és elgyönyörködhet a visszacsurgó, csillogó cseppekben. De aztán belenyugodott, hogy nem lesz pihenése, míg oda nem ér „A Vadnál" lévő házhoz.

Katyusa rábámult minden új fordulóra, erősen kereste a szemével azt a helyet, ahol a ház áll. De az csak nem volt sehol. Jeges félelem lopózott Katyusa szívébe. Vajjon nem hagyta-e már el a téli szállást?

Megéhezett. A háziasszony készített neki egy kis útravalót, sőt egy kis vasfazekat is tett a csónakba: „Hogy lehetne meg tea nélkül!"

„Bizony jó volna inni egy bögre forró teát..." — gondolta Katyusa, de minden remény nélkül. Még egyszer számot vetett az idejével. Megengedhet magának egy óra pihenést. Megiszik egy bögre teát és felmászik a hegyre, hogy körültekintsen. De ha csakugyan elsiklott hirtelen a téli szállás mellett?... Hogy tud majd visszaevezni az árral szemben?

Katyusa a part felé evezett.

A csónak a legvadabb sodrásba került és Katyusa alig-alig tudta egyensúlyban tartani. Sziklák szorították mindkét felől. Katyusa összeszorította a fogát és utolsó erejével forgatta az evezőket. Sikerült előrelendülni egyszer, aztán megint és megint.

A csónak orra hirtelen egy kiálló sziklába ütközött, a vízár átcsapott a csónak peremén és mielőtt Katyusa bármit is gondolhatott volna, a csónak felfordult...

Katyusát egy hullám a sziklára vetette. Egyik kézzel megragadta a szikla éles csúcsát, a másikkal meg sikerült elkapnia a műszertáskát. A csónak, akár egy robbantással elkábított óriási hal, sárga hasát kidüllesztve, a sziklának neki-nekiütődve sodródott, egyre messzebb és messzebb.

Katyusa összehúzott szemmel nézte, ahogy a csónak fekete vége fel-felbukkant, aztán meg a sárga hasa emelkedik ki, majd nekivágódik egy magas szirtnek és eltűnik egészen.

Hol gázolva, hol úszva, a sziklába ütközve, csuromvizesen kivergődött a partra. Kinyitotta a táskát, kivette a műszereket, megtörölgette őket vattával, amely száraz maradt a vízhatlan burokban; az elázott gyógyszereket kidobta. Szerencsére a legszükségesebbek épségben maradtak.

„Hát most aztán merre?"

Előtte ott örvénylett a sivár, vad folyó, mögötte pedig a magas csúcsos hegyek tornyosultak. A lejtőkön itt-ott csupasz, szürke

szikla látszott ki a lesodort vékony földréteg alól. Valahol a szirtek közt alacsony fenyőfák lapultak, amelyek még az élettelen köveken is találtak táptalajt maguknak.

Apró kőtörmelék hullott a nyomában, ahogy a meredek hegylejtőn felfelé kapaszkodott. Véresre karmolt kézzel és arccal végre túljutott a legnehezebb meredek helyen is és megállt egy kis terraszon, hogy kifújja magát. Lent, mint egy fehéren habzó, eleven ösvény, tajtékzott a folyó.

Hirtelen mély szánalom ébredt Katyusában saját maga iránt, ugyanakkor meglepte a gyámoltalanság és a magánosság érzése is. Sehol emberlakta hely, sehol egy ösvény. Vad, ős tajga mindenütt. Hiába a sírás, a kiabálás, senki sem hallja meg, senki sem jön segítségül. Holnap repülővel Alangerba mennek érte. Este felé majd várják otthon. Az idősebbik Vasziljok szomorú arccal üldögél majd nagyapó vállának támaszkodva, a kicsi meg sírni fog, makrancoskodik, mert már megszokta, hogy az anyja ölében aludjon el. Ha kis meleg testét melléhez szorítja az ember, hallja, ahogy finoman és élesen ver a szívecskéje...

Katyusa az ajkába harapott; borzongva megrándult a válla — olyan kellemetlenül tapadt rá a nedves ruha! Tovább kapaszkodott felfelé. Végre felért a hegygerincre. Onnan csak kis csermelynek látszott a folyó és mindenfelé, messze kilométerekre szabad kilátás nyílt előtte. Az az érzése támadt, hogy ismét repülőn ül. Ugyanaz az ismerős, határtalan, zöld tenger tárul elébe, ugyanaz a vakítószínű napkorong hajlik lefelé a horizont szélére, ugyanúgy égeti arcát és vállát a hűvös hegyi szél. Távol, délfelől, alig észrevehető kékes vonalként látszanak ide a Szaján hegylánc örökhóval borított csúcsai, meg a Jergik-Targok-Tajga. Ha szárnya volna, akkor az alant elterülő sűrű, sötét erdők, mint valami kis rétek futnának egyre hátrafelé. De Katyusa egy eső- és szélverte, lyuggatta, kopár sziklaterraszon állott; mindjárt ott, alig húsz lépésnyire, áthatolhatatlan vihardöntötte erdőrész kezdődött. Mohával és zúzmóval benőtt kövek hevernek garmadával a hegyoldalon, egy alacsony bokrot halálos öleléssel fon körül a sűrű, érdes folyondár, a mély völgyekben pedig ingoványok, süppedékes mocsarak lapulnak. Ilyen a tajga, ha nem felülről nézi az ember, hanem lentről, ha nem felette száll repülőgéppel, hanem gyalog járja a földjét, miközben ezer meg ezer elébe tornyosuló akadályt kell leküzdenie.

— De hát merre kell menni? Jobbra vagy balra?

A szíve így erősködött:

— Nem vagy te vak, nem evezhettél el a téli szállás mellett.

De a józan ész ellentmondott:

— De hátha mégis megtörtént?... Emlékezzél csak: hirtelen

kanyar volt, sárga szikla, amögött meg bokrokkal benőtt, keskeny mély völgy. Azok mögött a bokrok mögött van a téli szállás!!! Akkor még nem akartál kikötni, mert még túl korainak találtad. Az emlékezetedre támaszkodtál: valamikor gyerekkorodban itt elhaladtál apáddal. Nohát, mit mond most neked az emlékezeted?

Katyusa eltakarta kezével a szemét, tenyerével könnyedén végigsimitotta a homlokát.

És egyszerre mintha kinyílt volna a régmúlt idők kapuja, Katyusa élénken visszaemlékezett „A Vadnál" töltött estére: hegyek közt szakadék — az Uda völgye — benne a lenyugvó nap vörös gömbje. „A Vadnál" tehát a folyó határozottan nyugat felé folyt... Ez a kanyar pedig dél felé néz, nem nyugat felé... Nem, nem haladt el a téli szállás mellett.

„Megtalálom. Csak nem kell fecsérelnem az időt."

Nem gondolt Katyusa arra, hogy nincs fegyvere, hogy cipőben és könnyű ruhában nehéz a járás a tajgában, végül hogy egy morzsa ennivaló sincs nála, a lába már rogyadozik az éhségtől, meg a fáradságtól, a műszeres táska pedig nehéz, lehúzza a kezét.

Egyetlen gondolat hatalmasodott el minden egyéb gondolat felett: „Gyorsabban... amilyen gyorsan csak lehet... a téli szállásra kell érnie, mielőtt még megbetegszenek az emberek..."

A hegygerincek és szorosok elhelyezkedése alapján következtetni lehet arra, hogy hol és merre kanyarodik a folyó. Igen, ott, a kékes párába burkolt csúcsos tetejű hegy közelében — nyugatnak fordul a folyó. A téli szállásnak is valahol ott kell lennie.

Katyusa úgy indult útnak, hogy toronyiránt szelje át a nagy félkört; nekivágott hát az ősidők óta érintetlen erdőnek...

Legfeljebb egy kilométerre juthatott attól a helytől, ahonnan elindult — máris leszállt az éjszaka. Lehetetlen volt továbbmennie: a sötétségben folyton ágakba ütközött az arca, ő maga lépten-nyomon elesett, felkelt. Végül is egy vihartördelte rengetegbe jutott, ahonnan szinte reménytelen volt kijutni. Megbékélt azzal a gondolattal, hogy itt kell töltenie az éjszakát, hozzáfogott, hogy fenyőágakból fekvőhelyet rögtönözzön. Csak most kezdte érezni igazán, mennyire elfáradt és hogy milyen rettenetesen éhes...

Rágcsálni kezdte a savanyú gyantaszagú fenyőlombot, de kiköpködte. Csak tüzet gyujthatna... De nincs mivel: gyufája a kabátja zsebében maradt, a kabátot meg elvitte a víz. Járás közben kimelegedett, de most lehűlt, sőt szinte meggémberedett a hátát borzongató csípős hidegtől.

Le sem húnyta a szemét reggelig. Alig pirkadt, alig lehetett megkülönböztetni a tárgyakat, Katyusa máris felkelt és útnak eredt. Az émelygés és a tompa fejfájás mintha bilincsbe verte volna. De mégis talált magában annyi erőt, hogy átvergődjön a

három-négysorosan egymáson fekvő, vihardöntötte szálfákon. Egyik kezében a műszeres táskát tartotta, a másikkal pedig a korhadt ágcsonkokba kapaszkodva ereszkedett lefelé, kockáztatva lába épségét, meg a szemevilágát. Minden lépés hihetetlen erőfeszítésébe került.

Így vánszorgott sokáig — nem számlálva a múló perceket.

„Ne késlekedj, ne késlekedj!..." dobolt a vér a halántékán.

A kőtörmelékes sávot maga mögött hagyta, lába alatt nyirkos moha süppedezett. Arra következtetett, hogy már közeledik a patakhoz. Ha jól becsülte fel a távolságot a hegyről, akkor körülbelül már megtette a fele utat...

A cipője szétfeslett. A talp mellett a réseken tüskés törmelék került a cipőbe. Katyusa leült egy zsombékra, hogy kiszedje a törmeléket és egyúttal felerősítse a cipőtalpát, akár egy pólyával is, amelyet az úti kötszerkészletből vesz majd elő. Lehajolt, hogy kinyissa a táska zárját, de majdnem elájult. Tüzes karikák ugráltak a szeme előtt...

„Ez nem az éhségtől, hanem a meghűléstől van" — ötlött eszébe.

Megkereste a táskában az aszpirint és lenyelt egymásután két tablettát. Hátát egy fatörzsnek támasztva leült és amikor a halálos kimerültség enyhülni kezdett, tovább indult.

Az utat egy patak vágta ketté, amely egy süppedékes mocsár közepében áradt szét. Egyáltalán nem volt széles a mocsár, száz lépésnyi lehetett csupán. De ezt a száz lépést aztán meg kellett tenni...

A mocsár szélén felhőnyi rajban kereng a szúnyog. Belecsapódik az ember szemébe, csípi az arcát. Katyusa végighúzta kezét a homlokán és a tenyere egyszerre vérfoltos lett.

Egy vékony vörösfenyő-husángot tört az erdőben és azt szurkálta le az ingoványba. A husáng majd két méter mélyre lement.

— Ellepne a fejem búbjáig — mondta Katyusa, miközben nagynehezen kihúzta a husángot. — A közepén meg még mélyebb lesz... Node mindegy, át kell menni rajta.

Ha fejszéje volna, hosszú póznákat vágna és pallót rakna belőlük az egész ingoványon keresztül. De fejsze nincs, puszta kézzel meg mit csinálhat az ember...

Visszament az erdőbe és sokáig keresgélt a vihardöntötte fák között, hogy olyan gallyakat találjon, amelyeket elbírna. De csupa vastag, ágas-bogas fa hevert ott. Végre sikerült kiválasztania két megpörkölődött vékony szálfát. A gallyak mind a kettőről rég lekorhadtak már, de a gyantás gyökerek most is meredeztek rajtuk mindenfelé. Valahogy a mocsárhoz vonszolta a két szálfát, azután a zöld mohába rejtette elkínzott arcát, hogy hacsak egy néhány pillanatra is, szabaduljon a szúnyogoktól.

Nem vette észre, hogy elnyomja az álom. Mikor felemelte elnehezült fejét, lassan visszatérő öntudatával ráeszmélt, hogy a nap már estébe hajlik. Épp jókor aludt el! Most aztán alkonyatig sem sikerül átvergődnie a mocsáron. Ahhoz, hogy rudakból pallót rakjon, az egész ingoványon át, egy tucat se volna elég. De hol vesz az ember annyit fejsze nélkül?

Katyusa elgondolkodott és legyintett.

— Megpróbálok átmenni kettővel.

Tövére állította az egyik szálfát a mocsár szélén és, csúcsával előre, meglökte. A szálfa süvítve szelte a levegőt és a mocsárra zuhant. A mocsár rozsdás sara apró, sárga cseppekben fröccsent széjjel. Katyusa óvatosan megpróbált mindkét lábával ráállni a fára. Alig süllyedt valamit a súlya alatt. „Kibírja, nem süllyed el!" — gondolta reménykedve. A könyökhajlatba szorította a másik rúd tövét, másik kezében meg a műszeres táskát tartotta és lassan, utolsó erejével tartva az egyensúlyt, elindult a csúszós pallón.

Mikor a végére ért, előredobta a másik rudat és most arra állva kezdte magához húzni az elsőt. A szálfa alig mozdult, gyökerei akár a vasmacska karmai belekapaszkodtak a hínárba és a nehéz, kövér háromlevelűek egész tapadós csomóit húzták maguk után.

Így, lépésről-lépésre elérkezett a mocsáron át folyó patakig. Alig lehetett észrevenni, csak itt-ott csillant meg világos csíkja a már barnuló, magas zsúrlófüvek, meg a sással benőtt zsombékok között, helyenként annyira szétáradt az ingoványon, hogy iszapos kis tavakat alkotott, amelyek tele voltak úszkáló hínárral.

De a patak csak messziről látszott keskenynek... Odaérve Katyusa azt tapasztalta, hogy még a hosszabbik szálfa is aligalig éri el a tulsó partot. Elbírja-e egy ember súlyát?

Miután keresztül fektette a patakon a rudat, elhatározta, hogy előbb a táska nélkül megy át, hogy szabad legyen a keze.

Elakadó szívveréssel lépett a törékeny pallóra és érezte, hogy lépésről-lépésre lejjebb süllyed alatta a szálfa. Nehéz volt megtartani az egyensúlyt a keskeny csúszós felületen, pedig támaszkodott a másik szálfára is, amelyet egyik végével a vízbe eresztett... Katyusa sietni kezdett, meggyorsította a lépést... Nem hallotta, hogy a lába alatt megreccsent valami... A szálfa hirtelen kettétört és Katyusa egy pillanat múlva a vízbe esett. A mocsár azonnal kezdte magába húzni.

Katyusa nagy erővel előrelendült, ujjaival megkapaszkodott a vizi liliomok eres száraiban és kikecmergett az ingoványos partra. A patak sodra mind a két rudat elvitte és ahhoz a parthoz szorította, ahol ott maradt a táskája.

A pataknak az a partja, amelyiken Katyusa állt, szilárdabb volt, mint a másik. Innen már nem olyan nagy távolság maradt az erdőig sem — mindössze harminc vagy negyven lépés. Előtte keskeny ékalakban a búzához hasonló, alacsony *gogona*-szárak húzódtak — ez biztos jele annak, hogy ott szilárd a talaj. Csak szárnyakra kaphatna, odarepülhetne az erdőhöz, megszabadulhatna már ettől az átkozott mocsártól... De... a táska a diftéria-elleni szérummal a patak tulsó partján maradt és vissza kell menni érte...

Katyusa elhatározta, hogy átússza a patakot... Csak be ne húzza a süppedékes fenék... És lám már maga mögött hagyta a patakot, kúszva odaért ahhoz a zsombékhoz, amelyen a táska feküdt. A háromlevelűek vastag szárai tompa roppanással töredeztek lába alatt, és mindig úgy látszott: no most mindjárt szétmállik a laza, füves takaró és behúzza a mélység egyetlen szempillantás alatt — és el sem ereszti többé.

Katyusa nem nagyon emlékezett arra, mi történt azután... Belebukfencezett a patakba, aztán megint úszott valahová és a sás éles, keskeny levelei véresre vagdosták a nyakát. El-elbukott, kétségbeesetten, kézzel-lábbal igyekezett kikecmeregni az ingoványból. A mocsár sara, mint valami lepel, borította. Tépett ruhában, csurom-vizesen vánszorgott, botladozott a zsombékokon; a vihardöntötte fákkal eltorlaszolt hegyoldalon, meredeken kapaszkodott felfelé. A mocsár után csodálatos, puha útnak tetszett ez az út... Egész éjszaka haladt, kitartóan rakta lábát, amely már alig hajlott a fáradtságtól. A fülében valahogy egyre tolakodóbban és hangosabban zúgott a kis Vasziljok szívettépő, elelfulladó sírása...

Katyusa most már nem kételkedett abban, hogy megbetegedett, mégpedig súlyosan megbetegedett. Éles, szúró borzongás rázta meg. El kell jutnia a téli szálláshoz, amíg nem vész el az utolsó reménye.

És Katyusa odaért.

A második napon, estefelé átlépte a téli szállás küszöbét. Kosztya még nem tért haza. Alekszandra, Kosztya felesége halkan, de ijedten felkiáltott:

— Hol történt ez?!

— Ott... — intett a kezével Katyusa. — Melegítsen azonnal vizet... Nem beteg senki? — Katyusa észbekapott, hogy sietni kell a beoltással. Már-már elhagyta az ereje, a forróság nagy hullámokban áradt szét egész testén.

— A kisebbik rosszul érzi magát — Alekszandra sehogy sem tudta megérteni, honnan és hogy kerül ide ez a városi asszony tépett ruhában, amelyet bevon a mocsár sara, feldagadt, kicsere-

pesedett szájjal, véresre marva a szúnyogtól. — Csak nem a doktor vagy?

— Rég megbetegedett? — Katyusa nem mert beszélni semmi másról, mert attól tartott, hogy nem lesz elég ideje. Sötét körök úsztak a szeme előtt és eltakarták a világosságot.

— Tegnap este betegedett meg... Te honnan kerülsz ide?

— Csakhogy mégis... idejében jöttem — Katyusa megkérgesedett, sáros kezére nézett. — Adjon vizet, de minél hamarabb! — Úgy rémlett, mintha kiáltana, de valójában alig hallhatóan röppentek el ajkáról a szavak. — Meg kell mosnom a kezemet... A gyermekeket... és maga is... mind jöjjenek ide... azonnal beoltom... haladék... érti?

Alekszandra segített neki megmosakodni. Katyusa visszatért az asztalhoz, kinyitotta a táskát, kirakta a villogó műszereket, az üvegcséket... A szoba fala himbálózott, minden megkettőződött a szeme előtt... Elővett egy szalmiákszeszes üveget és beszívta a metszően éles szagot. Aztán letörte az ampulla beforrasztott hegyét és kezébe vette a fecskendőt...

Amikor befejezte az oltást — munka közben egyetlen szót sem ejtett — odatámolygott a szoba sarkában álló ágyhoz, amely már régóta csábította és a háziasszonytól engedélyt sem kérve, ruhástul rázuhant.

— Édes kis fiaim... — mondta alig hallhatóan és elaludt.

Az égető forróságtól elgyötörten, összetörten feküdt, amikor a téli szállásra valósággal berontott Alekszej és vele még két férfi. Az első pillanatban Katyusa azt hitte, hogy megint elölről kezdődik a lázálom és tehetetlenül leengedte szemhéját, amely olyan száraz volt, mintha belülről porral hintették volna meg. De amikor kiderült, hogy az igazi, az élő Alekszej áll ott az ágynál és azt kiáltja: „Katyenka!" — akkor fájdalmát leküzdve csendesen elmosolyodott a láztól kicserepesedett, kiütéses ajkával.

— Ugyan, minek jöttél?... Magam is hamarosan...

— Katyenka... — Alekszej hangja elcsuklott. — Hát hogy szabad a folyón... egyedül?...

— De hisz itt gyermekek vannak, Ljosa... torokgyík... Máskép nem lehetett... Még szerencse, hogy idejében ideértem...

— De te... megkaptad a ragályt? — Alekszej halálra dermedt ettől a hirtelen támadt szörnyű sejtéstől. Kerekre tágult szemmel meredt felesége arcába.

— Nem, nem, Ljosa... meghűltem... majd elmúlik. Nos, hogy vagytok otthon?

— Minden rendben...

— És a kicsik?

Senki sem zavarta őket a beszélgetésben. Alekszej kísérői

félrehúzódtak. Alekszandra magával vitte a gyermekeket, elment hazulról. Alekszej leült az ágy szélére és megsimogatta Katyusa forró kezét.

Katyusát megint megrohanta az erős fejfájás, összekúszálódtak a gondolatai. De sok mindent szeretett volna Alekszejtől...

— Zinától még mindig nem jött levél?...

— Télig Leningrádban marad. Hozzám meg Nyikulint nevezték ki a sztahanovista iskolába, hogy gazdaságtant adjon elő. Amikor megjött, mindjárt azzal kezdte: „Ha akarod, úgy mellékesen megtanítalak matematikára. Abban sántítasz egy kicsit. Kötelességemnek tartom, hogy segítsek."

Én meg azt mondom Ivan Andrejevicsnek:

„Mi a véleménye: nem az lesz-e ennek a vége, hogy kölcsönösen függünk majd egymástól?"

Ő meg, tudod, csendesen elnevette magát, ahogy szokta és azt mondta:

„De feltétlenül az lesz. Csakhogy ez a függőség? Segíteni ment hozzád, mint barát, mint elvtárs. Én jobban csodálkoznám, ha Nyikulin nem ajánlotta volna fel a segítségét. Mert ez azt jelentené, hogy egy ember, egy kommunista nem akar megjavulni. Ő pedig akart."

Átláttam a szitán.

„Eszerint hát az ön keze is benne van a dologban, Ivan Andrejevics?"

„Nem — azt mondja — én nem ártottam bele magam. Ez a párt, a pártszervezet műve. Nyikulinnak hasznára vált a kritika. Megmutatták neki a helyes utat és ő most azt keresi. Remélem, megtalálja, megjavul. Te is találd meg a helyes magatartást vele szemben."

„Ha lesz valami — mondom — majd önhöz fordulok tanácsért."

Katyusa nagy figyelemmel hallgatta Alekszej szavait és valósággal megkönnyebbült.

— Hogy találtál meg... Ljosa?...

— Segítettek az emberek, Katyenka! Az emberek. Emberek nélkül mihez kezdenénk?

Megint megingott a fal... Be kell húnynia a szemét... El kell aludnia.

— Beszélj még, Ljosa — mondta sietősen Katyusa és igyekezett erőt venni magán.

Halkabban hallotta Alekszej hangját, mintha vatta volna a fülében.

— ...Misa odarepült Alangerba, ahogy rendelted. Mikor megérkezett, keresett itt is, ott is — sehol sem vagy. Senki semmit

nem tud rólad a telepen. Ott rostokolt Misa egy, két, három napig — semmi hír. Dolgavégezetlen tért vissza. Nyugtalankodott. Nekem meg majd meghasadt a szívem. Rohantam az egészségügyi osztályra. Ott is csak a vállukat vonogatják. Sőt egyik-másik még csillapítgat: „Túl korán csapsz ilyen riadalmat."

„Korán! — mondom. — Csak ha késő lesz, akkor már nincs is miért riadalmat csapni. Értse meg végre: egy nappal elszámíthatta magát, de néggyel? Lehetetlen! Ha tudná, milyen a folyó ott, Kreszti meg Alanger közt!"

Ekkor azt mondja az osztályvezető:

„Rendben van. Világos. Mondd, mit csináljunk?"

„Ezt! — mondom én. — Vigyenek el engem Kresztibe repülőgépen. Ennyi az egész. Több nekem nem kell. Majd én elindulok a nyomán."

„De milyen nyomot talál a folyóban?"

„Ki hogy van vele — mondom — van aki nemcsak a folyóban, hanem még a földön sem találja meg a nyomot."

„Akkor egész csoportot kell küldeni — mondja az osztályvezető. — Annak rendje-módja szerint kell megszervezni a kutatást..."

Tőlük egyenest a feldolgozó üzembe mentem, az igazgatóhoz. Nyikolaj Pavlovics mindjárt azzal kezdte:

„Tudom. Hallottam, milyen baj érte, Hudonogov. Nem engedhetjük meg, hogy a tajgában elpusztuljon egy ember. Elengedlek annyi időre, amennyi kell, eredj, még két kísérőt is adok melléd..."

— Katyenka!... Katya!... Elaludtál? No jó, aludj. Jaj én, fecsegő! Hogy nem jutott eszembe, hogy neked most nyugalomra van szükséged...

Megigazította a takarót és könnyedén felemelte az asszony ernyedten lecsüngő kezét. Katyusa nem aludt: bár szüntelenül zúgott a füle, mégis hallotta Alekszej szavait, csak nem volt ereje megmoccantani furcsán elnehezült szemhéját és azt mondani, hogy egészen jól érzi magát, meg hogy nagyon szeretne mielőbb haza menni... Hisz csakugyan... most már... semmi veszély... Kosztya családja megmenekült... és most már gon... dolhat... egy kicsit... ma... gára... is...

Ezt a történetet, amely „A Vadnál" zajlott le, később egymás szavába vágva mesélte el nekem Alekszej és Katyusa.

...A rádió épp az előbb adott időjárásjelentést: Krasznojarszk: 42 fok a fagypont alatt, Irkutszk: 47 fok. Tehát N-szkben is hasonló lehet. El tudom képzelni, hogy belepte a zúzmara az ablakokat, milyen sűrű fagypára ül a városon!

Nálunk már második napja szünet nélkül szemetel az eső.

Az ablakból látom, hogyan cikáznak a nedves aszfalton az autók sárga fénysávjai, valahol távol pedig az esti égbolton világít egy neonfényreklám: „Nézze meg a »Népek ítélőszéke« dokumentfilmet!"

Elmentem a moziba, megnéztem ezt a filmet és csak egyet sajnáltam: miért nem hívtak meg engem is tanúnak a tárgyalóterembe? Miért beszélnek olyan korrektül és tartózkodóan a bírák a bűnösökkel? Végigvonultak előttem az emlékezetes leningrádi tél képei, és nyögtem a fájdalomtól és a dühtől. Valaki meg is kérdezte: „Rosszul érzi magát?" Nem emlékszem már, hogyan eszméltem fel azután a friss levegőn, csak mentem a villanyfények ragyogásában, élveztem a nagyváros sohasem szűnő zaját...

Milyen jó is most Leningrádban! Már nem láthatók a romok, éjjel-nappal kopognak a kőművesek kalapácsai, akik új házakat emelnek. Minden leningrádi egy célnak él: hogy városát még szebbé tegye, mint volt. Ha látná, milyen lelkesen dolgoznak az emberek, milyen örömteli a munkájuk.

Hát az arcok? Az elmúlt bánat, az átélt szenvedések nyoma csupán a felesleges ráncokban maradt meg, no meg az időelőtti ősz hajszálakban. Ez már örökre szóló emlék...

Tegnap reggel a területi pártbizottságban voltam. Emlékszik, hogy írtam magának a szállítóműről? Nos hát, az a gyár, amelyik ezt számunkra készítette, kutyába se vette a mi rajzainkat. A maguk feje után csinálták meg, és a berendezés egy részét tiltakozásom ellenére vasútra rakták. Az egész irodát felforgattam. Odáig ment a dolog, hogy engem meg Pasztusenkót, az üzem értékesítési osztályának vezetőjét beidéztek a területi bizottság iparügyi osztályára.

Az igazság természetesen az én oldalamon volt. Nem is értem,

miért makacskodott akkor Pasztusenko. Talán az egyenruha becsületét védte? Akkor még mindig helyrehozható lett volna és nem igényelt volna nagyobb befektetést vagy időveszteséget. De most, amikor a berendezést már vasútra rakták, a helyzet valóban roppantul kiéleződött. Vagy az üzem köteles azonnal egy új szállítóművet készíteni, vagy pedig kénytelen-kelletlen el kell fogadnom azt, amit elküldtek és azután a helyszínen a műhelyben átalakítanom alattuk az alapzatot, áthelyeznem az áttételt. El tudja képzelni, hogy ez mit jelent?

Az iparügyi osztály vezetője szó nélkül hallgatott bennünket. Én izgultam, Pasztusenko rendíthetetlen nyugalommal szívta a pipáját. Én támadtam, Pasztusenko védekezett. De tisztességtelenül védekezett — igyekezett mindent a rajzok zavarosságára hárítani — ez pedig végleg kihozott a sodromból. Gyűlölöm a hazugságot! A rajzok nagyon is pontosak voltak. Én magam csináltam őket. A területi pártbizottságban azonban csak nem lehetett műszaki szakértői vizsgálatot tartani! Pasztusenko szemlátomást erre számított. Szolid külsejű, tekintélyes, neves ember volt, képzettségére nézve ő is mérnök. Mellette én csak egyszerű kislánynak látszottam és félve gondoltam arra, milyen döntés következhet, ha érveim nem lesznek kielégítőek. Akkor jegyzőkönyvek, bizottságok, döntőbírói vizsgálatok jönnek majd...

Ekkor az osztály vezetője vette át a szót. Felállt az asztaltól.

— Úgy hiszem, a kérdés eléggé világos — mondta — és ha a szibériaiak vádolják Leningrádot, akkor...

— Nem Leningrádot — nem hagytam, hogy befejezze, olyan izgatott voltam — nem Leningrádot, hanem a gyár értékesítési osztályának vezetőjét, aki szégyent hoz a gyárra és Leningrád becsületére.

Pasztusenko felugrott a székről, mintha vipera csípte volna meg. Az osztályvezető leültette:

— Igazságos szavak. És ön, Pasztusenko, próbálja levonni belőlük a következtetést. Az ügyet elintézettnek tekintjük.

Elengedte Pasztusenkót, majd búcsúzóul megdicsért:

— Ügyes kislány, igazi szibériai!

Nem ellenkeztem. Hadd gondolja, hogy tősgyökeres szibériai vagyok. Leningrádinak és szibériainak lenni egyaránt hízelgő. A szívem Szibériához húz. De...

És ez a „de" levelem fő indítéka.

Arról van szó (a részleteket mellőzöm), hogy amint megérkeztem Leningrádba, felkerestek régi barátaim és meghívtak, hogy térjek vissza előző munkahelyemre, a bútorgyárba. Első meglepetésemben azt mondtam:

„Minden a főigazgatóság határozatától függ."

Nem is gondoltam, hogy ez komoly beszélgetés. Most pedig megjött a főigazgatóság döntése. Tegnap értesítettek róla, alighogy hazatértem a területi bizottságból. Becsületszavamra, nem én harcoltam ki, mások jártak közbe értem. Az én erkölcsi felelősségem abban áll, hogy nem ellenkeztem. De így, vagy úgy, megint csak leningrádi leszek.

Mégis, mi nyugtalanít? Semmi vétket nem követtem el. Talán elítélni való, hogy visszatérek szülővárosomba? Leningrád annyira hozzámnőtt, hogy azt hiszem, minden követ, minden talpalatnyi földjét ismerem. Lehet, hogy kialakul egy olyan vélemény, hogy éppen ezért kértem ide a kiküldetést... De hiszen becsülettel teljesítettem, amivel megbíztak. Hát akkor miért merült fel bennem ez a dilemma: N-szk vagy Leningrád? Miért nem tudok könnyű szívvel feladni egy táviratot N-szkbe: „Leningrádban maradok."? Miért nem vehetem, másfelől a főigazgatóság határozatát és írhatom rá válaszul: „Nem kértem áthelyezést Leningrádba, visszatérek N-szkbe".

Tudja, hogy mindenben szeretem a pontosságot, a világosságot, a határozottságot. Egy matematikus buzgalmával igyekeztem megoldani ezt a feladatot. És ha már folytatom ezt a hasonlatot; nem tudtam megállapítani a két ismeretlen értéket... Erre később még visszatérek.

Ha társadalmi szemszögből vizsgálom, hol van most a helyem, azt felelem: ott, ahol nagyobb szükség van rám. És mint kommunista, hozzáteszem: ott, ahová a párt küld. Minden egyéb másodrendű. De ha holnap bemegyek a területi bizottságba, tudom, mindenekelőtt feltétlenül megkérdeznek: nos, és mi az ön óhaja? Bármilyen döntést hozzanak is azután, bennefoglaltatik majd az én óhajom is. Tehát, mit óhajtok én?

Emlékszik arra a meleg júniusi estére, amikor a moltyenszki réten jártunk és liliomot szedtünk?... Ehhez egyetlen szót sem fűzök hozzá. De biztosan tudom, hogy ha Leningrádban maradok, nem lesz több ilyen este életemben...

Miért?

Tudja, hogy vőlegényem volt. Lehet, hogy nem volt köztünk nagy szerelem, sőt biztos, hogy nem. De szavunkat adtuk egymásnak. Önkéntes, de ünnepélyes ígéretet tettünk. Ezzel meghatároztuk további magánéletünket. És már mindketten sokat tettünk egymás érdekében. Szerintem és Leonyid szerint az ilyen ígéretet nem vonja vissza az ember. Tudom, hogy Leonyid sohasem szegte volna meg és sohasem vonta volna vissza elsőnek. Leonyid a háború első napjaiban elesett. Azóta több, mint öt év telt el. Vajjon szabad vagyok-e már ígéretemtől?

Rólam is azt hitték, hogy már a bombázás első napjaiban meg-

haltam, még hivatalos iratok is ezt bizonyították. De én életben maradtam. Leonyid haláláról semmiféle írás nincs, csak harmadik személyek elbeszéléséből tudok róla. De itt talán nem lehet tévedés? Nem lehetséges-e, hogy Leonyid él, de meg van győződve arról, hogy én meghaltam? Vagy pedig — ez a gondolat véletlenül ötlött eszembe, de nem hagy nyugton — talán annyira megcsonkult, hogy még ha tudja is, hol vagyok, nem akar jelt adni magáról, inkább némán kilép az életemből? Hallottam már ilyen esetekről...

A döntés csak egy lehet, ha teljesen tőlem függ: egyelőre Leningrádban maradok. Más döntést az én erkölcsi felfogásom nem ismer. De bármelyik szovjet ember így tenne. A szerelemmel, a családdal nem lehet szórakozni, játszani... Nem volt valami nagy érzelem? De hiszen az az egymás iránti kölcsönös tiszteletből, a nézetek azonosságából, abból az egységes törekvésből nő ki, hogy a nép javára éljünk és dolgozzunk. Éppen ez a család szilárd alapja. Mindez megvolt, mindez egybevágott.

Természetesen nem lesz könnyű megkeresnem Leonyidot. De törvényem: légy becsületes életedben, érzelmeidben, szavaidban. Nekem most annyira kell a baráti segítség, mint még soha. És úgy vélem, most feltétlenül barátokká kell válnunk. Ezért írok magának így, és maga — ugye? — válaszolni fog nekem...

És itt pontot akartam tenni. De bekopogott a levélhordó, lapot adott át. N-szkből, Kszenyától. Elolvastam és nem hittem a szememnek: Kszenya többi közt azt írja, hogy Katyusa elmegy az építkezéstől. Hová? Miért? Részleteket nem tudok. Nyugtalan lettem. Csak nincsenek megint családi súrlódások? És mit szól ehhez Alekszej? Vagy ez talán éppen az ő kívánsága? Nagyon különös... Magyarázza meg, kérem: mi történt?...

Felálltam, odamentem az ablakhoz, amelyet vastagon borított a pehelyszerű zuzmara. Két hét óta tart a kegyetlen fagy. Az ablaküvegeket Kszenya semmiféle mesterkedéssel sem védte meg a zuzmarától: sem a rámák között lévő vastag vattatömítések, sem a nyírfaszén, amelyet először megszárított a kályhában, azután pedig rárakott a tömítésre. Az ablakpárkány szélein szürke csíkban szűrődött be a hideg levegő. Igen... És Leningrádban talán még mindig csak eső esik...

Mit írjak Zinának? Biztosítsam őt barátságomról? Írjam azt, hogy számíthat reám? Nemcsak a szavak kellenek most neki. Tekintetem rávetődött Katyusa arcképére, amelyet Pjotr Petrovics rajzolt. Most is ott állt a kisasztalon, mint azelőtt. Kszenya be akarta vinni magához, de én nem engedtem. Azután Katyusa akarta visszavenni, de neki sem adtam. Néha jól esett kezembe

venni ezt a képet és így egyedül elgyönyörködni kedves, okos szemében és puha vonalú ajkában, amely körül fáradt mosoly bujkált... Csodálatos pontossággal sikerült Pjotr Petrovicsnak papírra vetnie Katyusa jellemző vonásait. Azt mondják, hogy az ember külseje néha csal. Lehetséges, hogy ilyen eset is van. De Katyusára ez sohasem vonatkozott és nem is vonatkozhatott.

„Katya, te nem mondasz ki mindent" — vetettem egyszer szemére; miért, már nem emlékszem.

„Minek mondjam ki — nevette el magát — amikor úgyis mindenki megérti, amit mondok." És lám, Kszenya pontatlan mondatával talányt adott fel Zinának. Valóban így mindenre gondolhat az ember. De más a régi családi perpatvar Usztyinya Grigorjevnával, és megint más a súrlódás, ha Alekszej otthon van. Igyekeztem megérteni Zinát. Azzal a kérdésével, hogy „mi történt?", voltaképpen mérlegre tette saját magát, Leonyidot, mindenkit, akiről tudta, hogy az új erkölcs és magatartás új szabályai szerint él. Ha erre a kérdésére válaszolok, ez annyit jelent, mindenre válaszolok.

Dehát mi történt valójában? Az, hogy..., jobbanmondva nem is történt semmi, bár Katyusa csakugyan elhatározta, hogy elmegy az építkezéstől.

Katyusa befejezte napi munkáját az orvosi rendelőben. Már hazaengedte az ápolónőt, egyedül ült egy kis asztalkánál és a kórtörténeteket rendezgette. Nem szerette a lomposságot, és ezért, amikor kikérdezte a betegeket, először piszkozatfüzetbe jegyezte panaszaikat és csak azután, nyugodtan — néha be-betekintve a helyesírási szabályzatba — másolta át a rendes űrlapokra.

De ezen a napon nemcsak a rend és tisztaság iránti szeretet tartóztatta még Katyusát. Fokozatosan készült a munka átadására. Sok beszélgetés után végre sikerült kiharcolnia a városi egészségügyi vezetőnél, hogy helyezzék át a fatelep orvosi rendelőjébe.

Együtt dolgozni, együtt tanulni, együtt járni a gyárba és együtt hazamenni — ez a gondolat Alekszejben merült fel először. Nehezen lehetett ellenérveket találni, Katyusa mégis megkérdezte:

— Helyes-e, Ljosa, ha saját érdekeinket szorgalmazzuk?

— Helyes — felelte Alekszej — ha nem ellenkezik az állam érdekeivel. Gyere, fontoljuk meg...

Megfontolták és bebizonyosodott, hogy ez az állam érdekeit sehol és semmiben sem sérti. Egyedül Katyusa jár rosszabbul: messzebbre kell járnia, s azonkívül a fatelepen alacsonyabb a munkabér. Tervezgettek, nevettek rajta, de végül semmit sem határoztak.

Nem sokkal azután Ivan Andrejevics, a gyárból hazafelé menet,

betért Alekszejékhez, hogy megnézze a két Vaszileket; nagyon szerette a gyerekeket. Vesződött a gyerekekkel, elbeszélgetett s eközben az idő eljárt, késő este lett. Beszéd közben Alekszej megemlítette, hogy szeretné, ha Katyusát áthelyeznék a fatelepre. Ivan Andrejevics helyeselte:

— Miért ne, a háború éveiben a tankistákat, férjet és feleséget egy harckocsira osztották be. Minél szorosabban együtt van a család, annál erősebb. Helyeslem a gondolatát.

És tréfásan agyondicsérte Katyusa előtt Alekszejt, akit a felesége ritkán lát és el sem tudja képzelni, hogy az ő férjecskéje hogyan halad a társadalmi munkában.

— Nem, nem, én amellett vagyok, hogy a férjet és feleséget, ha nem muszáj, nem kell szétválasztani!

Katyusa szégyenlősen nézett a vendégre. Jól esett ezt hallani Ivan Andrejevics szájából. De a párttitkár már másról beszélt: a Legfelsőbb Tanácsba való választás előkészítéséről, meg arról, hogy ezzel kapcsolatban hogyan kell a népnevelő agitációs kollektíva munkáját átszervezni. Katyusa kissé félénken vitába ereszkedett vele: ő már régi népnevelő, agitátor, vannak tapasztalatai és ezért nem egyezik teljesen a véleménye Ivan Andrejevicsével. Alekszej a párttitkárt támogatta, bár nem volt rá szüksége. Ivan Andrejevics maga igyekezett megmagyarázni, hogy amit ő mondott, az csak az alap, a részletkérdésekben nem fontos, hogy egyezzék a véleményük: népnevelőnek, agitátornak szívét-lelkét kell beletennie a munkájába. Aki kész vezérfonal szerint beszélget az emberekkel, nem férkőzhet a szívükhöz.

Búcsúzáskor Ivan Andrejevics hosszan megszorította Katyusa kezét.

— És maga miért pártonkívüli, galambocskám? — kérdezte olyan halkan, hogy még Alekszej sem hallotta.

Katyusa zavarbajött. Magában már többször feltette ezt a kérdést és, ahogy tudott, felelt is rá. De hogyan feleljen Ivan Andrejevicsnek?

— Nem érett még meg eléggé...

A titkár egyenesen a szemébe nézett.

— ...az esze vagy a szíve? — és elengedve Katyusa kezét, elmosolyodott. — No, jól van, Jekatyerina Fjodorovna, jól van, ha átjön hozzánk az üzembe, majd beszélgetünk még erről. Ugye?

A városi egészségügynél először kereken elutasították. A fatelep orvosi rendelője alacsonyabb kategóriába tartozik; a városi egészségügy csak nem fog visszaminősíteni egy ilyen jó dolgozót? Majd ha a fatelepen felépül az új rendelőintézet, és az állományban két dolgozó lesz, akkor, üsse kő, elküldik oda Katyusát.

Ezzel az érvvel lehetett vitázni: a fatelepen már épült az új

rendelő. A városi egészségügyi vezető végül megígérte, hogy segít Katyusának...

Most, miközben a papírokat rendezgette, elégedetten gondolt rá, hogy nemsokára Alekszejjel együtt járnak majd munkába.

Katyusát a munka befejezésében Klavgyenka zavarta meg, egy csinos kislány, aki — rövidlátása miatt vagy pedig kacérságból — örökké hunyorgatott. Sűrű fekete szemöldöke állandóan mozgott. Ez azonban egy cseppet sem zavarta abban, hogy jól ellássa az építkezésnél rábízott feladatokat: padlót, függönytartót, ablakot és ajtót festett. Az ifjúság nevében és a klubvezető megbízásából jött Katyusához, hogy meghívja a műsoros estre.

— Köszönöm, Klavgyenka — Katyusa kedvtelve nézett rajta végig: az életöröm csakúgy sugárzott a lány minden mozdulatából. — Köszönöm. De egyedül unalmas elmenni...

— Hát hozza el a férjét is — jegyezte meg logikusan a kislány.

— Csak az a baj, Klavgyenka, hogy Ljosának ma pártoktatásra kell mennie.

A lány nem tágított:

— No, most az egyszer jöjjön el nélküle! Nem lesz féltékeny.

— Nem is erről van szó...

— Tehát eljön, Jekatyerina Fjodorovna! Ma én is énekelni fogok. No, jöjjön már el, hallgasson meg. A műsor nagyon érdekes lesz: egy kisebb színdarab, utána szólószámok, azután tánc... Jöjjön el!

Klavgyenka olyan sokáig és állhatatosan kérlelte Katyusát, hogy az végül megígérte, elmegy.

De amikor hazaért, annyira elszórakoztatták a gyerekek, hogy teljesen megfeledkezett Klavgyenkának tett ígéretéről. Csak akkor kapott észbe, amikor Usztyinya Grigorjevna emlékeztette:

— Mintha készültél volna valahová...

A klubban, úgy látszott, annyi hely sincs, hogy az ember a fél-lábát letegye, Katyusának mégis mindjárt az első sorban szorítottak helyet.

A színpadon egy elcsépelt darabot játszottak — még a NEP idejéből. Egy orvos szobájába távollétében behatolt egy tolvaj. Mielőtt összebatyuzza a rabolt holmit, megjelenik egy másik tolvaj. Megkezdődik a mellébeszélések és félreértések sorozata, amikor is az egyik orvosnak, a másik pedig páciensnek adja ki magát. Gorombán és ízetlenül válaszolgatnak egymásnak.

Leengedték a függönyt. Katyusa elképedve vont vállat.

— Ez aztán „jó kis színdarab..."

Háta mögött valaki hangosan megjegyezte.

— Marhaság az egész...

A második rész elején a színpadon megjelent a klub kultúr-

vezetője, egy magas, szikár, boglyashajú, ősz férfi. Komoran végighordozta tekintetét a nézőtéren, kampós ujjaival hátraigazította az arcába lógó engedetlen hajfürtöket. Ajka remegett... Még egy pillanat — és a teremben kitör a nevetés és kifütyülik. De akkor — mintha álarcot vetett volna le — végigsimította arcát és egy szempillantás alatt átváltozott. Kihúzta magát, majd gőgösen felvetette fejét s parancsoló kézmozdulattal kijelentette:

Üljenek le...

Karját lassan leeresztette. Hangja megremegett:

...Örülök önöknek,
Félre minden borzadályt,
Viselkedjenek szabadon,
Én megengedem...

A konferáló kihasználta a pillanatnyi szünetet és bejelentette:
— „Az őrült", Alekszej Nyikolajevics Apuhtyin verse.
A szavaló folytatta:

...Önök tudják — a napokban
Királlyá választott a nép...

A nézők közül valaki odakiáltotta:
— Hohó!

Meg kell adni, a kultúrvezető nagyszerűen szavalt. Amikor az őrült lázálmát visszaadva szinte önkívületben ordította: „Búzavirágok, búzavirágok, hogy merészelnek kacagni..." — a közönség megdermedt. A vers vége csökkentette a hatást, de a befejező szavakat: „és ne felejtsék el: ide senki sem jöhet be bejelentetlenül", már szinte vidám megkönnyebbüléssel fogadták.

Ezután egy „indiai" bűvész lépett fel. Csak annyiban volt indiai, hogy turbán volt a fején.

A szemfényvesztő után Nyikolaj Szuvorov vízvezetékszerelő egy „ritmikus" keringőt mutatott be. Gumitalpú cipőjében hetykén verte a ritmust.

Klavgyenka, az est fénypontja, ordítóan rikító ruhában, bő rakott szoknyában, piciny tollas kalapban, egy mandolinos trió kíséretében néhány nápolyi dalt énekelt a szenyórákról és szenyoritákról...

Azután egy hangos zenekar, mely a legvalószínűtlenebb hangszerekből állt, többek között kályhaajtóból, piszkavasból és autó-

dudából, eljátszotta Schubert „Moment musical"-ját és néhány tüzes foxtrottot és rumbát.

Ezzel véget is ért az est műsoros része. A konferáló kijött a függöny elé és kihirdette, hogy rövid szünet után harmonika hangjaira megkezdődik a tánc.

A teremben mozgolódás támadt. A konferáló lehajolt és odakiáltott a közelben álló Katyusának:

— Hogy tetszett, Jekatyerina Fjodorovna?

Katyusa felment hozzá a lépcsőn.

— Hogy tetszett? Még azt meri kérdezni: hogy tetszett? — mondta feldúltan Katyusa. És hirtelen, mintha valaki belülről meglökte volna, dühösen kiáltotta: — Pocsék! Kibírhatatlanul pocsék!... Maga semmire sem becsüli a mi embereinket!...

A kultúrvezető előbújt a függöny mögül és kezénél fogva behúzta Katyusát.

— Legyen szíves, Jekatyerina Fjodorovna, nagyon kérem...

Katyusa végkép dühbe gurult, elvörösödött.

A teremben egy szép férfihang — bár kissé fátyolosan — rázendített:

Drága föld szülőhazámnak földje,
Drágakőnél drágább kincset ad...

És egyszerre mindenki belevágott (még az ablaküvegek is remegtek):

Nincs a földön gazdagabb, szebb ország,
Minden ember érzi, hogy szabad.

Az emberáradat kétfelé válva özönlött ki az oldalajtókon az előcsarnokba. Néhányan a fal mellé hordták a székeket, hogy nagyobb hely legyen a táncolóknak, a dalt pedig mind többen és többen énekelték:

Egyetért, mert egyenlő az ember,
Mennyi munkát végez, annyit ér.

Érezni lehetett, hogy az emberek már vágyódtak egy szép erőteljes, kollektív dal után, amely közelebb hozza őket egymáshoz, egységbe kovácsolja őket. Ezért zengett a dal ilyen szabadon és büszkén:

Mert a rend, a jog és a szabadság,
Bárhová tekints, szilárdan áll!

A kultúrvezető a kulisszák mögé tolta Katyusát és ott, a kifestett szereplőktől körülvéve, éles vita folyt le közöttük.

— Mit jelent ez, Jekatyerina Fjodorovna? — kérdezte az izgatottságtól remegve. — Magyarázza meg: mit jelent ez? Ilyen pofont most kapok először életemben.

— Nem, maga magyarázza meg... honnan... honnan kaparászta össze ezt a műsort? — Katyusa sem tudta hangjában a remegést visszafojtani.

— Nincs mit magyaráznom. Ezeket a számokat már az idő jóváhagyta, nem egyszer adták elő nyilvános koncerteken, hát még nálunk, műkedvelőknél... Jegyezze meg magának, Jekatyerina Fjodorovna, hogy a művészet nem avul el... Az a fontos, hogy vidám és kellemes legyen... Nekem is van hírnevem... Huszonhét éve vezetek kultúrcsoportot. Tudhatná, hogy a műsort Igor Jakovlevics, az építkezés káderosztályának vezetője jóváhagyta...

— Én nem tudom, mit hagyott jóvá Igor Jakovlevics, és mi tetszik magának és neki — mondta Katyusa, aki lassacskán visszanyerte önuralmát — de azt tudom, hogy két ember egyéni ízlése még nem elég ahhoz, hogy ráerőszakolják...

— Mi az, hogy ráerőszakolják? — kiáltotta a kultúrvezető, félbeszakítva Katyusát. — Szép kis dolog: ráerőszakolni! A közönség tapsolt! Nem tudom, mi nem tetszik magának! Maga nem szereti Schubertet? Ó!...

— Nem szeretem, amikor piszkavason játsszák. Maga aztán csakugyan nem szereti Schubertet. Semmiféle zenét nem szeret. Az orosz zenéről már nem is beszélek. Hol maradt magánál az orosz zene?

— Igen? Nos, mit óhajtott volna éppen az orosz zeneszerzőktől hallani? — kérdezte kárörvendően a kultúros és előre diadalmaskodott: meg volt győződve róla, hogy Katyusa nem sokat ért a zenéhez.

— Hogy mit? — vágta rá Katyusa. — Azt akarja mondani: ő maga sem tudja? Úgy van. Magam sem tudom. És a maga koncertjei után nem is fogom tudni. Magának kell megtanítania rá, hogy szeressem, ismerjem, értsem a mi zenénket... — A kultúros rádöbbent, hogy túl korán ünnepelte a győzelmet. — És hogy ki szerezte a „Falovacska" című foxtrottot, azt akkor sem jegyzem meg magamnak, ha megmondja.

A kultúros idegesen vállat vont és nem tudta, mit feleljen.

— Igaz... mondjuk... itt talán nincs igazam — mondta — nem helyesen állítottam össze a műsor zenei részét. De nem lehet... nem beszélhet így az egész műsorról.

— Hogy-hogy nem beszélhetek így? Beszélek! — kiáltotta Katyusa. — Feltétlenül beszélek.

— Még a nápolyi dalokról is? — kérdezte csendes rémülettel mozgatva szemeit Apuhtyin tisztelője. — Ezek olyan közel állanak hozzánk, mint a sajátjaink. Nem értem... Akkor nem értem... Mit akar maga?.. .

— Nápolyi dalokat is akarok. De elsősorban orosz népdalokat, igen — hajolt hozzá Katyusa — *eleven* népdalokat. Olyanokat, melyeket az egész szovjet nép énekel. Eh, de minek is beszélek. Mintha nem hallotta volna az előbb, hogy mivel fejezték be az emberek a maga koncertjét... — itt félbeszakította a beszédet. — Vagy itt van ez a penészes színdarab, amit előadott. Az emberek néztek a színpadra, de vajjon ráismertek-e valakire? Hát hasonlít ehhez a mi életünk? Két óra hosszat ültem itt és üres fejjel keltem fel. Semmit nem kaptam, s ami még rosszabb: mintha valamitől megfosztottak volna...

Katyusa megfordult, hogy elmenjen. Tudta, ha most ittmarad, akkor valami durvaságot mond ennek az idegesen rángatódzó, vöröses szemű kultúrvezetőnek. De az észrevette, hogy indulni akar és elébe állt.

— Úgy? Megfosztottuk valamitől? — mondta egészen összegörnyedve. — Demagógia, Hudonogova elvtársnő! Maga nem tudja, hogy mit beszéljen, nem érti a művészet rendeltetését. — Hirtelen rövid, szaggatott mondatok peregtek belőle: — Fel kell vidítani az embereket. Fáradtak. Kifárasztotta őket a háború és a munka. Belefáradtak a mindennapi gondokba. Szükségük van a pihenésre. Gondtalan nevetés. Szép zene. Meglepő gondolattársítások. Ez olyan, mint forró napon a hűvös szellő. Mint az eső. Felfrissül az ember. Maga azt követeli, hogy hétköznapi dolgokat mutassunk be. Mit, kőműveseknek mutassam be, hogyan kell téglát rakni? Mutassa be nekik a munkavezető. Vagy énekeljünk csasztuskákat? Az építkezéseknél egész nap ezt vinnyogják a lányok. Mindenki unja már. Elfáradtak a munkától, fáradjanak el az előadástól is?

— Szerintem pedig úgy van — Katyusa gyors mozdulattal végighúzta ujjait homloka ráncain — szerintem csak az akar megfeledkezni az életről, elmenni az élettől, akinek nem kell az élet. Aki pedig szereti az életet, az nem akarja, hogy... — kereste a szavakat — hogy holmi kiagyalt dolgokkal szórakoztassák, az mindenben a való életet akarja látni. A szépet, az örömtelit és hasznosat. Tehát a művészetükkel is segíthetnének megmagyarázni az embernek az élet szépségeit. Amit pedig arról mondott, hogy mi az embernek a munka, csupa hazugság. Maga az egyetlen ember ebben az országban, aki öröm nélkül dolgozik. Senki más nem mondja, hogy neki nem öröm a munka, hogy a rablókról és csibészekről szóló nyomorult színdarab neki több örömet szerez, mint egy új ház, amelyet saját kezével épített!... Az is hazugság, hogy...

— Jól van! — rikkantott a kultúrvezető. — Felmentem az alól, hogy egy hazuggal beszélgessen. Alászolgája.

Színészies mozdulatot tett a kezével és eltűnt a színfalak mögött.

Ilyen beszélgetés máskor nem izgatta volna fel Katyusát: megszokta, hogy élesen és határozottan beszéljen, amikor igaza van. Most az egész beszélgetés szokatlan formában folyt le. Olyan emberrel vitatkozott, aki idősebb is volt nála és akinek jelentős tapasztalatai is voltak saját munkaterületén. Számára egészen ismeretlen témakörbe hatolt, mielőtt meggondolta volna, hogy mit mond ennek az embernek. A vita alatt több szempár figyelte; nem tudta megállapítani, hogy kinek adnak igazat, kinek a pártján vannak. Most, amikor az ellenfél eltűnt, Katyusa érezte, hogy milyen idegmegerőltetés volt számára ez a beszélgetés és mennyire közel volt hozzá, hogy elsőnek adja fel a harcot.

Megnyalta kiszáradt ajkát és a kijárathoz ment.

— Jekatyerina Fjodorovna, téged kereslek...

Az ajtóban egy idősebb asszony állította meg. Katyusa megismerte: ez az asszony volt egyszer nála az orvosi rendelőben.

„Hogy is hívják?" — gondolkozott Katyusa.

— Úgy emlékszem, Marina Kuzmina?

— Igen, igen. Nagyon kellesz most nekem. Mindent hallottam, ahogyan beszéltél. Menjünk valahova félre, üljünk le: fáj a lábam.

Az öltöző mellett találtak helyet. Itt néhány szék volt. Marina elsőnek ült le. Az előcsarnokból beszűrődött a harmonika hangja. A harmonikás a tánc kezdetéig az új filmekből való dalokkal szórakoztatta a jelenlévőket. Egymásután sorjában játszotta ezeket a dalokat.

— Hallottam, amit beszéltél — mondta felnyögve Marina — és az a gondolatom támadt, hogy senki más, csak te tudsz segíteni a dolgomban, a fájdalmamon... — újra elakadt, mintha nem tudná, melyik végéről fogjon hozzá. — A lányom eljött hozzám... itt dolgozom a klubban, őr vagyok... szóval a lányom most ideérkezett. Tizenkilenc éves. A többiek huncutkodnak, ő pedig, nem is lehet párját találni, olyan csendes. Tomszkban tanult, a tanfolyamon... — Marina akadozott, nem jutott eszébe — villany... szerelőknél. A néném Tomszkban él, hozzá küldtem. Együtt van a rokonainkkal, nyugodtabb a szívem. Nagy kedve volt az én Valjámnak ehhez a munkához, azért kéredzkedett oda. Megmutatta a bizonyítványát: jól végzett. Szép bizonyítványt kapott, aranyozott szélűt. Én magam alig tudok írni-olvasni, így hát gondolhatod, milyen öröm az nekem, hogy Valja ilyen tudós lett. Szakember és műveltsége is van. És ládd, milyen szakmát tanult. Én úgy vagyok, ha kiég a biztosíték, nem merek hozzányúlni, félek, hogy megráz az áram,

Valja pedig úgy bánik a dróttal, mintha cérna lenne, kötözi, bogozza... Talán feltartalak valami dolgodban? — kapott észbe hirtelen Marina. — Mondd meg őszintén.

Katyusa megnyugtatta. Marina újra elkezdte magasztalni a lányát. Azután rátért a tárgyra.

— Úgy gondolom, ilyen embert megfizetni sem lehet, első helyre való. Ne gondold, hogy védem a leányomat. Úgy igaz, ahogy beszélek. Ahogy megjött a tanfolyamról, elment a káderosztályra. Ott esetleg szükség van szakmunkásra. Fel is vették, beírták, ahogy azt szokták, elküldték egy mérnökhöz, az pedig azt mondta neki: „Egyelőre nincs neked való munka, olyat végzel, amilyen épp adódik." Valja megsértődött. A mérnök megint azt mondta neki: „Nem vagy munka nélkül, mit akarsz még?" No, jól van. Így telt el az első nap, a második, egy egész hét. Azután másik brigádba osztották. Megint ilyen alkalmi munkát adtak neki. Valja megint elment a káderosztályra, de nem tud nyelvelni. Ott telebeszélték a fejét, telebeszélték mindenfélével és megint elküldték a kislányt. Hát ez hogy lehet? Mondom neki: „Tanultál, szakember vagy, mért adnak neked mindenféle vacak munkát? Menj az igazgatóságra. Jelentsd." Magához Igor Jakovlicshoz küldtem. — Marina felsóhajtott.

— És ő?

— Nagyon el van foglalva — mondta ingerülten Marina — úgy beszélt Valjával, hogy még rá sem nézett, papírokat írt alá. Valja a szakképzettségéről és a szégyenről beszélt, ő pedig csak egyet hajtogatott: „Fizetnek neked? Fizetnek. Nem a te dolgod, hogy nekünk utasításokat adj: oda állítottak, ahova kell." Érted: mintha Valja nem is lett volna tanfolyamon, mintha egyszerű földmunkás lenne... És mit számít nekünk a pénz? Nekünk nem pénz kell, minket pénzzel nem lehet elintézni. Állítsák az embert olyan helyre, ahova kitanult, ahol dolgozni tud, hogy minél több hasznot tudjon hajtani.

— De csakugyan, miért nem szakképzettsége szerint helyezik el a lányodat? Ez már felháborító!

— Mintha olyan kevés lenne a munka és a szakember sok. Várj, aszongya, amíg szükség lesz rád. De mikor? Talán félév is betelik. Dehát nem ezért tanították, csináltak belőle szakembert!

— Mindebben igazad van, Marina néni — mondta Katya — de mivel segíthetek neked én, éppen én?

— Hogy mivel? — kiáltott fel Marina. — Jól megmostad a karmester fejét. Úgy összehúzta magát, hogy...

— Ez egészen más... Marina néni... De ha én Igor Jakovlevicshez megyek...

— Meghallgat az téged — mondta meggyőzően Marina. — Mégis csak párttag vagy, minden szavadnak súlya van...

— De hiszen én... — hebegte Katyusa. Most olyan nehezére esett beismernie, hogy pártonkívüli, mintha azt kellene mondania: „A te ügyed engem egyáltalán nem érdekel, Marina néni." Azelőtt Katyusa nem is nagyon gondolkozott a „párttag" és „pártonkívüli" szavakon. Most azonban egészen másképpen hangzottak, mint azelőtt, és a „párttag" szó úgy csengett, mint a bizalom kifejezője. Katyusa hallgatott, nem tudta, mit mondjon, Marina pedig ült mellette és várakozóan nézett rá.

— No, ahogy gondolod, nem kényszerítelek — szólalt meg lassan Marina. — Ha nem akarsz Igor Jakovleviccsel beszélni, hát nyilván úgy látod, hogy neki van igaza, mi pedig Valjával bután okoskodtunk. Bocsáss meg hát, hogy hiába feltartottalak... — Mogorván elköszönt és elment.

Mindez olyan gyorsan történt, hogy Katyusának nem volt ideje magyarázkodni vagy Marina nénit visszatartani.

Katyusa ritkán volt rosszkedvű. Rossz hangulata akkor van az embernek, amikor nincs megelégedve környezetével, amikor nem úgy alakul minden, ahogyan szeretné és nincs ereje, hogy segítsen magán. Katyusánál mindig úgy alakult minden, ahogyan akarta. Ez nem ment olyan könnyen. Harcolnia kellett, le kellett küzdenie a nehézségeket, de kezdettől fogva szilárdan hitt minden új dolog sikeres kimenetelében, és ez a bizakodás mindig a kijelölt célhoz vezetett. A győzelmi öröm a harc nehézségeiből születik, és ezért öröm volt maga a harc is. Miért is lett volna hát rosszkedvű? Ha nagyritkán mégis csak rossz kedve volt, az csak abból eredt, hogy nem volt megelégedve magával. Nem azért, mert a körülmények nem úgy alakultak, hanem azért, mert ő maga nem úgy csinált valamit, ahogyan kell. Nem azért, mert útján nehézségekbe ütközött, hanem azért, mert nem talált módot a nehézségek leküzdésére.

A klubbeli beszélgetés felizgatta Katyusát. A kultúrfelelős elfutott a vita elől, Katyusának tehát nem volt ereje meggyőzni őt, hogy lássa be hibáját, tehát valamit rosszul csinált. Marina is elment, nem érezte meg Katyusa támogatását, bár Katyusa teljesen neki adott igazat. Tehát megint nem helyesen járt el. Így hát mindez elhomályosította Katyusának azt a vidám hangulatát, amellyel a klubestre ment. Érezte, hogy most senkivel sem tudna nyugodtan beszélgetni. Bizonyosan goromba lenne és kiabálna...

Ebben az elégedetlen hangulatban találta őt Klavgyenka. Szemöldökét rángatva és hunyorgatva iparkodott magyarázkodni:

— Mindez miattam van, Jekatyerina Fjodorovna...

— Miattad? — nézett rá csodálkozva Katyusa: hogyan tudta Klavgyenka kitalálni?

— Csupa kellemetlenségre hívtam ide...

— Csacsiság, csacsiság, Klavgyenka! Semmi baj!...

— Jó lenne, ha csacsiság lenne! — A leány bosszankodva hunyorított. — De maga is tudja, Igor Jakovlevics milyen bosszúálló. Most majd borsot tör az orra alá...

— Mit beszélsz, Klavgyenka? Egy szót sem értek az egészből. Milyen borsot? Miért? Mi köze ehhez Igor Jakovlevicsnek?

— Az a köze, hogy a mi kultúrvezetőnk Igor Jakovleviccsel ül a társalgóban és mindennek a világon elmondja magát.

Katyusának apró ráncok ültek a homlokára.

— Szóval így állunk? No jó...

Félretolta Klavgyenkát és gyors léptekkel megindult a társalgó felé.

A kultúrvezető egy üres sakkasztalnál ült az építési bizottság elnökével, Tyerentyevvel, egy sovány, inas férfivel, aki a leszerelés után sem szedte le magáról a sebesülést igazoló paszományt. Közöttük Igor Jakovlevics, az építkezés káderosztályának vezetője, zömök, testes férfi, akinek alsóajka előreugrott.

— Nem zavarom magukat? — és Katyusa meg sem várva a választ, leült egy üres székre.

— Az a legrosszabb, Igor Jakovlevics, hogy az egész nyilvánosság előtt... — mondta a kultúrvezető, de nem fejezte be a mondatot, és kissé arrébbült, hogy Katyusának helyet adjon.

Igor Jakovlevics főnöki módra odanyujtotta kezét Katyusának.

— Üdvözlöm, kis kötekedő — mondta leereszkedő mosollyal.

Katyusa úgy tett, mintha nem hallotta volna ezeket a szavakat.

— Igor Jakovlevics — mondta neki — miért nem akarja Valentyina Kuzminát szakmájában foglalkoztatni?

Igor Jakovlevicsnek eltűnt a mosoly az arcáról.

— Először is ki az a Kuzmina? Másodszor pedig, mi köze ehhez magának?

— Az első kérdésre: Kuzmina villanyszerelő, Tomszkban végezte a tanfolyamot; már járt magánál. Második kérdésére azt felelem: miért ne beszélhetnék önnel erről? — Katyusa igyekezett nyugodtan beszélni. Egyenesen Igor Jakovlevics szemébe nézett.

— Marina mindenkinek mesél a lányáról — szólt közbe a kultúrvezető, elnézve Katyusa felett. — Mindenkinek panaszkodik. Egész N-szk rövidesen megtudja.

— Maga melyik státuszhoz tartozik: az építkezéshez vagy a városi egészségügyi osztályhoz? — kérdezte Igor Jakovlevics. — Mindenki söpörjön a maga portája előtt, ahogy mondani szokás.

— Ez nem tartozik ide — mondta Katyusa élesen — nálunk egy a szabály: mindenekelőtt gondoskodni az emberekről.

— Úgy... — Igor Jakovlevics alsóajka görcsösen megrándult. — Maga nem tanácstag?

— Nem...

— Ehhez nem kell okvetlenül tanácstagnak lenni — szólt bele a beszélgetésbe Tyerentyev — de ha már Kuzminárol van szó, én is megismétlem a követelést: Kuzminát szakmájában kell foglalkoztatni. Nagyszerű, fegyelmezett elvtársnő...

— A szakszervezetben pontosan fizeti a tagsági díjat?

A kultúrvezető talpnyalóan röhögött Igor Jakovlevics kérdésén:

— Gyönyörűen táncol, Igor Jakovlevics...

— Az is jó tulajdonság.

— Ne merjék bántalmazni ezt a leányt! Szemtelenek!... — kiáltotta dühösen Katyusa és maga is csodálkozott, milyen hirtelen törtek ki belőle ezek a szavak.

Néhány kíváncsi ember már feléjük fordult.

— Hát idefigyeljen, ápoló elvtársnő — mondta felállva, halkan Igor Jakovlevics — nekem itt ne hisztériázzon és válogassa meg a kifejezéseit. Én nem vagyok gyerek. Az idegeit pedig gyógyíttassa. Ha maga nem tud receptet összeállítani, forduljon orvoshoz...

— Hudonogovának igaza van: magának nincs joga, Igor Jakovlevics... — kezdte Tyerentyev, aki szintén felállt.

A káderosztály vezetője félbeszakította:

— Fáradjon be hozzám holnap, Tyerentyev elvtárs, a dolgozószobámba. Ez nem megfelelő hely a magyarázkodásra — mondta és mereven, fagyosan, dühtől elkékülve kivonult az asztalok között.

— Holnap várom az építkezési bizottságnál! — kiáltotta utána Tyerentyev.

Ezzel aztán meg is kezdődtek a bonyodalmak.

Másnap Katyusát behívatták a városi egészségügyi osztályra. Az osztályvezető barátságos mosollyal fogadta:

— No, Jekatyerina Fjodorovna, hát örömhírt mondok. Elintéztem. Itt a végzés, átmehet a fafeldolgozó üzem rendelőjébe. És...

Katyusa habozva vette át a feléje nyujtott végzést.

— Köszönöm, Joszif Lvovics — mondta bágyadtan.

— ...a többit majd élőszóval — folytatta az osztályvezető, észre sem véve Katyusa zavarát. — Összeköttetésbe léptem Irkutszkkal és kivívtam, hogy az eddigi fizetése megmaradjon...

— Köszönöm, Joszif Lvovics — ismételte Katyusa.

— Várjon még, várjon! — mondta hadonászva az osztályvezető. — Megkaptam Irkutszk elvi beleegyezését arra nézve, hogy amint

felépül a fatelep új egészségháza — de ez köztünk maradjon, Jekatyerina Fjodorovna — maga lesz a vezetője! — kijött az asztal mögül és diadalmas léptekkel végigjárta a szobát.

— Nem megyek át a fatelepre, Joszif Lvovics...

Az osztályvezető megállt, mintha gyökeret vert volna a lába, még a keze is megállt a levegőben.

— Dehát nem értem!... Miért?

— Nem mehetek, Joszif Lvovics.

— Ugyan, ne tréfáljon...

— Komolyan mondom, Joszif Lvovics.

Az osztályvezető megrökönyödve nézett Katyusára:

— Mi történt?

— Csak úgy...

— „Csak úgy"... nem meggyőző érv. Magyarázza meg.

— Büszkeségem nem engedi, hogy most elmenjek az építkezéstől...

Katyusa izgatottan és zavartan elmesélte az osztályvezetőnek összeütközését Igor Jakovleviccsel.

— Mindenki tud róla, mindenki. Ha most átküld a fatelepre, azt hiszi mindenki: Hudonogova botrányt csinált, el is bocsátották...

Joszif Lvovics visszament az asztalhoz.

— Maga nagyon túloz, Jekatyerina Fjodorovna. Felejtse el az egészet. Senki sem törődik az egésszel, maga se törődjék vele.

— A becsületemről nem mondok le, Joszif Lvovics...

— Hát... — Joszif Lvovics megdörzsölte tenyerével a szemét. — A maga szempontjából, természetesen, igaza van... A fatelepre való áthelyezés a maga kívánsága volt, vissza is léphet... Perszе... Mégcsak rá sem beszélhetem. De képzelje el, hogy milyen helyzetbe kerülök én: mennyit harcoltam magáért, mennyit sürgettem a területi egészségügyi osztályt, hogy foglalkozzék a maga ügyével... Most mit mondjak nekik? Azt, hogy nem gondoltuk meg a dolgot eléggé? Meglesz rólam a véleményük... De ez még hagyján. A maga helyére Tajsetből már hívtam egy embert. Itt van a távirata: beleegyezett. Talán már el is indult...

— Jól van, Joszif Lvovics, átmegyek a fatelepre — mondta szemöldökrándítva Katyusa. — Természetesen, én vagyok a hibás. Bár az igazság az én oldalamon van, de a vita során nem úgy viselkedtem, ahogyan kellett volna.

Joszif Lvovics megforgatta kezében a levélnehezéket, és óvatosan letette a tintatartó mellé:

— Megpróbálom még egyszer felhívni Irkutszkot és Tajsetot.

— Nem. Nem kell, Joszif Lvovics, adja ide a végzést, döntöttem.

De másnap újra megjelent a városi egészségügyi osztályon. Sá-

padtan állt meg az osztályvezető előtt, és csak egyetlen kínzó gondolat járt a fejében.

— Talán kirúg innen, Joszif Lvovics, de még egyszer eljöttem a tegnapi ügyben.

— Hát ez már mégis csak sok... — fortyant fel Joszif Lvovics, alig tudta visszafojtani az ajkára toluló szidalmakat. — Nem ismerek magára, Jekatyerina Fjodorovna. Ez már teljes elvtelenség.

— Igor Jakovlevics ma végleg elbocsátotta Valentyinát... Én most nem magamért, hanem az igazságért nem mehetek el innen — jelentette ki határozottan Katyusa. — Amíg Kuzminát nem veszik vissza a munkába, nem mehetek el innen...

— Ördögöt! — szitkozódott a foga között Joszif Lvovics. — Micsoda szeszélyesség... — megkopogtatta ujjával az asztalt és a telefonkagylóért nyúlt: — Jól van, Jekatyerina Fjodorovna, egyelőre maradjon, de a végzést nem veszem vissza... Halló!... Halló!... Központ?... Építkezési központ? Pártbizottság... Szviridov elvtárs?

— Nem kell felhívni Szviridov elvtársat, ma voltunk nála Tyerentyevvel — mondta sietve Katyusa. — Mindent megmagyaráztam neki, megállapodtunk...

Zina levele néhány nappal ezután jött meg. Nagyon szerettem volna elmenni Hudonogovékhoz, hogy megmutassam a levelet, megtudjam, mi újság van, és Alekszejjel meg Katyával együtt megírjam a választ. Gyorsan felöltöztem és kimentem az előszobába. Sötét volt és sokáig nem találtam a sárcipőmet. Kszenya megszólított:

— Hova készülődik?

— A barátainkhoz.

— Sárcipő nélkül, ilyen hidegben? Hisz beteg... — Kszenya szemrehányóan nézett rám. — Hiába, maga nem vigyáz az egészségére...

Valóban egészen elfelejtettem, hogy influenzám van. Kszenya szavai azonban eszembe juttatták és éreztem, milyen erősen fáj a fejem.

— Ha nagyon kell, én elmegyek és idehívatom őket. Igaz? Mért kell magának fagyoskodnia? Rossz vicc lenne. Megyek is.

Ő elment, én pedig bementem a szobámba, leültem a forró cserépkályhához, nekitámasztottam hátamat és felmelegedve, nem tudom hogyan, elszenderedtem.

— Így aztán ki lehet gyógyulni az influenzából... — hallottam egyszer csak Katyusa hangját.

— Nem fekhetek az ágyban, Katyenka — dörmögtem és alig

tudtam felnyitni elnehezült szemhéjamat. — Vendéget hívok, én pedig bújjak a takaró alá? Aljosa hol van?

— Én neked nem vagyok vendég, hanem az egészségügy képviselője. — Katyusa huncutul kacsintott és hidegtől kipirult arcára szorította tenyerét. — Az idén sikerült a tél! Mivel kúrálod magad? Bizonyosan csak Kalcex-szel?

— Hát még mivel? Hol van Aljosa?

— Látszik, hogy férfi vagy: neked mindegy, csak tabletta legyen. Mindegy, hogy mi van benne, lenyeled és kész. Nem teketóriázol. Ugye?

— Jó orvosság a Kalcex — mondtam sértődötten. — Aztán csak nem kenegetem magam mindenféle kenőcsökkel! Arra felelj: hol van Aljosa?

— Miért kenőcsökkel? — feleselt Katyusa és már készítette az ágyat, felrázta a párnát. — Mindenekelőtt megfelelő életmód, teljes nyugalom. Azonnal ágyba! Lábvizet ajánlok...

— ...meleg borogatást, bedörzsölést, mustártapaszt. Katyenka, menj ki a kisszobába, lefekszem, csak az isten szerelmére, hagyd abba ezt az előadást.

— A spanyolnátha kórokozója a szűrő virusok kategóriájába tartozik...

Kituszkoltam Katyusát a konyhába és becsaptam az ajtót. Azonban még volt ideje, hogy bekiabáljon:

— Nemrégen a tudományban még vita volt: virus-e vagy mikroba...

Öt perc múlva, amikor már nyakig betakaródzva feküdtem, megjelent Katyusa a Kalcex-tablettákkal és egy pohár vízzel.

— Vedd be a kedves Kalcexedet, aztán mondd el, miért hívattál. Ljosa még nem jött meg a gyárból. Ma taggyűlés van. Megint Nyikulint hallgatják.

— Igen?! Azt az embert?! Még mindig a régi munkahelyén van?

— A tervezési osztályra küldték. Nem lehet ráismerni. A sztahanovista iskolán is előad: gazdaságtant és munkaszervezést. Ljoska pedig, a pártszervezettől éppen hozzá van beosztva.

— Gondolom, nehéz dolga van Alekszejnek?

— Ő szereti. — Katyusa mosolyából titkolt büszkeség áradt. — Ő szeret ott lenni, ahol a legnehezebb, ahol az embernek magának kell megállnia a helyét. Tehát miért hívattál?

— Levelet kaptam Zinától, Katyenka. Ott van az asztalon, olvasd el, aztán beszélgetünk... Vagy ne: mondd el először, mi újság van nálad.

— Mi újság van nálam? Nálam a következő újság van — Katyusa arcán újra felcsillant az a huncut mosoly, amellyel hozzám jött — elsejétől kezdve a fatelepre járok.

— Nagyszerű. Már régen kellett volna. Mivel végződött Kuzmina ügye?

— Mivel végződhetett? Munkába állították, szakképzettségének megfelelően. Jaj, hadd mondjam el, milyen melege volt Igor Jakovlevicsnek! Szviridov magához hivatta... mi már ott voltunk Tyerentyevvel... és elkezdte mondogatni... Először csak távolról kerülgette, arról beszélt, hogy milyen figyelmet kell fordítani a fiatal munkásokra, illetőleg, hogyan kell elosztani helyesen a szakmunkásokat, mennyire komolyan foglalkozik ezekkel a kérdésekkel a káderosztály... Igor Jakovlevics kékre-zöldre változva ült. Egyszerre megértett mindent; mi is Terentyevvel... Szviridov pedig pártszemszögből nézve alaposan feltárta viselkedését... No-o... Hallgatta, hallgatta Igor Jakovlevics, aztán megszólalt: „Helyrehozom, mindent helyrehozok". Aztán Szviridov: „Az magától értetődik, hogy helyrehozza, de a maga ügyéről, Igor Jakovlevics, mégis csak beszélni kell az irodában. Ez elvi kérdés..." Igor Jakovlevicsen kiütött a veríték. Tegnap találkoztunk az utcán, elsőnek köszönt. — Katyusa kezébe vette Zina levelét. — No, most már átmehetek a telepre.

— Eddig is megtehetted volna!

— Megtehettem volna... De mégis... Bár nem volt nagy dolog az egész, a szívem mégis marcangolta. Miért? Azért, mert elvi kérdés. Nem szeretek elnéző lenni magammal.

Katyusa elhallgatott és kisimította tenyerével a levelet.

— Ljosa, amikor felvették a sztahanovista iskolába, egészen beletemetkezett a könyvekbe. Mindent összeszedett, ami az asztalos- és műasztalos szakmába vág. Még a művészettörténetet is. Mindenfélét. Ivan Andrejevics segített összeállítani a jegyzéket. Néha ő is átszaladt hozzánk, hoz egy új könyvet, megrázza: „Idenézz, szereztem egy gyöngyszemet!"... Leülnek Ljoskával és reggelig...

— Erről még nem beszéltél velem.

— Nem beszéltem? Hát most beszélek...

Belemerült az olvasásba. A levél hosszú volt, néhány oldalas. Katyusa ajkai kissé mozogtak, néha megállt, nem tudta egyszerre elolvasni: Zina írása nem volt nagyon olvasható. Figyelmesen néztem Katyusát, igyekeztem leolvasni arcáról, hogy milyen hatást kelt a levélnek az a része, ahol Zina arról ír, hogy megkeresi Leonyidot. És itt mindjárt arra gondoltam: „Hogyan cselekedne Katyusa Zina helyében?" Most ért oda a területi bizottsággal folytatott beszélgetéshez. Felemelte fejét. Intettem neki:

— Olvasd tovább.

Már a beszélgetés végénél tartott, már Zina elhatározásánál — türelmetlenül fürkészte a sorokat. És most...

— Válaszoltál neki?

— Még nem.

— És mit válaszolsz?

— Nem tudom, Katyuska. Veled akartam megbeszélni...

Katyuska gondolkodva végigment a szobán. Megállt a kályha mellett és fázósan megrándította vállát:

— Tudom: te nem hiszed, hogy Leonyid él.

— Miért gondolod így? — Meglepett, hogy kitalálta gondolatomat.

— Leonyid feltétlenül halott. Ha élne, lehetséges volna, hogy öt év alatt nem találta meg? Nem hiszem. Ilyesmi nem fordult elő. Ha pedig nyomorék, rokkant és csak ezért ment el Zinától, ez nem erejére, hanem kishitűségére vall, és az ilyen embert, mégha valóban él is, keresni és szeretni nem érdemes. Csupa butaság. Ha Ljoskának a háborúban elveszett volna a keze vagy lába, akkor nem jött volna haza? Félt volna, hogy zavar a mankóival? A háborúban a Hazáért megrokkanni, aztán meg szégyelni a rokkantságát? Nem ismerem azt a Leonyidot, de nem hiszem, hogy ilyen ember. Minden hiába.

— Tehát, te... nem keresnéd? — kérdeztem elgondolkozva.

Itt van ez a két nő: határozott, komoly jellem, szabad orosz lélek mind a kettő — és ugyanazt a kérdést különbözőképpen látja. Melyiknek van igaza? Melyikkel vitatkozzam és melyiknek adjak igazat?

— Ne zavarjuk össze — mondta Katyusa — van itt még egy körülmény. Zina helyesen teszi, hogy meg akarja keresni Leonyidot.

— Te ellentmondasz magadnak, Katyusa.

— Nem mondok ellent. Mindenki a saját akarata szerint jár el — mondta Katyusa.

Katyusa szünetet tartott, mielőtt befejezte gondolatát.

— Tényleg nem érted, hogy Zina miért kívánja a barátságodat? — mondta végül. — Egy életre való kérdést dönt most el. Hogyan határoz, még nehéz megmondani. Az embereknek ilyenkor barátra van szüksége. Zina mégis csak lány, nehéz neki egyedül. Te pedig az ő számára nem vagy akármilyen ember.

Behúnytam a szemem. Elevenen láttam magam előtt Zina alakját úgy, ahogyan először láttam meg Kszenya ablakából.

— Köszönöm. Megértettelek, Katyenka. Írok neki egy jó választ.

Katyusa odajött hozzám, megigazította a párna csücskét.

— Tudod mit? — mondta. — Ha megírod, először mutasd meg nekem. Jó?

Ropogva megrepedt a fagyszorongatta ablaküveg.

Katyusa arra fordult.

— Eltört. De azért a tél mégis csak a tavasz kezdete.

AZ ÚJ HÁZ

Nem tudom, mindenkivel így van-e, de az én életemben az időszakok gyakran oly szélesek és hosszúak, mint alacsonyan szálló repülőgép alatt elrohanó földsávok, néha meg rövidek és csendesek, mint üdülőhelyen a tengerpartra vezető ösvény.

Másfél év telt el, de nekem az nem jelentett ennyit. Egy év mintha csak tíz hónap lett volna; minden hónapból hiányzott öthat nap; az óra olyan volt, mint habzó itallal teli korsó: szemre sok, de ha felhajtod, két korty az egész.

De sok helyet bejártam én e másfél év alatt! Beutaztam a Szovjetuniót egyik végétől a másikig. Láttam városok és gyárak állványokkal borított építkezéseit; láttam a száraz sztyepeket, ahol az emberek munkája nyomán fiatal tölgyek és juharfák zöldeltek szabályos sorokban, láttam, hogyan úsznak a tutajkaravánok a vad, zátonyos folyókon; láttam mindenfelé embereket munkaközben, akiket *egy* gondolat töltött el: gyorsabban, többet és jobban... És most, hogy hazajöttem, itt is csupa újat találok.

N-szk gyorsan változtatta külsejét. És ha — ez a legegyszerűbb város is így megváltozott és megszépült e másfél év alatt, mennyire megváltozott egész hazánk!

Az állomásépületet újonnan festették és a perronra új, vas lámpaoszlopokat helyeztek el. Az állomás előtti tér tágasabb lett, de hirtelenében nem lehetett tudni, hogy mitől. A teret körülvevő házak régi helyükön maradtak, azonban a teret beaszfaltozták, elvitték a lovak kikötésére szolgáló cölöpöket; megnyesték a háború idején szerteszétágazó topolyafákat és máris mintha kétszerannyi levegő és fény jutna ugyanannak a kis földdarabnak. A kőházakat a városban kimeszelték és napfényben csillogó ablakaikkal úgy álltak ott, mint tiszta hókockák. Az állomástól csaknem egészen a Peszocsnaja-dombig most egyenes, aszfaltozott út vezet.

Ódonság áradt a beletorkoló mellékutak faburkolatából. A Peszocsnaja-domb lábánál a mocsáron keresztül egy új kis hidat építettek, és a mocsár is mintha visszahúzódott volna; egy részét beszórták salakkal, a tetejét pedig homokkal és földdel és így pompás kis tisztás keletkezett. Szépen fejlődik a folyón túli szocialista város is, amelynek építkezésén dolgozik Kszenya. Három ház alap-

ját kell még lerakni és elkészül az első utca. Könnyű elképzelni az új város többi negyedét. Egyébként nem kellett itt semmit elképzelni, elég volt a klub előcsarnokában függő táblához lépni, amelyen a szocialista város általános tervének vázlata látható és meggyőződni arról, hogy az egész munkát öt évre tervezték. Az általános terv vázlatát tussal húzták ki, sok aláírás erősítette meg és pecsét hitelesítette, ami szigorú és pontos igazolás, de mellette nagy vörös papírlap függött és rajta minden aláírás és pecsét nélkül, a nép egy emberként tett ünnepélyes fogadalma: négy év alatt teljesítjük az ötéves tervet. Így csak olyan emberek beszélhetnek, akik jól tudják, hogy mit ér adott szavuk.

A fafeldolgozó üzemben, ahol Alekszej dolgozott: de hiszen éppen erről a fafeldolgozóról lesz szó ebben az elbeszélésben...

A vékony tavaszi jég, amely reggel átlátszó kéreggel vonta be a még ki nem száradt pocsolyákat, recsegett és betöredezett lábunk alatt. Az enyhe fagyon keresztül valahonnan a távolból, a fán dürgő fajdkakas hangja hallatszott.

— Hallja? — kérdeztem útitársamtól.

— Mit? — felelte és lelkiismeretesen hallgatózott.

Bizonyára nem hallott semmit és ezért értetlenül vállat vont.

— A fajdkakas dürög — mondtam és nem tudtam visszatartani egy boldog mosolyt.

— Vagy úgy! — mondta, de csak udvariasságból.

A városból a fafeldolgozó üzemhez vezető úton haladtunk. Utitársam Ganyeckij volt, az „Ogonyok" fotoriportere, aki azt a feladatot kapta, hogy nyolc témáról készítsen felvételt N-szkben. Mindezt egyetlen nap alatt kellett elvégeznie. Éjjel indult a futárvonat és neki azzal kellett visszautaznia.

Hát ezért rohantunk már kora reggel a fafeldolgozó üzembe: Ganyeckijnek le kellett fényképeznie az új főépületet, ahová a medencéből gépesített adogatással továbbították a szálfákat, a faanyagszállító autók vezetőinek komszomol-brigádját és ... Jekatyerina Fjodorovna Hudonogovát.

Útitársam kitűnő fényképész volt és valószínűleg tudósítónak se volt rossz, de egyáltalán nem bizonyult jó társalgónak. A fajdkakasról szóló rövid beszélgetésünk után egészen a fafeldolgozóig egy szót sem tudtam kihúzni belőle, ha csak nem számítom ide egy felkiáltását: „Az ördög vigye el" — amely elemi erővel tört ki belőle, mikor egy mély kereknyomba lépett, összetörte a jeget és csaknem térdig tottyant bele a pocsolyába.

— Csalóka ez a tavaszi jég. Ne is törődjön vele, Konsztantyin Platonovics.

Ganyeckij meglóbálta a lábát, lerázta cipőjéről a híg sarat, és szó nélkül jött tovább.

— Nyáron majd feltöltik itt kaviccsal — mondtam, hogy ezzel is tisztábbra mossam városunkat vendégünk előtt.

Ganyeckij erre is hallgatott. Az az ígéret, hogy az utat feltöltik kaviccsal, természetesen nem kárpótolta átázott lábáért.

Így értünk el a fafeldolgozó telepre.

— Kihez megyünk először, Konsztantyin Platonovics? — kérdeztem, remélve, hogy erre már kapok is választ. — Az igazgatóhoz, vagy bemegyünk a pártirodába?

— A városi bizottságtól felhívták Morozovot — dörmögte Ganyeckij. Úgy beszélt, hogy nem is mozgatta száját, mintha csak a pipaszárba dünnyögne.

A pártbizottság titkára, Ivan Andrejevics jó ismerősöm, nagyon szívélyesen fogadott bennünket. Leültetett a díványra és mindjárt tudatta velünk, hogy értesült jövetelünk céljáról és részletesen magyarázni kezdte, mit jelent a gyár számára, hogy felépítették azt a gépesített szerkezetet, amely a fát a medencéből egyenesen a keretfűrészhez továbbítja.

— Minden világos — szakította félbe Ganyeckij. — Nekem nem novellát kell írnom, hanem pontos térképre van szükségem. Elkezdhetném?

— Tessék. Nem akar előbb egy pohár teát inni?

— Előtte sohasem — felelte Ganyeckij. — De utána okvetlenül. Amíg a főépületnél leszek, nem lehetne előkészíteni a komszomolbrigádot?

— Dehogy is nem! Lehet azt is — egyezett bele Ivan Andrejevics. — S mikor fényképezi le Hudonogovát?

— Majd azután. Sok munkám lesz vele. Fedőlap.

— Milyen fedőlap? — kérdezte Ivan Andrejevics.

— A folyóiraté. Portré. Kompozíció. Ajánlatos négy ellenőrző felvétel. Én hatot készítek.

— A folyóirat fedőlapjára? — kérdezte tiszteletteljesen Ivan Andrejevics. — Ez már igen! — És hozzám fordult: — Tudja kérem, Jekatyerina Fjodorovnának még egy örömben van része. Lakást kap az új házban. Négy szoba, előszoba, konyha, központi fűtés, vízvezeték. Kitűnő lakás!

— Ez bizony nagy öröm! — kiáltottam fel. — De hogy történt mindez ilyen gyorsan?

— Az „Ogonyok" tudósítója — dörmögött Ganyeckij.

— Önteltség, tudósító elvtárs — mondotta vidáman Ivan Andrejevics és ujjával megfenyegette Ganyeckijt. — Önteltség. A lakást pedig, ha jól megnézzük, nem is Hudonogova kapja, hanem a férje.

— Miről nevezetes?

— Maga mindig nevezetességekre vadászik, szerkesztő elvtárs!

Hudonogov egyszerűen a gyár egyik legöregebb munkása, habár még egyáltalán nem öreg. Na és ezenkívül sztahanovista, társadalmi munkát végez, brigádvezető, a műbútorasztalos üzem legjobb mestere. Ez csak elég? Tanácsolom önnek, hogy Hudonogovát együtt fényképezze le férjével. Nagy a folyóirat fedőlapja...

— Nem kaptam ilyen megbízást — trombitálta Ganyeckij.

— Írást adunk önnek — mondta Ivan Andrejevics. — Megbeszéljük a városi pártbizottsággal. Akkor lehet?

— Második változat. Lefényképezem. Adja ide az írást. Jó fényképarcuk van?

— Ebben nem vagyok szakértő — tárta szét karját Ivan Andrejevics. — A jó fényképarchoz nem értek. Én a belső tartalom híve vagyok. Alekszej nincs itt, de Hudonogova itt van. Nézze csak!

— Hm! — krákogott Ganyeckij. — Igen. Értelmes arc. Határozottan az.

Közelebb ment a falhoz, melyen egy kifakult plakát függött, rajta Katyusa arcképe, alatta pirosbetűs felirat: „A 12-es választókörzet jelöltje az N-szki városi tanácsba", és elkezdte olvasni az életrajzot.

— Vegye figyelembe — zavartam meg az olvasásban — hogy a városi tanács küldöttjévé hat kollektíva választotta meg. Egyetlen ellenszavazat sem volt. Kérdezze csak meg N-szk bármelyik lakosát, hogy ismeri-e Hudonogovát? „Katyát? Hogyne ismerném!" És máris mesélni kezdenek róla...

— Ön már el is kezdte — mondta Ganyeckij. — Én nem vagyok tárcaíró. Írjon csak maga. Nekem fényképeznem kell. Mutassa meg, hova menjek.

Ivan Andrejevics odavezette Ganyeckijt a főépülethez. Én meg elindultam, hogy értesítsem Alekszejt és Katyát és egyúttal szerencsét kívánjak nekik az új lakáshoz. Őszintén szólva sajnáltam, hogy most átköltöznek a fafeldolgozó üzem mellé, ezentúl nem futkoshatunk olyan gyakran egymáshoz. Három kilométer az üzemig, és a telepen keresztül még egy kilométer... De Alekszej házikója már olyan szűk lett a hattagú családnak, annyira elkorhadt és besüppedt, hogy minden fájdalom nélkül megválhattak tőle.

Katyusa nem volt az orvosi rendelőben. Az új ápolónő, aki csak most végezhette el a tanfolyamot, fontoskodóan kérdezte:

— A fogadásra jött?

— A fogadásra — mosolyodtam el. Valóban volt min nevetni: Katyusához, fogadásra!...

— Melyik fogadásra? — folytatta komolyan az ápolónő és sértődötten nézett rám.

— Talán van valami különbség köztük?

— Nos, a küldötthöz, vagy az orvoshoz?

— Úgy, hát már orvos? — Valóban nevetséges volt, hogy az ápolónő milyen magabiztosan védte meg Katyusa méltóságát!

— Mi köze hozzá, ha gyógyíttatni akarja magát! — dühödt ellenségeskedés tüze lobbant fel a lányka szemében. — Dolgozik olyan jól, mint akármelyik orvos. És ezen nincs mit nevetnie.

— Nem akarom kezeltetni magam, egészséges vagyok — nyugtattam meg a kislányt.

— Mint küldött csak öt óra után fogad — felelte és megfogta az ajtókilincset, nyilván azzal a szándékkal, hogy kikísérjen.

— Csukja be — mondtam helyeslően. — De amikor Jekatyerina Fjodorovna visszajön, mondja meg neki, hogy menjen be Ivan Andrejevicshez a pártirodába.

Én pedig elindultam az üzembe Alekszejhez.

A műbútorüzem most jelentősen kibővült, világos és tágas lett és részlegesen egy kissé gépesítették: a többé-kevésbbé nehéz munkát gépek végezték. Még a deszkákat sem kellett idehordani a szárító-osztályról, hanem a szükségnek megfelelően villanyhajtású szállítószalag továbbította. A mesterek száma is gyarapodott. Néhányat közülük már régen ismertem: Namagajevet, Andrej Volikot; de voltak újak is, főleg fiatalok.

Zúgtak a villanydaruk, apró forgácsokat és fűrészporszökőkutakat szórtak a levegőbe. Csattogtak a lánc-vésőgépek és vékony, nyujtott hangon zúgott a körfűrész. Az emberek nyugodtan, kapkodás nélkül mozogtak, de csodálatba ejtett az a gyorsaság, amellyel az engedelmes gépek a legaprólékosabb munkákat is elvégezték.

A lánc-vésőgép fogantyúja folyamatosan forgott és a kemény gerendában négyszögletes nyílás keletkezett. A furnérlemez alig érinti a csillogó körfűrész végét, s a pontosan levágott homloklap a padlóra hull; mintha vízzel mosta volna le a deszka érdes felületét a könnyedén sikló villanygyalu. Vigyáztam, nehogy beleütközzem valamibe a két sor gyalupad közötti folyosón, amely széles volt ugyan, de zsúfolva szekrények, asztalok, fiókosszekrények vázaival és a hozzájuk készített munkadarabokkal. Az ismerős mesterek viszonozták üdvözlésemet, de nem mindig értettem szavukat, mert vékony, éles hangon zúgott a körfűrész.

— Hogy van Moszkva? — kiabálta Volik, tölcsért formálva tenyeréből.

— Jól! — nem volt harsogó hangom és ezért teljes erőmből kiabáltam.

Volik nem is tudakozódott tovább, először tenyerével befogta fülét, aztán vidáman integetett felém.

Alekszej gyalupadja fölött egy falra szögezett kartonlap ötlött szembe, melyen bonyolult fekete vonalak hálózata volt: „A megrendelések kimutatása grafikon szerint." No, lám! Most eszméltem rá: hiszen brigádvezetőnek nevezték ki...

Alekszej felém nyujtotta kezét. Ujjaira vastagon rászáradt a fényezőlakk. Éppen most fejezte be egy íróasztal lapjának kikészítését.

— Ne félj, nem mázollak be — mondta, és közelebb jött hozzám, hogy beszélgethessünk. — Tudod, ez hová készül? — és egy asztalra mutatott. — A helyi ipari termékek kiállítására. Hogy tetszik? Nem rossz? Nos? Nem gondolod, hogy Moszkvának is díszére válna?

— Jó munka.

— No, látod! — mondta örvendezve Alekszej és rámkacsintott. — Ez már nem tálalóasztal titkos fiókokkal! Itt semmi zavar nincs, minden vonal érthető. Igazat szólva, eltértem a művész tervrajzától. Papíron jót mutatott, de valójában a fa szépségét elvette a sok apró díszítés. Nézz csak ide — és végighúzta ujját a talapzat sima felületén — ő ott egy rovátkadíszítést akart. Minek? A rovátkadíszítés eltorzítja a fát és nem fának, hanem agyagrétegnek látszanék, pedig ez olyan feltűnő hely, mint az embernek a homloka. Csak épp rovátka van rajta ránc helyett. Ha olyan betétdíszítéseket helyezek be, ez a munka leköti a figyelmet és a bútordarab nem fog ragyogni, hanem unalmas lesz.

— Nem szükséges, hogy vitatkozzam veled, Aljosa, az utolsó szóig igazad van.

— Ma már egészen másképpen értem a szépséget — hunyorgott Alekszej — képzeld el, ha betétek vannak, akkor a fény nem tükröz teljesen vissza. Nos, ha megfogom az ingedet... — felém nyujtotta kezét, azzal a szándékkal, hogy mindezt szemléltető módon mutassa be.

— Mindent megértettem, Aljosa — mondtam hátralépve. — Helyes. Az ördögbe azokkal a betétekkel!

Alekszej gyanakodva nézett rám.

— Kinevetsz?

— Nem.

— Hát akkor... — Irattartót vett elő a kis faliszekrényből, kihúzott belőle egy gondosan megvonalazott táblázatot, kikereste a megfelelő rovatot és érthetetlen számokat írt rá.

— Házi könyvelés? — kérdeztem, miközben Alekszej vállán keresztül a táblázatot vizsgálgattam.

— Igen. Miért ne? Brigádvezetőnek ez nagyon hasznos dolog — válaszolta komolyan Alekszej. — Az iroda a saját elszámolását vezeti, én meg a magamét. Ha hibáznak, lármát csapok. Tessék,

itt vannak a pontos feljegyzések. Most, mielőtt összesítenék az eredményeket, feltétlenül hívnak engem és ceruzával átvizsgálnak minden számot. Számadást vezetek az egész brigádról és a magam munkájáról is. Érted, miről van itt szó? Az egész gyár vállalta, hogy az ötéves tervet négy év alatt teljesíti. Nos, az össztermelésnek megvannak az ellenőrző számai. Nagyon egyszerű: össze kell adni ezeket öt évre és elosztani néggyel. A faműrészelő osztályon még egyszerűbb. A köbméter az köbméter. Az egész számítás köbméterekben történik. Természetes mutatószámok. Minden brigád növeli az előirányzott számokat. Mostanáig, mondjuk eltelt huszonnyolc hónap. Egyesek eközben már a harminckilencedik hónapnál tartanak, mások pedig még a harmincharmadikban cammognak. Eredmény? Mindenki tisztában van azzal, hogy hol tart az ötéves tervben. No és aztán elkezdtek egyéni vállalásokat tenni. Jól van. Én is teszek. Felszólaltam a gyűlésen. De a résztvevők közül többen megkérdezték:

„Mondd meg pontosan, mit vállalsz."

„Hogy az egész brigádom és én is teljesítem az ötéves tervet négy év alatt" — mondom.

„És milyen az ötéves terv természetes mutatószámokban?"

Itt már zavarba jöttem. Nekünk nincs természetes mutatószámunk. Ez nem sériagyártás. Az egyik holmi egyáltalán nem hasonlít a másikhoz. Nem mondhatod, hogy ennyi asztalt vagy szekrényt vagy faragott korlátot készítesz. Hogy adták nekünk ezidáig a tervet? Megkapták a rendelést, önkényesen egységekre bontották és azután egyszer csak közölték, hogy százhúsz százalékot teljesítettél. Hogyan állapitották meg? Zavaros dolog ez nekem, csakúgy elhittem nekik.

„Ott kiszámítják — mondom — s a könyvelés majd eligazodik rajta."

Erre megint kérdik tőlem:

„Tehát így szól a vállalásod: magam sem tudom, mit, de teljesítem és nem öt év alatt, hanem négy év alatt."

Elfogott a düh:

„Nem, »magam sem tudom, mit«, hanem az állami tervet — mondom — azt teljesítem!"

Ezt mondtam, de megint csak azt gondoltam: jól beugrattak engem. A tervnek határozott számai vannak. Én meg úgy látom, csakugyan összevissza beszélek. Reggel átmentem Nyikulinhoz a tervosztályra. Általában jófejű ember. Hogy nekidurálta magát, amióta lehordták a taggyűlésen! Már a száját sem mozgatja úgy, mint a menyhal, csakugyan belevetette magát a munkába. Lehet, hogy mindig itt lett volna a helye, de máshová tették, ami nem

felelt meg hajlamának és ezért ügyelgett, tétlenkedett. Szóval odamegyek hozzá és azt mondom:

„Kérlek, Borisz Mihajlovics, dolgozd ki nekem az ötéves tervem mutatószámait. Nem akarok vaktában dolgozni."

„Jó, majd gondolkozom rajta — mondta. — Érdekes kérdést tettél fel, Hudonogov."

És gondolkozott. Kidolgozta nekünk a norma-órákat. Tudjuk, hogy a terv elvégzéséig mindenkinek 12 280 norma-órát kell teljesítenie. *Bejön a megrendelés.* És van hozzá egy táblázatunk, amely szerint megállapíthatjuk, hány norma-óra kell hozzá. Tessék, nem hiszed: gyere az útmutatóhoz és minden számot felülvizsgálhatsz. Na és nézd — fejezte be Alekszej elégedetten — a mai napig például 12 302 norma-órát teljesítettem. Pontos számítás... Saját könyvelésem.

— Várj csak, várj csak, Aljosa — szakítottam félbe. — Tehát a te ötéves tervedet már befejezted? És nem is négy, hanem kevesebb mint két és fél év alatt?

— Mit csodálkozol ezen? — kérdezte Alekszej. — Andrej Volik csak ezerszáz norma-órával maradt mögöttem és az egész brigád túlteljesítette a tervet. Semmi különös nincs ebben. Mondjuk, ma kezdtem az 1951-es évet, de az újságban olvastam, hogy vannak olyanok is, akik már az 1965-ik évben dolgoznak! Őket nézd, hová száguldottak! Mi csak kullogunk utánuk.

— Igen, de hisz nálatok nincs szériagyártás! Ez is nyom a latba valamit.

— Meglehet, hogy igazad van — hagyta rá Alekszej és felnevetett. — Az igazgató újévkor behívott és így szólt:

„Fejezd be az ötéves tervet, Hudonogov, és aznap megkapod a lakást."

Tegnap este odamentem hozzá Ivan Andrejevicscsel, minden írást magammal vittem: tessék, befejeztem az ötéves tervet.

„A lakásért jöttem" — mondom mosolyogva.

Erre ő:

„Az ötéves terv befejezéséről a könyvelés már értesített s a lakásról már kiadtam az utasítást."

Látom, hogy megnyomja a csengőt. Bejött a titkárnője. Hozzámfordult:

„Ellenőrizze a végrehajtást."

Egy félóra mulva nálam voltak a kulcsok. Odafutottam hozzád tegnap, de te mindig csavarogsz valahol.

— Sok idő eltelik az utazgatással. De már a legfontosabb adatokat összegyüjtöttem... Hát tiszta szívből gratulálok neked!

— Köszönöm — és ismét kimutatására nézett. — Itt még valószínűleg te nem mindent értesz. Hiszen nemcsak a teljesített nor-

maórákról vezetek kimutatást, hanem Nyikulinnal még valamit kifundáltunk. Aztán az egész gyár rákapott erre. A személylapokat az anyagtakarékosság szerint is vezetjük. Itt vannak a rubrikák. Tessék. Az ötéves terv kezdetétől fogva az egész brigád megtakarított 114 000-et és ebből 22 617 rubelt személyesen Alekszej Hudonogov takarított meg — és könyökével oldalba bökött — mintha már megdolgoztam volna a lakásért? Sőt még egy kicsit hozzá... Csak nem fogok adósa maradni az államnak?

— Mikor költözöl be az új lakásodba?

Alekszej elgondolkodva végigsimította fejét.

— Látod, itt megint az öregeket kell egy kicsit megdolgoznom. Nem ellenkeznek, de látom a szemükben a félelmet. Fokozatosan kell őket hozzászoktatnom a gondolathoz. Megszokták, hogy egész életükben a saját házukban laktak. Hogy milyen az a ház, az más kérdés. Nekem, tudod, milyen kúriám van, de Fjodornál a tajgában rosszabb is volt. Elég, ha annyit mondok: téli tanya. Éppen csak, hogy volt hol aludni és megmelegedni. No és az öregeim így okoskodnak:

„Amíg az üzemnél vagy, Aljosa, addig jó a ház is és minden a tied. De mi van, ha otthagyod a gyárat?"

Mire én:

„Miért hagynám ott? Az üzem az én otthonom. Az egész életem hozzá van kötve. Nem vagyok kakukk, hogy mindenféle fészekre rászálljak. Azt kérdem, miért kell arra gondolni, hogy egy szovjet munkást a szovjet állam kizavar a házából? Aljasságot fogok elkövetni? Akkor úgy kell nekem! Azért még a saját házamból is kikergethetnének. De az állam előtt sose leszek aljas. Minek is beszélünk ilyen pocsék dolgokról? Ilyen beszélgetésektől tályogok keletkeznek a nyelvemen."

Már azt hittem, sikerült őket rávennem. De tegnap este megint rákezdték:

„Akkor kérj egy külön házat, hogy saját udvarunk legyen."

„Ahá, kibújt a szög a zsákból! Kevés a föld maguknak? — kérdem. — A nagy ház mellett olyan közös kertet csinálnak, hogy éjjel még el is tévedhetnek benne. Itt van, tessék — mondom nekik — itt van az udvar, és mi van benne szeméten kívül? Persze, butaság, hogy nem ültettem bele kertet, mert akkor most a gyümölcsfáival törődne."

Látom, hogy Fjodor már elhallgat. No, gondolom, egyet már meggyőztem, most Katyusán van a sor, hogy az öregasszonyt meggyőzze; asszony asszonyhoz inkább közel tud férkőzni. Fjodorral még elbeszélgetünk, néha felcsattan a hangunk, de minden harag nélkül. Befejezzük és kész, leülünk teázni. Üldögélünk és nevetünk.

De Usztyinya Grigorjevnához csak egyszer szóltam egy hangos szót és tessék! egyszerre csak sírni kezdett. Aztán ezt mondja:

„Megijesztettél... a hangoddal." Nem a szavaimmal — a szavak nem sértették — csak a hangom...

Alekszej hirtelen rámnézett:

— Ej már, beszélünk, beszélünk mindenféléről, de mit keresel te itt ilyen korán? Biztosan valami különleges dolgod van?

— Eltaláltad. Menjünk most a pártbizottságba Ivan Andrejevicshez. Idejött egy fotoriporter az „Ogonyok"-tól és lefényképez egyet-mást a gyárból a lapjának. Katyusát is lefényképezi és téged is.

Alekszej halkan felkiáltott:

— A lapnak? Engem? Ejha, Aljosa... — Itt elakadt és szigorúan, határozottan kijelentette: — Nem! Katyusa... ez más kérdés. De én nem vagyok odavaló. Az „Ogonyok"-ba! Hogy az egész ország... nem, ezt nem érdemeltem még meg. Katyusa az orvosi rendelőt is vezeti és a városi szovjet küldöttje. Engem még korai lenne mutogatni.

— Hátha nem korai?

Alekszej gondolkodott.

— Persze, ha nem engem személyesen, hanem Katyenkával együtt, úgy levehetnek. Egyszerűen, hogy ne válasszanak el kettőnket, Hudonogovékat. Ki jobb, ki rosszabb, ki több, ki kevesebb, ezt ne számítsák. Volt úgy, hogy én hagytam el őt, most ő előzött meg engem, aztán megint én kerekedek fölébe, vagy egymás mellett haladunk; nekünk ez mind világos, de a fényképről ezt egy idegennek nem tudod megmagyarázni. A fényképről nem értheti meg, hogy mit jelentünk mi egymásnak. Ha mondjuk, Katyenkát az egyik oldalra akarják, engem meg a másikra... akkor nem egyezem bele. Vagy egymás mellett, vagy egyedül Katyenkát.

— Ha Katyát kérded — nevettem el magam — ő is ezt mondja: „Vagy kettőnket, vagy egyedül Alekszejt."

— Azt mondja, lehet, hogy ezt mondja — motyogta zavartan Alekszej — de ott más a helyzet...

— Már mindent előkészítettünk, Aljosa — feleltem és kibogoztam kötényét. — A pártszervezet szerint te is megérdemelted...

— Akkor meg miért engeded ilyen bő lére? Ezt mindjárt mondhattad volna! — Gyorsan lemosta kezéről a fénymázt, leöntötte először petróleummal, aztán bekente növényi olajjal. Végül forró vízzel és szappannal mosta le.

— Ha ezt tudom, akkor ma megborotválkoztam volna... Várj, bemegyek a főnökségre és bejelentem...

Mielőtt elment, Alekszej figyelmesen szétnézett a munkahe-

lyén, kikapcsolta a villanyforralót, amin a víz melegedett, a forgács között talált egy kis rézcsavart és egy furnirládikába dobta.

— Három kopejkát ér — mondta, mikor észrevette, hogy figyelem. — De nem is ez a lényeg. Látod, csavar és szög hányódik; ha összegyüjtöd, akkor országos érték. Mit gondolsz, miből takarítottam meg a huszonkétezer rubelt? Nem a fából csináltam vaskarikát. Így, apránként gyüjtöttem össze. Elmúlik a nap és húsz kopejka szögből, tíz kopejka rézcsavarból, öt kopejka vattából, egy másik öt olajból, aztán enyv, fénymáz... No és, igazat szólva, legtöbbet a villanyon. A deszkákat úgy mérem ki, hogy nincs semmi fölösleg. Nézd meg a félreeső zugokat, egy darab hulladékfát sem találsz, csak forgácsot és fűrészport.

Alekszej nagyon gyorsan visszajött a műhelyvezetőtől.

— Gyerünk — mondta, és lábával arrábblökte a padlóra esett söprűt. — Gyerünk... Jó ember az új műhelyfőnökünk, értelmes, határozott, és mégis... talán, mert megszoktam, valahányszor bemegyek hozzá, Zina jut eszembe! Ír neked?

— Nemrégen kaptam tőle levelet. Szegényt nagy szomorúság érte: megerősítették Leonyid halálhírét.

— Már én is tudom. Kszenya mesélte el nekem. Újabb hír nincs róla?

— Egyelőre nincs. Milyen újabb hír lehetne még?

— Hát igen — sóhajtott Alekszej. — Biztosan annyit járt már utána Zina, hogy egészen kimerült a keresésében.

— Több, mint egy évig kereste. De aztán tisztázódott a dolog és minden kétsége elmúlt. Helyeslem a cselekedetét. A végsőkig teljesítette emberi kötelességét.

— Igen, nem mindenki képes erre — jegyezte meg Alekszej. — És most mit csinál? Nem akar hozzánk visszajönni?

— Miért jönne? Leningrád a szülővárosa.

— Igen, de azt gondoltam... — kezdte Alekszej, de abbahagyta. — Te természetesen jobban tudod.

Gyorsan az ajtó felé indult, de néhány lépés után mintha egy mágnes Volik munkapadjához húzta volna. A borzas és izzadt Volik ráspollyal munkált egy áttört, faragott fedőlapot, valószínűleg egy nagy könyvszekrény részére. Alekszej hirtelen összecsapta a kezét és felkiáltott: „Ezt aztán jól elpuskáztad!" Volik félredobta a ráspolyt és tiltakozón felemelte kezét.

— Bocsásson meg...

Aztán elővette az ablakról az összegöngyölített tervrajzot, kibontotta és a levegőbe bonyolult vonalakat írva, magyarázni kezdte. Alekszej hol a gyalupadra erősített fedőlapot nézte, hol a tervrajzot, hol Volik nyugtalanul mozgó ujjait. Arca fokozato-

san felderült és az ismerős ravaszkás kifejezést vette fel. Sőt, félszemével még hunyorított is.

— Ahá... — inkább kitaláltam, semmint hallottam, amit Alekszej mondott. — A fedőlapot hosszában három részre akarod osztani? Úgy? Általában nem rossz... Jobb, mint tömören, nem fog úgy nyomni... Csináld csak tovább!

Jóváhagyóan oldalba lökte Volikot, aztán visszatért hozzám és továbbmentünk. De most egy fiatal mester jött oda Alekszejhez, egy tizenkilencéves-forma fiatalember, az arca oly sűrűn volt befröcskölve páccal, hogy azt lehetett hinni, valami huncut kópé csapta rá vödörből.

Alekszej megfogta a legény arcát s a fény felé fordította:

— Te csináltad?

A legény rábólintott és odacsalta Alekszejt gyalupadjához.

Én követtem őket. Kicsavarta a satuból a pácolt deszkát, melyen egy beragasztott tojásdad, pácolt dudor volt, odaadta Alekszejnek és megkérdezte:

— Aljosa bácsi, lehet a helyére tenni?

Alekszej megforgatta kezében a deszkát, megsimogatta politúrozott felületét, odaállította a falhoz, kissé eltávolodott tőle s fejét előbb az egyik oldalra, majd a másikra hajtva, gyönyörködött benne. Majd a sublót alsó részére sandított, amelyhez ez a deszka tartozott.

— Nocsak, nocsak, Kosztyenka, hát ez mi? — és rámutatott egy hibára a deszkán, amely repedéshez hasonlított.

Kosztya bizonytalanul mosolygott.

Alekszej hunyorított, megkopogtatta a politúrozott dudort.

— Ezt nem lehet majd észrevenni, Aljosa bácsi...

Alekszej felháborodottan nézett rá.

— Majd bekenem színes festékkel, és aztán... — kapkodott Kosztya.

Alekszej megfogta széleinél a deszkát és egy lendülettel térdéhez csapta. A deszka kettétört. Alekszej kezében tartotta az eltört deszkát, mintha nézegetné, hogy mennyit nyom mindegyik, aztán nyugodtan a forgács-csomóra hajította őket.

— Értetted, Kosztya? — kérdezte a meghökkent legényt. — Nem fekete lakkal, hanem világos fénymáz alá készítsd. Ha elrontod, akkor nincs mit tenni, kezdd előlről, ahogyan kell. — Kiválasztott neki egy másik deszkát. — Itt van, ebből kell csinálni.

— Értettem, Aljosa bácsi... — suttogta Kosztya és szemével kísérte őt mindaddig, amíg kijutottunk a műhelyből.

Ganyeckij már nem volt a fafeldolgozó üzem új épülete kör-

nyékén. Valószínűleg átment a fűrészanyag-telepre, hogy lefényképezze a faanyagszállító gépkocsivezetők komszomol-brigádját.

Az új épülettömbben mindent, amit csak lehetett, gépesítettek. A hatalmas, nehéz gerendákat darukkal és drótkötelekkel szállították, az emberek csak azzal törődtek, hogy idejében kikapcsolják a motort és a fogantyúkat. Az elfűrészelt fatörzsek deszka formájában ráestek az állandóan mozgó futószalagra, ahonnan az osztályozóhoz kerültek, innen harántirányú szállítószalagok rakásokba dobálták a deszkát: minden fajtát külön egy rakásba.

Egy kicsit megálltunk és hallgattuk a láncok csörgését, melyek a forróvizes vízgyűjtőbe ereszkedtek, ahol szintén géppel mosatták le a fatörzsekről a piszkot.

— No, hogy tetszik? — kérdezte büszkén Alekszej. — Láttál már valahol ilyet?

Nem hiszem, hogy az N-szki fafeldolgozó üzem új épülettömbje jobban volt felszerelve, mint a Szovjetunió többi üzeme, de Alekszej hangjában olyan büszkeség volt, hogyha ellenkezem, elrontom hangulatát.

Nemhiába jött ide az „Ogonyok" fotoriportere, hogy lefényképezze az N-szki fafeldolgozó üzemet.

— Nem láttam sehol, Aljosa — feleltem diplomatikusan.

Alekszej rámsandított:.

— Tudod, milyen háborút éltünk át — mondta — milyen városokat és gyárakat zúztak porrá és most fölemelkedtünk, egészen fölemelkedtünk, ha már ilyen üzemek épülnek nálunk, N-szkben is.

— Ha te is annyit utaztál volna, Aljosa, mint én...

— Csak ne hencegj — szakított félbe Alekszej — ezt nem szeretem. Utaztál, utaztál! Én nem utaztam, de hát csak olvasok tán újságot, csak hallgatok tán rádiót? Vagy nem járok előadásokra? Én mindenbe beleütöm az orrom. Tessék, vizsgáztass! Akarod, hogy elmondjam neked emlékezetből az egész ötéves tervet? Nemcsak abból áll az élet, hogy utazgat az ember...

Még sokáig dörmögött, nem lehetett tudni, hogy tréfál vagy komolyan: de nekem öröm volt hallgatni.

Ganyeckij a pártbizottságban várt minket. Ott volt Katyusa is. Az ápolónő kereste meg őt és azt mondta neki, hogy Ivan Andrejeviccsel valószínűleg baj van. Valaki jött és azt követelte, hogy a rendelő vezetője haladéktalanul menjen át a pártbizottságba...

Fehér köpenyben, felső zsebében sztetoszkóppal, kissé fontoskodó modorával Katyusa olyasforma volt, mint egy orvos, aki tisztában van saját értékével. Rögtön eszembe jutottak az ápolónő szavai: „Mi köze hozzá, ha gyógyíttatni akarja magát! Dolgozik

olyan jól, mint akármelyik orvos." De alighogy elkezdtem mesélni Katyusának erről a mulatságos beszélgetésünkről, odajött Ganyeckij és félrevont:

— Furcsa dolog történt velem — szólt hátratekintve. — Képzelje el; nem csinálhatok két különböző felvételt. Csak egyedül Hudonogovát veszem le.

— Ez komolytalan beszéd, Konsztantyin Platonovics — fortyantam fel. — Végeredményben Alekszej Hudonogov megérdemli, hogy az „Ogonyok" fotoriportere foglalkozzék vele.

— Jó — mondta higgadtan Ganyeckij — akkor nem csinálok fényképet a feleségéről.

— Nem értem, mit mond, Konsztantyin Platonovics...

— Életemben először esik meg velem ilyesmi: elvésztettem a tartalék filmtekercset. A gépben csak négy filmkocka maradt.

— Az ördög vigye el! Micsoda ügyetlenség! — tört ki belőlem. De máris felderültem. — Semmi baj! Minden fényképre jut két filmkocka.

— Azt nem tehetem. Négy a norma. Én mindig hatot csinálok.

— De hisz... Ön Ganyeckij?

— Mindegy. Nem tehetem.

— Még Ganyeckij sem teheti meg?

Mondhatnak akármit: az ilyen szó mindenkiben visszhangra talál. Ganyeckij ellenállt, talán tovább is, mint kellett volna, de végül is beleegyezett: hát persze, ha Ganyeckij akarja, két kitűnő fényképet csinál, habár a tekercsen mindössze négy filmkocka van...

És nekikezdett a munkának, de most már azért morgott, hogy nehéz egységes hátteret találni egy ilyen családi kompozícióhoz, ahol a férj műbútorasztalos, s a feleség orvosi munkát végez.

Ganyeckij nem tűrte más tanácsát — ezt hamarosan észre lehetett rajta venni — s így én kellő időben otthagytam. Tudtam, hogy feltétlenül beleszólok a dolgába, ő dühös lesz és végeredményben valóban elrontja a képeket.

Magam sem vettem észre, elgondolkodva kiértem a gyár területéről és a munkástelepen találtam magam. A fafeldolgozó telepnek ezen a részén még nem jártam. Habár... nem... de mégis, jártam már itt... Hát persze, hogy jártam! Régen, valamikor a háború előtt... Akkor a csatornán csúsztatta a fát Alekszej és mi Katyusával vártuk őt s közben a nyírfaerdőben sétáltunk és gombát szedtünk... Igen, itt van, ez az a hely, ahonnan olyan jól látszik a sziget felső része... De hol a nyírfaerdő? Egyenes, világos utca tartós, vastag hasábfaburkolattal és járdákkal. Vadonatúj, ragyogó kétemeletes faházak — ilyenben lakik majd Alekszej — közöttük egy különösen szép: a tizosztá-

lyos iskola. Vasileknek tehát nem kell télen fagyban három kilométert szaladnia az iskolába. Kitűnő lakóhely. De persze, hamarosan még szebb lesz. Jobbra már kijelöltek egy nagy négyszögletes térséget. Úgy látszik, ott lesz a stadion.

Az út végén másfajta épületet emelnek. Megkérdeztem egy szembejövő asszonytól, hogy mi lesz? Kiderült, hogy kórház. „Katyusa birodalma" — mosolyodtam el magamban. Rögtön arra gondoltam: „Vajjon nem történhet-e meg, hogy Katya idővel ebben a kórházban vezető vagy főorvos lesz... ki merné állítani, hogy ez lehetetlen? Mégis csak közelebb van most az orvosi diplomához, mint régen a tudatlan háziasszony a főápolónői ranghoz!" Valamikor Alekszej ezt mondta: „Ha az ember elindult, már nem lehet megállítani." Itt van Katya: ha valakinek eszébe jutna, hogy megállítsa őt, talán megállna? A háború alatt talán nem csalogatták Katyát olyan lehetőségek, hogy könnyebben rendezze be az életét, hogy alkalmazkodjék az élethez? Háziasszony volt és továbbra is az maradhatott volna. Saját tehene, veteményeskertje volna, két-három helyen is a kertek alatt, piacra termelt krumpli, aztán mahorka: egy pohárral tíz rubel... De Katya sem akkor, sem azután nem érte be ennyivel, ment előre a sok nehézség és kísértés ellenére...

— Gondoltam is, hogy itt talállak! — és Alekszej keze nehezedett a vállamra. — Biztosan a házamat kerested? Ha akarod, menjünk. A kulcs nálam van. Ebédig elengedtek a fényképfelvétel miatt. Még egy egész órám van.

— És Ganyeckij? Lefényképezett?

— Hű! — füttyentett Alekszej. — A te Ganyeckijedet, alighogy lefényképezett, máris autóval a városba küldtük.

— Hogy-hogy?

— Csak úgy. Nyikolaj Pavlovics átadta az autóját. Szükséged van arra a Ganyeckijre?

— Ha én nem kellek neki, ő se kell nekem. Mutasd csak meg inkább a lakásod!

— Nem. Meggondoltam — mondta Alekszej — most nem mutatom meg. Semmi sincs még elrendezve benne, csak a csupasz falak vannak. Az új lakásban majd mindent meglátsz. Ne maradjon meg benned ez a benyomás.

A másik oldal felé irányított:

— Gyerünk, tíz percre benézünk a vörös sarokba. A gyerekek az éjjeli műszakból éppen most csinálják a faliújságot. Meg kell őket nézni.

— A faliújságot? Te talán a szerkesztőbizottságban vagy?

Alekszej nem felelt egyenesen a kérdésre, csak kerülgette.

— Emlékszel, annak idején írtam egy cikket Nyikulinról. A

szerkesztőségben természetesen alaposan átjavitották, de mégis valami megtetszett nekik bennem. Egyszer behívtak a szerkesztőségbe. Kérdezték, hogy miért nem írok még. Mit feleljek? „Csak" — mondom. Mire ők: „Írjon!" Írtam, nem hozták. Még írtam, ezt sem hozták. Szégyeltem kérdezősködni utána. Legyintettem: tobbé — mondom — engem nem kényszeríttek, hogy író legyek. Vagy két hónap mulva olvasom az újságban: „A nem közölt levelek nyomában", és pontosan azokról a dolgokról, amikről én irtam. Volt nálunk egy nagy botrány: a kazánfűtők különleges ruháját és vászonkötényét nem adták ki. Kiégették a fiúk a jó ruhájukat. Kiirták az újságba, hogy a tények beigazolódtak, a kellő intézkedés megtörtént. Én addig is tudtam, hogy az intézkedés megtörtént, de nem találtam ki, hogy honnan tudják? Gondoltam, hogy csak úgy, magától. De kiderült, hogy nem magától, hanem az én megjegyzéseimet dolgozták fel. No, és ettől kezdve igy megy. Ez évben nyolc levelemet nyomtatták ki. Az agitációs kollektívánkról nagyon jól irtam. Még prémiumot is kaptam érte az újságtól és a városi pártaktíván is beszéltek róla. Ezek után ajánlottak szerkesztőnek az üzemi faliújsághoz...

— Még hozzá szerkesztőnek?

Aleszejt láthatóan nagyon érzékenyen érintette kérdésem, noha egyáltalán nem sértő hangon mondtam neki. Csak meg akartam győződni arról, hogy valóban ő-e a faliújság szerkesztője.

— Értelek — mondta keserűen — elítélsz a beszédem miatt; nem beszélek szépen. Ez igaz. Valahogy kellemetlen irodalmi nyelven beszélnem, úgy nem jönnek szabadon a gondolatok. De azért nem írok rosszul. Adtak mellém egy orosz nyelvtanárt, egy héten két órát tanulunk. Osztályzatot nem ad, csak igy volt: becsületesen megkérdeztem, hogy hányast érdemlek. Azt mondja, hogy négyes és ötös között. Mosolyogsz? Majd egyszer elmegyek hozzád, diktálsz nekem és aztán nézd meg, mennyi hibát csinálok. A beszédbe tényleg belekeverek egy-egy szibériai szócskát és te máris örülsz: azt gondolod, hogy igy írok is...

— Ezt nem én gondolom, Aljosa, hanem te gondolod.

— Nem, annyi év óta már meg kellett volna ismerned Alekszej Hudonogovot — fordult felém hirtelen. — Vagy még mindig nem ismersz? Úgy gondolod, hogy amit egyszer elhatároztam, azt ott tudom hagyni? Ha elkezdtem tanulni, mondjuk, az orosz nyelvet... csak fecsegek, aztán félredobom?

— Nem úgy van, Aljosa: csakhogy egyenetlenül dolgozol, nekinekirugaszkodva...

— Már csak ilyen a természetem — mosolyodott el Aljosa — mit csináljak vele?

— A természetet is lehet átformálni...

— A betöretlen ló is rúgkapál eleinte — mondta határozatlanul Alekszej — és aztán csak ló lesz abból, úgy bizony!

A faliújság egészen meglepett. Nagy volt, egy egész lap Whatman-papír. Különösen szép volt a fejrésze: „Fát a Hazának." Tiszta, pontos rajz: egy folyón tutajok, fatörzsek partrarakása, a fafűrészelő osztály épülettömbje és szállításra kész deszkarakások. A kép előterében egy leánycsoport: fiatal, nevető arcok. Én láttam-e csak, hogy köztük van Katyusa, vagy valóban odafestette a rajzoló ezt a nekem oly kedves arcot, elég annyi: Katya ott volt a lányok között, erre a fejemet teszem. A szövegrajzok már rosszabbak voltak.

Két lány befejezte éppen a cikkek felragasztását.

— Mása — mondta Alekszej szemrehányóan az egyik leánynak — minden alkalommal ismételem neked: csak a legszélét kend be ragasztóval, csak éppen hogy, akkor nem húzza úgy össze a papírt.

Gazdaszemmel végignézte az egész ívet, majd hirtelen elvörösödött.

— Hova került innen a cikk? — kiáltott fel, ujjával a rajzra bökve, melyet valamilyen újságból vágtak ki. — Mit jelentsen ez?

A lányok összenéztek. Mása szólalt meg bűntudatosan:

— Hát Nyikolaj Pavlovics semmit se mondott magának?

— Minek ide Nyikolaj Pavlovics? Nyikolaj Pavlovics a gyár igazgatója, a faliújság szerkesztője én vagyok. Ki vette le a cikket? És miért?

— Ljosa bácsi — és Mása ijedten nézett rá — mi Tamarával ragasztottuk a faliújságot, bejön Nyikolaj Pavlovics és elkezdi olvasni...

— Ezt nem szabad megengedni! — szakította félbe Alekszej. — Szerkesztőségi titok. Ha kifüggesztettük... akkor tessék!

— De hogy-hogy, Ljosa bácsi! Nyikolaj Pavlovics az igazgató...

— Ha százszor is igazgató. No és aztán?

— Aztán mind elolvasta és ezt mondta: „Ezt a cikket vegyétek le, lányok, cseréljétek ki valami mással, vagy képet ragasszatok oda. Azt mondta, hogy kellemetlen a főmérnök feleségét a faliújságon kom... — a leány belesült a nehéz szóba — kompromittálni. Ez árnyékot vet a főmérnökre és a gyár vezetőségére általában. Majd elintézzük ezt az ügyet faliújság nélkül is." Így aztán levettük... Tamara ott akarta hagyni, amíg maga jön, de én azt mondtam neki...

— Nem az igazgató nevezett ki engem faliújság szerkesztőnek, hanem a pártszervezet — mondta jelentőségteljesen Alekszej. — Ezzel a munkával bízott meg engem a Párt és én csak neki

vagyok felelős. Kellemetlen írni a főmérnök feleségéről! Érdekes! Állami vállalat a gyárunk, vagy családi intézmény? Hol van az a cikk?

Mása előkereste a színes papírhulladék közül és odaadta Alekszejnek. Óvatosan kisimította beszakadt széleit és átnyújtotta nekem:

— Tessék, olvasd el...

A cikk arról szólt, hogy az eladási osztály könyvelője, Vojtyinszkaja nagy késéssel adja át a számlát a fafogyasztóknak. Három, négyhetes késés a számla kiállításával már szokásos dolog. Előfordult, hogy néhány tucat vagon fának a szállítólevele több mint két hónapig feküdt Vojtyinszkaja asztalfiókjában, és az eladási osztálynak csak akkor jutott eszébe, mikor leltárt csináltak a fűrészelt anyag maradékáról. A szerkesztő az úgy nyilvánvaló ismeretében levonta a következtetéseket. Annyi forgóeszközt fagyasztanak be, amely körülbelül egyenlő a fafeldolgozó üzem összes munkásainak egy havi munkabérével, és havonta mintegy ezer rubel kamat terheli a vállalatot a már eladott, de le nem számlázott termékekre eső hitel miatt.

A faliújság tudósítója irónikusan kérdezte: „Nem kerül túlságosan sokba a gyárnak Vojtyinszkaja?"

A cikket „B. Nyikulin" írta alá.

— Jó cikk — mondtam és visszaadtam a papírlapot Alekszejnek.

— A helytelen dolgokat csak úgy hagyjam! — felelte még mindig dühösen Alekszej. — A tényeket nem titkolhatják el semmiképpen, minden adatot ellenőrizünk. Nyikulin nem ír hiába, megbízható ember ő.

Mása óvatosan kivette Alekszej kezéből a Vojtyinszkajáról szóló cikket.

— Mit csináljak vele, Ljosa bácsi? Visszategyem a faliújságra, vagy a képet hagyjam ott?

— Vissza! — Alekszej öklével az asztalra ütött. — Jobban kend be ragasztóval, hogy másodszor ne tudják letépni.

Órájára nézett:

— Gyere, menjünk vissza a műhelybe. Beszélgetünk, amíg van időnk.

Próbára akartam tenni és ezért mintegy aggódva mondtam:

— Most elrontottad a jó viszonyodat az igazgatóval, Aljosa.

— Nem — utasította vissza higgadtan Aljosa — ez nálam nem az első eset. Megértjük mi egymást. Nem haragtartó, nyílt ember ő. Legyűrte a hiúságát, és magához hivatott: nos, Hudonogov, összeszidtalak, lehordtalak a sárga földig, pedig nem is adtál rá okot, gyerünk, béküljünk ki. Azt mondom neki: nem hallottam,

hogy szidott, Nyikolaj Pavlovics. Vagy úgy, nem hallottad? Hát akkor ide figyelj! És újból elkezdi, de maga is nevet rajta. Nincs semmi hiba, amíg az igazság az én oldalamon van. De egyszer nekem is be kellett ismernem bűnösségemet. A városi újságban ellene írtam valamit. Minden raktárt teletömtek nálunk szíjjal és kötéllel. Ezt a címet adtam neki: „Az igazgató ellátja magát." És leírtam, hogy egy év alatt akarja beszerezni az ötéves tervre előirányzott felszerelést. Fél, mondtam, hogy a szíjak és kötelek gyártását abbahagyják nálunk. Aztán kiderült, hogy a központ keverte össze, más üzemek áruját is a mi címünkre szállította le.

Az ebédszünet, úgy látszik, csak most kezdódött. A műhelyben a nagy, néptelen épületek csendje uralkodott, mikor minden hang nekiütődik a sarkoknak, a zugoknak és sokszorosan verődik vissza.

A műbútorasztalos üzemben politúrillat terjengett, a friss fenyőfareszelék és forgács szagával keveredve.

Alekszej felvette lakkos, enyves kötényét és odament a simítógyaluhoz.

— Minek álljon munka nélkül. El kell készíteni a szekrény betétjét. Állítsd a forralóra az enyvesedényt, hadd melegedjék.

Figyeltem, hogyan csavarodik a simítógyalu tetejéről a sárgás forgács finom, egyenletes szalagja. Alekszej munka közben ritmikusan mozgott egész testével. Néha fogta a szögmérőt és megmérte a lesimított deszka széleit.

— Mindennél jobb itt a műbútorasztalos üzemben dolgozni — mondta hirtelen — csupa elsőrendű anyagot kapunk. A deszka úgy deszka, ha száraz és tiszta. Ej, nem szeretem a nedves deszkát: az ember csinál egy holmit, aztán minden elromlik, vagy megvetemedik. És a nedves deszkát szorító nélkül nem lehet összeragasztani.

Gyorsan bekente a forró ecsettel és enyvvel a deszka szélét, amely élével a gyalupadhoz volt erősítve; ugyanezt tette a másik deszkával is, aztán az egyik deszkát a másikra állította és gyengéden előre és hátra mozgatta, hogy elkenje a közöttük lévő enyvréteget. Egy perc mulva a deszkák megkötöttek.

— Készen is van — mondta elégedetten Alekszej, kicsavarta a gyalupadból és félretette. — Ha megszárad, akkor próbáld szétszedni, a friss fa széthasadhat, de a ragasztás soha. Nézd meg, micsoda hozzáillesztés...

Csakugyan, ha nem lenne a két deszka nem teljesen összeillő erezete, a ragasztó helyét meg sem lehetne állapítani, annyira tökéletesen van lesimítva.

— Úgy ám — jegyezte meg Alekszej, mikor némán széttártam a kezemet. — Ez nem olyan, mint a „Mennydörgő!" Ott mindenféle lyukat be lehetett tömni kóccal, szurokkal beönteni vagy befesteni. Itt azt nem lehet. A politúr nem rejti el a hibákat, épp ellenkezőleg, mindent kihúz a felszínre.

Hozzákezdett a másik pár deszkához, ugyanolyan ügyesen kente be enyvvel, összeillesztette, félrerakta. Aztán következett a harmadik, negyedik pár. Miután ezt a munkát befejezte, Alekszej hozzákezdett az előre elkészített deszkák gyalulásához. Bekapcsolta a villanygyalut és legyalulta a deszka felső rétegét, olyan gyorsan, hogy az apró forgács és a fűrészpor sugárban repült a gyalu folé; aztán kézzel simította tovább a deszkát. Először simítógyaluval dolgozott, amelyet kissé ferdén tartott, aztán éles csiszolókoronggal, amely finom, cigarettapapír vékonyságú forgácsokat választott le a deszkáról.

Élvezettel dolgozott, egy kissé oldalt hajtotta a fejét, mintha hallgatná az éneklő hangokat, melyeket a csiszolókorong adott a keze alatt.

Eszembe jutottak fiatal éveink. A kis házacska a határszélen. A föld fölé boruló nyári alkonyok. Közös kedvencünk, Vologya Przsevlockij, a vöröskatona térképész; aki bevonulása előtt hegedűs volt a tomszki színház zenekarában. Az asztalon nagy halom új kotta — legnagyobb kincsünk — amit Vorosilov-Usszurijszkijból hoztak.

Vologya kissé az asztal fölé hajolva áll, az egyik dalt a másik után játssza le, én lapozom neki a kottát. Hatan ülünk ott és elbűvölten hallgatjuk... Az alkony egyre jobban szürkül, már alig látjuk a kotta lapjait, nemhogy a hangjegyeket rajta, de Vologya még mindig játszik, nem zavarodik bele és nem téved. Most az ablak felé fordul, szemében csillogva tükröződik az esti fény... Már egészen besötétedett. Inkább csak sejtem, semmint látom, hogy Vologya behúnyt szemmel játszik. A dallam pedig egyre szélesebben árad, egyre szebben hangzik, betölti az egész szobát, mintha nem is egy hangszer szólna a muzsikus kezében, hanem emberi hang énekelne. Mi ez? Honnan van ez a bátorság, felszabadultság, biztonság? Egy ismerős dallamot talált és ezért nem kell már a kotta? Vagy ez szabad improvizáció, a fantázia szárnyalása, egy ember álma, vagy egy nagy mester művészete?...

Most Alekszej kimért, pontos mozdulatait néztem, figyeltem arckifejezését, amikor rövid, futó érintéssel megvizsgálta a deszka felszínét — nem maradt-e rajta egy kis dudor — és Alekszejjel együtt átéreztem a mester feszült, de ugyanakkor fegyelmezett várakozását, amikor új művet alkot. Már kialakul a mű eljö-

vendő formai szépsége és belső tartama, holott mégcsak formátlan anyag darabjait tartja kezében.

— Mondd, Aljosa — kérdeztem halkan — kielégít téged ez a munka?

Alekszej önkéntelenül kieresztette kezéből a csiszolókorongot.

— Hogy is mondjam? — kezdte és gyengéden végigsimította a deszkát. — Nem. Nem mintha nem volna kedvemrevaló... De régebben azért fogtam volna magam és másik munkához kezdtem volna. Ha egyet meguntam, gyerünk gyorsan a másikhoz. Sehogyan sem tudok egy munkánál sokáig maradni. Mintha valaki mindig a hátam bökdösné. Nyugtalanság. Hogy miért? Mihelyt megtanultam egy mesterséget, már könnyűnek találtam, másikat kívántam, nehezebbet. Mindig újat tanulni, ez tetszik nekem. De a műbútorasztalosságot ott nem hagyom semmiért. Megértettem, hogy ez az én munkám! Éppen ez az, amit egész életemben kerestem. És látod, mégis elégedetlen vagyok. Az előbb megdicsérted ezt az asztalt, csakugyan jó munka, de még sincs benne teljes örömöm, olyan, hogy nyugodtan mondhatnám: semmit sem lehet elvenni belőle, vagy hozzátenni. Mert elvenni is lehet és hozzátenni is! Mikor elkezdtem, nem ilyennek képzeltem el, s mikor befejeztem, látom, hogy kezeim nem azt csinálták, amit akartam. Bosszantó. De várj, ne szakíts félbe! Hadd fejezzem be. Ez csak az egyik bajom. Most elmondom a másikat. Egyik munkát a másik után csinálom és mindegyik jobb, mint a megelőző, tehát mesterré válok. De mi történik valójában? Egyre mélyebben ásom be magam a mesterségembe, mint a fúrógép, amelyikkel a földet fúrják értékes fémekért. Érted — a mélybe! De széltében még nincs terem, nem haladok igazán. Valaki korlátoz, mintha a nyakamban ülne. Valami hiányzik nekem.

— Én azt mondom neked, Aljosa...

— Nem kell! Majd megmondom én magam is. — Végigjárta a műhelyt. A forgács lágyan zizzent a lába alatt. — Értem én, persze, hogy értem. A dolog lényege az, hogy én nem tudok úgy dolgozni, mint például ez a gép — odament a vésőgéphez — megfogom a kapcsolót, és tessék, máris elvégzi, amit parancsolnak neki. Elengedem a kapcsolót: stop, megáll. Nekem mindenbe ésszel kell behatolnom, meg kell értenem, hogy mit miért csinálok. Megérteni, megmagyarázni, összefűzni... Mindehhez mekkora erőt érzek magamban, de nem tudom azt, amit mások már tudnak. Ezzel vagyok elégedetlen. Ha a mérnök idejön a géphez, akkor miért engedelmeskedik neki úgy, mint a gazdájának, és nekem csak úgy, mint a kocsisnak? Tanulok, tanulok, olvasok, előadásokra járok, és mégsem tud mindent elrendezni a fejem. És azt gondolom, hogy az ember addig nem lesz nyugodt, amíg

nem emelkedik afölé, amit csinál, annyira, hogy már minden oldaláról látja. Azelőtt egyik munkából a másikba vetettem magam, de miért? Azért, mert nem tudtam a munka folé emelkedni, kimászni belőle, nem volt erőm, tudásom és talán türelmem sem. Most már nem megyek máshová. Most már nem ülök úgy a munkámban, mint egy hordóban. — Alekszej elhallgatott és gondolkodva hajába túrt. — Egészen másképp látom az életet. A párt segített nekem ebben. A párt segített nekem a dolgok lényegébe hatolni. Most már csak széltében kell kibővíteni a tudásomat, többet kell átfognom az eszemmel...

Alekszej ismét megfogta a barkázó fát.

— Tudod — mondta bűntudatosan — nagyon jól esik veled beszélgetni. De azért inkább menj el. Most itt zavarsz, dolgoznom kell.

Nem mondta, hogy még gondolkodnia kell, tisztázni a dolgokat egyedül, kívülálló ember nélkül. De ezt megértettem és elmentem.

De Ganyeckij megint elrontotta a hangulatomat!

Késő éjjel, mikor búcsúzott tőlem, a Vladivosztok—Moszkva-i vonat lépcsőjénél, Ganyeckij kijelentette:

— Nem kezeskedem a Hudonogovok fényképeiért. Szerencsétlenségre régi filmet vettem. Kevés remény van hozzá.

— Hogy az ördög vitte volna el magát, Ganyeckij — tört ki belőlem tiszta szívből.

— Majd igyekszem, hogy az ön kedvéért a lehetetlent is megtegyem.

Távolról felhangzott a második sípszó. A kalauz szólt az utasoknak, hogy szálljanak fel.

— Csak tréfáltam — mondta Ganyeckij már az ajtóból — ne haragudjon. Jó a film.

A vonat elindult és Ganyeckij valószínűleg nem vette észre, hogy megfenyegettem őt öklömmel.

Alig pirkadt, Alekszej már felvert álmomból. A gyárba menet, egy pillanatra beszaladt hozzám.

— Mindenben megegyeztünk — jelentette ki minden előzmény nélkül.

— Ki, kivel egyezett meg, Aljosa? Miben egyeztek meg?

— Mi. Az öregekkel. Egész éjszaka teáztunk Fjodorral. Ma péntek? Jövő héten átköltözünk. Szombaton megtartjuk a lakásavatást, ahogy illik.

— Nagyszerű, Aljosa! Gratulálok. Ha segítség kell az átköltözéshez...

— Nem — utasította vissza rogtön Aljosa — ne segíts. Magunk is boldogulunk. Meg akarlak lepni: szombaton érted jövök autón.

— Megegyeztünk. — Mikor kikísértem az ajtóig, megkérdeztem: — És mit akarsz a régi lakásoddal csinálni? Eladod a házat?

— Eladom? — nevetett Aljosa. — Az állam lakást ad nekem, és én adjam el pénzért a házamat? Hiszen, ha nincs is vonzó külseje, de egy kis család nagyszerűen ellakhat benne. Átadom a városi tanácsnak, rendelkezzék vele. Katya már megegyezett.

Észrevétlenül elmúlt a hét. Eljött a szombat. Csodálatos tavaszi nap volt. Előző este Kszenyával kiraktuk a seregélydúcot egy hosszú rúdon és máris megjelentek benne az új lakók. Ki-be jártak a kerek nyíláson, mindenféle szemetet hordtak a csőrükben, vagy leültek a tető élére és tavaszi dalukat fütyörészték. A macska felszaladt a kerítésre, nyávogott néhányat és a seregélyek rögtön gúnyos nyávogással válaszoltak.

Alekszejjel megegyeztünk, hogy hét óra felé jön el értem, meg Kszenyáért. Az egész napot a városi tanácsnál töltöttem, tanulmányoztam az utolsó félév üléseinek jegyzőkönyvét; a központi újság részére kellett részletes tudósítást készítenem. A munka egészen magával ragadott. A gyűléseken nagyon érdekes kérdéseket tárgyaltak, a küldöttek felszólalásai a viták során tartalmasak voltak. Katyusa neve minduntalan fel-feltünedezett a jegyzőkönyv lapjain. Egyszer elnökölt, máskor titkár volt. Előkerült az állandó egészségvédelmi bizottságba való pótválasztások jegyzőkönyve, ebből kitűnt, hogy Hudonogovát egyhangúlag választották meg. Katya ezenkívül minden vitában résztvett. Minden kérdés érdekelte őt. Amikor a város egészségvédelméről volt szó, Katyusa harcolta ki, hogy minden kórházat és orvosi segélyhelyet jól fűtsenek, a betegeket ellássák ágyhuzattal és fehérneművel. Mikor felvetődött az a kérdés, hogy a jegyrendszer megszüntetésével kapcsolatban erősíteni kell a szovjet piacot, Katyusa harcolt a piaci helyiségek felszabadításáért, melyeket hivatalok foglaltak el. Mikor a városi költségvetés jóváhagyásáról volt szó, Katyusa helyesbítette a bevételi oldalt és bebizonyította, hogy sokkal több bevételre tudnak szert tenni, ha a piacot átszervezik és bekerítik és teázót nyitnak a területén. Ajánlotta, hogy a városi parkban csináljanak lőteret, építsenek a folyón egy csónakházat, és télen tisztítsák meg a teret jégpályának. A város kertesítésének leghangosabb védője ismét Katyusa volt.

„Gondoljanak a város szépségére — mondta — és gondoljanak az emberek egészségére. Mi esik jobban az embernek: a port szívni, vagy a tiszta, friss levegőt szívni? Mi jobb a gyalogosnak tikkasztó nyári hőségben: a fullasztó melegben senyvedni, vagy a zöld lombok alatt menni? Mi jobb: ha *egy* park van a városban vagy ha az egész város egy park?"

Mikor befejeztem a munkámat, éppen hat óra volt. Hogy ne kelljen Alekszejt várakoztatnom, minden késedelem nélkül haza kellett indulnom.

Be akartam nézni a postára, hogy megkérdezzem, nem jött-e távirat címemre. Nem szeretem megadni az otthoni címemet. Gyakran előfordult, hogy otthon nem volt senki, a postás kopogott és elment, a távirat pedig bekerült a ki nem kézbesített levelek jegyzékébe. Ez alkalommal Ganyeckij válaszát vártam: Moszkvába érkezése óta még nem méltóztatott értesíteni engem a fényképek sorsáról. Dühömben küldtem neki egy táviratot „válasz fizetve". Most már bizonyára megérkezett a válasz, de nincs időm beszaladni érte. Kár. A távirat éppen jókor jött volna.

Alekszej már várt. Egy másféltonnás teherautóval jött értem. Egyetlen szó nélkül odataszigált bennünket az autóhoz, Kszenyát betuszkolta a soffőrfülkébe, ő maga a kocsiszekrénybe szállt fel és kezét nyujtotta, hogy felsegítsen. Puha szalmaülésre huppantam, amely tiszta ponyvával volt leterítve. Az autó elindult.

— Mégis sajnálom, hogy nem tudtam bemenni a postára — mondtam, hangosan gondolkodva.

— Miért kell sajnálni? Ha kell, odamegyünk. Miért nem mondtad mindjárt?

Alekszej öklével megzörgette a soffőrfülke oldalát, odahajolt az ablakhoz és bekiáltotta: „Petya, a postára" — és visszafordultunk.

A postán két táviratot kaptam és mindkettőt Moszkvából.

Visszamentem az autóba és felbontottam az egyiket. Ganyeckij csak Ganyeckij maradt. A papírlapon röviden ez állt: „Nézze meg a 27-est". Ha figyelembe vesszük, hogy N-szkbe még csak a 16. száma érkezett meg az „Ogonyok"-nak, akkor tehát még legalább két hónapot kell várni. Legalább egy szót írt volna arról, hogy mindkét fénykép megjelenik-e vagy csak az egyik? És ha csak az egyik, akkor melyik?

Odaadtam a táviratot Alekszejnek.

— Az ember azt kérdi tőle, hogy sikerültek-e a képek, vagy sem — mondtam dühösen — mire ő...

— Ez Ganyeckijtől jött? — kérdezte kíváncsian Alekszej és meggyőződéssel hozzátette: — Hát persze, hogy sikerültek a képek. Másképpen nem közölnék...

Most pillantásom a másik táviratra esett, melyet csaknem gépiesen bontottam fel. A sorok ugráltak szemem előtt. Oda akartam adni Alekszejnek, hogy olvassa el, de meggondoltam: majd Katyusa előtt kell felolvasni.

Az autó már elhagyta N-szk város utolsó házait. Elénk tárult a tágas, világos mező, amely elválasztotta a fafeldolgozó üze-

met N-szktől. Jobbra a dombhát gerincén, a vasútvonalhoz közel, fiatal nyírfaerdő húzódott, amelyen mindenütt keresztülhatolt a lenyugvó nap sugara. Az erdőcske még nem öltött magára zöld lombot, de a tavasz már közel volt és nekem úgy tetszett, hogy a szél idáig hordja a megduzzadt, már-már kifeslő rügyek kesernyés illatát.

Hudonogovék lakása a második emeleten volt, és két szoba ablakai a folyóra néztek. A nap délelőtt sütött ide be. A konyha és a harmadik szoba ablaka délnyugatra nézett. Innen nagyszerűen látszott a fafeldolgozó üzem és távolabb a vasútállomáshoz tartozó épületek, „T" betűhöz hasonló szemaforok, víztornyok, fényszóró berendezések oszlopai. Elképzeltem, milyen szép lehet a város és a gyár éjjeli panorámája: valóságos fénytenger. A ház magaslaton állt, ezért nyílt az ablakaiból ilyen kilátás. Valami különös büszkeségérzet fogta el az embert e föld láttára, mely engedelmesen terült el lábunk alatt. Magas gyárkémények, csillék, melyek végigfutnak a napfényben csillogó síneken, vasúti híd, amely mint könnyű csipke ível a folyó fölött, a műutak egyenes s a gyalogösvények kanyargós vonala; tutajok a csatornán; mély árkok, melyek átvágják a hegyeket, számtalan lakóház — mindezt munkával hozták létre és mindez az embert szolgálja.

Katyusa ünnepi ruhában, kipirulva a házimunkától, az ajtónál fogadott minket és máris hívott, hogy nézzük meg a lakást. Szerencsekívánatainkat már befelé menet fogadta és mosolyogva köszönte meg.

Nem írom le részletesen Alekszej új lakását. Elég annyit mondanom, hogy nagyon jó, sőt kitűnő lakás volt. Sőt, ha egy könyvelő száraz tárgyilagosságával, pontosan leltárt kellene készítenem, képtelen volnék rá. Meg lehet nézni a padló területét és átszámítani négyzetméterekre, s ebben az értelemben a „lakás" szó helyébe a „lakótér" terminust lehet behelyettesíteni; de milyen számokkal, milyen mértékkel lehet visszaadni ezt az érzést, mikor egy tágas, kényelmes lakásban egyik ajtó a másik után tárul ki előtted és elfelejted, hogy merre van a kijárat. Meg lehet számolni az ablakokat, megmérni a magasságukat és szélességüket és jegyzetben megemlíteni a szellőztetőket is, de hogyan lehet feltüntetni a kimutatásban a levegőt és a fényt, hogyan írjam le Katyusa állandó csengő kacagását és a két Vaszilek boldog ugrándozását, akik egész idő alatt egyik szobából a másikba futkostak?

A szoba berendezését elmondani mindennél egyszerűbb. Az első rubrikába a tárgyak megnevezése, a másodikba rövid leírásuk, a harmadikba elkopásuk foka. De hány rubrikát kellene csinálni,

hogy minden tárgynál teljesen tüzetesen leírjam gazdája szeretetét, amellyel odaállította és csinosította, leírjam a mester alkotó szenvedélyét, amellyel Alekszej valószínűleg késő éjjel, túlórában csinálta az új székeket, az ablakok és ajtók párkányát, a szekrényt, a két könyvespolcot — az egyiket külön Lenin és Sztálin művei részére — és a kerek ebédlőasztalt, amelynek finomvonalú lábai voltak, a széles puha díványt — elsősorban természetesen a két Vaszilek részére?

— Még sok vendég jön? — kérdeztem Alekszejt, mikor már megnéztünk minden szobát és mindent, ami a lakásban volt és kettesben maradtunk.

— Gondolom, hogy még jönnek. Illenék, hogy megtiszteljenek. Te is tudod: én mindig értük dolgozom, és Katyusa is.

A távirat nem hagyott nyugton, minél előbb föl akartam olvasni hangosan, kikiabálni mindenkinek, de valahogy úgy adódott, hogy vagy Katya nem volt mellettem, vagy Alekszej, vagy az öregeik, vagy végül is Kszenya, akit szintén érintett a távirat.

Odajött Katyusa. Hátbalöktem az idősebbik Vaszileket:

— Hívd csak ide gyorsan nagyanyát és nagyapát és Kszenya nénédet.

Katyusa megrántotta a kabátom ujját:

— Még valamit nem láttál!

A sarokban egy kis asztalkán áll egy csillogó fekete telefonkészülék. Önkéntelenül elmosolyodtam. Hát ez mit jelent? Minek? N-szkben még kevés lakásban van telefon...

— Mosolyogsz? Először én is csak legyintettem, mikor idehozták: „Mit fogok vele csinálni?" De az igazgató azt mondta: „Nem fényűzésből állítom ezt ide, hanem, csak hogy téged háborgassalak. Te vagy az orvosi rendelő vezetője. Ha szerencsétlenség történik, bármely pillanatban hívhatnak téged. Egyébiránt magam is tudom, hogy neked különösen nincs kivel beszélned."

Katya a hallgató felé nyúlt:

— Már három napja itt áll és még egyszer sem hallottam a csengetését. Talán megkérjem az ügyeletest, hogy gratuláljon...

Katyusa ijedten elhúzta a kezét. Szinte varázsütésre megszólalt a telefon. Élesen és hosszan.

Katyusa bizonytalanul tette a kagylót a füléhez.

— Igen. Igen. Hallom. Hudonogova — mondta és izgatottan nézett rám. — Ki? Iljusenko? Jó estét. Megismerem... Igen. A küldötthöz? Hallom... Miért zárják be az üzletet... Ja, azért... De nekem mi közöm ehhez? Nem megyek. Semmi alapom rá, hogy beleavatkozzam. Ez az ön dolga... vagy a munkáselátóosztály vezetőjéé... Nem találják? De hiszen én nem vagyok a helyettese! Hívja fel Nyikolaj Pavlovicsot... Őt sem találják?

Hát akkor, igazán nem tudom. Sehogy sem egyezik bele? No, jól van. Kérje meg, hogy várjanak. Mindjárt megyek...

Mérgesen letette a kagylót. Majdnem sírva magyarázta:

— Az egészségügyi állomás bezárja az üzletet, mert egészségtelen. Iljusenko azt mondja: két nap kell, amíg rendet csinál. De az inspektor nem egyezik bele, le akarja pecsételni. Tudom, hogy Iljusenkót már többször figyelmeztették. Mindig halogatta. Mikor még a háború előtt a munkásszálló parancsnoka volt, az egész város tudta róla, hogy milyen piszkos az a szálló. Emlékszel, Aljosa, engem még akkor választottak be az egészségügyi bizottságba, hogy ellenőrizzem. — Katyusa kis szünetet tartott, majd nyugodtan folytatta: — Megyek és majd a helyszínen meglátom... Lehet, hogy megegyezek az egészségügyi inspektorral.

Alekszej csak legyintett.

— Ha a fejét levágod, az is kevés ennek az Iljusenkónak. Az egész ünnepünket elrontotta.

Katyusa elment. Hamarosan megérkezett Volik a feleségével. Aztán még két mester a műbútorasztalos osztályról, szintén a feleségükkel.

Aztán csaknem egyidőben, de nem együtt, megjött Kosztya — az a legény, akinek Alekszej nem engedte meg bespatulyázni a repedést a politúrozott asztalon — és Fjosa, az az ápolónő, aki annak idején olyan dühösen fogadott engem az orvosi rendelőben. Azután Tamara és Mása tört be a szobába és megtöltötte a házat élettel és nevetéssel; ők voltak azok, akik a vörös sarokban a faliújságot ragasztották.

Később megérkezett Nyikolaj Pavlovics, Ivan Andrejeviccsel.

A gyár igazgatója mindjárt megmondta Alekszejnek:

— Csak egy órára jöttem. Gratulálni, minden jót kívánni, egy pohár vodkát inni stb. Kilenc óra tizenháromkor diszpécser megbeszélésem lesz Moszkvával telefonon.

— Egy pohár vodkát, Nyikolaj Pavlovics?! — kiáltott fel Alekszej. — A gazdasszony nincs itthon... Elvitték...

— Kicsoda?

Alekszej elmesélte. Nyikolaj Pavlovics komoran dobolt ujjával az ablakpárkányon:

— Ennek az egészségügyi inspektornak a körmére kell koppintani, Ivan Andrejevics...

— Hudonogova majd elintézi. Majd meglátjuk — jegyezte meg Ivan Andrejevics.

A beszélgetés nehezen indult meg. Kszenya gyorsan segített Usztyinya Grigorjevnának megteríteni az asztalt, körülöttük forgolódott Tamara és Mása; az asszonyok a konyhában sürögtek-forogtak, a férfiak a szobában járkáltak egyik sarokból a má-

sikba. Az ünnep rosszul indult. Az igazgató állandóan óráját nézegette.

Alekszej végül is Nyikolaj Pavlovicshoz fordul:

— Nem tudom, mit csináljunk! Katyusa nem önszántából ment el hazulról, a társadalmi munka kötelezi, de háziasszony nélkül hogyan...

— Emiatt ugyan ne nyugtalankodj — igyekezett felvidítani a házigazdát az igazgató. — Engem nem ez aggaszt. E miatt a história miatt a munkások kenyér nélkül maradhatnak... Erről van szó! De abban az esetben én rögtön letépem ezt a plombát. Tudomására hozom a városi pártbizottságnak... és letépem!

Eltelt még tíz kínos perc. Végre megjött Katyusa. Piros volt és lihegett a sietéstől.

— Jaj, Nyikolaj Pavlovics, Ivan Andrejevics, Kosztyenka, Másza, Andrej Nyikityics! Jaj, jó estét! Bocsássanak meg kérem, bocsássanak meg. El kellett mennem...

— Tudjuk — mondta helyeslően Nyikolaj Pavlovics. — No és helyretetted a fejét?

— Helyre, Nyikolaj Pavlovics — mondta vidáman Katyusa. — Ó, itt már minden kész! Akkor tessék, parancsoljanak... Üljenek le... Maga oda... és maga, Ivan Andrejevics mellé. Tamara, mozdulj...

Mindenki egyszerre felélénkült és vidám lett. Lám, mit jelent a háziasszony!

— De a részleteket, Jekatyerina Fjodorovna! — érdeklődött Ivan Andrejevics.

Végre mindnyájan asztalhoz ültek. Még egy szabad hely maradt és egy fölösleges teríték.

— Milyen részleteket, Ivan Andrejevics? — kérdezte Katyusa és szétnézett, hogy minden rendben van-e az asztalon. — Elhanyagolt az üzlet, valóban nem lehet benne kereskedni. Már régen be kellett volna zárni. Iljusenko azt hitte, hogy majd megvédem őt. Megnéztem a...

— Hogyan? Mégis bezárták az üzletet? — Nyikolaj Pavlovics hátratolta székét. Arca hirtelen elszürkült és rideggé vált.

— Igen. Bezárták, Nyikolaj Pavlovics — és Katyusa a tányérokra rakta a zakuszkát, sorjában: előbb a vendégeknek, aztán anyjának és apjának, Alekszejnek, és utoljára magának. — Bezárták és rátették a pecsétet. Én, mint a városi tanács tagja, aláírtam az aktát, hogy ne legyen több vita.

— Úgy — mondta tompán Nyikolaj Pavlovics és felállt. — Tehát „segítettek" a gyárnak? Vigyáznak a tisztaságra. És a munkások kenyér nélkül maradjanak? Vagy futkossanak a városba, három kilométernyire?

Katyusa elsápadt. A tányér megcsörrent keze alatt.

— Maga nem ért velem egyet, Nyikolaj Pavlovics? — kérdezte. — Hát mit gondol, lehet egy üzletet ilyen tisztátalanul tartani? Megnéztem az aktákat az állami egészségügyi ellenőrnél. Lehetetlen így tovább csinálni. Háromszor figyelmeztették Iljusenkót, írtak a munkásellátó osztály vezetőjének, önnek is...

— Nem kaptam meg — vörösödött el Nyikolaj Pavlovics. — Úgy látszik, a titkárom megkerülésemmel egyenesen a munkásellátó osztály vezetőjéhez küldte át...

— Ne mentegetőzz, Nyikolaj Pavlovics — mondta Ivan Andrejevics. — Én is beszéltem veled erről. Ki akartad hivatni a munkásellátó osztály vezetőjét, megígérted, hogy komolyan foglalkozol ezzel a dologgal.

— Megígértem. Igen. De azt sem tudom, hol áll a fejem, elfelejtettem... — pirult el Nyikolaj Pavlovics. — És végtére is, mit kell tennem: kereskedni vagy a fát fűrészelni? Ha a fűrészelési programmot megakasztom, nem a munkásellátó osztály vezetője fog érte felelni. És én feleljek az üzletért? Miért kapja akkor a fizetést?

— Mindebből kiderül, hogy én vagyok a hibás, mert nem beszéltem erről a bizottságban. Nem? Beszélni kell...

— Hibásak vagyunk, hibásak vagyunk! — A gyárigazgató kijött az asztal mögül és járkálni kezdett a szobában. — Igen, mindnyájan hibásak vagyunk. De, miben hibásak a munkások, mondd? Holnap majd mennek a kenyérért...

— Nyikolaj Pavlovics — mondta izgatottan Katyusa — nem tudom, lehet, hogy ő megint nem tud semmit csinálni, de én megparancsoltam neki, hogy még az éjjel az egész üzletet lúggal, szódával mossa fel, meszelje ki a falakat, az üvegeket és palackokat mossa ki, és töröljön le mindent, az ablakokra új függönyöket tegyen... Bírsággal fenyegettem, ha reggelig nem lesz készen. Lehet, hogy nem jogosan jártam el...

— Jogosan — mondta halkan Ivan Andrejevics.

A gyárigazgató egy dühös pillantást vetett a semmibe. Összeszorította az öklét, és odaugrott a telefonhoz.

— Központ! — kiáltotta a kagylóba. — Központ! A munkásellátó osztály vezetőjének a lakását!... Nem felel?... A gyári ügyeletest!... Ügyeletes? Ki? Nyikulin elvtárs, keresse meg a munkásellátó osztály vezetőjét, élve vagy halva, mindegy. Adja át neki az utasításomat: ellenőrizze személyesen, hogy az egészségügyi ellenőr és Hudonogova tanácstag rendelkezéseit még ma éjjel teljesítsék és takarítsák ki az üzletet. Hallja? Okvetlenül! Ha emberek kellenek, adjon. Vegye el az éjjeli műszakból. Érti:

maga és a munkásellátó osztály vezetője lesznek érte felelősek! Befejeztem. Teljesítse...

Az igazgató fújtatva még néhányszor végigment a szobán. Mindenki hallgatott. Nyikolaj Pavlovics órájára nézett.

— Bocsássanak meg — mondotta, gyorsan odament az asztalhoz, felemelte poharát — bocsássanak meg ezért a viharos jelenetért. De a csöndes élet nem nekünk való — mosolygott. — Az új lakásodra, Hudonogov, a jó lakásodra és neked, Hudonogova, a jó és erős jellemedre!

— És a jó férjedre! — egészítette ki Ivan Andrejevics. — Az erős szovjet családért, hogy ne legyen rajta egyetlen rés sem!

— Megvédjük, Ivan Andrejevics! — kiáltotta Alekszej. — Nálunk ez kőalapzatra van építve.

Mindnyájan kinyújtották karjukat és koccintottak az asztal közepe felett.

— A fölösleges teritéket le kellene szedni, mama — mondta Katyusa Usztyinya Grigorjevnának.

— Nem, hadd maradjon már ott. Ez úgy illik. A váratlanul érkezőnek! — kiáltotta Kszenya.

Egy pillanatra csönd volt.

Most már én se tudtam tovább türtőztetni magam.

— A váratlanul érkezőnek, Kszenya! Igen! — és az üres tányérra dobtam a táviratot. — Tessék! Zina tegnap indult Moszkvából...

Részt vettek már olyan örömteli eseményben, amely mindnyájukat magával ragadta? Nem érezték-e ilyenkor, hogy a saját örömük elhalványul ahhoz képest, amit maguk körül látnak? Nem lobban-e fel olyankor szívükben az irigység? Nem akartak-e olyankor lármázni, kiabálni, előtérbe jutni, talán buta és következetlen dolgot csinálni, csakhogy magukra vonják a figyelmet és mindenkit kényszeritsenek arra, hogy megértse: a főszereplők — önök és minden öröm az önöké?

Én is úgy lármáztam és kiabáltam... Szóval úgy viselkedtem, mint ahogy ilyen esetekben szokás. Az új lakás megünneplését magamban a Zinával való találkozás ünnepévé avattam...

És Katyenyka! Ó, a huncut! Látni kellett volna az arcát. Látni szeme ragyogását. Látni kellett...

Kikísértük Nyikolaj Pavlovicsot és hárman — Alekszej, Ivan Andrejevics meg én — bementünk egy üres, hűvös szobába és leültünk közel az ablakhoz. A villanyt nem gyújtottuk fel. Sötétkék áprilisi alkony borult a folyó fölé és a part fölé, melyet magas fűzek nőttek be. A sziget felső részén, a bokrok között egy kis tábortűz lángja villódzott. Jó volt így tölteni az alkonyt: fi-

gyelni a csöndet, és ahogy a sötétség elmossa és elnyeli a partok körvonalait.

A szobában hirtelen vakító villanyfény gyúlt fel. Bejött Katyusa. Vele együtt tört be a nevetés és vidámság. Kszenya Katya nyomában behozta a szobába a gramofont. Volik kissé akadozó nyelvvel szónokolt:

— Aljo-sa! Előbb voltam mester, mint te... De elhagytál... Sebaj. Most én tanulok tőled. Köszönöm. Én is tanítok. Így tanítjuk meg őket mindannyiunkat — és a mögötte betóduló fiatalokra mutatott — hogy aztán ők tanítsanak másokat... Most pedig gyerünk mindnyájan táncolni. Semmi ellenvetést nem tűrök.

Ivan Andrejevics magához húzta Katyusát, Alekszej Kszenyát kérte fel, Kosztya Fjosának nyujtotta kezét, Mása és Tamara viharként száguldottak, mindenkit megzavartak, Volik topogott, de erősen fogta felesége derekát, mindenki táncolt... egyedül én maradtam pár nélkül. Fjodor nagyapó megérintette a kezem.

— Okos ember Aljosa — mondta — de én már nem tudom lerázni magamról a tajgai mohát. Így is fogok meghalni.

— Csak hallgasson mindig a feleségére...

— Nekem is megvan a magam feje, akármilyen legyen is — mondta szárazon Fjodor.

— Akkor csinálja, ahogy tudja — feleltem neki ugyanabban a hangnemben.

Fjodor nagyapó köhintett.

— A napokban elutazom. A halászbrigádba jelentkezem...

— Elmegy Alekszejtől?

— Nem... — horgasztotta le a fejét az öreg — jól megvagyunk mi vele. Csakhogy nem akarok örökké otthon kuksolni. A nyarat a folyón töltöm, csónakban. És meglehet, hogy aztán szintén belépek a gyárba...

Ismét köhintett. Nem szóltam semmit. Kíméltem az öreg önérzetét.

Ezután megint ettünk az asztalnál. És újra táncoltunk. És rengeteg teát ittunk. Katya megkínált valamilyen különlegesen finom süteménnyel. Énekeltünk. Kiderült, hogy Kszenyának nagyon szép hangja van, noha kissé érdes. Orosz népi stílusban énekelt: büszkén, nagy hangon, teli tüdőből...

Így észrevétlenül elmúlt éjfél. A vendégek búcsúzkodni kezdtek. A háziak nem szívesen engedték el őket. Ivan Andrejevics hosszan és komolyan beszélgetett Katyusával, de most már ő is készülődött.

— No, én is megyek — állt föl Kszenya — be van zárva a ház.

— Majd én leszek az útitársa — mondtam. — Gyerünk mindnyájan együtt.

— Nézd csak, no! Mind egyszerre — vágott rá mérgesen Alekszej.

— Te maradj — nézett rám szigorúan Katyusa — beszédem van veled. Maradj nálunk éjjelre — és elnevette magát. — Ha akarod, egy szobát teljesen átadunk neked.

Kimentünk a tornácra, hogy kikísérjük Ivan Andrejevicset és Kszenyát. Az eget felhők borították, szitált az eső... Először ezen a tavaszon.

— Hova mennek ilyen sötétbe és esőbe? — kérdezte Katyusa.

— Én szeretem az esőt — válaszolta Ivan Andrejevics — a sötéthez pedig hozzászokik a szem. No, minden jót, házigazdák.

— Minden jót, Ivan Andrejevics.

— Ja! — és megállt. — Mindnyájan gratuláltak, csak én nem mondtam semilyen pohárköszöntőt. Csak most jut eszembe. Mit is kívánjak nektek?

— Köszönöm a figyelmességét, Ivan Andrejevics — mondta Alekszej.

— Kívánok neked... boldog életet... nyugtalan életet...

Látszott, hogy nem egykönnyen találta meg ezeket a szavakat, habár annyira mindennaposak voltak, mint a „jónapot" vagy a „viszontlátásra". Ezekbe az egyszerű szavakba mindazt beletette Ivan Andrejevics, amit csak kívánhatott egy olyan embernek, aki kedves a szívének.

— Akármilyen elfoglalt, mindig talál arra időt, hogy beszélgessen az emberrel. Hányszor lejött hozzám a műhelybe! — mondta Alekszej, mikor visszamentünk a lakásba. — Olvasnivalót ajánl. Sokat beszélt az emberi munkáról is. Tudományosan, pártosan megmagyarázta az egész életet. Bizony, nagyeszű ember.

— Csak nem vigyáz magára — mondta Katyusa és gondolkodva végigsimitotta homlokán a ráncokat. — Örökké dolgozik, örökké dolgozik... De most beszéljen Zináról — fordult felém.

Alekszej bement a másik szobába.

— Akármit mondasz is, én fölösleges vagyok. — De mégsem bírta ki. Beszélgetésünk vége felé odajött és így szólt:

— Mondta már neked Katyenyka, ne ellenkezz, foglald el nálunk ezt a szobát. Minek éljünk külön?...

Megöleltem Alekszejt, megöleltem Katyát...

Odajött Usztyinya Grigorjevna egy csomó lepedővel és párnával.

— A díványon vetek neked ágyat. Ha akarod, gyere be és nézd meg a gyerekeket.

A politúrozott két faágy, mely mindkettő Alekszej kezemunkája volt, egymás mellett állt. Aludtak a kisfiúk. Az egyik a hátán feküdt, karját a feje alá tette és szigorúan összeráncolta a homlokát, a fiatalabb Vaszilek meg oldalán feküdt, kis öklét arca alá dugta, a másik kezét pedig a takaró fölé, éppen úgy, mint ahogy Alekszej szeretett aludni.

— Csak sikerüljön hasznos, derék embereket nevelni belőlük — mondta reménykedve Usztyinya Grigorjevna. — No, ég velük, hadd aludjanak. És neked is jó éjszakát.

A puha díványon mindjárt elaludtam. Az utolso, amire még elalvás előtt emlékszem, az a szomszéd szobában lévó ünnepi asztal, melyet a kitárt ajtón keresztül lehetett látni; Katyusa és Usztyinya Grigorjevna, akik az edényt szedték össze, és Alekszej, amint szétvetett lábakkal, keményen állt a szoba közepén.

Nem tudom, hogy sokáig aludtam-e és mitől ébredtem fel. Megfordultam és az ajtónyílásban megláttam ugyanazt az asztalt, de tisztán, leszedve. Az asztalnál egymással szemben ültek Alekszej és Katya. A szobában nem égett a villany, csak az asztal sarkára esett egy sápadt fénysáv, valahonnan oldalról, valószínűleg a konyhából. Alekszej háttal ült a fénynek, Katyusa komolyan, figyelmesen nézett Alekszejre. Sohase láttam ilyen ünnepélyesnek, de ugyanakkor mélyen gondterheltnek az arcát. „Katya, min gondolkodol?" — akartam odakiáltani neki.

De meghallottam csöndes hangját.

— Természetesen, Ljosa — mondta Katyusa — Ivan Andrejevicsnek igaza van: nem halogathatom tovább. Holnap megírom a kérvényt.

— Helyes, Katyenyka — erősítette meg Alekszej. — Beszéljük meg, ki ajánl téged. Ivan Andrejevics ajánl, Nyikolaj Pavlovics szintén ajánl, Kozsevnyikov, Lukin... Bárki ajánl a kommunisták közül: hiszen ismernek téged az emberek.

Katyusa kissé megfordította fejét, és gyönyörködtem kedves arcában. Valahova messze-messze nézett, hunyorítás nélkül, keményen. Ez a jövő felé forduló ember pillantása volt.

ELSŐ RÉSZ

Tábortűznél 3
Halászaton 22
Katyusa ötlete 36
A „Mennydörgő” 56
Találkozás egy órára 73
Az én fiam 84
Hajnali fény 100

MÁSODIK RÉSZ

Kőalapzat 119
Két Vaszilka 136
Az én földem 152
Komoly ügy 174
„A Vadnál” 197
Tavasz kezdete 216
Az új ház 237

Felelős szerkesztő GYÖNGYI LÁSZLÓ
Szerkesztette. Makai Imre és Szőllősy Klára
A fedélrajz Vilnrotter Miklós munkája
Műszaki vezető. Siklós Béla
A kiadásért felel az Új Magyar Könyvkiadó igazgatója

Példányszám 5 000 Terjedelem 17 (A/5) iv.
Ez a könyv a MNOSZ 5601-50 Á, 5602-50 Á és 3402-52 szabványok szerint készült

Budapesti Szikra Nyomda, V, Honvéd-utca 10. — 18544 — Felelős vezető Lengyel Lajos igazgató